

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAHE
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

RIGORÓZNA PRÁCA

TOMÁŠ SURGOŠ

2009

UNIVERZITA KARLOVA V PRAHE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
KATEDRA MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA

RIGORÓZNA PRÁCA

PRÁVNA FIKCIA EXTERITORIALITY MIESTNOSTÍ MISIE
AKO OBSOLÉTNÁ TEÓRIA MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA

AUTOR: MGR. TOMÁŠ SURGOŠ
KONZULTANT: DOC. JUDr. JAN ONDŘEJ, CSc., DSc.

ODOVZDANIE PRÁCE: FEBRUÁR 2009

VYHLÁSENIE

Vyhlasujem, že som predkladanú rigoróznú prácu vypracoval samostatne za použitia zdrojov a literatúry v nej uvedených.

Praha február 2009

Tomáš Surgoš

ABSTRAKT

SURGOŠ, T. Právna fikcia exteritoriality miestností misie ako obsolétna teória medzinárodného práva. Rigorózna práca. Univerzita Karlova v Prahe, Právnická fakulta, Katedra medzinárodného práva, r. 2009, 125 s.

Rigorózna práca konfrontuje rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 12. decembra 2006, sp. zn. 5Obdo/41/2004, ktorým sa tento prihlásil k právnej fikcii exteritoriality budovy zastupiteľského úradu, s prameňmi medzinárodného práva. Kritickým prístupom k medzinárodnej obyčaji, medzinárodným zmluvám, medzinárodnoprávnej doktríne a judikatúre Medzinárodného súdneho dvora prichádza autor, v rozpore s populárnym presvedčením, k názoru, že miestnosti misie *de lege lata* tvoria štátne územie prijímajúceho štátu, sú podriadené legislatíve tohto štátu, avšak - pokiaľ vysielajúci štát nesúhlasí inak - *ex conventione*, v rozsahu nevyhnutnom pre legitímny výkon diplomatických funkcií, sú exemptované spod realizácie jeho výkonnej a súdnej moci. Práca sa taktiež zaoberá charakteristikou samotných miestností misie, exteritoriálnou fikciou ako aj možnými príčinami jej popularity a dôsledkami striktnej aplikácie. V závere práce ponúka autor analýzu judikatúry šestnástich štátov, z ktorej vyplýva, že považujúc exteritoriálnu fikciu za obsolétnu, absolútna väčšina vnútroštátnych súdov postupovala v obdobných prípadoch navzájom zhodne, avšak diameterálne odlišne od spôsobu, ku ktorému sa v uvedenom rozhodnutí uchýlil slovenský najvyšší súd.

Kľúčové slová: exteritorialita; miestnosti misie; nedotknuteľnosť

PREDHOVOR

Mottom renesančných humanistov bolo sympatické „*Ad fontes!*“, teda návrat späť k pôvodným prameňom a odklon od vynášania súdov na základe zdrojov z druhej či tretej ruky. Práve v duchu uvedeného hesla či idey som sa snažil pristupovať k spracovaniu problému, ktorý som si zvolil za tému svojej rigoróznej práce.

Počas odbornej stáže na Ministerstve zahraničných vecí Slovenskej republiky v Bratislave v apríli 2006 som prišiel do styku s rozhodnutím, podľa ktorého z Viedenského dohovoru nepriamo vyplýva, že zastupiteľský úrad Slovenskej republiky v Bukurešti je jej zvrchovaným územím. Moja prvotná reakcia sa vôbec neodlišovala od reakcie väčšiny osôb, s ktorými som tento problém neskôr konfrontoval – „lietadlá, lode a zastupiteľské úrady“ tvoria fiktívne štátne územie. Prvotnú reakciu však nasledovalo vytriezvenie v podobe otázok, ktorých zodpovedaním sa problém nevyriešil a Kuzánskeho logikou tento sa len posunul do nových, nie menej zaujímavých dimenzií. Podstatu problému neriešili ani mne dostupné „pramene“. Opierajúc sa nevedno o čo, časť slovenských internacionalistov načrtnutý koncept (nezdôvodnene a jednou vetou) podporovala, česká odborná verejnosť ho (neodôvodnene) zdanlivo ignorovala a časť anglofónnych publikácií, prítomných v slovenských knižniciach, ho (opäť nezdôvodnene a jednou vetou) považovala za spochybnený.

Možnosť hlbšie sa venovať tomuto problému sa mi naskytla počas stáže na zastupiteľskom úrade Slovenskej republiky vo Washingtone, D. C., v októbri toho istého roku. Prítomnosť rozsiahlych právnických knižníc American University, Georgetown University, George Washington University, Howard University, University of the District of Columbia a v neposlednom rade The Library of Congress bola v istom zmysle jedinečnou príležitosťou zájsť v mojom výskume skutočne *ad fontes*. Keďže medzičasom Najvyšší súd Slovenskej republiky, neočakávane a bez akéhokoľvek racionálneho zdôvodnenia, zamietol dovolanie proti vyššie uvedenému rozhodnutiu, konfrontujúc jeho argumentáciu s poznatkami nadobudnutými z washingtonských knižníc, sa moja motivácia nenechať si tieto pre seba len zvýšila.

Zjednodušene povedané, cieľom tejto práce bolo narušiť slovenský koncept tzv. *territoires fictives*, resp. posvätnéj trichotómie lietadlo-lod'-budova zastupiteľského úradu a vo vzťahu k poslednému z nich vytvoriť taký základ pre právnu argumentáciu, pred ktorou by akejkokoľvek autorite neostávalo nič iné len cúvnuť. Obhájaním práce

na pôde starobylej Karlovej univerzity som chcel rovnako poukázať na i v Českej republike takmer neznámu skutočnosť, že teória exteritoriality sa v celosvetovom meradle stala obsolétnou aj vďaka jednému z jej bývalých učiteľov a zároveň najvýznamnejších diplomatov prvej Československej republiky vôbec, členovi Výboru expertov pre progresívnu kodifikáciu medzinárodného práva pri Spoločnosti národov, JUDr. Vojtěchovi Mastnému (1874 - 1954).

K rigoróznej práci som pristupoval s určitým rešpektom a som si vedomý, že ako každé ľudské dielo, ani táto nie je dokonalou. V porovnaní s rozhodnutím dovolacieho súdu, ktorý ma k nej v pozitívnom zmysle slova „vyprovokoval“, jej však nemožno uprieť minimálne dve veci – entuziazmus pátrať po nejasnom, s ktorým bola napísaná, a – odvolávajúc sa na oné „*Ad fontes!*“ – už spomenutú úctu k internacionalistickým prameňom.

Na tomto mieste by som sa chcel poďakovať tým, ktorí mi rozličným spôsobom k realizácii tohto môjho cieľa pomohli:

pánovi doc. JUDr. Janovi Ondřejovi, CSc., DSc., svojmu konzultantovi, za prejavení dôveru a ústretovosť, ako aj cenné pripomienky pri jej realizácii;

pánovi JUDr. Jaroslavovi Košútovi z Legislatívno-organizačného odboru Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky, ktorý ma na problém exteritoriality upozornil a ochotne umožnil prístup k príslušným slovenským rozhodnutiam;

Osobnému úradu Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky za umožnenie vyššie uvedených sŕaží, ktorých dôkazom zmysluplného využitia, pevne verím, je aj táto práca.

Napokon, ak nie predovšetkým, by som sa chcel poďakovať svojim rodičom, a to nielen za ich podporu počas celého obdobia môjho vysokoškolského štúdia či prípravy a písania tejto rigoróznej práce.

Praha február 2009

Tomáš Surgoš

OBSAH

VYHLÁSENIE	ii
ABSTRAKT	ii
PREDHOVOR	iii
OBSAH	v
ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK A ZNAČIEK	vii
ÚVOD	1
I. MIESTNOSTI MISIE	5
1.1. Pojem miestností misie	5
1.2. Historický vývoj miestností misie	12
1.3. Účel miestností misie.....	16
II. MIESTNOSTI MISIE A PRÁVNA FIKCIA EXTERITORIALITY	20
2.1. Jazykovo-gramatické vymedzenie	20
2.2. Historicko-vývojové vymedzenie	24
2.3. Právno-teoretické vymedzenie.....	29
2.4. Príčiny a dôsledky akceptácie	36
III. MIESTNOSTI MISIE A ICH POSTAVENIE <i>DE LEGE LATA</i>	43
3.1. Medzinárodná obyčaj.....	43
3.2. Medzinárodné zmluvy	47
3.3. Medzinárodnoprávna doktrína	53
3.4. Judikatúra Medzinárodného súdneho dvora	61
IV. MIESTNOSTI MISIE A JUDIKATÚRA VYBRANÝCH ŠTÁTOV	64
4.1. Austrália.....	64
4.2. Belgicko	66
4.3. Francúzsko	70

4.4.	Holandsko	74
4.5.	Južná Kórea.....	75
4.6.	Kanada	76
4.7.	Maďarsko	76
4.8.	Nemecko	77
4.9.	Peru	84
4.10.	Rakúsko	84
4.11.	Slovensko.....	87
4.12.	Spojené kráľovstvo	90
4.13.	Spojené štáty americké	92
4.14.	Švajčiarsko.....	95
4.15.	Taliansko.....	96
4.16.	Zimbabwe	102
ZÁVER		103
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY		105
ZOZNAM POUŽITÝCH PRÁVNÝCH PREDPISOV		110
ZOZNAM POUŽITEJ JUDIKATÚRY A PRÍPADOV		112
RESUMÉ.....		115

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK A ZNAČIEK

AC	<i>Appeal Cases; The Law Reports of the Incorporated Council of Law Reporting; House of Lords, Judicial Committee of the Privy Council and Peerage Cases</i>
ADPILC	<i>Annual Digest of Public International Law Cases</i>
ADRPILC	<i>Annual Digest and Reports of Public International Law Cases</i>
AJIL	<i>American Journal of International Law</i>
angl.	anglicky
atď.	a tak ďalej
Clunet	<i>Journal du droit international</i>
č.	číslo
č. k.	číslo konania
čl.	článok
et al.	<i>et alii</i> , a ďalší
ev.	eventuálne
franc.	francúzsky
Charta OSN	charta OSN podľa vyhlášky ministra zahraničných vecí Československej republiky č. 30/1947 Zb. o charte Spojených národov a štatúte Mezinárodného súdneho dvora, dojednaných dňa 26. júna 1945 na konferencii Spojených národov o mezinárodnej organizácii, konanej v San Franciscu
lat.	latinsky
ibid.	<i>ibidem</i> , tamže, tamtiež
ICJ Reports	<i>International Court of Justice Reports</i>
ILM	<i>International Legal Materials</i>
ILR	<i>International Law Reports</i>
KB	<i>King's Bench Division; The Law Reports of the Incorporated Council of Law Reporting</i>
Najvyšší súd	Najvyšší súd Slovenskej republiky
napr.	napríklad
No.	<i>number</i> , číslo
Občiansky zákonník	zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov
ods.	odsek viii
op. cit.	<i>opere citato</i> , citované dielo

Úvod

Dom vyslanca cudzieho suveréna, nech už počas svojho historického vývoja niesol akýkoľvek úradný názov, predstavuje fenomén, s ktorým sa právna doktrína i prax už od jeho prvotných počiatkov pokúšajú viac či menej úspešne vysporiadať. Jeden z takýchto pokusov – vychádzajúci z Grotiovej myšlienky, podľa ktorej sa vyslanci nachádzajú *quasi extra territorium*, v ktorom vykonávajú svoju funkciu¹ – prišiel s názorom, že dom vyslanca ako skutočný „ostrov cudzieho územia, v ktorom miestny suverén nemá žiadnu právomoc“², požíva status štátu v štáte. Neuvážene uprednostniac výraz *extra* pred *quasi*, takto postupne vznikla pomerne populárna, na druhej strane však „nepoužiteľná, zavádzajúca, ak nie nebezpečná“³ teória, ktorej dôsledky doposiaľ neboli nikde rozpracované⁴.

Koncom roka 2006 sa k takejto teórii, a to bez akejkoľvek odozvy v odbornej verejnosti, prihlásil aj Najvyšší súd. Vo svojom Rozsudku, ktorý má najväčšie predpoklady vstúpiť do modernej internacionalistickej histórie ako novodobý precedens *à la slovaque*, tento totiž judikoval, že na účely Zákona o dani z pridanej hodnoty je nevyhnutné považovať budovu zastupiteľského úradu Slovenskej republiky v zahraničí za tuzemsko⁵. Hlavnou ambíciou a cieľom tejto rigorózneho práce je prostredníctvom kritického prístupu k prameňom medzinárodného práva dokázať pravý opak.

Štruktúra, obsah a cieľ rigorózneho práce „Právna fikcia exterritoriality miestností misie ako obsolétna teória medzinárodného práva“ zodpovedajú jej názvu, pričom, kopírujúc tri *erreurs fatales*, ktorých sa dopustil Najvyšší súd v Rozsudku, samotná práca je *de facto* rozdelená do troch častí, zavŕšených štvrtou časťou, poukazujúcou, ako sa s obdobným problémom vysporiadali súdy zahraničných štátov.

Rozsudok nediferencuje medzi diplomatickou misiou ako zahraničným orgánom štátu pre medzinárodné styky a sub-časťou jej vecného substrátu, resp. miestnosťami

¹ Porov. GROTIUS, H. *De jure belli ac pacis libri tres*. New York : Oceana Publications, Inc; London : Wildy & Son Ltd, 1964, s. 443; ADAIR, E. R. *The Exterritoriality of Ambassadors in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*. London, New York, Toronto : Longmans, Green and Co, 1929, s. 5 – 6.

² Porov. ADAIR, *op. cit.*, s. 227.

³ Porov. HERSHEY, A. S. *In: MURTY, B. S. The International Law of Diplomacy. The Diplomatic Instrument and World Public Order*. New Haven : New Haven Press; Dodrecht, Boston, London : Martinus Nijhoff Publishers, 1989, s. 342.

⁴ Porov. BROWNIE, I. *Principles of Public International Law*. 4th ed. Oxford : Clarendon Press, 1990, s. 348.

⁵ Tuzemskom je v súlade s ustanovením § 2 ods. 2 písm. a) Zákona o dani z pridanej hodnoty územie Slovenskej republiky.

misie, oboje označujúc ako zastupiteľský úrad. V prvej kapitole tejto práce, ohraničiac náš záujem o exteritorialitu Viedenským dohovorom, sme sa preto zaoberali miestnosťami misie *per se*, približiac ich pojmové, historické a teleologické východiská. Hlavným bibliografickým prameňom tejto časti boli predovšetkým Adair, Denza a Stuart.

V druhej časti rigoróznej práce objasňujeme samotnú fikciu exteritoriality. Keďže Najvyšší súd v rozpore s vlastnou argumentáciou povýšil túto na princíp *de iure*, sústredením sa na jej etymologicko-sémantické, historické a doktrínálne korene sme sa pokúsili priblížiť jej pôvodný význam. Nakoľko koncept tzv. *territoires fictives* sa všeobecne teší pomerne veľkej popularite, v tejto časti sme rovnako hľadali možné príčiny jeho zdanlivej akceptovateľnosti a ponúkli niekoľko otázok, ktorých (ne)zodpovedanie by túto mohlo podstatne znížiť. Okrem už spomenutého Adaira ťažiskovými prameňmi k druhej kapitole boli najmä Grotius, Hershey a Moore.

Najpodstatnejšia, tretia časť rigoróznej práce pozostáva z priblíženia aplikovateľných prameňov medzinárodného práva, *in concreto*, medzinárodnej obvyčaje, medzinárodných zmlúv, medzinárodnoprávnej doktríny a judikatúry Medzinárodného súdneho dvora. Hoci sa Najvyšší súd v Rozsudku suverénne odvoláva (len) na Viedenský dohovor, analýzou všetkých uvedených prameňov sme sa pokúsili preukázať, že v medzinárodnom práve exteritorialita miestností misie *strictu sensu* zakotvená nie je, pričom tvrdenia hlásajúce opak „*sa zakladajú na ignorácii faktov alebo na ich zlej historickej interpretácii*“⁶. Podkladom k tejto kapitole nám boli jednotlivé kodifikačné pokusy uverejnené v štúdiu Harvardovej univerzity (1932), Denzin komentár k Viedenskému dohovoru, zbierky rozhodnutí Medzinárodného súdneho dvora ako aj učebnice či monografie autorov, ktorých ako „*najviac kvalifikovaných*“ možno považovať za predstaviteľov doktríny.

Napokon v ostatnej časti tejto práce poukazujeme na to, že spôsob aplikácie medzinárodnoprávných noriem prevedený Najvyšším súdom v Rozsudku je z celosvetového hľadiska ojedinelým, keďže absolútna väčšina vnútroštátnych súdov, vrátane Najvyššieho súdu, postupovala v obdobných prípadoch navzájom zhodne, avšak diameterálne odlišne od spôsobu, ku ktorému sa v Rozsudku uchýlil Najvyšší súd. Neoceniteľnú pomoc pri analýze jednotlivých rozhodnutí a koncipovaní tejto časti sme

⁶ Porov. ADAIR, *op. cit.*, s. 2.

našli predovšetkým v zbierkach internacionalistických judikátov, akými boli napr. *Annual Digest of Public International Law Cases*, resp. *Annual Digest and Reports of Public International Law Cases* a *International Law Reports*.

Zhrnutie všetkých štyroch častí spolu s formuláciou a vyvodením možných záverov uvádzame v závere tejto rigoróznej práce.

Metodika spracovania rigoróznej práce je determinovaná jej účelom. Z podnetu Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky sme prišli k záveru, že na domácom trhu neexistuje jediná publikácia, po ktorej by toto v prípade potenciálnych právnych sporov s obdobnou prejudiciálnou otázkou mohlo siahnuť. Navyše, ako sme časom zistili, časť slovenských internacionalistických učebníc nie je vo vzťahu k exteritorialite precízna, pričom má skôr tendenciu vzbudzovať v tomto smere nesprávne právne úsudky. Naším cieľom, popri akademických účeloch a minimálne pre účely ministerstva, bolo preto prostredníctvom relatívne komplexného spracovania načrtnutého problému uvedenú medzeru vyplniť, pričom neutrálnosť prostredia ako i medzinárodná prestíž Karlovej univerzity smú poslúžiť ako garancia toho, že o ortodoxnosti uvedeného „vyplnenia“ nemôže byť pochyb.

Prvé dve kapitoly rigoróznej práce majú skôr teoretický charakter. Ich zámerom bolo pomerne detailne vymedziť, resp. reflektovať miestnosti misie (sekundárny, resp. auxiliárny objekt) čo možno považovať za podmienku *sine qua non* akýchkoľvek nasledovných úvah o ich možnom exteritoriálnom postavení (primárny, resp. meritórny objekt). Svoje tvrdenia v týchto častiach opierame o vyše šesťdesiatku predovšetkým zahraničných autorov, dopĺňajúc tieto podrobnými odkazmi na pramene a vysvetľujúcimi poznámkami.

Tretia a štvrtá kapitola boli koncipované prevažne za praktickým účelom, pričom predpokladajú ich možné použitie v súdnom, ev. i mimosúdnom konaní. Status miestností misie *de lege lata* je v nich interpretovaný prostredníctvom forézneho a doktrínálneho výkladu, z hľadiska metód gramatickou, logickou (najmä *argumentum a contrario*, *argumentum ad absurdum*) a historickou metódou, resp. použitím doplnkových prostriedkov výkladu. Nakoľko v týchto častiach sme sa odvolávali na pramene práva, resp. rozhodnutia súdov, pred abstrakciou sme uprednostnili prevažne doslovný preklad. Preklady sú našimi vlastnými, pričom pri ich úrovni treba zohľadniť skutočnosť, že viaceré z originálnych anglických alebo francúzskych textov

pochádzajú z devätnásteho alebo začiatku dvadsiateho storočia. Judikatúru ako argumentačne najbohatší prameň sme systematicky zoradili podľa abecedného poradia názvov jednotlivých štátov, pričom následne sme túto ešte vnútorne členili podľa jednotlivých právnych odvetví. I keď sa táto práca zaoberá výlučne exteritorialitou miestností misie, odvolávame sa v nej i na rozhodnutia, resp. texty, ktorých diplomatická misia síce priamym objektom nie je, avšak tieto sa exteritoriality uvedených priestorov aspoň nepriamo dotýkajú.

Forma, rozsah a štruktúra rigorózne práce v primeranej miere zodpovedá „Doporučené úpravě rigorózní práce v souladu s čl. III odst. 5 Rigorózního řádu Právnické fakulty“, pôvodne zverejnenej na webovej stránke fakulty⁷, ako i odporúčaniam, ktoré sú vo vzťahu k vysokoškolským kvalifikačným a záverečným prácam k dispozícii vo fakultnej knižnici⁸. K čiastkovým odklonom od týchto sme sa uchýlili z dôvodu absencie, ev. rozdielnosti úprav niektorých náležitostí formy rigorózne práce, ako i z dôvodu uprednostnenia prípadných praktickejších riešení, resp. prihliadnutia na odporúčania nášho konzultanta. Nakoľko formálne požiadavky by nemali prevážiť cieľ, ktorým je preukázať schopnosť študenta tvorivo pracovať⁹, veríme, že dôvodnosť odklonov od vyššie uvedených úprav bude, a to nie negatívne, zohľadnená.

Text tejto rigorózne práce vychádza a zodpovedá právnemu stavu ku dňu 01. február 2009.

⁷ Pozri http://www.prf.cuni.cz/predpisy/rigorozni_zk/index.php.

⁸ Pozri <http://knihovna.prf.cuni.cz/>.

⁹ Porov. ust. čl. III ods. 5 Rigorózního řádu Právnické fakulty v znení neskorších predpisov.

I. MIESTNOSTI MISIE

Najvyšší súd v Rozsudku uvádza, že (i) „[b]udovy a pozemky misie požívajúce diplomatické imunity sa [...] považujú len za tzv. fiktívne štátne územie“; (ii) „zastupiteľský úrad je zahraničným orgánom štátu, zriadeným na území druhého štátu za účelom ochrany záujmov [...]“; a (iii) „zastupiteľský úrad [Slovenskej republiky v Bukurešti] [...] je výsostným územím SR“¹⁰. Viedenský dohovor *per se* pojem „zastupiteľský úrad“ nepozná, z vnútroštátnej legislatívy však možno usúdiť, že ide o „diplomatickú misiu alebo konzulárny úrad Slovenskej republiky v zahraničí“¹¹. Diplomatickú misiu ako zahraničný orgán štátu¹² však nemožno stotožňovať s jeho vecným substrátom¹³. Nakoľko objektom tejto práce je práve teoretický koncept miestností misie, tvoriacich sub-časť uvedeného substrátu, v záujme odstránenia potenciálnej zmätočnosti túto prácu začneme ich pojmovým, historickým a teleologickým vymedzením.

1.1. Pojem miestností misie

Pojem, resp. legálnu definíciu miestností misie¹⁴ možno nájsť hneď v úvodnom článku Viedenského dohovoru. Podľa tohto sa miestnosťami misie rozumie „budovy alebo časti budov a k nim príslušné pozemky bez ohľadu na vlastníctvo, ak sa používajú pre účely misie, vrátane rezidencie šéfa misie“¹⁵. Samotný pojem, resp. predmet

¹⁰ Porov. Rozsudok, s. 5. Viac k Rozsudku pozri *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.11.

¹¹ Porov. napr. ust. § 13 ods. 1 zákona č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov: „Cudzinec podáva žiadosť o udelenie víza na úradnom tlačíve na diplomatickej misii alebo konzulárnom úrade Slovenskej republiky v zahraničí (ďalej len „zastupiteľský úrad“) [...]“.

¹² Porov. napr. MRÁZ, S., POREDOŠ, F., VRŠANSKÝ, P. Medzinárodné verejné právo. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 2003, s. 190; POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. Mezinárodní právo veřejné. 3. doplněné a rozšířené vydání. Praha : C. H. Beck, 2002, s. 145. Na tomto mieste je tiež vhodné poznamenať, že diplomatická misia nemá právnu subjektivitu. (Porov. napr. rozhodnutie *Claim against Foreign Embassy case (1956)*, ILR, Vol. 23 (1956), s. 431 – 432.). Pozoruhodným sa preto zdá byť rozhodnutie rakúskeho súdu, ktorý aj napriek tejto skutočnosti považoval označenie účastníka konania v návrhu na začatie konania ako „veľvyslanectvo X“ za postačujúce. (Porov. rozhodnutie *Embassy Interpreter Dismissal case (1985)*, ILR, Vol. 77, s. 485 – 488.).

¹³ Diplomatickú misiu ako štátny orgán možno ponímať ako inštitúciu tvorenú personálnym (členovia misie), vecným (miestnosti misie a ich zariadenie), nehmotným vecným (*know-how*, techniky diplomacie) a organizačno-normatívnym substrátom (vnútorné predpisy, diplomatický protokol). (Porov. PRUSÁK, J. Teória práva. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 2001, s. 56 - 57.).

¹⁴ Angl. *premises of the mission*, franc. *locaux de la mission*.

¹⁵ Porov. ust. čl. 1 písm. i) Viedenského dohovoru.

definície možno ponímať minimálne v štyroch odlišných rovinách – jazykovej, vecnej, miestnej a časovej.

Z jazykového hľadiska sa s pojmom *premises of a mission* po prvýkrát možno stretnúť v návrhu dohovoru o diplomatických výsadách a imunitách z roku 1932¹⁶, pričom uvedený návrh tento pojem nedefinuje¹⁷. Definíciu priniesol až v roku 1958 komentár medzinárodnoprávnej komisie v súvislosti s článkom, ktorý pojednával o nedotknuteľnosti týchto priestorov¹⁸. Nakoľko miestnosti misie môže predstavovať aj jedna budova, resp. jej časť, je evidentné, že pojem nemožno vykladať deklaratórne. V praxi sa so samotným pojmom miestnosti misie možno stretnúť len výnimočne, nakoľko viac zaužívanou sa javí terminológia, indikujúca funkciu konkrétnych miestností¹⁹ alebo odrážajúca diplomatickú hodnotu šéfa misie²⁰.

Vecné vymedzenie objektov, dnes súhrnne označovaných ako miestnosti misie, bolo pred kodifikáciou diplomatického práva možné vyvodiť len z existujúcej ustálenej praxe²¹, čo na Viedenskej konferencii²² namietalo predovšetkým Bielorusko

¹⁶ Návrh bol uverejnený v štúdiu Harvardovej univerzity (porov. HUDSON, M. O. et al. *Research in International Law*. Cambridge, Mass. : Harvard Law School, 1932, s. 19 – 143.), zostavenej za účelom kodifikácie vybraných oblastí medzinárodného práva. V predchádzajúcich pokusoch o kodifikáciu sa používali výrazy ako *l'habitation, la maison, l'hôtel* (*Bluntschli's Draft Code*, 1868); *foreign legation, residence* (*Fiore's Draft Code*, 1890); *diplomatic residence, house* (*Resolution of the Institute of International Law*, 1895); *building of the legation, edifice of the legation, residence* (*Pessôa's Draft Code*, 1911); *private residence and official residence, domicile, legation, house* (*Project of American Institute of International Law*, 1925); *house, residence* (*Phillimore's Draft Code*, 1926); *résidence de chef de la mission, l'hôtel de légation, les appartements* (*Strupp's Draft Code*, 1926); *private residence and official residence, legation* (*Project of the International Commission of American Jurist*, 1927); *domicile of the diplomatic officer, domicile of the diplomatic mission, building of the mission* (*Convention on Diplomatic Officers*, Havana, 1928); alebo *l'hôtel de chef de la mission* (*Resolution of the Institute of International Law*, 1929). Pre texty jednotlivých kódexov pozri HUDSON, *op. cit.*, s. 144 – 187.

¹⁷ Porov. HUDSON, *op. cit.*, s. 49. Oddiel II uvedeného návrhu nesie názov „*Miestnosti a archívy*“, pričom nadpis ust. čl. 2 tohto odieľu znie „*Miestnosti misie*“. Obsahovo je dikcia tohto porovnateľná so súčasným znením ust. čl. 21 ods. 1 Viedenského dohovoru (umiestnenie misie).

¹⁸ Porov. DENZA, E. *Diplomatic Law. Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations*. 2nd ed. Oxford : Clarendon Press, 1998, s. 16: „Výraz „*miestnosti misie*“ zahŕňa budovy alebo časti budov používaných na účely misie, [bez ohľadu na to] či sa nachádzajú vo vlastníctve vysielajúceho štátu alebo tretej strany konajúcej v jej prospech alebo sú prenajaté. Miestnosti, ak pozostávajú z budovy, v sebe zahŕňajú príslušenstvo a iné príslušenstvo, vrátane záhrady a parkoviska.“

¹⁹ Pozri *infra*, pozn. 36.

²⁰ Pozri *infra*, pozn. 57.

²¹ Napr. Oppenheim uvádza, že stajne a kočiare diplomatického zástupcu tvoria na účely diplomatických výsad a imunit súčasť jeho sídla. (Porov. OPPENHEIM, L. F. L. *International Law. A Treatise*. 4th ed. Vol. 1. Peace. London, New York, Toronto : Longmans, Green and Co., 1928, s. 631.). Je evidentné, že k takémuto záveru mohol dospieť len na základe známych prípadov, akými bolo napr. zatknutie kočiša pána Gallatina, vyslanca Spojených štátov v Londýne, v priestoroch stajne prináležiacej k sídlu vyslanca (r. 1827), alebo prípad prepadnutia kočiara pána Fontenay-Mareuil, francúzskeho veľvyslanca v Ríme, v ktorom sedeli utečenci z väzenia (približne r. 1647 - 1650). V obidvoch prípadoch boli zo strán diplomatických zástupcov vznesené odôvodnené protesty. (Porov. MOORE, J. B. *A Digest of*

a Bulharsko. Na základe ich návrhu tak bola k pripravovanému ustanoveniu článku 1 Viedenského dohovoru pridaná definícia, ktorú Denza označila ako jedinú „*nie čisto formálnu*“ definíciu tohto dohovoru²³.

Vo vzťahu k samotnému obsahu definície máme za to, že pojem „*budovy alebo časti budov*“ nie je možné interpretovať z hľadiska miestnych civilnoprávných alebo administratívnych predpisov²⁴, ale predovšetkým z hľadiska a v súlade s preambulou Viedenského dohovoru. Takto by napríklad v podmienkach Slovenskej republiky za budovu alebo jej časť bolo potrebné považovať aj objekt, ktorý by síce nebol pevným základom spojený so zemou, ale by plnil *účel účinného zabezpečenia výkonu funkcie diplomatickej misie*. Uvedené konštatovanie potvrdzuje aj záverečná časť preambuly Viedenského dohovoru, ktorá v otázkach, ktoré nie sú týmto výslovne upravené, ponecháva v platnosti obyčajové medzinárodné právo. Napriek tomu, že na rozdiel od definície z roku 1958 súčasná definícia v tomto smere nie je explicitná²⁵, *príslušnými pozemkami* treba rozumieť aj akékoľvek iné príslušenstvo budovy, vrátane záhrady a parkoviska²⁶.

Zmienka o irelevantnosti *vlastníckeho práva* v definícii pojmu má svoju príčinu jednak v historických súvislostiach samotných miestností misie²⁷ ako aj v medzinárodnom politickom kontexte, prihliadnuc na obdobie, v ktorom sa o texte Viedenského dohovoru viedli rokovania. Denza uvádza predovšetkým dva dôvody –

International Law. Vol 4. Washington, D. C. : Government Printing Office, 1906, s. 656 - 657; ADAIR, *op. cit.*, s. 220.).

²² Ide o konferenciu OSN o diplomatických stykoch a imunitách, ktorá sa uskutočnila na zámku Neue Hofburg vo Viedni v dňoch 2. marec až 14. apríl 1961.

²³ Porov. DENZA, E. Diplomatic Law. Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations. Dobbs Ferry, N.Y. : Oceana Publications, Inc; London : The British Institute of International and Comparative Law, 1976, s. 13. Väčšina definícií skôr len naznačuje použitie konkrétneho významu v uvedenom dohovore.

²⁴ Napr. ust. § 119 ods. 2 Občianskeho zákonníka alebo ust. § 43, § 43b a § 43c Stavebného zákona.

²⁵ Pozri *supra*, pozn. 15 a pozn. 18.

²⁶ Porov. SEN, B. A Diplomat's Handbook of International Law and Practice. 3rd ed. Dordrecht, Boston, London : Martinus Nijhoff Publishers, 1988, s. 111. Zaujímavou sa zdá byť skutočnosť, že Moore, odkazujúc na spis anglického generálneho advokáta z r. 1804, príslušné záhrady za súčasť miestností misie nepovažuje. (Porov. MOORE, *op. cit.*, s. 627.). Naproti tomu Raymond uvádza, že v Benátkach boli posvätnými nielen domy veľvyslancov, ale taktiež i „*značná vzdialenosť [smerom] od nich*“. (Porov. Raymond, T. In: ADAIR, *op. cit.*, s. 214.). Uvedené tvrdenie však pravdepodobne skôr smeruje k tzv. *franchise du quartier*. K tomuto pojmu pozri viac *infra*, kapitola II., podkapitola 2.2.

²⁷ Porov. STUART, G. H. American Diplomatic and Consular Practice. New York, London : D. Appleton – Century Company, Inc, 1936, s. 13. Podľa obyčajového práva ubytovanie diplomatického zástupcu približne až do začiatku sedemnásteho storočia zabezpečoval prijímajúci štát. Napríklad Phillipe de Commines, veľvyslanec francúzskeho kráľa Karola VIII. (1483 - 1498) v Benátkach, vo svojom liste z pätnásteho storočia poukazuje na skutočnosť, že jeho milánsky kolega dostal okrem plne zariadeného bytu aj tri gondoly a príjem sto frankov mesačne.

právnú úpravu štátov, ktoré neumožňujú cudzím štátnym príslušníkom, resp. iným štátom nadobudnúť vlastnícke právo k nehnuteľnostiam a právne systémy komunistických krajín, ktoré absolútne vylučovali súkromné vlastníctvo pôdy²⁸. Vo vzťahu k samotnému vlastníckemu právu k nehnuteľnostiam treba zdôrazniť, že Viedenský dohovor toto poníma v súkromnoprávnom (*dominium*) a nie verejnoprávnom (*imperium*) zmysle²⁹. Takto aj výlučné vlastnícke právo iného štátu k miestnostiam misie ešte nezakladá zvrchovanú moc štátu nad týmto „územím“³⁰.

Účely misie *per se* rozoberáme na inom mieste tejto práce³¹. Z hľadiska pojmu miestností misie sa tu preto obmedzíme len na konštatovanie niekoľkých skutočností. Konzulárne oddelenie, hoci v praxi často fyzicky umiestnené v identických priestoroch, netvorí *de iure* súčasť miestností misie a spravuje sa vlastnými právnymi predpismi³². Rovnako knižniciam veľvyslanectva, kultúrnym inštitúciám, budovám obývaným zvláštnymi delegáciami *ad hoc* či sekundárnym rezidenciám šéfov misie nemusia štát priznať status miestností misie, nakoľko vo svojej podstate neslúžia jej účelu³³. Napokon, účel miestností misie - okrem toho, alebo práve preto - že predstavuje jeden z definičných znakov týchto³⁴, je neoddeliteľne spätý s ich nedotknuteľnosťou či

²⁸ Porov. DENZA, 1976, *op. cit.*, s. 76.

²⁹ Porov. HUDSON, *op. cit.*, s. 50; PRUSÁK, *op. cit.*, s. 58 – 59.

³⁰ S týmto názorom sa možno výslovne stretnúť v prelomovom nemeckom rozhodnutí *Tietz et al. v. People's Republic of Bulgaria* (1959), na ktoré nadväzovali rozhodnutia *Wienmann v. Republic of Latvia* (1959), *Bennett and Ball v. People's Republic of Hungary* (1959) a *Cassirer and Gaheeb v. Japan* (1959). (Porov. ILR, Vol. 28, s. 369 – 413.). Nemecký súd judikoval, že „[k]ed' zahraničný (alebo vysielajúci) suverén kúpi nehnuteľnosť nachádzajúcu sa v rámci hraníc miestneho (alebo prijímajúceho) suveréna, zahraničný suverén nesporne nadobudne vlastníctvo – *dominium* – k takejto nehnuteľnosti (za predpokladu, že legislatíva miestneho suveréna takéto nadobudnutie povoľuje) presne takým istým spôsobom a presne v takom istom rozsahu, ako by takéto *dominium* nadobudla akákoľvek bežná súkromná osoba. Napriek tomu, tak ako ani súkromná osoba nenadobudne *imperium* nad pozemkom prostou kúpou [nadobudnutím] *dominia*, rovnako nenadobudne *imperium* uskutočnením prostej kúpy [nadobudnutia] takéhoto *dominia* ani zahraničný suverén“. (Porov. *ibid.*, s. 376.). Odôvodnenie tohto záveru stojí na premise, ktorú výstižne pomenoval už Hall (pozri *infra*, kapitola III., podkapitola 3.3.), t. j., že „[m]iestny (alebo prijímajúci) suverén zásadne má a nevyhnutne musí mať zvrchovanosť nad všetkým územím, ktoré leží uprostred [vo vnútri] jeho hraníc[,]“ pričom „[t]akéto *imperium*, ktoré miestny suverén vlastní [vykonáva] nad každým štvorcovým palcom [centimetrom] vlastného územia, nemôže byť obmedzené - alebo zaniknúť - bez jeho výslovného a formálneho súhlasu (ibaže by bolo úplne dobyté vo vojne).“ (Porov. rozhodnutie *Tietz et al. v. People's Republic of Bulgaria* (1959), ILR, Vol. 28, s. 376. Viac k uvedenému rozhodnutiu pozri *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.8.). Pozri tiež rozhodnutie *Petrocchino v. Swedish State* (1929), ADPILC (1929 - 1930), No. 198., analyzované *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.3.

³¹ Pozri *infra*, podkapitola 1.3.

³² Porov. FELTHMAN, R. G. *Diplomatic Handbook*. 7th ed. London, New York : Longman, 1998, s. 20.

³³ Porov. DENZA, 1976, *op. cit.*, s. 76.

³⁴ Pozri tiež *infra*, pozn. 88.

jurisdikčnou imunitou, pričom v súvislosti s týmito sa mu v argumentácii súdov vždy pripisoval náležitý význam³⁵.

Ostatná časť definície, pridaná na návrh Japonska, kladie dôraz na *rezidenciu šéfa misie*³⁶. Podľa Denzy takto formulovanému textu treba rozumieť tak, že súkromné

³⁵ Ako typický príklad môžu poslúžiť súdne spory týkajúce sa nájmu, ev. vlastníctva uvedených priestorov. V prípade, že vysielajúci štát prenajme časť nehnuteľnosti, ktorá prináleží jeho diplomatickej misii, tento sa nemôže vo vzťahu k nej dovolávať ustanovenia článku 22 Viedenského dohovoru, nakoľko uvedená časť nie je využívaná na účely misie, *ergo* nejde o miestnosti misie. (Pozri napr. rozhodnutia *Petrocchino v. Swedish State* (1929) a *Angelini v. The French Government* (1921). Viac k uvedeným rozhodnutiam pozri, postupne, *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.3 a 4.15 a pozn. 387 a 514.). Podobne i v prípade, ak by bol vysielajúci štát nájomcom či vlastníkom uvedených priestorov, ktoré by „už viac“ alebo „ešte“ na účely misie nepoužíval. (Porov. rozhodnutie *Jurisdiction over Yugoslav Military Mission (Germany) Case* (1962), ILR, Vol. 38, s. 165. Pozri tiež rozhodnutie *Perrucchetti v. Puig y Cassauro* (1928), ADPILC (1927 - 1928), No. 247.). Naopak, v prípade, že tieto budú vysielajúcim štátom skutočne používané na účely diplomatickej misie, nedotknuteľnosť miestností misie nemožno obísť, i keď *sensu strictu* úplne nemožno hovoriť ani o exempcii spod miestnej jurisdikcie. Teória i prax sa totiž prikláňajú k limitovanej forme ich imunity, ktorá je vždy podmienená plnením účelu, resp. funkcií diplomatickej misie (Porov. napr. DENZA, 1998, *op. cit.*, s. 129 – 130 a rozhodnutie *Jurisdiction over Yugoslav Military Mission (Germany) Case* (1962)). V poslednom zmienenom rozhodnutí takto už síce príslušné priestory boli používané na predmetné účely, súd im však v prebiehajúcom konaní, spochyňujúcom platnosť zmluvy, ktorou došlo k ich scudzeniu, imunitu nepriznal, nakoľko uvedeným konaním by k ohrozeniu plnenia príslušných diplomatických funkcií nedošlo. Uvedené však nemusí platiť pre výkon rozhodnutia, ktorým by bolo takéto konanie ukončené. V prípade *767 Third Avenue Associates and Another v. Permanent Mission of the Republic of Zaire to the United Nations* (1993) prenajímateľ vypovedal z dôvodu neplatenia nájomného zairskej stálej misii nájomnú zmluvu, pričom keďže táto sa odmietla vystať, domáhal sa uvedeného súdnou cestou. Prvostupňový súd, súdiac, že článok 22 Viedenského dohovoru sa vzťahuje len na „náhle a neočakávané vniknutie“ a rozhodne nezahŕňa „vypratanie zo súkromných priestorov“, tejto, *inter alia*, uložil, aby v ustanovenej lehote vyrovнала nedoplatky na nájomnom a zároveň sa z uvedených priestorov vystať, pričom pre prípad nesplnenia uvedenej povinnosti poveril na nútený výkon tejto súdneho exekútora. Odvolací súd však v časti týkajúcej sa vystaťovania a exekúcie pre nesprávnu interpretáciu článku 22 Viedenského dohovoru prvostupňovým súdom toto rozhodnutie zmenil. Zároveň uviedol, že jedinou možnosťou právnej ochrany prenajímateľa by bolo zmluvné dojednanie, ktorým by sa vysielajúci štát v nájomnej zmluve vzdal svojej imunity, prípade i inak zabezpečil vzniknutý záväzok. (Porov. rozhodnutie *767 Third Avenue Associates and Another v. Permanent Mission of the Republic of Zaire to the United Nations* (1993), ILR, Vol. 77, s. 195 a 204.). Takéto riešenie uvedeného problému, zrejme ako jediné, prichádza do úvahy i v slovenských podmienkach, nakoľko slovenské súdy síce majú jurisdikciu vo veciach týkajúcich sa nájmu nehnuteľností, ktoré sú situované v Slovenskej republike a požívajú medzinárodnoprávnú imunitu, táto jurisdikcia sa však netýka vecí, v ktorých ide o platenie nájomného. (Porov. ust. § 47 ods. 3 písm. a) a d) zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov.).

³⁶ Porov. napr. GORE-BOOTH, P. *Satow's Guide to Diplomatic Practice*. 5th ed. London, New York : Longman, 1979, s. 122 – 123; DENZA, 1976, *op. cit.*, s. 142; SEN, *op. cit.*, s. 110 – 111. Satow poukazuje na pomerne nedávny zrod praxe rozlišovania medzi primárnou rezidenciou veľvyslanca (*hôtel, residence*) a úradnou budovou (*chancery, office*) na jednej strane a rezidenciami šéfa misie a ostatných členov diplomatického zástupu na strane druhej. V dôsledku nárastu počtu členov diplomatickej misie začiatkom minulého storočia už totiž nebolo fyzicky možné, aby celý diplomatický zástup žil a pracoval pod jednou strechou. Takto sa začali postupne od domu veľvyslanca oddeľovať priestory, určené na vybavovanie úradných záležitostí misie, pričom Denza, poukazujúc na Vattela, uvádza, že termín *l'hôtel de l'Ambassadeur* sa pôvodne vzťahoval na oboje z nich. Sen zdôrazňuje najmä právny základ uvedenej diferenciácie, ktorý spočíva v rozdielnej právnej kvalite navonok zhodnej nedotknuteľnosti a ochrany uvedených priestorov. Kým nedotknuteľnosť rezidencií členov misie sa odvodzuje od ich osobnej nedotknuteľnosti a pôsobí len počas prítomnosti uvedených osôb v týchto priestoroch, nedotknuteľnosť miestností misie je atribútom samotného vysielajúceho štátu, a je teda založená nie nedotknuteľnosťou hlavy diplomatickej misie, ale *ipso iure* statusom miestností misie slúžiacich ako tzv.

rezidencie ostatných členov diplomatického zástupu sa na rozdiel od tejto za miestnosti misie nepokladajú³⁷.

Viedenský dohovor nepodmieňuje status miestností misie ich umiestnením napr. v hlavnom meste, resp. pri sídle vlády prijímajúceho štátu, pričom v minulosti v tomto smere išlo skôr o praktickú záležitosť, než o pravidlo obyčajového medzinárodného práva³⁸. Napriek tomu, že definícia túto skutočnosť výslovne nerieši, určité vysvetlenie prináša ustanovenie článku 12 Viedenského dohovoru, ktoré bolo úmyselne formulované negatívne. Z dôvodu zabezpečenia príslušných výsad a imunit má vysielajúci štát povinnosť pred zriadením miestností misie v iných miestach³⁹ ako v sídle misie o tejto skutočnosti informovať prijímajúci štát a realizovať ich až po obdržaní jeho výslovného súhlasu. Denza však uvádza, že ak by vysielajúci štát nepostupoval v súlade s uvedeným ustanovením, prijímajúci štát by takéto priestory používané *de facto* na účely misie pravdepodobne za miestnosti misie tacitne uznal⁴⁰. V zásade sa však ako vhodná javí Satowova poznámka, podľa ktorej ani vysielajúci štát, ani prijímajúci štát nemajú právo prehlásiť určité priestory za miestnosti misie unilaterálne, nakoľko v tejto veci je potrebná vždy dohoda oboch subjektov⁴¹.

headquarters of the mission. Ako uvádzame v II. a III. kapitole tejto práce, práve takéto rozšírenie personálneho charakteru diplomatických výsad a imunit o teritoriálny rozmer absolútne popiera ich historický kontext.

³⁷ Porov. DENZA, 1998, *op. cit.*, s. 16.

³⁸ Porov. DENZA, 1976, *op. cit.*, s. 51 – 52; MURTY, *op. cit.*, s. 398. Túto skutočnosť potvrdzujú aj niektoré prakticky odôvodnené výnimky, napr. v rokoch 1927 až 1937 sa niekoľko diplomatických misií rozhodlo zostať v Pekingu, hoci sídlo vlády sa presťahovalo do mesta Nanking; rovnako v Izraeli - diplomatické misie zostali aj po vyhlásení Jeruzalema za hlavné mesto v Tel Avive; diplomatické misie akreditované pri Svätej stolici sú z priestorových dôvodov umiestnené v Ríme. Prijímajúcemu štátu však nič nebráni, aby si túto situáciu právne upravil, napr. Brazília po premiestnení svojho hlavného mesta z Rio de Janeiro do Brazílie vyzvala zastupiteľské úrady, aby sa v určenom časovom limite presťahovali do nového hlavného mesta.

³⁹ Whiteman uvádza, že pojem „iné miesta“ (neskôr zmenený z „other places“ na „other localities“) pôvodne predpokladal význam „iné mestá“ („other towns“) a Holandsko ním chcelo zabrániť tendencii štátov presúvať svoje diplomatické misie z centra administratívy v Haagu do Amsterdamu alebo Rotterdamu. (Porov. WHITEMAN, M. M. Digest of International Law. Vol 7. Washington, D.C. : US Government Printing Office, 1973, s. 8.).

⁴⁰ Porov. DENZA, 1998, *op. cit.*, s. 18. Pozri tiež DAVIDSON, S. et al. Treaties, Extradition and Diplomatic Immunity. Some Recent Developments. *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 35 (1986), s. 434. Spojené kráľovstvo v dôsledku účasti niektorých diplomatických misií na teroristických aktivitách uvažovalo nad sprísnením legislatívy upravujúcej nadobudnutie a disponovanie diplomatickými priestormi, ktorá by týmto priznávala nedotknuteľnosť len po získaní súhlasu ministra zahraničných vecí. Podľa vlády totiž „v súčasnosti sú oprávnené na nedotknuteľnosť dokonca i priestory, ktoré neboli ministerstvu zahraničných vecí notifikované ako „diplomatické“, keďže podľa Viedenského dohovoru „status miestností závisí od ich používania na účely misie“[,]“ pričom podľa vlády v prípade súdneho sporu by súd takýmto priestorom diplomatický status i bez notifikácie priznal.

⁴¹ Porov. GORE-BOOTH, *op. cit.*, s. 111.

Definícia pojmu miestnosti misie sa nezaobrá výslovne ani ich časovým vymedzením, čo v praxi vyvoláva nemalé problémy. Určité východisko tak predstavuje len účel priestorov a s tým spojené trvanie príslušných výsad a imunit. Napríklad podľa Fitzmauricea a Dembinskeho status miestností misie vzniká nadobudnutím dispozičnej právomoci vysielajúceho štátu nad takýmito priestormi⁴², Satow však uvádza, že vlastníctvo priestorov s akýmsi vzdialeným úmyslom užívať tieto ako diplomatické priestory ešte nestačí⁴³. Na druhej strane Bartos poníma priestory ako schopné plniť účel misie až po ich vnútornom zariadení a Ago až po notifikácii príslušného úradu prijímajúceho štátu⁴⁴. Rovnaká nejednoznačnosť panuje aj v otázke zániku takéhoto statusu⁴⁵, pričom autori, analogicky uplatňujúc ustanovenie článku 39 Viedenského dohovoru, sa prikláňajú k vymedzeniu tohto okamihom „*uplynutia rozumného času*“, podľa Satowa niekoľkých mesiacov, ktorý začína plynúť opustením uvedených priestorov⁴⁶. Či túto Satowovu konštantu možno v súlade s dikciou zmieneného ustanovenia⁴⁷ aplikovať i v prípade ozbrojeného konfliktu, nie je úplne zrejímavé⁴⁸.

⁴² Porov. FITZMAURICE, G. In: DENZA, 1976, *op. cit.*, s. 87; DEMBINSKI, L. The Modern Law of Diplomacy: External Missions of States and International Organizations. Dordrecht, Boston, Lancaster : Martinus Nijhoff Publishers, 1988, s. 189.

⁴³ Porov. GORE-BOOTH, *op. cit.*, s. 112. V tejto súvislosti je vhodným upozorniť na rozhodnutie francúzskeho súdu, podľa ktorého „[n]adobudnutím [vlastníckeho práva k] nehnuteľnosti cudzím štátom táto nehnuteľnosť nenadobúda ipso facto výsadu exteriority: je [totiž] nevyhnutné, aby bola takáto nehnuteľnosť [aj skutočne] úplne využívaná na plnenie úloh veľvyslanectva“. (Porov. rozhodnutie *Petrocchino v. Swedish State* (1929), ADPILC (1929-1930), No. 198., s. 307. Viac k uvedenému rozhodnutiu pozri *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.3.). Takmer identické stanovisko možno nájsť v nemeckých rozhodnutiach: „*Prosté nadobudnutie vlastníctva k nehnuteľnosti na účely veľvyslanectva nespôsobovalo vznik imunity; status exteriority tieto priestory nenadobudli, až pokiaľ neboli skutočne [de facto] používané na zamýšľané diplomatické účely.*“ (Porov. rozhodnutie *Tietz et al. v. People's Republic of Bulgaria* (1959), ILR, Vol. 28, s. 372. Viac k uvedenému rozhodnutiu pozri *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.8.). Rovnako pozri tiež rozhodnutie *Jurisdiction over Yugoslav Military Mission (Germany) Case* (1962), ILR, Vol. 38, s. 166. Bližšie k použitiu výrazu „exteriorita“ v tomto kontexte pozri *infra*, pozn. 121.

⁴⁴ Porov. DENZA, 1976, *op. cit.*, s. 87 – 89.

⁴⁵ Napr. nemecký súd sa v rozhodnutí *Tietz et al. v. People's Republic of Bulgaria* (1959) výslovne odmieta prikloniť k určitému univerzálnemu pravidlu a uprednostňuje riešenia *ad hoc*. Avšak i z tohto rozhodnutia možno jednoznačne vyvodiť záver, že podobne ako v prípade vzniku diplomatickej imunity miestností misie aj zánik tejto predstavuje predovšetkým *questio facti*. Takto v súlade s princípom *cessante ratione legis cessat et ipsa lex* objektívnou nemožnosťou používať budovu veľvyslanectva na diplomatické účely táto – a to i proti vôli vysielajúceho štátu – prichádza o svoju imunitu, resp. stráca status miestností misie. (Porov. rozhodnutie *Tietz et al. v. People's Republic of Bulgaria* (1959), ILR, Vol. 28, s. 382-384. Viac k uvedenému rozhodnutiu pozri *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.8.).

⁴⁶ Porov. napr. DENZA, 1976, *op. cit.*, s. 88-89; GORE-BOOTH, *op. cit.*, s. 112.

⁴⁷ Porov. ust. čl. 39 ods. 2 Viedenského dohovoru prvá veta: „*Keď sa skončí funkcia osoby požívajúcej výsady a imunity, skončia sa tieto výsady a imunity obvykle v okamihu, keď táto osoba opustí krajinu alebo po uplynutí rozumného času, v ktorom tak má urobiť, avšak potrvajú až do tohto času i v prípade ozbrojeného konfliktu.*“

⁴⁸ Zo Satowovho textu možno vyvodiť, že názor tohto je pravdepodobne zhodný s právnym názorom uvedeným *supra*, pozn. 45.

Sledujúc Denzu však v prípade odvolania misie alebo prerušenia diplomatických stykov trvá takéto obdobie pravdepodobne kratšie⁴⁹, pričom hoci uvedené priestory následne strácajú postavenie miestností misie, a teda i nedotknuteľnosť, v súlade s ustanovením článku 45 Viedenského dohovoru musí prijímajúci štát tieto i naďalej „rešpektovať a chrániť“⁵⁰.

1.2. Historický vývoj miestností misie

Publikácie zaoberajúce sa diplomatickým právom zvyknú autori začínať známym citátom, podľa ktorého inštitút diplomacie je tak starý ako ľudstvo samo⁵¹. Rovnako signatári Viedenského dohovoru v preambule pripomínajú, že postavenie diplomatických zástupcov bolo *ľudom všetkých krajín* uznávané už „od dávnych čias“⁵². Ako však poznamenáva Fauchille, historicky a koncepčne treba v rámci tohto inštitútu diferencovať medzi dvoma relatívne samostatnými obdobiami, pričom ich všeobecne akceptovaným medzníkom je vznik permanentných zastupiteľstiev, resp. rozvoj stálych diplomatických misií⁵³. Význam tohto historického okamihu potvrdzuje aj Hsu, kvalifikujúc rezidentných veľvyslancov ako najcharakteristickejších predstaviteľov západnej diplomacie, prostredníctvom ktorých sa západný systém výrazne odlišuje od akýchkoľvek inde existujúcich systémov⁵⁴.

⁴⁹ Porov. DENZA, 1998, *op. cit.*, s. 396: „[N]edotknuteľnosť miestností by [následne ešte] mala trvať krátke obdobie potom, čo tieto prestanú byť „používané na účely misie“, a teda byť „miestnosťami misie“, ako sú definované v článku 1(i) Viedenského dohovoru.“

⁵⁰ Porov. *ibid.*, s. 396 – 397. Denza pripomína, že z povinnosti „rešpektovať a chrániť“ nevyplýva, že by authority prijímajúceho štátu nemohli do uvedených priestorov, ktoré stratili status miestností misie, a teda i nedotknuteľnosť, vstúpiť. Ako príklad uvádza prax Spojeného kráľovstva, ktoré potom čo prerušilo diplomatické styky s Líbyjou zaobchádzalo s priestormi tejto ako s nedotknuteľnými ešte do uplynutia obdobia, ktoré bolo členom diplomatickej misie určená na opustenie krajiny. Následne, t. j. po siedmich dňoch odo dňa, kedy boli diplomatické styky prerušené, však do týchto vstúpilo, a to za účelom získania dôkazov na účely vyšetrovania tu spáchanej trestnej činnosti. Prijímajúci štát taktiež v zásade nie je povinný ani brániť napr. vlastníkovi týchto priestorov, aby vo vzťahu k týmto uzavrel s iným subjektom nájomnú zmluvu. Uvedené priestory líbyjského zastupiteľského úradu takto po troch rokoch „opatrovania“ Saudskou Arábiou boli ich vlastníkom prenajaté zahraničnému pivovaru. Povinnosť „rešpektovať a chrániť“ v súlade s Viedenským dohovorom zaväzuje prijímajúci štát i počas trvania ozbrojeného konfliktu.

⁵¹ Porov. napr. JENNINGS, R., WATTS, A. *Oppenheim's International Law*. 9th ed. Vol. 1. Peace. London, New York : Longman, 1996, s. 1053; SEN, *op. cit.*, 1988, s. 3; STUART, *op. cit.*, s. 3: „*La diplomatie est aussie ancienne que les peuples eux-mêmes.*“

⁵² McClanahan časovo vymedzuje pojem „od dávnych čias“ (angl. *ancient time*, franc. *époque reculée*) obdobím 12 000 až 10 000 rokov pred Kr., nakoľko vzhľadom na vývoj spoločnosti v tomto časovom období už možno predpokladať určitý druh vzťahov medzi rozličnými komunitami, pravdepodobne kmeňmi a väčšími jazykovými skupinami. (Porov. McCLANAHAN, G. V. *Diplomatic Immunity. Principles, Practices, Problems*. New York : St. Martin's Press, 1989, s. 18.).

⁵³ Porov. FAUCHILLE, P. In: SEN, *op. cit.*, 1988, s. 6.

⁵⁴ Porov. HSU, I. C. Y. In: McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 25.

Odborná literatúra spája počiatky stálych zastupiteľstiev s rozvojom medzinárodného obchodu a medzinárodných vzťahov, kladúc tieto do pätnásteho storočia⁵⁵, presnejšie do jeho druhej polovice. Je to práve v tomto období, kedy sa v slovníku diplomacie objavovuje výraz *ambaxiator*⁵⁶, od ktorého sa odvodzuje v súčasnosti najfrekvencovanejší oficiálny názov miestností misie, odrážajúci diplomatickú hodnotu ich šéfa⁵⁷. Z uvedeného však nevyplýva, že by medzinárodné vzťahy alebo obchod v predchádzajúcom období absentovali. Ako uvádza Stuart, permanentné misie jednoducho nevyhovovali vtedajším potrebám⁵⁸, pričom Grotius otvorene považuje ich zriadenie za úplne zbytočné⁵⁹. Napriek tomu, prvé náznaky stálych diplomatických misií možno badať už omnoho skôr.

Nielen z hľadiska diplomatického práva sa zdá byť historicky významnou skutočnosťou rozdelenie Rímskej ríše. Kontakty, resp. udržiavanie vzťahov medzi Rímom a Byzanciou sa javili byť tak dôležitými, že už od polovice piateho storočia sa pri cisárskom dvore v Konštantinopole objavujú tzv. *apocrisarii* alebo *responsales*⁶⁰,

⁵⁵ Porov. napr. ADAIR, *op. cit.*, s. 7; COBBETT, P. Cases and Opinions on International Law. Part I. Peace. 3rd ed. London : Stevens and Haynes, 1909; HYDE, Ch. Ch. International Law Chiefly as Interpreted and Applied by the United States. 2nd revised ed. Vol 2. Boston : Little, Brown and Company, 1945, s. 1264; KLUČKA, J. Medzinárodné právo verejné (všeobecná časť). Bratislava : Iura Edition, 2004, s. 18; McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 25; SEN, *op. cit.*, 1988, s. 6.

⁵⁶ Porov. MAGALHÃES, J. C. de. The Pure Concept of Diplomacy. New York, Westport, Conn., London : Greenwood Press, Inc., 1988, s. 31 – 33. Pôvod uvedeného stredovekého latinského výrazu je už od devätnásteho storočia predmetom etymologických diskusií. Časť odborníkov sa prikláňa k názoru, že tvar v hovorovej latinčine zaznamenaný ako *ambactus*, t. j. sluha, služobník, pomocník, člen sprievodu, je keltského, resp. germánskeho pôvodu. Iná časť vedcov vidí základ v gótskom výraze *andbathi*, rovnako značiacom vykonávateľa služby. Medzi oboma táborami však vládne zhoda v tom, že v priebehu štrnásteho a pätnásteho storočia boli pojmom *ambaxatores* označovaní predovšetkým poslovia, ktorých - na rozdiel od pápežských poslov, tzv. *nuntii* alebo *legati* - vyslala svetská autorita. S nástupom renesancie a snahy o návrat ku klasickej latinčine sa však výraz *legatus*, po francúzsky *ambassadeur*, ako všeobecný pojem opäť ujíma, a to dočasne, približne až do polovice sedemnásteho storočia.

⁵⁷ Výraz veľvyslanectvo (angl. *embassy*, franc. *ambassade*) sa odvodzuje od francúzskeho *l'hôtel de l'Ambassadeur*. (Viac pozri *supra*, pozn. 36.). Diplomatická prax pôvodne nerozlišovala hodnosti diplomatov, resp. všetci vyslanci boli známi pod menom *legati*, po francúzsky *ambassadeurs*. (Viac pozri *supra*, pozn. 56.). Prvým kto zaviedol diplomatické hodnosti bol pravdepodobne francúzsky kráľ Ľudovít XI. (1461 - 1483). Takto veľvyslanci (angl. *ambassadors*, franc. *ambassadeurs*) personifikovali suveréna, vyslanci (angl. *envoys*, franc. *envoyés*) zastupovali suveréna čo do dôstojnosti ako aj obstarania záležitostí, rezidenti (angl. *residents*, franc. *résidents*) len vo vzťahu k záležitostiam a ministri (angl. *ministers*, franc. *ministres*) bez špeciálneho určenia. Veľvyslancov mohli pôvodne vymenovať len veľmoci. Súčasné delenie upravuje ust. čl. 14 Viedenského dohovoru a prakticky má len ceremoniálny význam. (Porov. VATTEL, E. de. The Law of Nations or Principles of the Law of Nature Applied to the Conduct and Affairs of Nations and Sovereigns. Philadelphia : T. & J. W. Johnson, Law Booksellers, 1852, s. 458 – 460.).

⁵⁸ Porov. STUART, *op. cit.*, s. 4 a 7. Napríklad v starovekom Grécku so stovkou mestských štátov by zriadenie a udržiavanie stálych misií prakticky nebolo možné.

⁵⁹ Porov. GROTIUS, *op. cit.*, s. 4.

⁶⁰ Porov. napr. STUART, *op. cit.*, 1936, s. 7. Jedným z prvých takýchto *apocrisarii* bol Julián, biskup z Kosu, poslaný k byzantskému cisárovi Martiánovi (450 - 457) pápežom sv. Levom Veľkým (440 - 461)

viac-menej stáli pápežskí vyslanci. Rovnako v neskoršom období nemožno opomenúť tzv. *nuntii apostolici*, „rezidentných veľvyslancov“ pápeža na dvore cisára Svätej ríše rímskej či iných európskych štátov. Wright dokonca píše, že najneskôr do roku 1322 prináležalo pápežovi právo vyslať veľvyslanca Svätej stolice „do všetkých kútov sveta“⁶¹. Na druhej strane, Oppenheim s interpretáciou *apocrisarii* a *responsales* ako prvých stálych vyslancov nesúhlasí. V uvedenom období totiž podľa neho oboje funkcie predstavovali výlučne cirkevný úrad, do ktorého pôsobnosti medzinárodné vzťahy nespádali⁶². Prvenstvo vo vzťahu k permanentným misiám preto ako väčšina autorov priznáva talianskym štátom, predovšetkým Benátkam, ktoré Stuart výstižne označil ako „school and touchstone of ambassadors“⁶³.

Základný historický predpoklad postupného prechodu od vyslancov *ad hoc*, poverených len krátkodobými misiami, k stálym diplomatickým zástupcom, postupne vysielaným aj do iných častí Európy, vidí Russel v mierovej zmluve uzavretej v Lodi⁶⁴. Z historických záznamov vyplýva, že Benátky už od roku 1469 udržiavali stále diplomatické styky s Burgundskom a od roku 1478 s Francúzskom – v oboch prípadoch bol prvoradým účelom obchod⁶⁵. Za Benátkami nezaostávalo ani Miláno, ktoré podľa McClanahana vyslalo v priebehu deväťdesiatych rokov pätnásteho storočia svojho rezidentného veľvyslanca do Francúzska, Španielska, Anglicka či Svätej ríše rímskej⁶⁶. Benátsky zvyk si postupne začali osvojovať aj vtedajšie svetové mocnosti⁶⁷, avšak

v r. 453. Šútor uvádza dvojakú úlohu tzv. apokrizárov, ktorých označuje ako „prvú stabilnú formu pápežskej diplomacie“ - (i) svetskú, ktorá spočívala v udržiavaní vzťahov s Byzantskou ríšou a jej predstaviteľmi, ako i (ii) náboženskú, ktorá spočívala v udržiavaní vzťahov s predstaviteľmi východných cirkví a tiež v zastupovaní pápeža na cirkevných snemoch uskutočnených v Byzantskej ríši. (Porov. ŠÚTOR, F. In: NEMEC, M. Základy kánonického práva. Bratislava : Iura Edition, 2001, s. 220.). Otáznym však môže byť charakter tejto dvojakosti vzhľadom na fenomén césaropapizmu.

⁶¹ Porov. WRIGHT, R. W. In: STUART, op. cit., s. 8.

⁶² Porov. OPPENHEIM, op. cit., s. 437 - 438.

⁶³ Porov. STUART, op. cit., s. 10.

⁶⁴ Porov. RUSSEL, J. G. In: McCLANAHAN, op. cit., s. 26. Išlo o mierovú zmluvu uzavretú v r. 1454 medzi Benátskou republikou a Milánskym vojvodstvom, ktorú sa skončila séria takmer dvadsať rokov trvajúcich lombardských vojen o hegemoniu v severnom Taliansku. Túto teóriu nepriamo podporuje aj Klučka, ktorý vymedzuje vznik prvej stálej diplomatickej misie rokom 1455. Nešlo však podľa neho o Benátky, lež o zastúpenie mestského štátu Miláno v Janove. (Porov. KLUČKA, 2004, op. cit., s. 18.).

⁶⁵ Porov. BASCHET, A. In: ADAIR, op. cit., 1929, s. 7.

⁶⁶ Porov. McCLANAHAN, op. cit., s. 26.

⁶⁷ Porov. napr. ADAIR, op. cit., s. 7; McCLANAHAN, op. cit., s. 26. Francúzsko, Španielsko a Svätá ríša rímska udržiavali rezidentných veľvyslancov v Londýne, Španielsko malo od osemdesiatych rokov pätnásteho storočia veľvyslanca v Ríme a od r. 1495 v Anglicku a pápež najneskôr do r. 1505 začal vysilať rezidentných nuncií do Španielska, Francúzska, Anglicka, Benátok či Svätej ríše rímskej.

s tým rozdielom, že vyslanie stáleho veľvyslanca začalo nadobúdať politické rozmery⁶⁸ a dialo sa na zmluvnom základe⁶⁹. Otázka časového vymedzenia stabilizácie tohto inštitútu však ostáva medzi autormi spornou. Adair, ktorý sa podrobne zaoberal exteritorialitou veľvyslancov v šestnástom a sedemnástom storočí, sa nestotožňuje s pomerne ustáleným názorom, podľa ktorého sa obyčaj vysielania rezidentných vyslancov v Európe ustálila až v druhej polovici sedemnásteho storočia, resp. po Westfálskom mieri⁷⁰. Podľa neho tento jav treba považovať už od polovice šestnásteho storočia za „bežný“ a od začiatku sedemnásteho storočia za jednu z „normálnych metód diplomatického styku“⁷¹.

Jedným z charakteristických znakov rezidentného veľvyslanca, ktorým sa tento v zásade diferencuje od zástupcu *ad hoc*, je vymedzenie dĺžky trvania, resp. spôsob ukončenia jeho funkcie. Ako možno vyvodiť z Mattinglyho definície, právnou skutočnosťou rozhodujúcou pre zánik funkcie rezidentného veľvyslanca nie je ani splnenie úlohy či uplynutie času, ale jeho odvolanie⁷². Historickým vývojom takto vymedzenej dĺžky časového intervalu pôsobenia rezidentného veľvyslanca sa bližšie zaoberal Stuart. Podľa neho zatiaľ čo v trinástom storočí vyslanec zotrval na dvore cudzieho panovníka zriedkakedy dlhšie ako jeden až dva mesiace, po benátskej premiére sa tento cyklus predĺžil v pätnástom storočí na obdobie dvoch a v šestnástom storočí až na obdobie troch rokov⁷³. V súčasnej praxi sa za ideálnu dĺžku vyslania rezidentného veľvyslanca považujú štyri roky. Údajne prvý rezidentný veľvyslanec vôbec však strávil na svojom pôsobisku viac než štvornásobok uvedeného obdobia⁷⁴.

⁶⁸ Porov. ADAIR, *op. cit.*, s. 7. Napr. Anglicko za vlády panovníkov Henricha VII. (1485 - 1509) a Henricha VIII. (1509 - 1547) vysielalo a udržiavalo svojich rezidentných zástupcov na európskych dvoroch „zo značnej časti výlučne za účelom politických záležitostí“.

⁶⁹ Porov. JENNINGS, *op. cit.*, s. 1053. Príkladom pomerne často uzatváraných zmlúv o zriadení stáleho zastupiteľstva môže byť zmluva z roku 1520 uzavretá medzi anglickým kráľom Henrichom VIII. a cisárom Svätej ríše rímskej Karolom V. (1519 - 1556).

⁷⁰ Porov. napr. BOCZEK, B. A. *International Law. A Dictionary*. Dictionaries of International Law. No. 2. Lanham, Md., Toronto, Oxford : The Scarecrow Press, Inc., 2005, s. 55; VATTEL, E. In: MICHAELIS, D. B. *International Privileges and Immunities*. The Hague : Martinus Nijhoff, 1971, s. 8; JENNINGS, *op. cit.*, s. 1054. Podľa Oppenheima sa stále veľvyslanectvá ako všeobecný medzinárodnoprávny inštitút rozšírili do ostatných európskych štátov pod vplyvom Francúzska za vlády kráľa Ľudovíta XIV. (1643 - 1715) a kardinála Richelieua.

⁷¹ Porov. ADAIR, *op. cit.*, s. 7.

⁷² Porov. MATTINGLY, G. In: McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 25. Rezidentného veľvyslanca možno definovať ako „riadne akreditovaného zástupcu plne požívajúceho diplomatický status, vyslaného zastupovať záujmy svojho princípála až do odvolania“.

⁷³ Porov. STUART, *op. cit.*, s. 9.

⁷⁴ Porov. McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 43. Údajne prvým rezidentným vyslancom bol vyslanec milánskeho vojvodu Francesca Sforzu Nicodemo Tranchedini da Pontremoli, ktorý túto funkciu

S otázkou vysielania permanentných zástupcov je nerozlučne spojená aj otázka ich financovania. Podľa pôvodnej obyčaje náklady na stravu a ubytovanie vyslancov znášal prijímajúci štát⁷⁵, v nových pomeroch by sa však aplikácia takéhoto pravidla stala pre prijímajúce štáty ekonomicky neúnosnou. Pravdepodobne z uvedeného dôvodu sa preto už v sedemnástom storočí možno stretnúť s obyčajou, podľa ktorej výdavky v prípade mimoriadneho veľvyslanca znášal panovník prijímajúceho štátu len v časovom intervale od jeho príchodu po prijatie na prvej oficiálnej audiencii, čo v praxi predstavovalo tri až štyri dni⁷⁶. Ako uvádza Stuart, je pravdepodobné, že rezidentní veľvyslanci prišli o privilégium financovania svojho pobytu v prijímajúcom štáte ešte skôr, pričom s určitosťou možno konštatovať, že v celej Európe s výnimkou cárskoho Ruska boli výdavky vlastných veľvyslancov hradené hlavami vysielajúcich štátov najneskôr od konca sedemnásteho storočia⁷⁷. Vnímajúc historický vývoj inštitútu permanentných misií, v širšom kontexte je však pravdepodobné, že zmena modelu financovania pobytu veľvyslancov nebola podmienená výlučne ekonomickými kritériami. Mattinglyho slovami totiž aj v tomto období platila zásada, podľa ktorej žiadna vláda nebola ochotná priznať vysielajúcemu štátu výsady a imunity v takom rozsahu, v akom ich požadovala pre vlastných zástupcov v prijímajúcich štátoch⁷⁸. Nakoľko diplomacia *per se* bola v uvedenom historickom období považovaná *de facto* za legalizovanú formu protištátne orientovanej činnosti⁷⁹, podľa nášho názoru sa možno odôvodnene domnievať, že príčiny neochoty a následný zánik, resp. zmenu obyčaje financovať *quasi* konšpiračné aktivity vysielajúceho štátu prijímajúcim štátom treba hľadať, *inter alia*, aj v dôvodoch principiálneho charakteru.

1.3. Účel miestností misie

Vznik a rozmach stálych misií v pätnástom a šestnástom storočí priniesol so sebou celý rad zaujímavých právnych i praktických otázok. Jednou z nich, ako uvádza Murty, bola otázka, do akej miery a na akom právnom základe treba na stálych diplomatických

vo Florencii zastával sedemnášť rokov. Objavujú sa však i názory, že tento sa zapísal do histórie skôr z dôvodu uvedenej dĺžky a významu jeho kariéry, než kvôli historickému prvenstvu.

⁷⁵ Pozri *supra*, pozn. č. 27.

⁷⁶ Porov. MATTINGLY, G. In: McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 27.

⁷⁷ Porov. STUART, *op. cit.*, s. 14 – 15.

⁷⁸ Porov. MATTINGLY, G. In: McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 27.

⁷⁹ Pozri *infra*, pozn. č. 87.

zástupcov rozšíriť imunity, tradične priznávané len diplomatom *ad hoc*⁸⁰. S doposiaľ najuspokojivejšiou odpoveďou podľa väčšiny autorov prišla tzv. *teória funkčnej nevyhnutnosti*⁸¹, ktorá, relativizujúc diplomatické výsady a imunity, tieto limituje ich účelom, ev. funkciami misie⁸². Miestnosti misie ako súčasť vecného substrátu diplomatickej misie, resp. ich podstata, účel a spôsob užívania sú v súlade s Viedenským dohovorom determinované rovnakým kritériom⁸³.

Účelom inštitucionalizácie diplomatických misií, predstavujúcich dôležitý komponent globálnej komunikácie medzi subjektami medzinárodného práva⁸⁴, bola podľa Oppenheima už od čias ich benátskeho prototypu snaha štátov o lepšie realizovanie svojich zahraničných, ev. cezhraničných záležitostí a záujmov⁸⁵. História na jednej strane potvrdila, že diplomatickí zástupcovia by svoje funkcie bez im prináležiacich výsad a imunit nemohli vykonávať dôkladne⁸⁶, na druhej strane sa však pomerne skoro odhalilo, že *raison d'état* vysielajúceho a prijímajúceho štátu sa nemusia vždy zhodovať⁸⁷. Viedenský dohovor, priznávajúc súčasne miestnostiam misie nedotknuteľnosť, preto *expressis verbis* ustanovil, že tieto môžu slúžiť len na účely

⁸⁰ Porov. MURTY, *op. cit.*, s. 336. Obdobný problém poznamenáva aj Denza: „*Pravidlo, že súkromná rezidencia a majetok diplomatického zástupcu sú nedotknuteľnými, sa pokladalo za dlhotrvajúcu medzinárodnú obyčaj, problematickou vo viacerých smeroch bola však neurčitost' jej presného rozsahu.*“ (Porov. DENZA, 1976, *op. cit.*, s. 142.).

⁸¹ Viac pozri *infra*, pozn. 167.

⁸² Porov. napr. HALL, W. E. A Treatise on International Law. 8th ed. Oxford : Clarendon Press, 1924, s. 231: „*Platí, že dom diplomatického zástupcu je vyňatý spod miestnej jurisdikcie len do tej miery, pokiaľ je to nevyhnutné na zabezpečenie slobodného výkonu jeho funkcií.*“ (Porov. tiež HERSHEY, A. S. Diplomatic Agents and Immunities. Washington : Government Printing Office, 1919, s. 169; HYDE, Vol. 2, *op. cit.*, s. 1287.). Príklon k uvedenej teórii možno badať aj v preambule Viedenského dohovoru, podľa ktorého „*účelom [...] výsad a imunit nie je prospech jednotlivca, ale zabezpečenie účinného výkonu funkcií diplomatických misií predstavujúcich štáty [...].*“

⁸³ Najvýstižnejšie túto skutočnosť formuloval Sen, označiac miestnosti misie ako miesto, ktoré slúži výkonu funkcií diplomatickej misie (tzv. *headquarters of the mission*; porov. SEN, *op. cit.*, s. 111.).

⁸⁴ Porov. DEMBINSKI, *op. cit.*, s. 155.

⁸⁵ Porov. JENNINGS, *op. cit.*, s. 1053.

⁸⁶ Porov. *ibid.*, s. 1069.

⁸⁷ Porov. STUART, *op. cit.*, s. 9; DENZA, 1998, *op. cit.*, s. 229. Stuart uvádza, že po založení stálych misií vzhľadom na nedôveru prijímajúceho štátu k stálym zástupcom napredoval ich rozvoj len pomerne zložito. Táto nedôvera bola podľa neho opodstatnenou, nakoľko diplomacia sa v tých časoch považovala „*za takmer synonymum zrady a nevernosti*“. Autori zo šestnásteho storočia dokonca veľvyslancov (*agents diplomatiques*) kládli na jednu úroveň so špiónmi (*agents secrets*), pričom Denza poukazuje na skutočnosť, že v tomto období bolo takmer bežnou praxou označovať oba druhy agentov ako tzv. *agents provocateurs*.

misie⁸⁸, resp. že sa nesmú používať spôsobom, ktorý je s funkciami misie nezlučiteľný⁸⁹.

Funkcie diplomatickej misie sú demonštratívne vypočítané v článku 3 Viedenského dohovoru⁹⁰, pričom táto povinnosť vysielajúceho štátu sa poníma širšie ako jeho povinnosť rešpektovať miestnu legislatívu⁹¹. Z uvedeného vyplýva, že popri právne reprobovaných činnostiach - akými sú nelegálny predaj alkoholu, cigariet a drog, špionáž⁹², terorizmus⁹³, únos, či skrývanie miestnymi orgánmi hľadanej osoby⁹⁴ - miestnosti misie nemožno využívať ani na aktivity, ktoré síce ilegálnymi nie sú, avšak pod ustanovenie článku 3 Viedenského dohovoru v spojení s ustanovením článku 1 písm. i) Viedenského dohovoru nespádajú. V praxi ide predovšetkým o obchodnú alebo inú činnosť vykonávanú za účelom zisku⁹⁵, ktorá sa konkrétne prejavila napr. vo forme vedenia bitúniku a mäsiarstva⁹⁶, rezervácie leteniek, jazykových kurzov, prevádzkovania hostelov a turistických centier⁹⁷, reštaurácií, či organizovania propagačných stánkov (tzv. *trade promotion shops*)⁹⁸.

Podľa starej indickej tradície posol mal údajne využívať svoju funkciu tak, aby v prijímajúcom štáte vyvolával čo najviac problémov⁹⁹. Nakoľko v časoch studnej

⁸⁸ V súlade s ust. čl. 1 písm. i) Viedenského dohovoru používanie „miestností“ misie pre účely tejto tvorí *conditio sine qua non* miestností misie.

⁸⁹ Porov. ust. čl. 41 ods. 3 Viedenského dohovoru.

⁹⁰ Podľa tohto ustanovenia funkciou diplomatickej misie, *inter alia*, je napr. „chrániť záujmy vysielajúceho štátu a jeho príslušníkov v štáte prijímajúcom v rozsahu dovolenom medzinárodným právom“; „získavať všetkými zákonnými prostriedkami podmienky a vývoj v prijímajúcom štáte a podávať o nich správy vláde vysielajúceho štátu“; alebo „podporovať priateľské vzťahy medzi vysielajúcim a prijímajúcim štátom a rozvíjať ich hospodárske, kultúrne a vedecké styky“. Práve exemplifikatívnosť uvedeného výpočtu môže spôsobovať v praxi interpretačné problémy. Svojsky to komentuje McClanahan: „Pravdepodobne cynik alebo právnik by mohol argumentovať, že aj získavanie tajných informácií by mohlo spadať pod pojem *inter alia* alebo *inter alia*, ktorý v diplomatickom dohovore predchádza zoznamu funkcií.“ (Porov. McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 162.).

⁹¹ Porov. DENZA, 1998, *op. cit.*, s. 380.

⁹² Porov. DEMBINSKI, *op. cit.*, s. 160.

⁹³ Porov. DENZA, 1998, *op. cit.*, s. 70.

⁹⁴ Porov. *ibid.*, s. 116. K diplomatickému azylu viac pozri *infra*, pozn. 185.

⁹⁵ Porov. JENNINGS, *op. cit.*, s. 1068.

⁹⁶ Porov. MURTY, *op. cit.*, s. 418.

⁹⁷ Porov. JENNINGS, *op. cit.*, s. 1068.

⁹⁸ Porov. DENZA, 1998, *op. cit.*, s. 380.

⁹⁹ Porov. McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 23. Podobný záver uvádza aj Murty, približujúc hinduistické a grécke pramene. Posol mal počas svojej misie nad rámec jej obsahu postupovať tak, aby bol výsledok takého konania prospešný pre toho, kto ho vyslal, pokiaľ možno však škodlivý alebo nepríjemný pre opačnú stranu. Kautilya medzi takéto „funkcie“ zaraďuje napr. získavanie a rozširovanie nepokojov medzi priateľmi, intrigy, získavanie informácií o špiónoch, či porušovanie mierových zmlúv (Porov. MURTY, *op. cit.*, s. 4.).

vojny sa vtedajšie supervel'moci riadili takmer identickou zásadou¹⁰⁰, naskytuje sa otázka, aké možnosti účinného postupu má v prípade zneužitia, resp. nevyužívania miestností misie v súlade s ich účelom prijímajúci štát. Aj keď na predmetnú otázku neexistuje jednoznačná odpoveď, z teórie i praxe dnes takmer jednoznačne vyplýva, že hoci miestnosti misie pravdepodobne *ipso facto* zneužitím svojho postavenia o svoj status neprichádzajú, prijímajúci štát takúto situáciu nie je povinný pasívne znášať¹⁰¹. Práve nevyhnutnosť takéhoto pragmatického prístupu - hľadacieho na diplomatické výsady a imunity vo vzťahu k miestnostiam misie cez prizmu ich účelu a funkcií diplomatickej misie - predstavuje jeden z významných argumentov podstatne spochybňujúcich teóriu exteritoriality, ktorou sa bližšie zaoberáme v nasledujúcej časti tejto práce.

¹⁰⁰ Znáмым je napr. prípad z r. 1984, keď sa Sovietsky zväz pokúšal prepraviť na svoje veľvyslanectvo vo Švajčiarsku traktor s prívesom o hmotnosti deväť ton, označeným ako „diplomatická batožina“. (Porov. McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 144.).

¹⁰¹ Porov. JENNINGS, *op. cit.*, s. 1080, 1083 - 1084. Potvrdenie podozrenia, že miestnosti misie boli zneužitie, *ex post* ospravedľňuje porušenie ich nedotknuteľnosti, v dôsledku ktorého sa takéto podozrenie potvrdilo. Jennings a Watts sa však na rozdiel od svojich predchodcov zdráhajú výslovne uviesť, že by takéto samotné zneužitie *de iure* so sebou prinášalo aj stratu práva na nedotknuteľnosť týchto priestorov, i keď priznávajú, že v tejto súvislosti treba popri Viedenskom dohovore pamätať i na subsidiárne použitie medzinárodnej obvyčaj. Pre striktniejšiu interpretáciu v staršej literatúre pozri *infra*, pozn. 188 a 189. Možnosťami, ktoré v minulosti prijímajúce štáty zvolili, bolo okrem vypovedania diplomatických zástupcov či prerušenia diplomatických stykov aj obkľúčenie veľvyslanectva, kontrola na vstupe a výstupe z neho či prerušenie jeho komunikačného spojenia. Pozoruhodný spôsob vysporiadania sa s problémom nedotknuteľnosti zvolili napr. v prípade panamského vodcu generála Manuela Noriegu Spojené štáty americké. Tento potom čo Spojené štáty v decembri 1989 vtrhli do Panamy utiekol na veľvyslanectvo Svätej stolice, resp. apoštolskú nunciatúru v Panama City. V snahe vyhnúť sa akémukoľvek priamemu narušeniu nedotknuteľnosti nunciatúry vojenské jednotky Spojených štátov rozmiestnili navôkol tejto reproduktory, prostredníctvom ktorých bola niekoľko dní veľmi hlučne vysielaná hard-rocková hudba. Po protestoch Svätej stolice však Spojené štáty od uvedeného spôsobu upustili, pričom generál Noriega sa nakoniec sám dobrovoľne vzdal. (Porov. CARTER, B. E., TRIMBLE, P. R. International Law. 3rd ed. Gaithersburg, New York : Aspen Law & Business, 1999, s. 653 – 654.). K najradikálnejšiemu riešeniu, odvolávajúc sa na lorda Oppenheima (porov. OPPENHEIM, *op. cit.*, s. 631.) ako i na judikaturu Medzinárodného súdneho dvora (pozri *infra*, pozn. 348.), sa vo svojom rozhodnutí výslovne priklonil napr. izraelský súd. Podľa tohto pri zneužití miestností misie vysielajúceho štátu môžu byť orgány prijímajúceho štátu do týchto nielenže oprávnené, ale v prípade potreby dokonca i povinné vstúpiť. (Porov. rozhodnutie *Heirs of Shababo v. Heilen* (1953), ILR, Vol. 20 (1953), s. 405.). Čiastočne takúto interpretáciu spochybňuje napr. Seidl-Hohenveldern. (Porov. SEIDL-HOHENVELDERN, I. Mezinárodní právo veřejné. 3. vyd. Praha : ASPI, a. s., 2006, s. 182 a 192.). Pozri však taktiež *infra*, pozn. 299.

II. MIESTNOSTI MISIE A PRÁVNÁ FIKCIA EXTERITORIALITY

Najvyšší súd vo svojom Rozsudku uvádza, že „[b]udovy a pozemky misie požívajúce diplomatické imunity sa [...] považujú len za tzv. fiktívne územie cudzieho štátu“, v dôsledku čoho, *in concreto*, „[...] zastupiteľský úrad [Slovenskej republiky v Bukurešti] [...] je výsostným územím SR a treba naňho hľadiť, ako by sa nachádzalo [sic] v Slovenskej republike“¹⁰². Konfrontáciou uvedeného tvrdenia vo vzťahu k medzinárodnému právu *de lege lata* sa zaoberáme na inom mieste tejto práce¹⁰³. V tejto kapitole sa pokúsime priblížiť exteritoriálnu teóriu, resp. právnu fikciu exteritoriality, o ktorú *de facto* ide, z pohľadu jej jazykovo-gramatického, historicko-vývojového a právno-teoretického pôvodu, pričom v závere tejto poukážeme na možné príčiny jej popularity a (ne)zodpovedané otázky jej striktnej aplikácie.

2.1. Jazykovo-gramatické vymedzenie

Bez ohľadu na problematickosť, podľa niektorých autorov dokonca nevhodnosť¹⁰⁴ výrazu „*právna fikcia exteritoriality*“, absolútna väčšina odbornej verejnosti spája pôvod tohto pojmu s „*diplomatom a tvorcom medzinárodného práva*“ Hugom Grotiom¹⁰⁵. Tento vo svojom diele *De jure belli ac pacis libri tres* uvádza, že vyslanci sa *fictione simile* nachádzajú *quasi extra territorium*, v ktorom vykonávajú svoje poslanie¹⁰⁶. V nasledujúcich riadkoch sa sústreďíme predovšetkým na etymologický a sémantický rozmer uvedeného výrazu.

¹⁰² Porov. Rozsudok, s. 5. Viac k Rozsudku pozri *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.11.

¹⁰³ Pozri *infra*, kapitola III.

¹⁰⁴ Porov. napr. DIENA, G., MASTNÝ, V. Report of the Sub-Committee on Diplomatic Privileges and Immunities, League of Nations. *American Journal of International Law*, Vol. 20 (1926), Special Supplement, s. 153: „Zaznievajú tak rozumné praktické ako aj teoretické dôvody na opustenie pojmu *exteritoriality*, keďže použitie tohto nešťastného výrazu je náchylné viesť k omylom a právnym následkom, ktoré sú absolútne neprípustné.“ Viac k tomuto problému pozri *infra*, pozn. 122 ako aj kapitola III., podkapitola 3.3.

¹⁰⁵ Porov. KRŠKOVÁ, A. Štát a právo v európskom myslení. Bratislava : Iura Edition, 2002, s. 217 – 220. Hugo Grotius (1583 - 1645), známy aj pod menom Huig de Groot, bol právnikom, filozofom, teológom, literátom a diplomatom, advokátom Indicko-holandskej spoločnosti. V časoch náboženských nepokojov v Európe položil základy medzinárodného práva, „*aplikujúc pre všetkých prijateľné prirodzené právo, založené na ľudskej skúsenosti a overené tradíciou*“.

¹⁰⁶ Porov. GROTIUS, *op. cit.*, s. 443. Ide o časť II. knihy, XVIII. kapitoly, § IV, bodu 5 diela Tri knihy o práve vojny a mieru z r. 1623: „*Quare omnino ita censeo, placuisse gentibus, ut communis mos, qui quemuis in alieno territorio existentem eius loci territorio subsicit, exceptionem pateretur in legatis, ut qui sicut fictione quadam habentur pro personis mittentium [...] ita etiam fictione simili constituerentur quasi extra territorium unde et civili iure populi ad quem vivunt non tenentur.*“ [„Preto celkom tak usudzujem, že národmi ako všeobecná obyčaj prijaté, že ten, kto sa nachádza na cudzom území, moci tohto miesta podlieha, pripúšťa výnimku pre vyslancov, ktorí sa fikciou považujú akoby za tých, ktorí ich

Podobne ako samotná diplomacia, zaužívanie pojmu exteritoriality sa datuje omnoho neskoršie ako jej obsah, resp. princíp, ktorý je týmto pojmom vyjadrený. Podľa Hersheyho¹⁰⁷ výraz *extraterritorialitas* prvýkrát používa Wolff¹⁰⁸, pôvod francúzskeho (*exterritorialité*) a nemeckého ekvivalentu (*Exterritorialität*) sa prisudzuje profesorovi von Martens¹⁰⁹. Ekvivalentnosť uvedených pojmov však môže byť otáznou. Kým časť autorov medzi nimi nerozlišuje¹¹⁰, iní vidia medzi *extra*-teritorialitou a *ex*-teritorialitou markantný rozdiel. Podľa Michaelisa, podobne ako aj podľa Plischeho, exteritorialita je právnou fikciou, ktorá bola skonštruovaná na zabezpečenie imunity diplomatickej osoby pred miestnou jurisdikciou, pričom vzájomnú zameniteľnosť s historicky starším pojmom extrateritorialita tento označuje výslovne za mylnú¹¹¹. Podobne Fishel a Lee uvádzajú, že exteritorialita predstavuje len imunitu prináležiacu diplomatickému zástupcovi a jeho zástupu, zatiaľ čo extrateritorialita v sebe zahŕňa zriadenie medzinárodnej služobnosti „povyšujúcej národnostný princíp jurisdikcie nad princíp teritoriálny“¹¹². Piggot, píšuci koncom devätnásteho storočia, taktiež vníma rozdiely medzi vyššie uvedenými výsadami, napriek tomu sa mu však javí vhodnejším označovať obe z nich ako exteritoriálne. Zároveň však priznáva, že ich výkon zo strany

vyslali [...] a tak dokonca podobnou fikciou akoby mimo územia, kde boli ustanovení, nepodliehajú civilnému právu ľudu, medzi ktorým žijú.“].

¹⁰⁷ Porov. HERSHEY, *op. cit.*, s. 83.

¹⁰⁸ Christian Wolff (1679 - 1754), známy aj pod menom Christian von Wolfius, sa radí medzi racionalistických filozofov nemeckého osvietenstva. So zmieneným pojmom sa možno stretnúť v jeho diele *Ius Gentium Methodo Scientifica Pertractatum* (Právo národov pojednávané vedeckou metódou), ktoré bolo vydané v Halle v r. 1749 alebo 1750.

¹⁰⁹ Georg Fridrich von Martens (1756 - 1821) bol nemeckým právnym teoretikom a diplomatom. Ide o strýka baróna Charlesa de Martens (Karla von Martens), autora známej zbierky *Causes célèbres du droit de gens* (Slávne prípady práva národov).

¹¹⁰ Porov. napr. DAVIS, G. B. *The Elements of International Law with an account of its origin, sources and historical development. A new and revised ed.* New York, London : Harper & Brothers Publishers, 1901, s. 87 – 88; HERSHEY, *op. cit.*, s. 83; McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 30; PIGGOT, F. T. *Exterritoriality. The Law relating to Consular Jurisdiction and to Residence in Oriental Countries.* London : William Clowes and Sons, 1892, s. 3. Z Davisovho textu možno vyvodit', že na základe fikcie exteritoriality je veľvyslanec extrateritoriálnym, pozoruhodnou sa však zdá byť myšlienka, že takáto fikcia nemôže ísť proti vôli miestneho suveréna. McClanahan zase uvádza, že kým pôvodne bol zaužívaným pojem „*extrateritorialita*“, v súčasnosti sa bežnejšou javí jeho „*kratšia verzia*“.

¹¹¹ Porov. MICHAELIS, *op. cit.*, s. 39. Michaelis používa anglický výraz *erroneous*.

¹¹² Porov. FISHEL, R. W. In: LEE, L. T. *Consular Law and Practice.* New York : Frederick A. Praeger, Publisher, 1961, s. 206. Konkrétnejšie vysvetlenie extrateritoriality poskytuje napr. Cobbet, ktorý ju predstavuje ako výkon právomoci tzv. kresťanských štátov nad vlastnými občanmi, žijúcimi v nekresťanských štátoch. Jej cieľom bolo v dôsledku odlišného náboženstva a kultúry, predovšetkým však v dôsledku „barbarských metód a trestov“, vyňať vlastné subjekty spod miestnej jurisdikcie. Jurisdikciu nad takýmito občanmi vykonával konzul. (Porov. COBBET, *op. cit.*, s. 248 – 249.). Pozri tiež MICHAELIS, *op. cit.*, s. 39 a PIGGOT, *op. cit.*, s. 3 – 4.

vysielajúceho štátu bude mať vždy „*extra-teritoriálny*“ charakter¹¹³. Zaujímavý posun v tomto smere možno badať v českej internacionalistickej literatúre. Kým publikácia Čepelku a Šturmu z r. 2003 vyvoláva dojem, že exteritorialitu a extrateritorialitu treba považovať za synonymá¹¹⁴, ostatná publikácia z r. 2008 už neskorší z uvedených termínov nepoužíva¹¹⁵. Na druhej strane zo slovenských učebníc opisuje rovnaký jav Azud výrazom exteritorialita¹¹⁶, kým Klučka hovorí o extrateritoriálnej teórii¹¹⁷.

Máme za to, že z hľadiska terminologickej precíznosti je potrebné medzi vyššie uvedenými pojmami rozlišovať. Prikláňame sa preto k názoru Michaelisa a Plischeho, resp. Fishela a Leea, a ako vysvetľujeme neskôr, zdôrazňujúc výlučne hľadisko prijímajúceho štátu, spod výkonu právomoci ktorého sú miestností misie ako objekty práva *sui generis* v príslušnom zmysle a rozsahu vyňaté, jednoznačne uprednostňujeme v uvedenom kontexte spájanie týchto práve s prvým z dvoch vyššie použitých pojmov. Naopak, pojem extrateritorialita, ktorého obsah však nie je predmetom tejto práce, považujeme za spätý s výkonom jurisdikcie štátu mimo vlastného štátneho územia¹¹⁸.

Odhliadnuc od etymologicko-sémantických odlišností prefixov *ex-* a *extra-*¹¹⁹ je dôležité neprehliadnuť samotný význam pojmu *territorium*. Moderné chápanie štátneho územia ako vecného substrátu štátu poníma štátne územie z verejnoprávneho hľadiska,

¹¹³ Porov. PIGGOT, *op. cit.*, s. 3 - 4. Paradoxnou sa môže javiť skutočnosť, že Piggotove dielo nazvané „*Exteritorialita*“ sa zaoberá „*výlučne exteritorialitou, ktorá bola založená zmluvne a ktorá umožňuje vznik konzulárnej jurisdikcie*“, inými slovami, vo vyššie vymedzenom chápaní ide nie o exteritorialitu, ale extrateritorialitu. Pozri tiež *infra*, pozn. 118.

¹¹⁴ Porov. ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha : Eurolex Bohemia, 2003, s. 439: „*Pokud je pak i dnes obrat „exteritorialita“ či „extrateritorialita“ používán, je tím obecně míněno pouze vynětí z jurisdikce a donucovací moci státu přijímajícího.*“

¹¹⁵ Porov. ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 462: „*Pokud je pak i dnes obrat „exteritorialita“ používán, je tím obecně míněno pouze vynětí z jurisdikce a donucovací moci státu přijímajícího.*“ Kriticky však v tomto smere možno vnímať skutočnosť, že odkazy na použitú literatúru, *in concreto*, Outratu, Rousseau, či Salmona, sú v oboch prípadoch identické, resp. zostali nezmenené, v dôsledku čoho bez prístupu k uvedeným dielam nemožno zistiť, akú terminológiu skutočne použili zmienení autori.

¹¹⁶ Porov. AZUD, J. *Medzinárodné právo*. Bratislava : VEDA, 2003, s. 273.

¹¹⁷ Porov. KLUČKA, 2004, *op. cit.*, s. 19; KLUČKA, J. *Medzinárodné právo veřejné* (všeobecná a osobitná časť). Bratislava : Iura Edition, 2008, s. 345.

¹¹⁸ V tejto súvislosti poukazujeme na skutočnosť, že slovenský zákonodarcu si nami naznačenú terminologickú precizáciu neosvojil, nakoľko predmetom úpravy napr. zákona č. 466/2007 Z. z. o ochrane pred uplatňovaním exteritoriálnych účinkov právnych predpisov tretích krajín *prima facie* nie je exteritorialita, ale extrateritorialita vo vyššie uvedenom ponímaní. Z dôvodu nejednotnosti príslušnej právnej terminológie ako aj v snahe zachovať autenticnosť výpovedí jednotlivých autorov sa preto aj v tejto práci možno stretnúť s tým, že použitý pojem extrateritorialita bude v skutočnosti odkazovať nie na túto vo vyššie uvedenom zmysle, ale na jav, ktorý sme v tejto práci zadefinovali pojmom exteritorialita.

¹¹⁹ Predpona *ex-* značí *von z, zvnútra von*, kým predpona *extra-* (odvodená od slova *exter - cudzí*) predstavuje *vonkajšok, mimo, poza, na druhej (vonkajšej) strane*.

t. j. nie ako *dominium* (vlastníctvo štátneho územia), ale *imperium* (panstvo nad štátnym územím bez ohľadu na vlastníctvo v súkromnoprávnom zmysle)¹²⁰. Práve na toto naráža Seidl-Hohenveldern, uvádzajúc, že nielen štátne územie *per se*, ale aj samotná donucujúca moc štátu (*imperium*) bola stotožňovaná, resp. v neskorej stredovekej latinčine označovaná ako *territorium*. Takto aj nedotknuteľnosť miestností misie, t. j. vyňatie miestností misie spod donucovacej moci prijímajúceho štátu, býva čiastočne ešte aj dnes označované ako *exteriorita*¹²¹, čo, ako sme uviedli v súvislosti s Rozsudkom, môže spôsobovať, a minimálne v slovenských pomeroch evidentne spôsobuje, nemalé problémy¹²².

Ako sme uviedli vyššie, Grotius označil status *quasi extra territorium* za fikciu¹²³. Je však otázne do akej miery možno tento pojem stotožňovať s fikciou v právnom zmysle slova, resp. s právnou fikciou v dnešnom ponímaní. Podľa Prusáka právne fikcie totiž simulujú určitý fakt ako právnú skutočnosť a to bez ohľadu na skúsenosť a spoločenskú prax či pravdepodobnosť jeho manifestácie¹²⁴. Inými slovami, pokiaľ by

¹²⁰ Pozri *supra*, pozn. 29. Pozri tiež *supra* pozn. 30.

¹²¹ Porov. SEIDL-HOHENVELDERN, *op. cit.*, s. 182. Pozri tiež *supra*, pozn. 115. Dnešné ponímanie a s tým súvisiaci vzájomný vzťah pojmov nedotknuteľnosť (angl. *inviolability*, franc. *l'inviolabilité*) a extra-teritorialita [*sic*] (angl. *extritoriality*, franc. *l'extritorialité*) však nekompromisne vymedzuje napr. Hershey. Podľa neho skorší z pojmov nie je následkom neskoršieho, ale neskorší bol vynájdený na ochranu skoršieho. (Porov. HERSHEY, *op. cit.*, s. 76 – 77.). Obdobný záver uvádza už v r. 1895 vo svojej štúdii *Étude critique sur la fiction d'extritorialité* Pietri, podľa ktorého imunity sú koncipované ako príčina exteritoriálnej fikcie (angl. *cause*) a nie ako jej následok (angl. *consequence*). (Porov. PIETRI, F. In: PREUSS, L. Capacity for Legation and the Theoretical Basis of Diplomatic Immunities. *New York University Law Quarterly Review*, Vol. 10 (1932 - 1933), s. 184.). Pozri tiež Hudsonov názor *infra*, pozn. 181. Rolin v tejto súvislosti uvádza, že cieľom exteritoriálnej fikcie môže byť nanajvýš vytvorenie akéhosi „právneho dôvodu pre diplomatické imunity, ktorý bude v súlade s všeobecnými princípmi medzinárodného práva“. (Porov. Rolin, A. In: PREUSS, 1932 - 1933, *op. cit.*, s. 184.).

¹²² Na problematickosť tohto pojmu, resp. jeho používania upozorňuje napr. tiež Mastný, pričom možno pripomenúť, že takto robí v liste spravodajcovi sub-komisie pre diplomatické výsady a imunity Výboru expertov pre progresívnu kodifikáciu medzinárodného práva Giuliovi Dienovi, datovanom 20. aprílom 1925 a napísanom v Lomnici nad Popelkou. Ako uvádza, súčasná terminológia je, žiaľ, zmätočnou, keďže s pojmami ako „prerogátiva, výsady, imunity a ex-teritorialita sa operuje bez toho, aby im bol priradený akýkoľvek presný význam“, pričom za najzmätočnejší z nich považuje práve „exteritorialitu“. (Porov. MASTNÝ, V. Letter from M. Mastny to M. Diena. *American Journal of International Law*, Vol. 20 (1926), Special Supplement, s. 167 -168.). Pozri tiež *infra*, pozn. 294. K osobe Mastného pozri *infra*, pozn. 291. Ešte dôraznejším sa zdá byť o niekoľko rokov neskôr Preuss: „V záujme presnosti myšlienky a [jej] vyjadrenia je žiaducim, aby slovo „exteritorialita“ bolo z jazyka medzinárodného práva [navždy] vyradené. Pojem, ktorý je schopný takého množstva konotácií [jednoducho] nemôže slúžiť účelom precíznej juristickej terminológie.“ (Porov. PREUSS, 1932 – 1933, *op. cit.*, s. 187.).

¹²³ Výraz fikcia pochádza z lat. *fictum* a môže značiť adjektív *výmysel*, *nepravda* alebo perfektum slovesa *fingere*, t. j. *vytvoriť*, *predstaviť si*, *vykonštruovať*.

¹²⁴ Porov. PRUSÁK, *op. cit.*, s. 276. Podobne Lazar: „[p]okiaľ ide o [právnu] fikciu, je známe, že fingovaná skutočnosť neexistuje, jednako sa však na ňu prihliada akoby existovala.“ (Porov. LAZAR, J.

bola exteritorialita miestností misie skutočne právnou fikciou, znamenalo by to, že napriek všeobecnému konsenzu o tom, že netvorí štátne územie vysielajúceho štátu, *de iure* by sa tieto museli vyznačovať všetkými atribútmi exklávy, a to v najširšom možnom ponímaní. Je však evidentným, že vo vzťahu k exteritorialite väčšina autorov v takomto význame výraz fikcia nepoužíva. Fikciu totiž vnímajú a výslovne označujú ako metaforu¹²⁵, prostredníctvom ktorej bolo možné vysvetliť obmedzenia prijímajúceho štátu vo vzťahu k miestnostiam misie, resp. diplomatické výsady a imunity diplomatického zástupcu a jeho zástupu, ktoré títo požívali v cudzej jurisdikcii¹²⁶.

Postojom autorov k exteritorialite ako právnej fikcii sa bližšie zaoberáme v tretej kapitole tejto rigoróznej práce¹²⁷.

2.2. Historicko-vývojové vymedzenie

Pramene princípu exteritoriality, resp. nedotknuteľnosti miestností misie¹²⁸ siahajú v dejinách medzinárodného práva do obdobia, ktoré by sme, použijúc slovník preambuly Viedenského dohovoru, mohli označiť slovným spojením „*od dávnych čias*“¹²⁹. Ako uvádza Dembinski, jeho najstarším vyjadrením bola všeobecne akceptovaná zásada *sancti habentur legati*, priznávajúca poslom posvätný charakter¹³⁰ a podľa Grotia rešpektovaná aj medzi barbarmi¹³¹. Porušenie tohto princípu sa

et al. Občianske právo hmotné. I. zväzok. Tretie doplnené a prepracované vydanie. Bratislava : Iura Edition, 2006, s. 140.).

¹²⁵ Porov. napr. BRIERLY, J. L. The Law of Nations. An Introduction to the International Law of Peace. 6th ed. New York, Oxford : Oxford University Press, 1963, s. 222; HALL, *op. cit.*, s. 218; HERSHEY, *op. cit.*, s. 84; SATOW, E. A Guide to Diplomatic Practice. Vol. 1. New York, Bombay, Calcutta : Longmans, Green and Co., 1917, s. 240. Literárne metafora značí obrazné vyjadrenie pojmu, resp. spôsob opísania pojmu odvolaním sa na iný pojem, poukazujúc na podobné kvality skoršieho pojmu s neskorším pojmom. V právnom kontexte, označiac exteritorialitu za metaforu, väčšina autorov poukazuje na nevhodnosť doslovného chápania, resp. deklaratorného výkladu uvedeného pojmu. Názornejšie pochopenie uvedenej metaforickosti, resp. „*metaforického pojmu exteritorialita*“ ponúka Hershey: „*[o]soby alebo veci, ktoré ju požívajú, sa považujú akoby za oddelené časti štátu, ktorému patria, a premiestňujú sa po povrchu cudzieho územia, od tohto zostávajú oddelené*“. Podobne Foster, ktorý uvádza, že miestnosti misie vykazujú „*určité ex-teritoriálne kvality*“, keďže do týchto „*na základe miestneho procesného práva alebo miestnymi autoritami nemožno vstúpiť alebo v nich vykonať prehliadku*“. (Porov. FOSTER, J. W. In: DEÁK, F. Immunity of a Foreign Mission's Premises from Local Jurisdiction. *American Journal of International Law*, Vol. 23 (1929), s. 589.).

¹²⁶ Porov. napr. DENZA, 1976, *op. cit.*, s. 79; MICHAELIS, *op. cit.*, s. 10.

¹²⁷ Pozri *infra*, kapitola III., podkapitola 3.3.

¹²⁸ K rozdielu medzi nedotknuteľnosťou a exteritorialitou pozri *supra*, pozn. 121.

¹²⁹ K pojmu „*od dávnych čias*“ pozri *supra*, pozn. 52.

¹³⁰ Porov. DEMBINSKI, *op. cit.*, s. 163.

¹³¹ Porov. GROTIUS, *op. cit.*, s. 438. Uvedený princíp má podľa Grotia svoj pôvod v *ius gentium*, čo preukazuje tak pomocou prameňov rímskeho práva (napr. Pomponius, Digesta, L, vii., 18), ako aj

vo všeobecnosti vždy považovalo za *actus impius*¹³² – v antickom Grécku išlo o zločin najhoršieho druhu, v Ríme o úmyselné porušenie *ius gentium*¹³³ a, *in abstracto*, až do prijatia Briand-Kelloggovho paktu v roku 1928 o jeden z dôvodov vypovedania vojny¹³⁴. Napriek tomu, že stále diplomatické misie boli zakladané až omnoho neskôr¹³⁵, pôvod exteritoriality treba podľa Moorea hľadať už v zmienených „*dávnych časoch*“, pričom práve fenomén posvätnosti, spoločne s vývojom inštitútu, ktorý dnes poznáme pod názvom diplomatický azyl, zohral v jej sformovaní kľúčovú úlohu.

Právo azylu s určitosťou existovalo v starovekom Egypte a Grécku, odôvodnene sa však možno domnievať, že bolo typické pre celý antický svet¹³⁶. Žido-kresťanskej civilizácii bolo známe napríklad prostredníctvom zákona, ktorý dostali leviti v súvislosti s tzv. mestami útočiska, opísanými v biblickej knihe Numeri¹³⁷. Ako uvádza Moore,

citáciami z diel Josepha Flavia, Marca Terentia Varra, Cicera či Papinia Statia. Údaj o barbaroch čerpal z Procopiovho diela Gótska vojna, v ktorom sa ostrogótsky kráľ Totila vyjadruje, že medzi všetkými barbarmi je obyčajou cťou a vážiť si vyslancov, resp. poslov.

¹³² Porov. *ibid.*, s. 439. Ide o tzv. bezbožný, nehanebný čin, pričom týmto pojmom Grotius poukazuje na Demostenove a Plutarchove diela. Rovnako cituje Josepha Flavia, ktorý si vo svojich Židovských starožitnostiach kladie otázku, či môže existovať niečo nehanebnejšie ako zabiť vyslanca, konajúceho v mene spravodlivosti.

¹³³ Porov. FENWICK, Ch. G. *International Law*. 3rd revised and enlarged ed. New York : Appleton-Century-Crofts, Inc, 1948, s. 468.

¹³⁴ Porov. COBBETT, *op. cit.*, s. 305; CARTER, *op. cit.*, s. 654; KAMENICKÝ, M. et al. *Lexikón svetových dejín*. Druhé, doplnené vydanie. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2001, s. 104 – 105, 171 – 172. Napr. v dobe tzv. Boxerského povstania (1899 - 1900), kedy v Číne prepukol ozbrojený boj proti akejkolvek prítomnosti cudzincov v krajine, viedol atentát na tajomníka japonského vyslanectva ako aj nemeckého vyslanca baróna von Kettelera k okupácii Pekingu spojeneckými vojskami. K zmiereniu došlo až po prijatí početných ťažkých a pokorujúcich podmienok čínskou stranou, *inter alia*, povolením trvalého pobytu cudzích vojsk v Pekingu na ochranu diplomatickej štvrte.

¹³⁵ Pozri *supra*, kapitola I., podkapitola 1.2.

¹³⁶ Porov. MOORE, J. B. *A Digest of International Law*. Vol. 2. Washington, D. C. : Government Printing Office, 1906, s. 756. Toto tvrdenie mierne modifikuje Sinha, ktorý rozlišuje medzi systémami, v ktorých bola svetská moc oddelená od moci náboženskej, a systémami, kde obe moci podliehali jedinej najvyššej autorite. V prvom prípade podľa neho azyl v posvätných miestach pôsobil tak voči duchovným ako i svetským autoritám, kým v druhom z uvedených prípadov tento voči svetským autoritám nepôsobil. (Porov. SINHA, S. P. *Asylum and International Law*. The Hague : Martinus Nijhoff, 1971, s. 6.).

¹³⁷ Pozri NUMERI 35, 1-5: „*Pán hovoril Mojžišovi: „Hovor Izraelitom a povedz im: Keď prídete cez Jordán do krajiny Kanaán, vyvoľte si príhodné mestá, ktoré budú pre vás mestami útočiska. Tam utečie ten, kto zapríčinil smrť, kto neúmyselne zabil človeka. Tieto mestá vám budú útočiskom pred pomstiteľom krvi, aby usmrtiteľ nebol usmretný prv, ako sa dostaví pred súd pospolitosti. Miest útočiska, čo takto oddelíte, bude šesť. Tri mestá určíte za Jordánom a tri mestá v krajine Kanaán. Ony budú pre vás mestami útočiska. Ony budú útočiskom tak Izraelitom ako i cudzincom a príšelcom, aby ta mohol ujsť každý, kto by neúmyslene zabil človeka.“* Mestami na východ od Jordánu boli Beser, Ramot a Golan, v krajine Kanaán išlo o Kedes, Sichem a Hebron. Viac k tomuto inštitútu pozri napr. NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*. Praha : Kalich, 1956, s. 420, alebo SINHA, *op. cit.*, s. 8. Moore práve v súvislosti s uvedenou biblickou staťou poukazuje na jeden zo záverov Dvanásteho toledského koncilu (681), podľa ktorého „*bolo ustanovené, že ten, kto sa uchýli v kostole, bude [tam] požívať imunitu a že ten, kto [za účelom stíhania] poruší vzdialenosť okruhu 30 krokov [od kostola], bude exkomunikovaný a potrestaný kráľom, s ktorého schválením bol tento predpis prijatý*“. (Porov. MOORE, Vol. 2, *op. cit.*, s. 756.). Podľa niektorých nemeckých autorov však kresťanská verzia azylu stála skôr na príhovore kléru

inštitút azylu si vyžiadala súdobá trestnoprávna prax, ktorej základy tvorilo tzv. *lex talionis*, krvná pomsta. Pod vplyvom náboženstva, ľudskosti, či prirodzenej spravodlivosti takto vznikali privilegované miesta - *sanctuarii*¹³⁸, ktoré mali posvätný charakter a prenasledovaným osobám, buď vďaka zákonu, alebo na základe povier, v nich nemohlo byť ublížené, resp. v nich získali odpustenie svojej viny a trestu. Počnúc rohmi oltárov, cez samotné chrámy a iné miesta, ktoré bolo zakázané znesvätiť, postupom času sa pôsobnosť tejto praxe rozšírila na celé mestá, ostrovy ako aj iné časti štátneho územia¹³⁹.

S vývojom dejín štátu a práva, dávajúc do pozornosti predovšetkým ideu suverenity, sa postupne vyvíjalo aj postavenie osôb na úteku. Kým v skorších časoch týmto jednoznačne prináležalo vo vyhnanstve právo na ochranu a prijatie, neskôr sa oprávnenou stranou stal domáci suverén, pričom to bol on, komu prináležalo rozhodovať o ďalšom osude, t. j. tolerovaní, extradovaní, či vyhostení, takýchto osôb¹⁴⁰. Svoju úlohu zohralo aj postupné formovanie vzťahov cirkvi a štátu. I keď azylové kánonické právo bolo postupne kodifikované a možnosť udeľovania tzv. cirkevného azylu bola zo strany samotnej cirkvi stále viac a viac limitovaná¹⁴¹, s rozmachom národných štátov a úpadkom postavenia cirkvi to bola práve svetská moc, ktorá si vyhradila exkluzívne právo na výkon spravodlivosti, neakceptujúc akékoľvek snahy o označenie nejakého vnútroštátneho miesta za nachádzajúce sa mimo dosahu práva¹⁴². A práve do tohto kontextu vkladá Moore pôvod exteritoriality *de l'hôtel de l'Ambassadeur*. Po zrušení miest útočiska ako aj po postupnej strate účty k posvätným

v prospech osôb hľadajúcich bezpečie v kostole než na nedotknuteľnosti samotných posvätných priestorov. (Porov. napr. LOENING, E., HINSCHIUS, P. In: SINHA, *op. cit.*, s. 10.).

¹³⁸ Charakter týchto miest sa odzrkadľuje už v samotnej etymológii ich názvu. Latinský výraz *sanctuarium* totiž značí tak sväté alebo posvätné miesto, ako aj útočisko pred nebezpečenstvom, úkryt, či útulok.

¹³⁹ Porov. BERNARD, P. In: MOORE, Vol. 2, *op. cit.*, s. 756.

¹⁴⁰ Porov. MOORE, Vol. 2, *op. cit.*, s. 757.

¹⁴¹ Sinha uvádza, že už v Graciánovom dekréte z r. 1140 možno nájsť explicitne vymenované trestné činy, ktoré udelenie azylu vylučovali. Kodifikácie pápežov Gregora XIV. (1590 - 1591) a Benedikta XIII. (1724 - 1730) umožňovali poskytnúť azyl v kostoloch, kaplnkách a kláštoroch, vo vymedzených domoch, veži a múroch kostola, biskupskom paláci či kňazskom seminári. Udeľovanie azylu vo vzťahu k páchatelom určitých trestných činov bolo ďalej obmedzené pápežmi Klementom XI. (1700 - 1721), Benediktom XIV. (1740 - 1758) a Klementom XIII. (1758 - 1769). (Porov. SINHA, *op. cit.*, s. 12.).

¹⁴² Porov. SINHA, *op. cit.*, s. 12. - 13. Desakralizáciou práva sa na azyl začalo hľadiť ako na inštitút vytvorený človekom, v dôsledku čoho bolo legitímnou právomocou štátu takýto inštitút obmedziť, poprípade zrušiť. Kým v protestantských krajinách prirodzene zmenšila vplyv cirkvi reformácia, katolícki panovníci odmietali na svojom území obmedzovanie výkonu spravodlivosti, proti tzv. cirkevnému azylu sa začali odvolávať do Ríma a v prípade, že neuspeli ani tam, rozhodli sa tento inštitút zrušiť sami. Vo Francúzsku bol napr. takto tzv. cirkevný azyl zrušený v r. 1515, vo Švajčiarsku v r. 1528 a v Anglicku v r. 1625. Svätá stolica sa však *de iure* tohto práva vzdala až tzv. Lateránskou dohodou z r. 1929.

miestam zostali utečenci fyzicky bez svojho sanktuária, idea azylu však vo vedomí či podvedomí ľudstva naďalej pretrvala. Možno sa preto odôvodnene domnievať, že so vznikom permanentných diplomatických misií sa toto vákuum vyplnilo, a keďže samotný vyslanec požíval nedotknuteľnosť, jeho dom sa prirodzene stal akýmsi rezortom pre osoby utekajúce pred násilím či trestným stíhaním¹⁴³.

Hľadajúc materiálne pramene exteritoriality, nemožno obísť ani privilégium známe ako *droit de culte*, resp. *droit de chapelle*. Rozvoj permanentných misií totiž nastal v období poznačenom náboženskou netoleranciou, pričom s rastúcim počtom diplomatov títo boli vysielaní k suverénom rozličných vierovyznaní¹⁴⁴. Hoci vyznávanie cudzieho náboženstva bolo vo väčšine krajín považované za právne reprobovaný čin, v dôsledku uvedeného privilégia bol dom vyslanca spod takéhoto zákazu exemptovaný a beztrestná účasť na náboženských obradoch bola v takýchto priestoroch zaručená „taktiež krajanom, ktorí dokonca ani nepatrili k diplomatickému zástupu“¹⁴⁵. Vo vzťahu k rozvoju exteritoriality nemožno opomenúť ani pre onú dobu príznačnú imperfektnosť realizácie zásady suverenity¹⁴⁶. Najlepšie však postupný vývoj exteritoriálneho chápania domu vyslanca možno badať na praktických prípadoch z histórie, ktoré relatívne podrobne zachytáva Adair¹⁴⁷.

¹⁴³ Porov. MOORE, Vol. 2, *op. cit.*, s. 757 a 759; SINHA, *op. cit.*, s. 21.

¹⁴⁴ Porov. DENZA, 1998, *op. cit.*, s. 210; MATTINGLY, G. in: McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 27. Mattingly uvádza, že uvedené privilégium si vyžiadala zmena náboženskej mapy Európy po reformácii, pričom teória exteritorialita sa javila byť vhodnou na jej právne odôvodnenie. *Droit de chapelle*, resp. tzv. tolerancia „heretických“ kaplniek, má svoj pôvod vo Francúzsku a Anglicku, pričom toto privilégium sa postupne rozšírilo aj do katolíckeho Španielska a Talianska a protestantskej Škandinávie a Holandska.

¹⁴⁵ Porov. LYONS, A. B. Diplomatic Immunities – Some Minor Points. *British Yearbook of International Law*, Vol. 34 (1958), s. 371. Je potrebné však poznamenať, že nie všetci autori sa zhodujú na tom, či *droit de culte*, resp. *droit de chapelle* bolo možné považovať za všeobecne akceptovanú obychaj, alebo skôr len za pomerne často vyskytujúcu sa zdvorilosť. Genet ju preto výstižne označuje ako *privilege de courtoisie*.

¹⁴⁶ Porov. SINHA, *op. cit.*, s. 23 – 24. Sinha má za to, že vo veľkej miere je to práve uvedené, počiatočne nie dokonalé uplatňovanie zásady suverenity, čím možno vysvetliť prehnané chápanie výsad veľvyslancov. Poukazuje pritom na Moorea, ktorý si všíma jednak vtedajšiu pomerne rozšírenú prax medzinárodnoprávných služobností a jednak prerozdelenie jurisdikcie medzi viaceré subjekty ako napr. súdy panovníka, nižších autorít či kléru. Uvedené nepopierateľne tvorí základ Wicquefortom opísanej skutočnosti, podľa ktorej veľvyslanec vykonával vo svojom dome i právomoc nad tými, ktorí mu boli podriadení. K tomu pozri viac *infra*, pozn. 154. Pri materiálnych podmienkach rozvoja exteritoriality rovnako treba vziať do úvahy i skutočnosť, že vlastníctvo zeme sa pomerne dlhodobo vo vzťahu k suverenite vôbec nedávalo do súvislosti. (Porov. MAINE, H. J. S. In: MOORE, Vol. 2, *op. cit.*, s. 761.). Pozri tiež *supra*, pozn. 120.

¹⁴⁷ Porov. napr. ADAIR, *op. cit.*, s. 205 – 208. Prvý zaznamenaný prípad pochádza z r. 1540, kedy traja Benátčania, ktorých podplatil francúzsky veľvyslanec, aby mu prezradili určité štátne tajomstvo, zistili, že sú odhalení a utiahli sa do jeho domu. Potom čo ich odmietol vydať, títo boli násilím zaistení a následne obesení. Benátky trvali na tom, že na zatknutie obvinených, a to aj v priestoroch cudzieho veľvyslanectva, mali právo. V r. 1550 vstúpili anglické orgány do priestorov benátskeho veľvyslanectva v Londýne a napriek protestom zatkli katolíckeho kňaza. O trinásť rokov neskôr sa však takmer identická

Doktrínalnym poňatím exteritoriality sa zoberáme na inom mieste tejto práce¹⁴⁸, tu sa obmedzíme len na konštatovanie, že táto teoretická konštrukcia spôsobovala problémy už od svojho vzniku¹⁴⁹, a v praxi sa aplikovala viac, než doktrína na čele s jej predstaviteľmi považovala za vhodné, resp. právne odôvodniteľné¹⁵⁰. Typickým príkladom uvedeného tvrdenia bolo zavedenie tzv. *ius quarteriorum*, či *franchise du quartier*¹⁵¹, praxe zo sedemnásteho a osemnásteho storočia¹⁵², ktorá interpretáciu Grotiovho *quasi extra territorium*¹⁵³ priviedla v mestách ako Rím, Benátky, Madrid, či Frankfurt nad Mohanom *ad absurdum*. V podstate išlo o rozšírenie imunity rezidencie veľvyslanca na celé príslušné štvrte, pričom Moore uvádza, že vyslanci neváhali z tejto výhody profitovať a za enormné poplatky v takýchto častiach zločincom prenajímať domy a poskytovať im svoju ochranu¹⁵⁴. Predovšetkým z uvedených dôvodov napríklad v roku 1648 španielska vláda vyhlásila, že *pro futuro* zo svojej jurisdikcie exemptuje výlučne domy veľvyslancov, a koncom sedemnásteho storočia pápež Inocent XI. rozhodol, že neprijme žiadneho veľvyslanca, ktorý by sa uvedeného privilégia vopred nevzdal¹⁵⁵.

situácia už riešila inak. Keď londýnsky súdny úradník vtrhol do kaplnky portugalského veľvyslanca a pozatýkal niekoľkých ľudí, ostrým protestom veľvyslanca bolo vyhovené a do väzenia putoval zmienený úradník. V r. 1586 bol francúzsky veľvyslanec upodozrievaný, že vo svojom dome ukrýva vodcu sprisahania Babingtona. Prehľadané boli všetky domy naokolo a v tesnej blízkosti veľvyslanectva bola postavená stráž. Budova veľvyslanectva však prehľadaná nebola a po protestoch bola stráž odstránená a veľvyslanectvo sledované len tajne. Napokon asi najpozoruhodnejšie chápanie exteritoriality a riešenie s ňou spojených problémov prejavil francúzsky kráľ Henrich IV. (1589 - 1610). Počas sviatku Božieho tela anglický veľvyslanec v Paríži odmietol nechať pozdĺž ulice z vonkajšej strany ozdobiť svoj dom. Henrich, ku ktorému sa spor dostal, bez výhrady uznal, že nad veľvyslanectvom nemá žiadnu právomoc, mal však za to, že prinajmenšom ulica pred budovou veľvyslanectva plným právom prináleží kráľovi. Tak blízko, ako to len bolo možné, nechal pred domom veľvyslanca postaviť lešenie a toto následne ozdobiť bohatou dekoráciou. Ako zakončuje Adair, imunita veľvyslanectva ostala zachovaná a veľvyslanec dostal zaslúženú priúčku za jeho tvrdošijnosť.

¹⁴⁸ Pozri *infra*, kapitola II., podkapitola 2.3 a kapitola III., podkapitola 3.3.

¹⁴⁹ Porov. ADAIR, *op. cit.*, s. 12 – 13; SINHA, *op. cit.*, s. 23.

¹⁵⁰ Porov. DENZA, 1976, *op. cit.*, s. 78.

¹⁵¹ Porov. HERSHEY, *op. cit.*, s. 171.

¹⁵² Porov. FENWICK, *op. cit.*, s. 471 – 472.

¹⁵³ Pozri *supra*, pozn. 106.

¹⁵⁴ Porov. MOORE, Vol. 2, *op. cit.*, s. 759; LORIMER, J. In: SINHA, *op. cit.*, s. 23. Veľvyslancovi stačilo nad akýkoľvek dom alebo budovu, ev. kočiar alebo povoz, umiestniť znak svojho suveréna a tieto boli *ipso facto* vyňaté spod miestnej právomoci.

¹⁵⁵ Porov. MOORE, Vol. 2, *op. cit.*, s. 760 - 761. Poľský veľvyslanec sa uvedenej výsady vzdal v r. 1680, Španielsko v r. 1682 a Anglicko v r. 1686. Keď o rok neskôr zomrel v Ríme francúzsky veľvyslanec, pápež pred prijatím nového veľvyslanca obsadil francúzske veľvyslanectvo, prehlásil zánik privilégia a o uvedenom, spolu s vyhláseniami ostatných veľvyslancov, upovedomil francúzsky dvor. Francúzsky kráľ Ľudovít XIV. (1643 - 1715) s jemu vlastnou aroganciou pápežovi odkázal, že „jeho koruna sa nikdy nebude riadiť príkladom iných, nakoľko bola založená Bohom, aby iných viedla a bola im príkladom“ a pokiaľ bude on pri vláde, nedopustí, aby bolo Francúzsko pozbavené akýchkoľvek práv, ktoré mu prináležia. Spor sa po viacročných nepokojoch ukončil až v r. 1693 kompromisom. Ako uvádza Sinha,

Samotná teória exterritoriality začala ustupovať v priebehu devätnásteho storočia¹⁵⁶, reštriktívne ponímanie diplomatických výsad a imunit vôbec sa ujalo až v minulom storočí, *in concreto*, v polovici dvadsiatych rokov¹⁵⁷.

2.3. Právno-teoretické vymedzenie

Máme za to, ako sme už čiastočne naznačili¹⁵⁸, že akýkoľvek pokus o konzistentný výklad exterritoriálnej teórie je vopred odsúdený na neúspech. Možno sa totiž odôvodnene domnievať, že práve z dôvodu jej nekonzistentnosti táto teória nebola nikdy rozpracovaná¹⁵⁹, alebo, ako svojsky zhodnotil Hershey, išlo by len o „*nešikovný pokus vysvetliť niečo, čo možno beztak lepšie pochopiť bez vysvetlenia*“¹⁶⁰. V tejto podkapitole sa preto zameriame predovšetkým na východiská, ktoré mohli mať vplyv na jej sformovanie, a poukážeme na výzvy, ktorým táto od svojich počiatkov čelila. Zároveň odkazujeme na príslušné časti našej práce, ktoré, vychádzajúc z identických vstupov, pro-exterritoriálne závery spochybňujú¹⁶¹.

Materiálnym predpokladom teórie exterritoriality bol podľa Murtyho vznik suverénneho štátu a rozpad štáto-právneho konceptu *una Ecclesia et unum Imperium*¹⁶², v dôsledku čoho dovtedy zaužívané juristické konštrukcie prestali byť kompatibilnými, resp. začali kolidovať. Už z čias rímskeho práva bola známa zásada *par in parem non habet imperium*, dodnes tvoriaca prameň medzinárodného práva¹⁶³. Keďže vyslanec personifikoval štát, resp. panovníka, ktorý ho vyslal¹⁶⁴, nie je ťažkým si predstaviť, že príliš striktná aplikácia konceptu *qui in territorio meo est, etiam meus subditus est*¹⁶⁵ začala vyvolávať problémy, volajúce po nevyhnutnom a primeranom riešení¹⁶⁶.

zaujímavou sa zdá byť skutočnosť, že práve vo Francúzsku, krajine ktorá ako prvá zrušila privilégiá šľachty a kléru, sa *franchise des quartiers* nikdy nevyskytlo. (Porov. SINHA *op. cit.*, s. 24.).

¹⁵⁶ Porov. DENZA, 1998, *op. cit.*, s. 113.

¹⁵⁷ Porov. MICHAELIS, *op. cit.*, s. 9.

¹⁵⁸ Pozri *supra*, pozn. 104.

¹⁵⁹ Porov. BROWNIE, *op. cit.*, s. 348.

¹⁶⁰ Porov. HERSHEY, *op. cit.*, s. 167: „[t]he theory is a clumsy attempt to account for what is better explained without it.“

¹⁶¹ Pozri *infra*, podkapitola 2.4 a kapitola III., podkapitola 3.3.

¹⁶² Porov. MURTY, *op. cit.*, s. 338.

¹⁶³ Porov. BOCZEK, *op. cit.*, s. 58 – 59; tiež ust. čl. 2 ods. 1 Charty OSN.

¹⁶⁴ Porov. FENWICK, *op. cit.*, s. 468.

¹⁶⁵ Porov. JENNINGS, *op. cit.*, s. 564. Ide už o zmienený koncept suverenity štátu. Akákoľvek osoba, resp. vec, nachádzajúca sa alebo vstupujúca na štátne územie, sa *ipso iure* podriaďuje najvyššej, výlučnej a nezávislej moci jej nositeľa, za ktorého bol v čase vzniku tohto konceptu považovaný sám suverén.

¹⁶⁶ Porov. OGDON, M. In: MURTY, *op. cit.*, s. 339. Ogdon uvádza, že európski suveréni, potom čo sa zvýšil ich vplyv, neboli naklonení myšlienke podriaďovať vlastných veľvyslancov pod právomoc cudzích mocností. Takáto subsumcia sa totiž považovala za nevhodnú až urážlivú. Nakoľko ale prevládal záujem

V dejinách medzinárodného práva sa takéto riešenia sformulovali do približne troch teórií¹⁶⁷, pričom teória exteritoriality tvorila prvú a najstaršiu z nich¹⁶⁸.

Koncept exteritoriality *per se*, ako ešte mnohokrát zdôrazníme, bol primárne vybudovaný nie na teritoriálnej, lež na personálnej báze, a to bez ohľadu na skutočnosť, že jej počiatky možno datovať dávno pred výskytom prvých permanentných zastupiteľstiev. Adair, poukazujúc na jej rímskoprávny pôvod, uvádza v zásade dva dôvody – skutočnosť, že najznámejšími vyslancami boli pápežskí legáti či nunciovia, a silný vplyv idey tzv. personálneho práva¹⁶⁹. Takto aj francúzsky sudca a právny teoretik Ayrault, koncentrujúc sa ešte primárne na veľvyslancov, v roku 1576 píše, že týchto treba považovať nie za prítomných tu, ale za nachádzajúcich sa vo svojich vlastných krajinách¹⁷⁰. Ako však uvádza Adair, z dôvodu prílišnej angažovanosti na strane vyslancov bola v šestnástom a sedemnástom storočí táto pôvodne personálna konštrukcia expandovaná do takých rozmerov, že výsledok, ktorý sa dostavil, bol len pramálo inherentný s jeho originálnou koncepciou a exteritorialita bez akéhokoľvek juristicko-racionálneho zdôvodnenia *de facto* presiahla svoje prirodzene nastavené legitímne limity¹⁷¹. Takto Vattel už v roku 1758 uvádza, že „*dom veľvyslanca sa*

zachovať mier a udržiavať priateľské styky, vyslanci boli *de facto* spod moci miestneho suveréna vyňatí a naďalej považovaní za nedotknuteľných, s novovzniknutou situáciou sa však bolo potrebné vysporiadať *de iure*.

¹⁶⁷ Porov. AZUD, *op. cit.*, s. 272 – 273; OGDON, M. In: PREUSS, L. Juridical Bases of Diplomatic Immunity. A Study in the Origin, Growth and Purpose of the Law. *American Journal of International Law*, Vol. 31 (1937), s. 153; PRZETACZNIK, F. The History of the Jurisdictional Immunity of the Diplomatic Agents in English Law. *Anglo-American Law Review*, Vol. 7 (1978), 353. Okrem teórie exteritoriality ide taktiež o zastupiteľskú alebo reprezentačnú teóriu a o teóriu diplomatických funkcií, resp. teóriu funkčnej nevyhnutnosti. Zastupiteľská teória vychádzala zo skutočnosti, že vyslanec predstavoval *alter ego* suveréna, ktorý ho vyslal. Táto teória sa však postupne s príchodom idey suverenity ľudu stala obsolétnou, nakoľko vyslanec už nezastupoval panovníka, ale štát, resp. jeho vládu. Teória diplomatických funkcií, ktorá je zakotvená aj v preambule Viedenského dohovoru, sa pokladá za pragmatickú a realistickú teóriu, podľa ktorej diplomatické výsady a imunity tvoria *conditio sine qua non* diplomatického styku. Vattelovými slovami, nezávislosť veľvyslanca by bez nich bola nedokonalá a bezpečnosť ohrozená. (Porov. VATTEL, *op. cit.*, s. 494.).

¹⁶⁸ Porov. SEN, *op. cit.*, s. 96.

¹⁶⁹ Porov. ADAIR, *op. cit.*, s. 6. Vyslanec pápeža, *eo ipso* obklopený „*aurou posvätna*“, bol vždy vyňatý spod svetskej moci a podliehal výlučne kánonickému právu. Idea *lex personae* predpokladala, že každý si nesie „*svoje právo*“ so sebou, pričom toto má byť na neho aplikované bez ohľadu na právo miesta, v ktorom sa bude nachádzať.

¹⁷⁰ Porov. AYRAULT, P. In: MURTY, *op. cit.*, s. 340.

¹⁷¹ Porov. ADAIR, *op. cit.*, s. 198. Takéto vysvetlenie podporuje aj Moore. Uvádza, že mnohé z privilégií veľvyslanectiev spočívajú nie na písomných dohodách medzi štátmi, ale vyvinuli sa na základe dlhodobého užívania či praxe, pričom práve exempcia vyslancov bola vždy skôr otázkou zdvorilosti, než otázkou práva. (Porov. MOORE, Vol. 4, *op. cit.*, s. 661.). Podobný záver možno vyvodiť aj z nemeckého rozhodnutia *Tietz et al. v. People's Republic of Bulgaria* (1959): „*Je bezpochyby princípom práva [angl. rule of law] vo všetkých civilizovaných krajinách, že individuálne osoby, ktoré sa nazývajú diplomati, musia nevyhnutne požívať množstvo zvláštnych výsad a rozsiahlych imunít ako aj že tieto majú voči*

prinajmenšom tak, ako za bežných okolností jeho osoba, považuje za nachádzajúci sa mimo [územia] krajiny“¹⁷² a von Martens konštatuje, že v dôsledku stále extenzívnejšieho výkladu onej ustálenej obyčaje *ius gentium*, i keď v mnohom s obmedzenými účinkami, sa „vyslanec, jeho zástup, jeho dom a jeho koče, vo vzťahu k právu suverenity bežne považujú za nachádzajúce sa mimo [štátneho] územia, v ktorom vyslanec sídli, a [zároveň za nachádzajúce sa] v štáte, odkiaľ bol tento vyslaný“¹⁷³. Už spomenuté početné obmedzenia však predurčovali takéto ponímanie exteritoriality na zánik, nakoľko slovami Fenwicka vytvárali okolo veľvyslancov viac hypotéz, než bolo nevyhnutné, resp. žiaduce¹⁷⁴.

Ako sme už uviedli, v období vzniku permanentných misií sa diplomati *per se* netešili priaznivej povesti, čo sa odzrkadlilo aj v ich nie najlichotivejšom označení *agents provocateurs*¹⁷⁵. Vo vzťahu k exteritoriálnej teórii nie je ťažkým z dostupných prameňov vyvodiť, že jej prvou a po dnes neprekonanou skúškou bola práve prax zneužívania diplomatických výsad a imunit, resp. účelu miestností misie¹⁷⁶, nakoľko postupom času ani samotné vysielajúce štáty neboli ochotné tolerovať, že sa z ich misií stávali ochranné ústavy pre dlžníkov, kriminálnikov či konšpirátorov¹⁷⁷. Fenwick poukazoval predovšetkých na dve sporné otázky: (i) trestný čin/priestupok proti

miestnemu suverénovi právo na veľmi vysoký stupeň osobnej ochrany ich nedotknuteľnosti [angl. of their peace]. Keďže však tieto výsady a imunity ako aj táto zvláštna ochrana ich nedotknuteľnosti boli všeobecne vžitou obyčajou [angl. general civilized usage] ďalej rozširované tak, že pod túto ochrannú sféru nedotknuteľnosti boli zahrnuté i budovy veľvyslanectva a okolie veľvyslanectva, zdá sa byť všeobecne prijatým, že k takémuto ďalšiemu rozširovaniu pôvodne prišlo nie na základe akéhosi novovytvoreného právneho princípu, či už domáceho alebo medzinárodného, ale na základe dlhodobého a obyčajovo recipročného zmyslu pre zdvorilosť či všeobecnú užitočnosť, ktorá sa často skrátene označuje [aj] ako uznanie [angl. comity] a ktorú domáce administratívne subjekty, úradníci domáceho ministerstva zahraničných vecí, v súlade s recipročným rozšírením takýchto zdvorilostí na svoje vlastné diplomatické priestory vládami iných štátov, udeľujú budovám veľvyslanectva používaným cudzími štátmi na ubytovanie vlastných diplomatických zástupcov.“ (Porov. rozhodnutie *Tietz et al. v. People's Republic of Bulgaria* (1959), ILR, Vol. 28, s. 380. Viac k uvedenému rozhodnutiu pozri *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.8.).

¹⁷² Porov. VATTTEL, *op. cit.*, s. 494.

¹⁷³ Porov. MARTENS, G. F. von In: MURTY, *op. cit.*, s. 340 - 341.

¹⁷⁴ Porov. FENWICK, *op. cit.*, s. 468.

¹⁷⁵ Pozri *supra*, pozn. 87.

¹⁷⁶ K účelu miestností misie pozri *supra*, kapitola I., podkapitola 1.3. Zaujímavou sa javí byť Sinhova poznámka, podľa ktorej základom sťažností vo vzťahu k diplomatickým výsadám a imunitám pôvodne nebýval zásah do štátu prináležiacej územnej právomoci nad diplomatickými priestormi, ale nebezpečenstvo, ktoré prostredníctvom ich zneužitia hrozilo verejnému poriadku a bezpečnosti. (Porov. SINHA, *op. cit.*, s. 24.).

¹⁷⁷ Porov. HERSHEY, *op. cit.*, s. 175 - 176. Hershey používa doslova výraz *an Alsatia*, čím naráža na londýnsku štvrť, v ktorej sa nachádzal karmelitánsky kláštor. Nakoľko z uvedeného dôvodu táto štvrť v pätnástom a sedemnástom storočí požívala privilégium *sanktuária*, neželane sa stala útočiskom kriminálnych živlov každého druhu.

miestnemu právu spáchaný v priestoroch misie, resp. spáchaný jej členom, ktorý sa následne v týchto priestoroch ukryl, a (ii) tzv. diplomatický azyl¹⁷⁸.

Trestnou činnosťou vyslancov a s tým súvisiacou primeranou reakciou jednotlivca či prijímajúceho štátu sa zaoberal už Grotius. Jeho závery možno zhrnúť nasledovne: ak bol trestný čin alebo priestupok malého rozsahu, tento sa má buď prehliadnuť, alebo vyslanca treba vypovedať; ak bol čin obzvlášť závažný, spôsobilý privodiť prijímajúcemu štátu ujmu, vyslanec má byť vypovedaný a tomu, kto ho poslal, sa má zaslať žiadosť o jeho potrestanie; ak si to vyžaduje extrémne krajná núdza, vyslanec môže byť zadržaný a vypočutý; no a napokon, ak by vyslanec na niekoho ozbrojený zaútočil, napadnutá osoba sa prirodzene môže brániť a v sebaobrane mu dokonca privodiť smrť¹⁷⁹. Inštitút sebaobransy, ktorý *per analogiam* možno uplatniť aj proti zneužitiu miestností misie, sa na základe ustálenej obyčaje zdá byť súčasťou medzinárodného práva i dnes, pričom možno vyvodiť, že *ipso facto* jeho existenciou sa exteritoriálny charakter týchto prinajmenšom značne relativizoval¹⁸⁰. Sinha, interpretujúc Hudsonov kodifikačný tím, uvádza, že nakoľko nedotknuteľnosť diplomatických priestorov nie je následkom predstavy o ich exteritorialite, nebude to nedotknuteľnosť čo formuje osobný status jednotlivca nachádzajúceho sa v týchto priestoroch alebo čo ovplyvňuje rozhodné právo vzťahujúce sa na tam spáchaný trestný čin¹⁸¹. Samotný Hudson totiž konštatuje, že šéf misie nemá za žiadnych okolností povinnosť vydať miestnym autoritám člena svojej misie obvineného z trestného činu, avšak nie na základe akéhosi „*exteritoriálneho*“ charakteru miestností misie, ale v dôsledku jurisdikčnej imunity, ktorej je príslušná osoba nositeľom, pričom v týchto intenciách nie je akýkoľvek dôvod na pochybnosti o tom, že *locus delicti commissi*,

¹⁷⁸ Porov. FENWICK, *op. cit.*, s. 472. V tejto časti sa zaoberáme predovšetkým teoreticko-právnym vymedzením. Pre prípady, ktoré ilustrovali súdobú obyčaj, *in concreto*, Nikitchenkow (1867), Ripperdá (1726) a Springer (1747), pozri *infra*, kapitola III., podkapitola 3.1.

¹⁷⁹ Porov. GROTIUS, *op. cit.*, s. 443 – 444. Obdobný postup sa zdá byť stále aktuálnym. (Porov. JENNINGS, *op. cit.*, s. 1074).

¹⁸⁰ Porov. DENZA, 1998, *op. cit.*, s. 126. V korelácii s novodobou históriou boli výsady a imunity prehodnotené po líbyjskej dráme z r. 1984, kedy bola istým diplomatom z okna líbyjského zastupiteľstva v Londýne zastrelená britská policajka. Detter v tejto súvislosti uvádza, že skonštruovanie imunity brániacej štátu v ochrane vlastných občanov vystavených priamej streľbe, a to hoci aj z budovy zastupiteľského úradu cudzieho štátu, je neakceptovateľným, a preto v dôsledku podobných situácií bude mať inštitút samoobransy v medzinárodnom práve vždy svoje miesto. (Porov. DETTER, I. The International Legal Order. Aldershot, Brookfield, Singapore, Sydney : Dartmouth, 1994, s. 477. Detter zrejme omylom datuje uvedenú drámu rokom 1986, ide však o rovnaký incident, v ktorého dôsledku boli prerušené britsko-líbyjské vzťahy, ako je uvedené *supra*, pozn. 50.). Pozri tiež *supra*, pozn. 101.

¹⁸¹ Porov. HUDSON, M. O. In: SINHA, *op. cit.*, s. 208 – 209.

ku ktorému došlo v priestoroch misie, je štátnym územím prijímajúceho štátu¹⁸². Absolútne spochybnenie exteritoriálnej teórie však priniesol už Grotiov postoj k otázke jurisdikcie veľvyslanca nad svojou domácnosťou, resp. členmi diplomatického zástupu. Jeho „*istud enim iuris gentium non est*“¹⁸³ totiž nekompromisne predznačovalo, že pretransformovať exteritorialitu z metafory na fakt by bolo chybou, resp. Kebedgyho slovami, že takto chápanú teóriu nebude možné označiť inak, lež ako „*nedostatočnú*“, „*nesprávnu*“, „*nepotrebnú*“ a „*nebezpečnú*“¹⁸⁴.

Druhým z naznačených problémov bol diplomatický azyl, pomerne dlho otvorená otázka medzinárodného práva, ktorú sa podarilo vyriešiť až v päťdesiatych rokoch minulého storočia¹⁸⁵. Napriek tomu, že univerzálne nebol medzinárodným právom nikdy uznaný, práve na základe exteritoriálnej teórie sa ho vysielajúce štáty, resp. ich zástupcovia, v minulosti zvykli dožadovať, pričom takýmto *ad hoc* žiadostiam bývalo často vyhovené¹⁸⁶. Okrem už naznačeného Grotiovho postoja však pre podobné ponímanie exteritoriality nemali pochopenie ani iní súdobí autori. Pasquali napríklad uvádza, že hoci „*dom veľvyslanca požíva také privilégium, že doň nikto nemôže vstúpiť, iba ak s úctou a súhlasom jeho pána*“, azyl pre páchatel'a závažného zločinu považuje za *pessimum exemplum* a ako absurdné a nebezpečné takéto privilégium jednoznačne odmieta¹⁸⁷. Obdobne ponímajú exteritorialitu zastupiteľských úradov aj Marselaer

¹⁸² Porov. HUDSON, *op. cit.*, s. 66.

¹⁸³ Porov. GROTIUS, *op. cit.*, s. 448. Na tomto mieste Grotius konštatuje, že tak právo diplomatického azylu, ako aj jurisdikcia nad vyslancovou rodinou a členmi jeho zástupu, závisí výlučne od súhlasu miestneho suveréna, nakoľko tieto práva netvorí, resp. nie sú súčasťou práva národov. (Porov. tiež MOORE, Vol. 2, *op. cit.*, s. 764.).

¹⁸⁴ Porov. HERSHEY, *op. cit.*, s. 84 a 86. Výraz nepotrebná, resp. zbytočná a nebezpečná (franc. *inutile et dangéreuse*) používa o osem rokov neskôr vo svojej štúdii *Une nouvelle critique de la fiction d'extritorialité des diplomates* vo vzťahu k exteritorialite taktiež Noël-Henry. (Porov. NOËL-HENRY In: PREUSS, 1932 - 1933, *op. cit.*, s. 183-184.).

¹⁸⁵ Porov. napr. *Asylum case* (Colombia/Peru), ICJ Reports (1950), s. 266 – 289. Pre uvedený prípad pozri viac *infra*, kapitola III., podkapitola 3.4. Diplomatický azyl v zásade netvorí princíp medzinárodného práva a takéto právo môže byť založené len na základe zmluvy (napríklad dohovor latinsko-amerických krajín z Havany z r. 1928, Montevidea z r. 1933 a Karakasu z r. 1954) alebo miestnou obvyčajou, nakoľko inak by išlo o zásah do suverenity prijímajúceho štátu a porušenie ust. čl. 41 Viedenského dohovoru. Ako miestna obvyčaj sa vyvinul napr. v Latinskej Amerike ako dôsledok nestability miestnych režimov, poníma sa však viac ako humanitárna prax pri bezprostrednom ohrození života alebo hrozbe bezprávia, než ako subjektívne právo. Jeho uplatnenie býva časovo obmedzené, spravidla na nevyhnutne potrebný čas. (Porov. GORE-BOOTH, *op. cit.*, s. 113 – 114.). Sinha uvádza, že prvým kto napadnutím exteritoriálnej teórie spochybnil právny základ diplomatického azylu bol Bynkershoek, a to už začiatkom osemnásteho storočia. (Porov. SINHA, *op. cit.*, s. 208.).

¹⁸⁶ Porov. HERSHEY, *op. cit.*, s. 171. Pozri tiež *supra*, pozn. 171.

¹⁸⁷ Porov. PASQUALI, C. In: ADAIR, *op. cit.*, s. 199. Ide o názor, ktorý vyjadril v diele *Legatus* z r. 1598. V rovnakom diele však prostredníctvom azylu pripúšťa možnosť ochrany utláčaných pred tzv. *domestica inhumanitas*.

a de Vera y de Zuñiga. Prvý z nich síce konštatuje, že dom veľvyslanca predstavuje absolútny azyl nielen pre jeho zástup, ale aj pre akýchkoľvek zločincov, ktorý sa v ňom ukryjú, na druhej strane, zrejme uvedomujúc si praktické dôsledky takejto konštrukcie, však dodáva, že kvalitatívna stránka, resp. materiálny korektív zločinu môže vzniknutie do budovy veľvyslanectva ospravedlniť. De Vera y de Zuñiga uvádza zhodný záver, prikláňajúc sa k tolerancii azylu v prípade menších trestných činov či priestupkov, špecifikuje však, že v prípadoch, ktoré neumožňovali poskytnutie azylu a tento bol napriek tomu udelený, dom vyslanca o imunitu prichádza, a teda miestne orgány môžu do neho legítimne vstúpiť a tento prehľadať¹⁸⁸. Novodobí autori, ak vôbec, uvažujú o exteritorialite výlučne v podobných intenciách¹⁸⁹. Opak by totiž znamenal tvrdiť, že zahraničná politická mocnosť môže vniknúť na cudzie štátne územie a tam legítimne uplatňovať vlastné rozhodnutia, ktorým by sa takto *ex consuetudine* voči aktom miestneho suveréna priznal derogatívny účinok. Zjavná ignorácia zásady suverenity, princípu, ktorým sú štáty viazané a ktorý sa považuje za základ systému medzinárodnej spravodlivosti, či slušnosti¹⁹⁰, však nie je jedinou absurdnosťou teórie, ktorú zrejme najlepšie vystihol Adair.

Úspech exteritoriálnej teórie podľa Adaira spočíva v tom, že prax k nej bola oveľa šľachetnejšia ako dovoľovali teoretici. Tak samotná imunita veľvyslanectva, ako aj právo azylu, s ktorými sa v ranej histórii permanentných zastupiteľstiev bolo možné v praxi stretnúť, totiž ešte neznamenal, že tieto boli považované za územie vysielajúceho štátu. Ako uvádza Adair, tento koncept sa vyvinul neskôr na vysvetlenie a odôvodnenie vyslancovej imunity, na ktorej skutočný pôvod sa zabudlo. Príklon niektorých autorít k tomuto konceptu preto hodnotí ako nie najšťastnejšie riešenie, spochybňujúce a diskreditujúce celú ideu exteritoriality¹⁹¹.

¹⁸⁸ Porov. ADAIR, *op. cit.*, s. 200 - 201. Marslaerove závery pochádzajú z jeho diela *Legatus*, vydaného v r. 1626, de Vera y de Zuñiga je autorom príručky pre veľvyslancov *Le Parfait Ambassadeur*, pochádzajúcej z r. 1635.

¹⁸⁹ Porov. napr. HALL, *op. cit.*, s. 231; OPPENHEIM, *op. cit.*, s. 631 - 632; SATOW, E. A Guide to Diplomatic Practice. 4th ed. New York : David McKay Company, Inc., 1957, s. 214 - 215; čiastočne VATTEL, *op. cit.*, s. 494 - 495. Všetci z uvedených autorov akceptujú koncept, ktorý sa zdá byť v súčasnom medzinárodnom práve dominantným a výstižne by sa dal označiť ako interpretácia nedotknuteľnosti miestnosti misie (ust. čl. 22 Viedenského dohovoru) cez prizmu zákazu ich používania spôsobom nezlučiteľným s ich účelom (ust. čl. 41 Viedenského dohovoru). Vo vzťahu k strate imunity však pozri *supra*, pozn. 101.

¹⁹⁰ Porov. HYDE, Ch. Ch. International Law Chiefly as Interpreted and Applied by the United States. 2nd revised ed. Vol 1. Boston : Little, Brown and Company, 1945, s. 817.

¹⁹¹ Porov. ADAIR, *op. cit.*, s. 225 - 226.

Ako sme už uviedli, prvým a najdôležitejším omylom exteritoriálnej teórie je jej odklon od personálneho charakteru vyslančových privilégií. Adair uvádza, že tieto sa zásadne vzťahovali na osobu vyslanca, pričom postupom času, keďže to bolo potrebné k výkonu jeho funkcie, sa k nim akumulovali ďalšie, ktoré sa takisto časom stali akceptovateľnými. Ako konštatuje, na jednej strane je pravda, že možnosť byť obklopený zločincami vyslančovi výkon funkcie neuláhčovalo, na druhej strane, ak by boli priestory veľvyslanectva podrobené miestnej moci, ktorá by mohla kedykoľvek s náznakom ospravedlnenia či bez neho do nich vtrhnúť, takýto výkon by nebol o nič jednoduchší. To, že zločinec nemohol byť z budovy veľvyslanectva násilím odvedený, sa zdalo byť nevyhnutným následkom jej imunity, avšak táto skutočnosť ešte nezakladala aktívne právo vyslanca poskytovať ochranu miestnym zločincom. Z histórie však vyplýva, že takáto prax sa tolerovala, nakoľko zákrokom prijímajúceho štátu by mohlo dôjsť do zásahu vlastných, legitímnych práv vyslanca. Keďže súdnictvo nebolo zrovna najvhodnejšou zárukou práva na spravodlivý súdny proces a diplomatický azyl predstavoval jednu z možností, ako zabrániť výslovnému bezpráviu, vtedajšie pomery jednoducho nedovolili, aby bola takáto prax zavrhnutá, a táto naopak slúžila ako materiálny prameň pre koncept, ktorý by ju právne odôvodnil. Ako uvádza Adair, práve tejto potrebe zrejme viac ako čomukoľvek inému vďačíme za vynájdenie idey, podľa ktorej priestory veľvyslanectva predstavujú skutočný ostrov zahraničného územia, nad ktorým nemá miestny suverén žiadnu právomoc¹⁹².

Summa summarum, podľa Adaira zostáva aplikácia doktríny exteritoriality na nehnuteľnosti v medzinárodnom práve bezprecedentnou. Túto podľa neho nemožno ospravedlniť ani teóriou, podľa ktorej na účely jurisdikcie treba na veľvyslanca a členov jeho misie hľadiť, akoby neopustili ich rodnú zem, či právnou fikciou, vďaka ktorej budova, v ktorej títo bývajú, alebo pozemok, na ktorom je táto postavená, boli odlúčené spod autority miestneho suveréna. Takéto vysvetlenie by totiž ignorovalo svoj historický pôvod, ktorý nie je vecný, resp. teritoriálny, ale má výlučne korene *in personam*¹⁹³.

¹⁹² Porov. *ibid.*, s. 226 – 227.

¹⁹³ Porov. *ibid.*, s. 227 – 228. McClanahan v tomto duchu označuje diplomatický azyl za „*najjasnejší dôkaz zdegenerovaného prežitia exteritoriality*“. (Porov. McClanahan 1989, s. 31.). Preuss vyjadril uvedený Adairov záver takto: „*Nech by bol jej [teórie exteritoriality] historický pôvod a koncepcia jej významu pre tých juristov, ktorí uviedli túto fikciu do literatúry medzinárodného práva, akýkoľvek, je zjavným, že táto sa viac nepovažuje za právny princíp či vysvetlenie diplomatických imunit. To, že sa*

Nakoľko vývoj právnej vedy od vzniku exteritoriálnej teórie značne pokročil a justifikácia procesnoprávnych inštitútov (imunita, azyl) prostredníctvom hmotnoprávnych koncepcií (štátne územie) viac nie je nevyhnutnou, novodobí autori dnes považujú túto za obsolétu, resp. jej priznávajú len obmedzený, predovšetkým historický význam. Postojom jednotlivých autorov k teórii exteritoriality sa zaoberáme na inom mieste tejto práce¹⁹⁴.

2.4. Príčiny a dôsledky akceptácie

Rozsudok Najvyššieho súdu, ktorý predstavoval prvotný impulz k napísaniu tejto práce, dáva za pravdu záveru, potvrdenému viacerými autormi¹⁹⁵, právnou praxou¹⁹⁶ a v súčasnosti už i našou vlastnou skúsenosťou¹⁹⁷, že teória exteritoriality je v právnom vedomí väčšiny nielen laickej verejnosti¹⁹⁸ až priveľmi hlboko zakorenená a napriek jej neopodstatnenosti sa teší mimoriadnej popularite. Na tomto mieste sa preto pokúsime poukázať na možné, i keď nie výlučné, príčiny tohto fenoménu a zároveň načrtnúť katalóg potenciálnych problémov, ktoré by jej striktná aplikácia mohla so sebou priniesť.

za tieto v minulosti považovala, je však nesporným, pričom evidentne táto fikcia ovplyvnila vývoj súčasného práva, ktoré nemožno odmietnuť len na tom základe, že toto sa vyvinulo pod vplyvom neutržateľnej doktríny. Na druhej strane však nemožno preukázať, že by prevaha fikcie exteritoriality v literatúre niekedy vyústila v jej inkorporovanie do medzinárodného práva, keďže následky, ktoré z nej možno vyvodiť, sú v rozpore so všeobecne uznávanými princípmi pozitívneho práva [angl. generally recognized positive rules]”. (Porov. PREUSS, 1932 - 1933, *op. cit.*, s. 183.).

¹⁹⁴ Pozri *infra*, kapitola III., podkapitola 3.3.

¹⁹⁵ Porov. napr. CARTER, *op. cit.*, s. 651; DEMBINSKI, *op. cit.*, s. 154; HURST, C. In: SATOW, *op. cit.*, s. 176. Dembinski poukazuje na skutočnosť, že s týmto názorom sa možno často stretnúť dokonca i v niektorých „serióznych prácach“.

¹⁹⁶ Populárnosť tejto teórie v právnej praxi možno ilustrovať argumentáciou tzv. *territoires fictives* v desiatkach sporov, v ktorých ako prejudiciálna otázka vystupovalo medzinárodnoprávne postavenie zastupiteľských úradov. Slovenským príkladom *par excellence* je už okrem spomenutého Rozsudku Najvyššieho súdu judikát R 92/2002, v ktorom majú za to, že budovy misie tvoria štátne územie vysielajúceho štátu, paradoxne tak žalobca ako aj žalovaný. K tomuto rozhodnutiu pozri viac *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.11 a pozn. 462. Pre prierez analýzou vybraných rozhodnutí pozri *infra*, kapitola IV.

¹⁹⁷ Počas takmer troch rokov čo sa, i keď s určitými prestávkami, týmto problémom hlbšie zaoberáme, absolútna väčšina teoretikov i praktikov právnickej obce, s ktorými sme prišli do styku, sa pri zmienke o exteritorialite automaticky odvolávala na takmer posvätnú trichotómiu lietadlo – loď – budova zastupiteľského úradu. Vo vzťahu k tomuto konceptu viac pozri *infra*, pozn. 207 - 211.

¹⁹⁸ Potvrdením tejto skutočnosti môže byť výňatok z korešpondencie ministra zahraničných vecí Spojených štátov amerických Kellogga s estónskym vyslancom vo Washingtone zo dňa 15. apríla 1925, v ktorej Kellogg uvádza: „Nemôžem súhlasiť s Vaším názorom, že pokiaľ skutky, z ktorých je obvinená [osoba] T, boli spáchané na [v] zastupiteľskom úrade Estónska v Londýne, tieto boli spáchané v rámci teritoriálnej jurisdikcie Estónska. Naopak, som toho názoru, že tieto boli spáchané v rámci teritoriálnej jurisdikcie Veľkej Británie.“ (Porov. HYDE, Vol. 1, *op. cit.*, s. 816.).

Príčiny popularity či zdanlivej akceptácie exteritoriálnej teórie, hoci pripúšťame aj možnosť iných klasifikácií, sú podľa nášho názoru trojakého druhu, pričom ich pracovnému názvu by mohli poslúžiť adjektíva ako historická, materiálna, či špeciálna, označujúca slovenské špecifikum *sui generis*. Prvú z nich naznačuje už viackrát citovaný Adair. Podľa neho hlavnú úlohu v tomto prípade zohral prístup k právu, ktorý je typický skôr pre krajiny tzv. systému *common law*, odvodzujúci právne princípy od prelomových prípadov, líšiaci sa od klasického kontinentálneho myslenia typu *lex scripta*, v ktorom tieto musia aplikácii práva vždy predchádzať. Takto si podľa Adaira možno všimnúť, že hoci absolútna väčšina historických autorov opisuje identické *causes célèbres* svojej a predchádzajúcej doby, tieto vždy zakončuje vlastným *ad hoc* právnym záverom. Dôvodom je podľa neho skutočnosť, že autormi väčšiny traktátov o veľvyslancoch a ich privilégiách neboli v sedemnástom storočí právni historici, ktorých cieľom by bolo na základe faktov odhaliť pravdu, ale nie nezaujať advokáti, resp. právnici, ktorých prvoradým záujmom bolo vďaka ich šikovnej interpretácii získať či nakloniť si sudcu na svoju stranu. Ako uvádza Adair, mnohí moderní juristi sa až príliš spoľahli na obsah takýchto spisov, čo sa podľa neho stalo živnou pôdou pre princíp založený nie na serióznych prameňoch, resp. kritickom výskume, lež na „*diplomatických klebetách či poverách zo súdnych siení*“¹⁹⁹.

Druhý z okruhov vyššie uvedených príčin, i keď nechtiac, naznačila dôvodová správa k novele zákona o Slovenskej televízii, ktorá si kládla za cieľ zvyšovať právne vedomie spoločnosti prostredníctvom masmédií²⁰⁰. Tieto totiž môžu sprostredkovať právne informácie, *in abstracto*, v dôsledku širokého spektra ich adresátov, však podstatu týchto na úkor ich kvality značne simplificujú. Paradoxne preto vo vzťahu k nášmu problému sa na základe príkladov z dennej tlače²⁰¹, televízneho

¹⁹⁹ Porov. ADAIR, *op. cit.*, s. 1 – 5. Pri čítaní Adairových poznámok sa nemožno ubrániť pocitu, že tento väčšinu z tzv. moderných juristov absolútne nešetří. Doslova totiž uvádza, že mnohí z nich, nemajúc bezprostredné poznatky o rozoberaných prípadoch, len navzájom od seba odpisujú, pričom „*takto reporty, ktoré nachádzame u Wicqueforta či Vattela, sú často zo šiestej či siedmej ruky*“.

²⁰⁰ Porov. Návrh poslankýň Národnej rady Slovenskej republiky [...] na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 16/2004 Z. z. o Slovenskej televízii v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s. 2: „*Problémom našej súčasnej spoločnosti je nedostatočné právne vedomie. Zvýšiť právne vedomie znamená zabezpečiť prístup k dostatku právnych informácií. [...] Sprostredkovateľom informácie je prostriedok masmediálnej komunikácie, ktorým najsilnejším nesporne je televízia.*“ Národná rada Slovenskej republiky uznesením č. 441 z 22. júna 2007 uvedený návrh nakoniec neschválila.

²⁰¹ Napríklad v denníku Pravda v článku s názvom „*Veľvyslanci oddávajú len zriedka*“ sa možno dočítať nasledovné: „*Na Slovensku sa dá zosobášiť povedzme aj v Brazílii. Že tomu nerozumiete? Nuž za slovenské územie sa považuje aj pôda veľvyslanectva či konzulátu v inej krajine. [...]*“ (Porov.

spravodajstva²⁰², či filmového priemyslu²⁰³ možno odôvodnene domnievať, že práve prostredníctvom oných médií väčšia časť spoločnosti, pre ktorú tieto *de facto* supľujú primárne zdroje práva, bola a zostáva viac dezinformovaná než informovaná. Slová sira FitzJamesa Stephena, podľa ktorého exteritorialita je „*veľkou, avšak len pramálo známou kuriozitou*“²⁰⁴, tak strácajú na svojej aktuálnosti, rozhodne však nie v tom zmysle, v akom by si to s najväčšou pravdepodobnosťou ich autor želal či predstavoval.

Napokon treťou avšak najalarmujúcejšou príčinou vo vzťahu k exteritoriálnej teórii ostáva už zmienené slovenské špecifikum, ktoré by sa, parafrázujúc slová známeho výroku, dalo označiť ako syndróm *unius libri*²⁰⁵. Dá sa totiž predpokladať, že právne vedomie, a to aj, alebo predovšetkým, smerujúc do vnútra právnickej obce, a z toho prameniaca argumentačná kvalita rozhodnutí v tak špecifickej oblasti práva, akou je diplomatické a konzulárne právo, resp. právo diplomatických a konzulárnych výsad a imunit, bude vždy odkázaná na dostupnosť a úroveň odbornej literatúry, ktorá nakoniec tvorí aj jeden z jeho významných prameňov²⁰⁶. Rozsudok Najvyššieho súdu, žiaľ, takéto konštatovanie potvrdzuje. Kým totiž zahraniční autori majú v otázke tzv.

ČUPKA, M. Veľvyslanci oddávajú len zriedkavo. *Denník Pravda*, 14. február 2007, s. 20.). Podobne, i keď nie výslovne vo vzťahu k miestnostiam misie, v tom istom denníku o rok neskôr: „*Doteraz sa Mandela mohol zdržiavať iba v New Yorku, kde je sídlo OSN, ktoré sa nepokladá za územie Spojených štátov.*“ (Porov. ANONYMUS. USA. Mandela už nie je terorista. *Denník Pravda*, 3. júl 2008, s. 20.). Napokon článok uverejnený v denníku SME: „*Najviac ma zaráža, že vládna moc upiera štvrt' miliónu ľudí základné občianske právo – voliť v prezidentských voľbách. Ide o Slovákov pracujúcich v zahraničí, ktorým nepomôže volebný preukaz, pošta, ani fakt, že naše veľvyslanectvá sú územím Slovenskej republiky.*“ (Porov. HVORECKÝ, M. Štvrt' milióna Slovákov nesmie voliť. *Denník SME*, 21. november 2008, s. 36.).

²⁰² Ide predovšetkým o správy týkajúce sa bombových útokov na budovy zastupiteľských úradov, ktoré sa podľa Dembinskiho hromadne začali vyskytovať od polovice šesťdesiatych rokov minulého storočia. (Porov. DEMBINSKI, *op. cit.*, s. 167.). V týchto prípadoch totiž možno často zachytiť zmienku o napadnutí „*posvätej pôdy*“, či „*zvrchovaného územia*“, ako to bolo v prípade tlačovej konferencie ministra zahraničných vecí Spojených štátov amerických z r. 1987, z ktorého úst zazneli nie najdiplomatickejšie slová: „*[...] [they] invaded our sovereign territory, and we're damned upset about it.*“ (Porov. McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 30.). Zo spravodajstva sú známe aj extrémne prípady diplomatického azylu, ako to bolo napr. v prípade kardinála Mindszentyho, ktorý strávil na veľvyslanectve Spojených štátov amerických v Budapešti pätnásť rokov. (Porov. BOCZEK, *op. cit.*, s. 51.).

²⁰³ Porov. napr. *The Bourne Identity*. Film. Réžia : Doug LIMAN. USA : Universal Studios, 2002, [00:18:54 – 00:19:08]. Priam učebnicovým príkladom je ukážka z filmu *The Bourne Identity*, kde Matt Damon *alias* Jason Bourne, súc prenasledovaný miestnou políciou, tejto uniká na zastupiteľský úrad Spojených štátov v Zürichu. Kamera zaostří na americkú vlajku, následne Jason ukazujúc ochranke americký pas, vstupuje do budovy, pričom za ním smerujúci príslušníci švajčiarskej polície sú ochrankou so slovami „*You've no jurisdiction here.*“ rázne zastavení.

²⁰⁴ Porov. PIGGOT, *op. cit.*, s. 1.

²⁰⁵ Ide o známy citát „*Timeo lectorem unius libri!*“ (t. j. „*Bojím sa čitateľa jednej knihy!*“), resp. „*Cave hominem unius libri!*“ („*Chráň sa človeka jednej knihy!*“), pripisovaný predovšetkým sv. Tomášovi Akvinskému, občas však aj sv. Augustínovi, Marcovi Tulliovi Cicerovi, či Publiovi Ovidiovi Nasovi.

²⁰⁶ Porov. KLUČKA, 2004, *op. cit.*, s. 99.

territoires fictives už dlhšiu dobu jasno²⁰⁷, úroveň domácej internacionalistickej literatúry vôbec nemožno nazvať uspokojujúcou. Istý pokrok možno badať v českej literatúre. Zatiaľ čo ešte pred pár rokmi táto uvedený problém viac-menej ignorovala²⁰⁸, pozornejší čitateľ sa v nej pri troche snahy dnes môže dopátrať zahraničím takmer všeobecne akceptovaného riešenia²⁰⁹. Uvedené tvrdenie však, žiaľ, nemožno vzťahovať na slovenskú literatúru, z ktorej väčšina či už výslovne alebo simplifikáciou uvedeného problému má tendenciu vyvolávať nesprávne právne úsudky. V slovenských textoch totiž nielenže nie je problémom nájsť state, ktoré explicitne a bez akéhokoľvek bližšieho vysvetlenia medzi „fiktívne štátne územia“ radia aj sídla diplomatických

²⁰⁷ Porov. napr. HERSHEY, *op. cit.*, s. 87: „Zastupiteľský úrad nie je ako loď, [t. j.] priestor, na ktorom sa obyčajovo vykonáva quasi-teritoriálna štátna moc, ktorej občasná prítomnosť v rámci cudzích geografických limitov zvyčajne vyvoláva vzájomné prekryvanie sa dvoch jurisdikcií, spočívajúcich na obdobných princípoch, medzi ktorými je však potrebné nájsť určitý modus vivendi.“

²⁰⁸ Porov. napr. DAVID, V., SLADKÝ, P., ZBOŘIC, F. Mezinárodní právo veřejné. Praha : LINDE Praha, a. s., 2004, s. 155; POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. Mezinárodní právo veřejné. 2. doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 1999, s. 80. David, Sladký a Zbořic uvádějí o fiktivních územích následovně: „Součástí státního území ovšem nejsou lodě či letadla na volném moři a ve vzdušném prostoru nad ním a v Antarktidě, kosmické objekty v kosmu či na nebeských tělesech, ani podmořské kabely, ačkoliv konkrétní státy nad nimi vykonávají územní výsost.“ Podobne Potočný a Ondřej: „Státním územím ve vlastním smyslu nejsou lodě a letadla na volném moři a podmořské kabely, třebaže nad nimi stát vykonává plně nebo zčásti územní výsost.“ Či za „fiktívne územie“ možno považovať aj miestnosti misie a aké z toho vyplývajú dôsledky sa však v uvedených publikáciách dočítať nemožno.

²⁰⁹ Prvé náznaky možno vidieť v Ondřejovej učebnici z r. 1998, pričom identický text sa nachádza aj v jeho publikácii z r. 2004: „Místnosti mise nesmí být používáno způsobem neslučitelným s funkcemi mise [...]. Například nelze poskytovat v budově mise tzv. diplomatický azyl osobám prchajícím před výkonem spravedlnosti, ledaže by existovala odlišná smluvní úprava [...]. Místnosti mise nejsou v žádném případě územím cizího státu.“ (Porov. ONDŘEJ, J. Základy mezinárodního práva. Praha : Karolinum – nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998, s. 115; ONDŘEJ, J. Mezinárodní právo veřejné, soukromné, obchodní. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 193.). Explicitné a nekompromisné stanovisko možno nájsť aj v pôvodom nemeckej učebnici od Seidl-Hohenvelderna, ktorá bola do českého jazyka po prvýkrát preložená v r. 1999: „[b]udova mise patří nadále ke státnímu území přijímajícího státu, a ne snad státu vysílajícího.“ (Porov. SEIDL-HOHENVELDERN, I. Mezinárodní právo veřejné. Praha : CODEX Bohemia, 1999, s. 182.). Uvedenú líniu možno taktiež sledovať v doplnených a rozšírených vydaniach publikácie Potočného a Ondřeja. Časť venovaná diplomatickým misiám bola rozšírená, *in concreto*, i o nasledujúce znenie: „Nedotknutelnost místností mise neznamená v žádném případě, že by místnosti byly součástí státního území vysílajícího státu. Činy, ke kterým dojde v místnostech mise, jsou učiněny v rámci teritoriální jurisdikce přijímajícího státu.“ (Porov. POTOČNÝ, 2002, *op. cit.*, s. 150.). Podobne, i keď menej explicitne, publikácia Čepelku a Šturmu: „Přirozenoprávní škola v dané spojitosti zformulovala tzv. teorii exterritoriality, podle níž diplomat vlastně neopouští teritorium vysílajícího státu, ježto i zastupitelský úřad v cizině je součástí tohoto jeho teritoria. [...] Jakkoli má teorie exterritoriality ještě odezvu i v současnosti, je v podstatě už opuštěna a v nauce nahrazena tzv. teorií funkční. [...] Pokud je pak i dnes obrat „exterritorialita“ či „extraterritorialita“ používán, je tím obecně míněno pouze vynětí z jurisdikce a donucovací moci státu přijímajícího.“ (Porov. ČEPELKA, 2003, *op. cit.*, s. 439.). K tomu pozri tiež *supra*, pozn. 115. Na druhej strane, možno si položiť otázku, či by nebolo vhodným umiestniť zmienku o obsolétosti exterritoriálnej teórie popri častiach zaoberajúcich sa zahraničnými orgánmi štátu, ako tomu je vo vyššie zmienených publikáciách, aj v kapitolách venovaných štátnemu územiu, a to minimálne formou odkazu.

orgánov či misií²¹⁰, avšak i texty, ktoré *prima facie* aktuálnosť exteritoriálnej teórie stále podporujú²¹¹. Ako vyplýva z vyššie uvedeného, nedá sa nedomnievať, že väčšina z tých, ktorí hľadajú relevantnú informáciu²¹², začne a, dôverujúc jej, časť z nich evidentne i skončí práve pri domácich publikáciách. V týchto intenciách sa však potom nemožno čudovať, ak sa aj v budúcnosti staneme svedkami rozhodnutí, ktoré Adair výstižne označil ako „úplne bezcenné, nakoľko sa zakladajú na ignorácii faktov alebo na ich zlej historickej interpretácii“²¹³.

Ako sme už uviedli na inom mieste, právne dôsledky teórie exteritoriality neboli nikdy rozpracované²¹⁴, pričom nepochybne za jeden z hlavných dôvodov takejto pasivity možno považovať skutočnosť, že táto by viedla občas až k príliš absurdným záverom²¹⁵. Nakoľko však v dejinách právneho myslenia išlo vždy viac o otázky než

²¹⁰ Porov. napr. MRÁZ, *op. cit.*, s. 104 – 105: „Vo vede medzinárodného práva sa hovorí aj o tzv. podmienenom (fiktívnom) území štátu. Patria sem budovy alebo pozemky na základe diplomatickej imunity, podmorské káble, námorné a riečne plavidlá plávajúce pod vlajkou svojho štátu, lietadlá označené výsostným znakom štátu. Budovami sa rozumejú také budovy, v ktorých je ubytovaná hlava cudzieho štátu alebo vlády počas svojej návštevy v cudzine, vojenská jednotka cudzieho štátu, ak sa na území zdržuje so súhlasom tohto štátu (napr. návšteva vojnových lodí), v ktorých sú sídla zastupiteľských orgánov a diplomatických misií štátu alebo sídla stálych medzinárodných orgánov a organizácií, pokiaľ im medzinárodné právo poskytne diplomatickú imunitu a príslušný štát takým orgánom a organizáciám na svojom území uzná imunitu.“ Pozri tiež *infra*, pozn. 211.

²¹¹ Porov. AZUD, *op. cit.*, s. 237: „V náuke medzinárodného práva sa hovorí o tzv. podmienenom území štátu a sem sa zaraďujú napr. budovy a pozemky na základe diplomatickej imunity, podmorské káble [sic] námorné a riečne plavidlá, ktoré plávajú pod vlajkou štátu a ďalej lietadlá, ktoré sú označené výsostným znakom štátov. Budovami sa rozumejú také budovy, v ktorých je ubytovaná hlava cudzieho štátu alebo vlády, [sic] počas návštevy v cudzine. Možno pripomenúť aj to, že vojenská jednotka cudzieho štátu, ak sa zdržuje na území iného štátu s jeho súhlasom, sa považuje tiež za územie štátu pod ktorého vlajkou napr. pláva loď, sídla diplomatických orgánov alebo misií štátu alebo sídla stálych medzinárodných organizácií a orgánov sa považujú tiež za územie príslušného štátu, pokiaľ im medzinárodné právo poskytne diplomatickú imunitu.“ K pokroku v tejto veci v slovenskej internacionalistickej literatúre prišlo pravdepodobne až v r. 2008. Klučka vo svojej ostatnej učebnici totiž vo vzťahu k vývoju diplomatických výsad a imunít uvádza, že „prijímajúci štát nemal nad misiou a jej personálom žiadnu právomoc a napriek tomu, že sa misia nenachádzala na území domovského štátu (*extra territorium*), podliehala len jeho suverenite.“ (Porov. KLUČKA, 2008, *op. cit.*, s. 345.). Napriek tomu, na Slovensku sa podľa nášho názoru uvedeného problému asi najlepšie zhostil Ivor: „Z miestnej pôsobnosti Trestného poriadku síce nie sú vyňaté tzv. exteritoriálne miesta, t. j. najmä sídla medzinárodných organizácií na našom území, napriek tomu v zmysle čl. 22 Viedenského dohovoru [...] neprináleží na tomto území orgánom Slovenskej republiky vykonávať procesné úkony bez súhlasu dotknutého štátu.“ (Porov. IVOR, J. et al. Trestné právo procesné. Bratislava : Iura Edition, 2006, s. 49.). Pozri tiež kapitolu o územnej pôsobnosti - IVOR, J. et al. Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. Bratislava : Iura Edition, 2006, s. 62 – 64. Možno však dodať, že na škodu veci išlo výlučne o trestnoprávne publikácie, nakoľko sa dá očakávať, že v prípade netrestných vecí by v nich takúto informáciu zrejme hľadal len málokto, čoho príkladom napokon môže byť aj Rozsudok Najvyššieho súdu.

²¹² Pozri *supra*, pozn. 197.

²¹³ Porov. ADAIR, *op. cit.*, s. 2.

²¹⁴ Pozri *supra*, pozn. 159.

²¹⁵ Porov. WHITEMAN, *op. cit.*, s. 354.

o odpovede²¹⁶, druhú časť tejto práce uzatvárame práve pokusom o formuláciu niektorých z nich:

Ak by miestnosti misie Slovenskej republiky v zahraničí skutočne tvorili zvrchované územie Slovenskej republiky, znamenalo by to, že

- (i) za predpokladu vykonania právneho úkonu, resp. uzavretia zmluvy v takýchto priestoroch, ktoré by sa mali spravovať právnym poriadkom *loci negotii*, resp. *loci contracti*, takýmto poriadkom by bol právny poriadok Slovenskej republiky?²¹⁷
- (ii) za predpokladu založenia pracovnoprávneho vzťahu, kde miestom výkonu práce by boli takéto priestory a tento by sa mal spravovať právnym poriadkom *loci laboris*, takýmto poriadkom by bol právny poriadok Slovenskej republiky?²¹⁸
- (iii) čin, ku ktorého spáchaniu by došlo v týchto priestoroch, ktorý by naplňal skutkovú podstatu trestného činu výlučne podľa práva Slovenskej republiky a do úvahy by pripadala výlučne aplikácia zásady teritoriality²¹⁹, by takto spadal pod *ratione loci* Trestného zákona, a teda by musel byť stíhaný slovenskými orgánmi činnými v trestnom konaní?²²⁰
- (iv) súkromné obydlie diplomatického zástupcu, ktoré požíva rovnakú nedotknuteľnosť ako miestnosti misie²²¹, by bolo takto rovnako potrebné považovať za zvrchované územie Slovenskej republiky²²²?

²¹⁶ Porov. KRSKOVÁ, *op. cit.*, s. 4.

²¹⁷ Pozri napr. rozhodnutia *Basiliadis* (1922), *Munir Pacha v. Aristarchi Bey* (1909), *Marriage in Bulgarian Legation Case* (1952), *Pallanca v. Società Ossidrica Orientale* (1921) a *La Mercantile v. Kingdom of Greece* (1955). Viac k uvedeným rozhodnutiam pozri, postupne, *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.3, 4.10 a 4.15 a pozn. 384, 388, 453, 516 a 517.

²¹⁸ Pozri napr. rozhodnutia *Belgian State (Minister of Public Works and Reconstruction) v. Maréchal* (1954), *Smith v. Office national de l'emploi* (1971), *Baron Arnold de Cartier de Marchienne v. L. A. De Cartier* (1948), *MK v. Republic of Turkey* (1985), *Status of Legation Building Case* (1930) a *Regele v. Federal Ministry of Social Administration* (1958). Viac k uvedeným rozhodnutiam pozri, postupne, *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.2, 4.4, 4.8 a 4.10 a pozn. 362, 363, 365, 414, 427 a 454.

²¹⁹ Porov. napr. ust. § 3 Trestného zákona.

²²⁰ Pozri napr. rozhodnutia *The Queen v. Turnbull and Others*; ex parte *Petroff a The Queen v. Turnbull and Others*; ex parte *Daskaloff* (1971), *Trochanoff* (1909), *Afghan Embassy Case* (1934), *In Re Couhi* (1921) a *S v. Mharapara* (1985). Viac k uvedeným rozhodnutiam pozri, postupne, *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.1, 4.3, 4.8, 4.15 a 4.16 a pozn. 355, 389, 425, 518 a 552.

²²¹ Porov. ust. čl. 30 Viedenského dohovoru.

²²² Pozri napr. rozhodnutie *In Re Succession of Doña Carmen de Goyeneche* (1921). Viac k uvedenému rozhodnutiu pozri *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.9 a pozn. 450.

- (v) v prípade, ktorý predpokladá ustanovenie článku 6 Viedenského dohovoru, by takto vo vzťahu k príslušným „*dvom alebo viacerým štátom*“ išlo *de iure* o koimpérium?²²³
- (vi) v prípade narodenia dieťaťa v takýchto priestoroch, za predpokladu, že v prijímajúcom štáte by sa výlučne aplikoval princíp *ius soli* a išlo by o dieťa apolitov²²⁴, takéto dieťa by narodením nadobudlo štátne občianstvo Slovenskej republiky?
- (vii) na tovar dodaný do takýchto priestorov by bolo potrebné hľadiť ako na dovoz?²²⁵
- (viii) vlastnícke, resp. iné právo k takýmto nehnuteľnostiam by podliehalo zápisu do katastra nehnuteľností?²²⁶
- (ix) takéto priestory ako nehnuteľnosti nachádzajúce sa v Slovenskej republike by, *in abstracto*, podliehali príslušným administratívnoprávnym predpisom Slovenskej republiky?²²⁷

Dalo by sa namietat', že nakoľko exteritorialita predstavuje len právnu fikciu²²⁸, miestnosti misie tvoria len *quasi* územie vysielajúceho štátu, a preto minimálne časť z vyššie položených otázok možno považovať za irelevantnú. Avšak ako uvádza Hershey, presne v tom spočíva celý problém exteritoriálnej teórie - obsah, resp. skôr rozsah uvedeného „*quasi*“ zostáva presne nevymedzený²²⁹, čo vo vzťahu k tak dôležitému právnemu princípu, akým je v medzinárodnom práve štátna suverenita, jednoducho nie je akceptovateľné²³⁰.

²²³ Porov. ust. čl. 6 Viedenského dohovoru: „*Dva alebo viaceré štáty môžu poveriť tú istú osobu ako šéfa misie v inom štáte, ak prijímajúci štát nepodá námietky.*“

²²⁴ Porov. napr. ust. § 5 ods. 1 písm. b) zákona 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

²²⁵ Pozri napr. rozhodnutia *In Re Société Anonyme Des Grands Garages Parisiens* (1930), *Legation Building (Turnover Tax) Case* (1922) a *Gnome and Rhone Motors v. Cattaneo* (1930) ako i judikát Najvyššieho súdu R 92/2002. Viac k uvedeným rozhodnutiam a judikátu pozri, postupne, *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.3, 4.8, 4.16 a 4.15 a pozn. 386, 426, 515 a 462.

²²⁶ Porov. napr. ust. § 4 ods. 1 zákona č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov.

²²⁷ Máme na mysli napr. Stavebný zákon avšak v dôsledku Rozsudku Najvyššieho súdu nemožno obísť ani onen Zákon o dani z pridanej hodnoty, v prípade ktorého tento vyslal jasnú i keď argumentačne neuspokojivú odpoveď. Pre Rozsudok Najvyššieho súdu pozri *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.11.

²²⁸ K pojmu právna fikcia pozri *supra*, podkapitola 2.1.

²²⁹ Porov. HERSHEY, *op. cit.*, s. 168. Hershey používa doslova pojem „*ill-defined*“.

²³⁰ Porov. HALL, *op. cit.*, s. 218.

III. MIESTNOSTI MISIE A ICH POSTAVENIE *DE LEGE LATA*

Najvyšší súd svojím Rozsudkom, ktorým sa nepriamo prihlásil k exteritoriálnej teórii, zamietol dovolanie proti rozsudku odvolacieho súdu, konštatujúcemu, že „[v] danom prípade treba vychádzať i z medzinárodného práva verejného a vyriešiť otázku [sic] aké postavenie má zastupiteľský úrad jedného štátu v druhom štáte.“²³¹. Z oboch rozhodnutí pritom vyplýva záver, že, slovami neskoršieho z nich, „[n]a túto otázku dáva nepriamo odpoveď Viedenský dohovor [...], ktorý je súčasťou nášho právneho poriadku.“²³². Exteritoriálnou teóriou *per se* sme sa zaoberali v predchádzajúcej kapitole tejto práce. V jej nadchádzajúcej časti sa preto pokúsime preukázať, že preferencia onej teórie²³³ *vis-à-vis* Viedenskému dohovoru, ale i prameňom medzinárodného práva vôbec, neobstojí, a – absentujúc v nich - *de lege lata* status miestností misie sa na tejto jednoducho nezakladá.

Prameňmi medzinárodného práva na účely tejto práce rozumieme medzinárodnú obyčaj, medzinárodné zmluvy, medzinárodnoprávnu doktrínu a judikatúru Medzinárodného súdneho dvora²³⁴.

3.1. Medzinárodná obyčaj

Medzinárodnú obyčaj možno nepochybné ponímať ako najstarší z prameňov medzinárodného práva, pričom jej pozíciu prameňa *praeter conventionem* výslovne vo svojej preambule upravuje aj Viedenský dohovor. Kombináciou čiastkových definícií jednotlivých autorov možno vyvodit', že ide o také univerzálne alebo partikulárne pravidlo správania sa, resp. prax štátov, ktorého právna záväznosť je

²³¹ Porov. rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13. mája 2004, č. k. 12Cob/292/2003-270, s. 4.

²³² Porov. *ibid.* ako aj Rozsudok Najvyššieho súdu, s. 5. Paradoxne Najvyšší súd v Rozsudku takmer doslovne používa argumentáciu uvedenú v judikáte R 92/2002, avšak s tým rozdielom, že v tomto dospel k presne opačnému právnenému záveru. Pre Rozsudok ako aj judikát Najvyššieho súdu R 92/2002 pozri *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.11 a pozn. 462.

²³³ Exteritoriálnou teóriou, resp. teóriou exteritoriality máme pre účely tejto kapitoly na mysli výlučne jej poňatie v rozsahu, aký jej priznal Rozsudok Najvyššieho súdu.

²³⁴ Vychádzali sme z prevládajúceho právneho názoru, že za výpočet prameňov medzinárodného práva, i keď len demonštratívny, možno považovať ustanovenie čl. 38 ods. 1 a 2 Štatútu Medzinárodného súdneho dvora. (Porov. napr. KLUČKA, 2004, *op. cit.*, s. 99.). Z praktických dôvodov nevenujeme osobitnú pozornosť tzv. všeobecným právnym princípom, nakoľko tieto sa viac-menej odzrkadľujú vo väčšine z ostatných, nami vymenovaných prameňoch a rovnako na účely tejto práce v zásade nerozlišujeme ani medzi primárnymi a sekundárnymi právnymi prameňmi. Naopak, prikláňajúc sa k reštriktívnemu výkladu vyššie uvedeného ustanovenia, na účely tejto práce diferencujeme medzi rozhodnutiami Medzinárodného súdneho dvora a vnútroštátnou judikatúrou. Analýzu judikatúry vybraných štátov ako aplikovaného práva vychádzajúceho z tu priblížených prameňov medzinárodného práva uvádzame v nasledujúcej kapitole tejto práce.

kumulatívne podmienená materiálnym (tzv. *usus longaevus*) a subjektívnym kritériom (tzv. *opinio iuris sive necessitatis*), t. j. presvedčením, že ako uniformné, rozšírené, reprezentatívne, opakované, nepretržité a zároveň dlhodobo používané je takéto pravidlo, resp. prax právne záväzným²³⁵. Napriek tomu, že starovekí Rimania obyčaj považovali za najlepšiu vykladateľku zákonov²³⁶, niet nad lepší príklad toho, čomu vraveli *probatio diabolica*, akým je preukázanie jej absencie. Z nižšie uvedených dôvodov sa však možno odôvodnene domnievať, že exteritoriálna teória tak univerzálnu a s najväčšou pravdepodobnosťou ani partikulárnu obyčaj medzinárodného práva²³⁷, prinajmenšom v nami vymedzenom chápaní a dnes, netvorí.

Hneď prvým a najdôležitejším dôvodom nepravdepodobnosti pretrvávania exteritoriálnej teórie v podobe medzinárodnej obyčaje je *prima facie* jej rozpor s kodifikovaným právom. Už v preambule Viedenského dohovoru si totiž možno všimnúť, že tento má „na zreteli“ ciele a zásady Charty OSN, medzi ktoré patrí aj zvrchovaná rovnosť štátov²³⁸. Hackworth síce konštatuje - aj keď zrejme skôr vo vzťahu k exempcii z miestnej jurisdikcie - že na základe všeobecne uznávanej obyčaje princíp suverenity štátnej moci pripúšťa isté výnimky²³⁹, už spomenutý Hall však uvádza, že tento je „tak dôležitý pre medzinárodné právo a leží tak blízko jeho koreňov, že žiadna doktrína, ktorá leží na úbohej fikcii, nemôže byť jednoducho pokladaná za akceptovateľnú ho ovládať“²⁴⁰. K podobnému záveru možno dospieť aj štúdiom poznámok taktiež už spomenutého von Martensa. Tento, i keď konštatujúc stále extenzívnejšie chápanie založenej obyčaje, uvádza nasledovné: „Je zrejmé, že ak by vyslanci mali právo exteritoriality v najširšom zmysle slova, požívali by mnohé z privilégií a prerogatív, ktoré nepožívajú; a je zrejmé, že títo nepožívajú viac, ako povoľuje všeobecné právo národov.“²⁴¹. Existenciu exteritoriálnej obyčaje spochybňujú aj niektoré *causes célèbres*, ktoré - i keď už zo zmienených dôvodov Adairom čiastočne

²³⁵ Porov. napr. KLUČKA, 2004, *op. cit.*, s. 103 – 107; MALENOVSKÝ, J. Mezinárodní právo veřejné. Obecní část. Třetí opravené a doplněné vydání. Brno : Doplněk, 1993, s. 110 – 113; SEIDL-HOHENVELDERN, 2006, *op. cit.*, s. 94 – 95.

²³⁶ Porov. REBRO, K., BLAHO, P. Rímske právo. Bratislava : MANZ, 1997, s. 62: „*Optima enim est legum interpretis consuetudo.*“

²³⁷ Vo vzťahu k diplomatickému azylu pozri *supra*, pozn. 185 a 193.

²³⁸ Pozri *supra*, pozn. 163.

²³⁹ Porov. HACKWORTH, G. H. Digest of International Law. Vol. 2. Washington, D. C. : US Government Printing Office, 1941, s. 393.

²⁴⁰ Pozri *supra*, pozn. 230.

²⁴¹ Pozri *supra*, pozn. 173.

zavrhované²⁴² - bezpochyby tvoria súčasť historického vývoja moderného ponímania miestností misie, resp. ich nedotknuteľnosti.

Typickým príkladom popretia exteritoriálnej obyčaje je historický prípad *Nikitchenkow (1867)*²⁴³, v ktorom francúzska polícia zatkla ruského občana v súvislosti s napadnutím člena diplomatickej misie v priestoroch ruského veľvyslanectva v Paríži. Ruský veľvyslanec požadoval jeho extradíciu, dôvodiac, že išlo o trestný čin spáchaný na ruskom území, francúzska vláda však tejto požiadavke odmietla vyhovieť. I keď podľa Hersheyho konkrétne z tohto prípadu nemožno vyvodit' žiaden teoreticky ucelený koncept²⁴⁴, spoločne s Fenwickom možno jednoznačne konštatovať, že „ruský veľvyslanec sa pokúsil rozšíriť exteritoriálnu teóriu nad rámec jej obyčajového použitia“²⁴⁵. Obdobne môžu poslúžiť i prípady *Ripperdá (1726)*²⁴⁶ a *Springer (1747)*²⁴⁷. Oba z nich totiž justifikujú možnosť násilného zaistenia zločincov v priestoroch zastupiteľských úradov, ak zástupcami týchto neboli vydaní dobrovoľne, a *de facto* potvrdzujú, že právo diplomatického azylu nebolo nikdy uznané ako univerzálna obyčaj. Slovam Hersheyho: „Ak by sa dom diplomatického zástupcu v právnom zmysle slova skutočne nachádzal mimo územia štátu, v ktorom je tento umiestnený, o vydanie občana [subjektu] takéhoto štátu, ktorý sa na jeho štátnom území dopustil trestného

²⁴² Pozri *supra*, kapitola II., podkapitola 2.4 a pozn. 199.

²⁴³ Porov. HALL, *op. cit.*, s. 232; HERSHEY, *op. cit.*, s. 169 - 170; FENWICK, *op. cit.*, s. 472; JENNINGS, *op. cit.*, s. 1081. V textoch sa možno stretnúť aj s inou transkripciou ako napr. Nikitschenkow, Nikitschenkoff, Nikitschenoff alebo Mickilchenkoff.

²⁴⁴ Porov. HERSHEY, *op. cit.*, s. 169 - 170.

²⁴⁵ Porov. FENWICK, *op. cit.*, s. 472.

²⁴⁶ Porov. napr. ADAIR, *op. cit.*, s. 218 a 223 - 224; DENZA, 1976, *op. cit.*, s. 79; FENWICK, *op. cit.*, s. 473; HERSHEY, *op. cit.*, s. 171; JENNINGS, *op. cit.*, s. 1076; MARTENS, Ch. de. *Causes célèbres du droit des gens*. 2ème édition. Tome premier. Leipzig : F. A. Brockhaus, 1858, s. 179 - 206; MOORE Vol. 2, *op. cit.*, s. 765; GORE-BOOTH, *op. cit.*, s. 112. Barón Jean-Guillaume de Ripperdá, minister financií a zahraničných vecí bývalého španielskeho kráľa Filipa V. (1700 - 1724), obávajúc sa o svoju bezpečnosť, sa v neprítomnosti britského veľvyslancu utiahol do jeho domu v Madride. Britský veľvyslanec po uistení, že tento neupadol do nemilosti, resp. že nebol obvinený z trestného činu s azylom súhlasil, španielskemu kráľovi však musel zaručiť, že mu nebude dovolené utiecť, resp. že súhlasí s tým, aby bolo veľvyslanectvo z tohto dôvodu obkľúčené. Dodatočne však bolo zistené, že barón Ripperdá vzal so sebou dôležité štátne dokumenty. Španielsky kráľ preto po porade s kastílskou radou, dôvodiac, že poskytnutím azylu osobe, ktorej boli zverené peniaze, moc a štátne tajomstvo a ktorá bola obvinená z protištátnej činnosti, by došlo k podryvaniu štátnej suverenity, vydal príkaz na vstup do priestorov veľvyslanectva, kde bol barón Ripperdá následne zatknutý.

²⁴⁷ Porov. napr. ADAIR, *op. cit.*, s. 218 a 225; HERSHEY, *op. cit.*, s. 171 a 174; MOORE, Vol. 2, *op. cit.*, s. 766; MURTY, *op. cit.*, s. 377; GORE-BOOTH, *op. cit.*, s. 113. Anglický veľvyslanec vo Švédsku poskytol azyl istému obchodníkovi ruského pôvodu, domicilovanému vo Švédsku, menom Springerovi, ktorý bol odsúdený za velezradu. Tento totiž v predvečer vykonania rozsudku utiekol v preoblečení z väzenia a, predstierajúc, že je anglickým kuriérom, bol prijatý v dome anglického veľvyslancu. Následne na žiadosť Švédska veľvyslanec odmietol Springera vydať, v dôsledku čoho bola anglické veľvyslanectvo obkľúčené, každý, kto do neho vstúpil, prehľadaný a veľvyslancov koč bolo prikázané sledovať. S hlasnými protestami a prerušením diplomatických stykov bol Springer nakoniec vydaný.

činu a skrýva sa vo vyslancovej rezidencii, by bolo možné požiadať len vo vzťahu k trestným činom, ktoré boli stipulované v extradičnej zmluve. V Európe však výlučne platí, že dom diplomatického zástupcu nemôže poskytnúť ochranu tak bežným zločincom, ako ani osobám obvineným zo spáchania trestných činov namierených proti štátu.“²⁴⁸. Napokon definitívnu bodku za otázkou obyčaje diplomatického azylu dáva Adair, ktorý uvádza, že toto bolo civilizovaným svetom opustené, nakoľko „žiadna vláda nedovolí, aby mu akákoľvek imunita prináležiaca veľvyslanectvu bránila vo výkone jeho trestného práva“²⁴⁹.

Ako sme už uviedli vyššie, vo vzťahu k exteritorialite je dokazovanie *non* obyčaje neľahkou úlohou, nakoľko – stále pripomínajúc absurdnosť celej teórie - evidentná absencia územnej výsosti vysielajúceho štátu nad priestormi veľvyslanectva ešte *strictu sensu* neznamená, že nemôže ísť o akúsi verejnoprávnu formu *nudum proprietas*, t. j. územia bez oprávnenia vykonávať nad ním zvrchovanú štátnu moc. Skutočnosť, že „*exteritorialita je fikciou, ktorá nemá základ nielen v práve [, ale] ani vo faktoch*“²⁵⁰, sa preto pokúsime preukázať nepriamo, a to poukázaním na výskum tak kontinentálnych ako aj anglo-amerických súdov. Lyons uvádza: „*Otázka imunity diplomatických priestorov bola mnohokrát overenou pred kontinetálnymi súdmi, skúmajúc či skutok – niekedy právny postup alebo právny úkon, inokedy určitý trestný čin – ku ktorému došlo v takýchto priestoroch sa má považovať za spáchaný v rámci štátu, v ktorom sa priestory skutočne nachádzajú, alebo mimo neho. Súdny konštatne odmietajú rozhodnutím potvrdiť, že princíp exteritoriality ich zaväzuje považovať úkony vykonané v diplomatických priestoroch za úkony vykonané v zahraničí.*“²⁵¹ Napokon úryvok z rozhodnutia *District of Columbia Court of Appeals*, t. j. rozhodnutia vytvoreného v kultúre, ktorá bola založená na právnej obyčaji: „[...] za účelom lepšieho posúdenia povahy nastolených otázok sme sa [taktiež] rozhodli preskúmať obyčaj, rozhodnutia

²⁴⁸ Porov. HERSHEY, *op. cit.*, s. 170 – 171. Hershey však spoločne s Oppenheimom konštatuje, že povinnosťou vyslanca nie je takúto osobu odmietnuť, ale túto na výzvu prijímajúceho štátu vydať. (Porov. OPPENHEIM, *op. cit.*, s. 631.).

²⁴⁹ Porov. ADAIR, *op. cit.*, s. 228. Adair sa odvoláva na prípad *Sun Yat Sen (1896)*, v ktorom bol čínsky občan, po ktorom pátrali domáce orgány, vlákaný na čínske veľvyslanectvo v Londýne, kde bol proti jeho vôli zadržaný. Potom čo sa o tejto skutočnosti dozvedeli britské orgány, tieto vydali príkaz na jeho prepustenie, a to dokonca, ak by to bolo nevyhnutné, i za použitia sily. Ako uvádza Hershey, základ tohto príkazu nespočíval v miestnom alebo medzinárodnom práve, resp. medzinárodnej zmluve, ale išlo tu o zvrchovaný úkon štátu, ktorý si vyžiadala núdzová situácia. (Porov. HERSHEY, *op. cit.*, s. 156.).

²⁵⁰ Porov. DIENA, *op. cit.*, s. 153.

²⁵¹ Porov. LYONS, A. B. Immunities Other than Jurisdictional of the Property of Diplomatic Envoys. *British Yearbook of International Law*, Vol. 30 (1953), s. 131.

súdov ako aj [príslušné] odborné a vedecké práce. Aj keď riešenie sporných záležitostí medzinárodného práva precedentálne právo priamo neovplyvňuje, zozbierané rozhodnutia uľahčujú analyzovanie právnej obvyčaje a ďalšieho smerovania práva [...]. Máme za to, že [...] (1) zahraničné veľvyslanectvo nemožno považovať za štátne územie vysielajúceho štátu; a (2) miestna polícia je oprávnená a povinná vstúpiť na zahraničné veľvyslanectvo, keď v jeho priestoroch dôjde porušením miestneho právneho poriadku k trestnému činu a toto si neuplatní výsadu diplomatickej nedotknuteľnosti. [...]“²⁵²

Obdobný záver ponúka aj štúdium tzv. kodiciálnych draftov²⁵³, ktoré však systematicky zaradujeme do nasledujúcej podkapitoly.

3.2. Medzinárodné zmluvy

Medzinárodné zmluvy, či už všeobecné alebo osobité²⁵⁴, možno považovať za prevládajúci prameň medzinárodného práva²⁵⁵, pričom toto nimi rozumie medzinárodnú dohodu spravujúcu sa medzinárodným právom, uzavretú medzi štátmi v písomnej forme a spísanú v jednej alebo viacerých súvisiacich listinách bez ohľadu na jej názov²⁵⁶. Vo vzťahu k medzinárodnoprávnemu postaveniu miestnosti misie je, *in concreto*, takýmto relevantným prameňom Viedenský dohovor, v širšom kontexte, predovšetkým na účely popretia reálnych dôsledkov fikcie exteritoriality, však nemožno opomenúť ani iné medzinárodné zmluvy²⁵⁷. Právnu relevantnosť exteriteriálnej teórie spochybňujú okrem preambuly²⁵⁸ predovšetkým ustanovenia článkov 2, 20, 22, 24 a 30 Viedenského dohovoru.

²⁵² Porov. rozhodnutie *Fatemi et al. v. United States* (1963), ILR, Vol. 34, s. 148. Viac k uvedenému rozhodnutiu pozri *infra*, kapitola IV., podkapitola 4.13.

²⁵³ Pre príklady jednotlivých kodifikácií pozri *supra*, pozn. 16.

²⁵⁴ Pozri *supra*, pozn. 234.

²⁵⁵ Porov. KLUČKA, 2004, *op. cit.*, 102.

²⁵⁶ Porov. ust. čl. 2 ods. 1 písm. a) VZDP. V tomto kontexte sa veľmi vhodnou javí Vršanského poznámka, podľa ktorej zmluvu o prenájme budovy veľvyslanectva Slovenskej republiky v zahraničí, ako dohodu kontrasignovanú orgánmi Slovenskej republiky oprávnenými zaväzovať štát navonok, avšak uzatvorenú podľa vnútroštátneho práva, nemožno v súlade s uvedenou definíciou považovať za medzinárodnú zmluvu. (Porov. VRŠANSKÝ, P. In: MRÁZ, *op. cit.*, s. 21 – 22.).

²⁵⁷ Ide o zmluvy vymedzujúce štátne územie Slovenskej republiky. V súlade s ust. čl. 3 Ústavy územie Slovenskej republiky je vymedzené štátnymi hranicami, pričom vychádzajúc z ust. § 3 ods. 1 zákona č. 298/1999 Z. z. o správe štátnych hraníc v znení neskorších predpisov, tieto sú určené (i) medzinárodnými mierovými zmluvami a na ne nadväzujúcimi dokumentami, (ii) medzinárodnými zmluvami uzatvorenými medzi Slovenskou republikou a susednými štátmi a (iii) inými medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.

²⁵⁸ Vo vzťahu k preambule Viedenského dohovoru a v nej zakotvenej tzv. teórie funkčnej nevyhnutnosti pozri *supra*, kapitola I., podkapitola 1.3 ako aj pozn. 82 a 167.

Podľa ustanovenia čl. 2 ods. 1 Viedenského dohovoru „[n]adviazanie diplomatických stykov medzi štátmi a zriadenie stálych diplomatických misií sa uskutočňuje vzájomnou dohodou“. Dikcia tohto ani iných ustanovení však *expressis verbis* neupravuje podstatné náležitosti alebo aspoň presnejší obsah takejto dohody, nezaobera sa temporálnymi otázkami nadobudnutia statusu miestností misie²⁵⁹ a rovnako mlčí aj o právnych následkoch zriadenia diplomatickej misie vo vzťahu k štátnemu územiu, *in concreto*, o „prevode“ územnej výsosti či územnej suverenity. Ustanovenie článku 20 Viedenského dohovoru naopak výslovne priznáva vysielajúcemu štátu právo vyvesovať na miestnostiach misie svoju vlajku a štátny znak²⁶⁰, pričom z pozície exteritoriálnej teórie sa zmluvné zakotvenie takéhoto oprávnenia javí byť nadbytočným, resp. hodiacim sa skôr do sféry vnútroštátnej právnej úpravy²⁶¹. Napokon v ustanoveniach článkov 22, 24 a 30 Viedenského dohovoru sa tak vo vzťahu k miestnostiam misie²⁶² ako aj archívom²⁶³ a súkromným obydliam diplomatického zástupcu²⁶⁴ používa formulácia „sú nedotknuteľné“, resp. požívajú „rovnakú nedotknuteľnosť“, pričom táto *per se* ešte nemusí tvoriť právny základ konceptu *extra territorium*. Z uvedeného je evidentné, že význam týchto ustanovení nie je jednoznačný, čo predstavuje praktický problém, ktorý právna teória umožňuje odstrániť prostredníctvom výkladu. Nakoľko však tento ako orgán aplikácie práva *ipso iure* už Rozsudkom previedol Najvyšší súd a nakoľko – pripustiac, že tento svojou argumentáciou úplne neodignoroval pravidlá výkladu medzinárodných zmlúv²⁶⁵ – ním prevedený výklad „vedie k výsledku, ktorý je zrejme protizmyselný

²⁵⁹ K časovým aspektom miestností misie pozri *supra*, kapitola I., podkapitola 1.1.

²⁶⁰ Porov. ust. čl. 20 Viedenského dohovoru: „Misia a jej šéf majú právo vyvesovať vlajku a štátny znak vysielajúceho štátu na miestnostiach misie, počítajúc do toho rezidenciu šéfa misie, a na jeho dopravných prostriedkoch.“

²⁶¹ K obdobnému záveru prichádza aj Denza. Tá uvádza, že takéto právo sa až do devätnásteho storočia ako separátne privilégium v diplomatických štúdiách neobjavuje, a to najskôr v dôsledku toho, že takéto právo sa zdalo byť implikované doslovným chápaním konceptu exteritoriality skoršími autormi. Nevyhnutná potreba jeho špecifikácie sa takto objavila až potom, čo autori upustili od predstáv veľvyslanectva ako časti zahraničnej pôdy. (Porov. DENZA, 1976, , *op. cit.*, s. 72.). Nepriamo takýto záver možno nájsť i u Ondřeja. (Porov. ONDŘEJ, 2004, *op. cit.*, s. 193.).

²⁶² Porov. ust. čl. 22 ods. 1 Viedenského dohovoru: „Miestnosti misie sú nedotknuteľné. Orgány prijímajúceho štátu nesmú do nich vstúpiť, okrem ak so zvoľením šéfa misie.“

²⁶³ Porov. ust. čl. 24 Viedenského dohovoru: „Archívy a písomnosti sú nedotknuteľné kedykoľvek a kdekoľvek sa nachádzajú.“

²⁶⁴ Porov. ust. čl. 30 ods. 1 Viedenského dohovoru: „Súkromné obydlie diplomatického zástupcu požíva rovnakú nedotknuteľnosť a rovnakú ochranu ako miestnosti misie.“

²⁶⁵ Porov. ust. čl. 31 VDZP ods. 1 a 4: „Zmluva sa musí vykladať dobromyseľne, v súlade s obvyklým významom, ktorý sa dáva výrazom v zmluve v ich celkovej súvislosti, a takisto s prihliadnutím na predmet a účel zmluvy. [...] Výraz sa bude chápať v osobitnom zmysle, ak sa potvrdí, že to bolo úmyslom strán.“

alebo nerozumný“²⁶⁶, v súlade s článkom 32 VDZP sa prostredníctvom tzv. doplnkových prostriedkov výkladu²⁶⁷ pokúsime preukázať, že Viedenský dohovor exteritorialitu miestností misie nezakladá a koncept ich nedotknuteľnosti na nej jednoducho nestojí.

K vzťahu pojmov nedotknuteľnosti a exteritoriality sme sa už vyjadrili na inom mieste tejto práce²⁶⁸. Skutočnosť, že interpretácia nedotknuteľnosti miestností misie prostredníctvom exteritoriálnej teórie sa dnes vo všeobecnosti zavrhuje²⁶⁹, možno, *inter alia*, vyvodit' z dejín kodifikácie diplomatických výsad a imunit. V Bluntschliovom kodifikačnom návrhu z roku 1868²⁷⁰ sa s formuláciou typu *qui jouit de l'extritorialité*²⁷¹ možno stretnúť ešte pomerne často. Hoci vyslancom sa tu výslovne priznáva i nedotknuteľnosť, títo *en outre* požívajú právo exteritoriality, ktorá sa vzťahuje aj na ich zástup a dom²⁷². Fioreova kodifikácia z roku 1890²⁷³ sa zdá byť už o niečo opatrnejšou. Tento síce tiež preferuje pojem exteritorialita²⁷⁴, pričom nedotknuteľnosť spája napríklad skôr s diplomatickou poštou²⁷⁵, napriek tomu však podľa neho na prijímajúci štát nemožno hľadiť, akoby bol tento nad miestami požívajúcimi exteritoriálne privilégia úplne pozbavený tzv. *eminent domain*²⁷⁶. Prijímajúci štát, *according to* „common“ law, sa totiž považuje len za pozbavený práva

²⁶⁶ Porov. ust. čl. 32 VDZP.

²⁶⁷ Predovšetkým ide o tzv. prípravné materiály k Viedenskému dohovoru ako aj historické okolnosti a opis priebehu rokovaní, ktoré dohode na tomto predchádzali. Ako najvýznamnejší prameň nám poslúžil Denzin komentár a už skôr zmienená štúdia Harvardovej univerzity. Viac k štúdiu Harvardovej univerzity pozri *supra*, pozn. 16.

²⁶⁸ Pozri *supra*, pozn. 121.

²⁶⁹ Viac pozri *infra*, podkapitola 3.3.

²⁷⁰ Ide o Bluntschliho dielo *Le droit international codifié*. (Porov. BLUNTSCHLI, J. K. In: HUDSON, op. cit., s. 144 – 153.).

²⁷¹ Porov. *ibid.*, s. 144 a 146. Napr. podľa ust. čl. 137 „[O]soba požívajúca exteritorialitu nepodlieha právnemu poriadku štátu, v ktorom býva.“ a podľa ust. čl. 152 „[D]om, v ktorom sa osoba požívajúca exteritorialitu počas cesty zastaví, [a] voz, v ktorom táto cestuje, nemôže byť podrobený prehliadke políciou alebo súdnou autoritou cudzieho štátu“.

²⁷² Porov. *ibid.*, s. 148. Podľa ust. čl. 191 „[V]yslanci sú nedotknuteľní“, avšak v súlade s ust. čl. 196 „[V]yslanci majú, okrem toho, právo exteritoriality“ pričom „[T]oto právo sa rozširuje [aj] na ich zástup a na ich dom.“. Treba však podotknúť, že v súlade s ust. čl. 151 sa diplomatický azyl nepripúšťal.

²⁷³ Anglický preklad diela znel *International Law Codified and its Legal Sanction or the Legal of the Society of States*. (Porov. FIORE, P. In: HUDSON, op. cit., s. 153 – 162.).

²⁷⁴ Porov. *ibid.*, s. 154. Rubrika článkov 363. až 365. je označená ako „Priestory, ktoré požívajú privilégium exteritoriality“ a článok 366. nesie názov „Exteritoriality of Legations“.

²⁷⁵ Porov. *ibid.*, s. 158. Rubrika článkov 463 a 464 znie „Nedotknuteľnosť korešpondencie“, pričom však v súlade s ust. čl. 464 zásah do tejto je na jednej úrovni s porušením exteritoriality, ktorú požívajú diplomatickí zástupcovia.

²⁷⁶ Podstata anglo-amerického právneho inštitútu *dominium eminens* približne zodpovedá kontinentálnemu inštitútu vyvlastnenia súkromného majetku vo verejnom záujme.

vykonávať nad nimi jurisdikciu²⁷⁷. Akýsi prielom možno vidieť v kodifikačnom pokuse Inštitútu medzinárodného práva z roku 1895²⁷⁸. Tento už v ustanovení článku 1 hovorí v prvom rade o nedotknuteľnosti, pričom exteritorialitu dáva do úvodzoviek a ponecháva jej len obmedzený význam²⁷⁹. Nedotknuteľnosť tu, podobne ako v súčasnom Viedenskom dohovore, slúži ako nevyhnutnosť pri výkone diplomatických funkcií²⁸⁰, kým exteritorialita predstavuje skôr akúsi kolíznú normu, odkazujúcu *conflict of laws* na vyslancove *lex domicilii*²⁸¹. Napokon bodku za exteritorialitou dáva projekt Amerického inštitútu medzinárodného práva z roku 1925²⁸² ako aj projekt Medzinárodnej komisie amerických juristov z roku 1927²⁸³. V týchto totiž nielenže prevažuje koncept nedotknuteľnosti²⁸⁴, ale právo exteritoriality je v nich *expressis verbis* zamietnuté²⁸⁵. Počnúc týmto obdobím sa v kodifikáciách už výlučne, ak vôbec, možno stretnúť s pojmom *nedotknuteľnosť*²⁸⁶, pričom, ako sa uvádza v komentári k ustanoveniu článku 3 kodifikácie vypracovanej v rámci Harvardskej štúdie, „[T]ento článok je [zámerne] koncipovaný tak, aby sa vyhol implikácii exteritoriality“²⁸⁷. Nemožno však prehliadnuť, že ostatná kodifikácia bola precíznejšia než samotný

²⁷⁷ Porov. *ibid.*, s. 154. Ide už o zmienené ust. čl. 365.

²⁷⁸ Anglická verzia francúzskeho originálu niesla názov „*Resolution of the Institute of International Law*“. (Porov. HUDSON, *op. cit.*, s. 162 – 164.).

²⁷⁹ Porov. *ibid.*, s. 162. Ust. čl. 1 znie: „Osoby vyslancov sú nedotknuteľné. Naviac, títo požívajú „exteritorialitu“ len v ďalej vymedzenom zmysle a rozsahu a určený výpočet imunit.“ Nedotknuteľnosť je ďalej vymedzená v oddieli I. a exteritorialita v oddieli II. uvedenej rezolúcie.

²⁸⁰ Porov. *ibid.* Podľa ust. čl. 4 „[T]ieto privilégia sa vzťahujú na všetko čo je nevyhnutné na [zabezpečenie účinného] výkon[u] uvedených povinností; predovšetkým hnutelný majetok, dokumenty, archívy a korešpondenciu.“

²⁸¹ Porov. *ibid.*, s. 163. Ust. čl. 7 znie: „Vyslanec v zahraničí, úradníci oficiálne spojení s jeho misiou a členovia ich rodín žijúci s nimi nestrácajú svoje pôvodné bydlisko a pokiaľ sa aplikuje právo a jurisdikcia, zostávajú podriadení právu tohto bydliska. Sukcesia do ich majetku sa spravuje právom uvedeného bydliska a miestne authority nemajú právo do nej zasahovať, iba ak na žiadosť šéfa misie.“

²⁸² Ide o „*Codification of American International Law: Projects of Conventions prepared at the request on January 2, 1924, of the Governing Board of the Pan American Union for the consideration of the International Commission of Jurists, and submitted by the American Institutes of International Law to the Governing Board of Pan American Union, March 2, 1925*“, presnejšie Project No. 22 – Diplomatic Agents. (Porov. HUDSON, *op. cit.*, s. 168 – 171.).

²⁸³ Konkrétne ide o Project No. VII – Diplomatic Agents. (Porov. HUDSON, *op. cit.*, s. 171 – 174.).

²⁸⁴ Porov. HUDSON, *op. cit.*, s. 170, 173. Postupne takmer zhodné ustanovenia článkov 19: „Diplomatické zástupcovia požívajú nedotknuteľnosť vzťahujúcu sa na ich osoby, ich rezidenciu, tak súkromnú ako úradnú, a na ich vlastníctvo.“; „Diplomatické úradníci požívajú nedotknuteľnosť vzťahujúcu sa na ich osoby, ich rezidenciu, súkromnú alebo úradnú, a na ich vlastníctvo. [...]“.

²⁸⁵ Porov. *ibid.* Postupne takmer zhodné ustanovenia článkov 23: „Súkromná rezidencia zástupcu ako aj budova zástupiteľského úradu nepožívajú tzv. privilégium exteritoriality. [...]“; „Súkromná rezidencia zástupcu ako aj sídlo zástupiteľského úradu nepožívajú privilégium exteritoriality.“.

²⁸⁶ Porov. *ibid.*, s. 171 – 187. Napr. *Phillimore's Draft Code*, 1926 (ust. čl. 24); *Convention on Diplomatic Officers*, Havana, 1928 (ust. čl. 14); alebo *Resolution of the Institute of International Law*, 1929 (ust. čl. 8).

²⁸⁷ Porov. *ibid.*, s. 51. Viac k štúdii Harvardovej univerzity pozri *supra*, pozn. 16.

Viedenský dohovor, nakoľko táto nepoužíva ani samotný pojem nedotknuteľnosť²⁸⁸, uprednostiac pred týmto skôr jeho explicitne vyjadrený význam²⁸⁹.

Všímajúc si postupný vývoj prostredníctvom kodifikačných prác, k obdobnému záveru vo vzťahu exteritorialita *versus* nedotknuteľnosť dospel aj Wilson. Podľa neho je zostup prvej z nich ako životaschopnej teórie diplomatických imunit nepriamo viditeľný v jej opustení najvýznamnejšími akademickými skupinami, založenými za účelom kodifikácie medzinárodného práva, ako aj v jej zamietnutí Komisiou pre medzinárodné právo, založenej tak pri Spoločnosti národov či OSN, ktorá vypracovala jazyk adoptovaný Viedenským dohovorom²⁹⁰. Za jeden z najvýznamnejších príspevkov k tejto téme možno považovať práve report členov uvedenej komisie - Giulia Dienu a Vojtěcha Mastného²⁹¹. Diena, zastávajúc funkciu spravodajcu, sa prikláňa k názoru amerického návrhu²⁹², pričom pre účely našej práce významne dodáva, že „[z]ároveň toto nie je nevyhnutné uvádzať až tak explicitne, keďže nie je potrebné robiť stanovisko týkajúce sa veci, ktorá neexistuje“²⁹³. Závěry Dienu, podporené Mastným²⁹⁴, možno

²⁸⁸ Porov. *ibid.*, s. 50 - 52. Podľa uvedenej kodifikačnej skupiny kvalitatívny a kvantitatívny charakter špeciálnych povinností, ktoré má vo vzťahu k miestnostiam misie prijímajúci štát voči vysielajúcemu štátu, sa tradične označuje pojmom „nedotknuteľnosť“, aplikovaným aj na osoby členov misie. Zmienovaný pojem však táto považuje za veľmi všeobecný, navyše „nešťastný“ a „zavádzajúci“, nakoľko v praxi neprináša zamýšľaný efekt, t. j. náhradu exteritoriálnej teórie týmto konceptom. Berúc do úvahy argumentáciu a následnú interpretáciu, ktorej sa v Rozsudku „dopustil“ Najvyšší súd, s názorom kodifikátorov z Harvardu možno len súhlasiť.

²⁸⁹ Porov. *ibid.*, s. 50 - 51. Ust. čl. 3 ods. 1: „Prijímajúci štát zabráni, aby jeho zástupcovia alebo zástupcovia akýchkoľvek jeho politických celkov bez súhlasu šéfa misie vstúpili do priestorov obývaných alebo používaných misiou, alebo obývaných členom misie, za predpokladu, že obývaniu alebo používaniu takýchto priestorov predchádzalo oznámenie prijímajúcemu štátu.“ Ust. čl. 3 ods. 2: „Prijímajúci štát chráni priestory obývané alebo používané misiou, alebo obývané členom misie, proti akémukoľvek zásahu alebo inému aktu smerujúcemu k narušeniu pokojného stavu alebo dôstojnosti misie alebo voči členovi misie, za predpokladu, že obývaniu alebo používaniu takýchto priestorov predchádzalo oznámenie prijímajúcemu štátu.“

²⁹⁰ Porov. WILSON, C. E. In: McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 32.

²⁹¹ Oba z vyššie uvedených boli členmi sub-komisie pre diplomatické výsady a imunity, pričom ich report pochádza z Druhého zasadnutia Výboru expertov pre progresívnu kodifikáciu medzinárodného práva, ktoré sa uskutočnilo v januári 1926 v Ženeve. Vojtěch Mastný (1874 - 1954), absolvent Právnickej fakulty Karlovej, resp. Karlo-Ferdinandovej univerzity, ako aj renomovanej francúzskej Sorbonny a *L'École des Chartes*, sa považuje za jedného z najvýznamnejších diplomatov prvej Československej republiky. Ako vyslanec pôsobil vo Veľkej Británii (1920 - 1925), Taliansku (1925 - 1932) či Nemecku (1932 - 1939), kde ho zastihol Mníchov, ktorého sa stal očitým svedkom i účastníkom. V rokoch 1919 - 1920 prednášal na Karlovej univerzite medzinárodné a diplomatické právo, dokonca ako člen Výboru pre výklad a preklad mierových zmlúv vypracoval k zneniu a prekladu týchto znalecké posudky, ktoré mu neskôr vyšli i tlačou. Bol taktiež predsedom Československého združenia pre medzinárodné právo a viceprezidentom *International Law Association*.

²⁹² Pozri *supra*, pozn. 282.

²⁹³ Porov. DIENA, *op. cit.*, s. 153.

²⁹⁴ Porov. *ibid.*, s. 154; MASTNÝ, *op. cit.*, s. 168. Mastný konštatuje, že z úcty k tradícii by s pojmom exteritoriality nemalo byť zaobchádzané spôsobom, akým to urobil už zmienený americký návrh, nakoľko „diplomatická exteritorialita“ ako čisto teoretická záležitosť má stále svoj limitovaný, i keď

nájsť takmer v každej významnejšej práci zaoberajúcej sa exteritorialitou: „*Je úplne jasné, že ex-teritorialita je fikciou, ktorá nemá základ ani v práve, ani v skutkových okolnostiach, a žiadne úsilie o takúto legálnu konštrukciu neuspeje pri dokazovaní, že osoba alebo budova zastupiteľského úradu diplomatického zástupcu, nachádzajúca sa v hlavnom meste štátu X, je územím, ktoré je z pohľadu tohto štátu zahraničím [zahraničným]. Zaznievajú tak praktické ako aj teoretické dôvody na opustenie termínu ex-teritoriality, keďže použitie tohto nešťastného výrazu je nachýlné viesť k omylom a právnym následkom, ktoré sú absolútne neprípustné. Takto ak by jednotlivec vstúpil do budovy zastupiteľského úradu a spáchal v ňom trestný čin, teória ex-teritoriality by požadovala miestne authority, aby takýto [trestný] čin považovali za protiprávny čin spáchaný na cudzom štátnom území, čo by bolo zjavným omylom.*“²⁹⁵

Vychádzajúc z vyššie uvedených historických materiálov a opierajúc sa o komentár k Viedenskému dohovoru možno skonštatovať, že prioritnou otázkou konferencie, ktorá tomuto predchádzala²⁹⁶, už vo vzťahu k miestnostiam misie nebolo určiť, či tieto sú alebo nie sú exteritoriálne, nakoľko táto sa už zdala byť vyriešenou²⁹⁷. V diskusii sa skôr rozoberal problém, či princíp nedotknuteľnosti, resp. „[...] status priznaný priestorom, osobám alebo majetku, ktoré sú fyzicky prítomné na území zvrchovaného štátu, avšak v bežnom zmysle nepodliehajú jeho jurisdikcii“²⁹⁸, treba pokladať za bezvýnimočný²⁹⁹. Obdobne sa riešilo, či diplomatický zástupca, na základe povinnosti rešpektovať zákony a predpisy prijímajúceho štátu, je aj ich subjektom alebo či tieto vďaka jeho imunite pôsobia voči nemu nanajvýš ako *leges imperfectae*. Ako uvádza Dembinski, pridŕžajúc sa princípu, že akákoľvek limitácia teritoriálnej

nikdy nie doslovne vzatý význam. Ako však uvádza „[J]e jasné, že nie je potrebným operovať týmto pojmom v praxi a dokonca je [sa javí ako] vhodnejšie ho [ani] nepoužívať, aby sme sa [takto] vyhli nedorozumeniam alebo nesprávnym interpretáciám“. Viac pozri *infra*, podkapitola 3.3.

²⁹⁵ Porov. DIENA, *op. cit.*, s. 153. Porov. tiež napr. HUDSON, *op. cit.*, s. 51; HYDE, Vol. 1, *op. cit.*, s. 817; MURTY, *op. cit.*, s. 342; WHITEMAN, *op. cit.*, s. 353.

²⁹⁶ Pozri *supra*, pozn. 22.

²⁹⁷ Porov. DENZA, 1998, *op. cit.*, s. 113 – 114.

²⁹⁸ Porov. *ibid.*, s. 112.

²⁹⁹ Porov. *ibid.*, s. 120 – 121, 126. Počas konferencie zaznievali rôzne návrhy na stipuláciu dôvodov ospravedlňujúcich vstup prijímajúceho štátu do priestorov veľvyslanectiev, napr. ohrozenie života a zdravia, požiar alebo iné udalosti *vis maior*. Z dôvodu možného zneužitia akokoľvek dobromyseľne formulovaného znenia však komisia od takéhoto prístupu upustila. Takto sa jedinou justifikáciou vopred nepovoleného vstupu prijímajúceho štátu zdá byť tzv. samoobrana. Pre inštitút samoobrany viac pozri *supra*, pozn. 101 a 180.

suverenity musí byť vždy explicitne stipulovaná, Viedenská konferencia podobné otázky vyriešila jednoznačne³⁰⁰.

Aplikujúc všetky vyššie uvedené doplnkové prostriedky výkladu preto možno s určitosťou vyvodiť, že Rozsudkom predpokladané dôsledky, t. j. *ex conventione* vzdanie sa územnej zvrchovanosti prijímajúceho štátu v prospech vysielajúceho štátu vo vzťahu k miestnostiam misie, Viedenský dohovor ako relevantný prameň medzinárodného práva bezpochyby nezakladá.

3.3. Medzinárodnoprávna doktrína

Náuka najviac kvalifikovaných odborníkov rôznych národov, resp. medzinárodnoprávna doktrína predstavuje prameň medzinárodného práva, ktorý obsahovo zodpovedá vnútroštátnemu právnemu inštitútu vedeckého výkladu, požívajúcemu v praxi mimoriadnu úctu. Ako možno vyvodiť z Klučku, medzinárodné právo neeviduje presný zoznam expertov, ktorých by *eo ipso* bolo možné považovať za „najviac kvalifikovaných“³⁰¹. Na účely tejto práce preto za predstaviteľov medzinárodnoprávnej doktríny považujeme autorov, ktorým obdobný titul priamo, alebo v dôsledku častých citácií, priznáva internacionalistická literatúra³⁰².

Sledujúc chronologickú líniu začneme Vattelom. Tento, píšúc v osemnástom storočí, sa ešte čiastočne prikláňa k exteritoriálnej teórii, napríklad však vo vzťahu k popravám vlastných subjektov v priestoroch diplomatickej misie uvádza, že výkon takéhoto úkonu je prejavom teritoriálnej superiority, ktorá patrí výlučne suverénovi tohto štátu. Preto hoci „*veľvyslanec, spolu s jeho domom a domácnosťou, sa považuje za nachádzajúceho sa mimo [prijímajúceho] štátu, toto nie je nič viac ako obrazný spôsob vyjadrenia, prostredníctvom ktorého sa má demonštrovať jeho nezávislosť a všetky práva nevyhnutné na legitímny úspech veľvyslanectva: takáto fikcia nemôže zahŕňať privilégiá, ktoré sú vyhradené samotnému suverénovi [...] a nie sú nevyhnutné na riadny výkon jeho funkcií.*“³⁰³

³⁰⁰ Porov. DEMBINSKI, *op. cit.*, s. 157 – 158.

³⁰¹ Porov. KLUČKA, 2004, *op. cit.*, s. 112.

³⁰² Celkovo uvádzame vyše dvadsať rôznych autorov, ktorých sme zoradili podľa rokov uverejnenia nami citovaných diel.

³⁰³ Porov. VATTEL, *op. cit.*, s. 499. Emerich de Vattel (1714 - 1765) bol švajčiarsky filozof, diplomat a právnik, ktorý svojimi teóriami položil základy moderného medzinárodného práva a politickej filozofie.

Moore považuje exteritorialitu za svojsky metaforickú a zavádzajúcu³⁰⁴. Citujúc von Bara uvádza, že „práva *exteritoriality*, ktorú požívajú veľvyslanci, neznamenujú, že s ich domami sa má zaobchádzať akoby sa tieto skutočne nachádzali mimo [štátneho] územia, ale iba ako s chrániacimi osobu veľvyslanca pred jurisdikciou štátu a jeho trestným právom“³⁰⁵. Odvoláva sa tiež na rozhodnutie cisárskeho najvyššieho súdu v Lipsku (1881)³⁰⁶.

Podľa Hersheyho hlavné námietky voči tejto teórii boli najlepšie zosumarizované Kebedgym: „[j]e nedostatočnou, keďže jurisdikcia nie je výslovne teritoriálna; nesprávnou, keďže dom alebo rezidencia veľvyslanectva nie sú za každých okolností vyňaté spod miestnej jurisdikcie; [a] nepotrebnou, keďže imunitu možno vysvetliť aj na inom základe. Je taktiež nebezpečnou, nakoľko je náchylnou umožniť vznik prehnaným nárokom“³⁰⁷. Rovnako opäť kritizuje aj jej neprimeraný zásah do suverenity prijímajúceho štátu: „Ak by bola fikcia *extra-teritoriality* skutočnosťou, otázka by pripúšťala len jediné riešenie. Avšak [...] nevidno žiaden dôvod, prečo by skutočnosť, že úkon bol urobený v dome [veľvyslanca], mal byť sám osebe prekážkou jurisdikcie. [...] Slovom, samotná skutočnosť, že tak ku kontraktu alebo k deliktu došlo v rámci domu [veľvyslanca], sa nezdá byť základom pre pozbavenie suveréna jeho jurisdikcie.“³⁰⁸

Ohrozenie suverenity štátnej moci ako jeden zo základných princípov medzinárodného práva vyčíta exteritoriálnej teórii aj Hall: „*Exteritorialita* bola pretransformovaná z metafory na právnu skutočnosť. [...] Takto evidentne vzniká nebezpečenstvo, že význam takéhoto konceptu môže byť zveličený. Pokiaľ by sa *exteritorialita* nebrala len ako približné vysvetlenie účinku niektorých imunit, ale ako právny princíp, stane sa, alebo je na najlepšej ceste stať sa, nezávislým zdrojom právneho pravidla, nahrádzajúceho princíp výlučnosti územnej suverenity v rámci okruhu jeho skutočnej pôsobnosti na všetky prípady, v ktorých je takýto princíp ešte nerozhodnutý alebo sporný. Toto je samozrejme súčasný stav. Avšak výlučnosť územnej

³⁰⁴ Porov. MOORE, Vol. 4, *op. cit.*, s. 630. John B. Moore (1860 – 1947) bol členom Haagskeho tribunálu a prvým americkým sudcom v Stálom súde medzinárodnej spravodlivosti.

³⁰⁵ Porov. BAR, L. von In: MOORE, Vol. 2, *op. cit.*, s. 776.

³⁰⁶ Porov. MOORE, Vol. 2, *op. cit.*, s. 779: „[D]om vyslanca akreditovaného pri miestnej vláde nebolo možné považovať za zahraničné územie, a tak následne trestný čin spáchaný v tomto dome musí byť považovaný za spáchaný v samotnom štáte [...] hoci dom veľvyslanca je v súlade s medzinárodným právom exteritoriálnym, moderná interpretácia tejto fikcie nejde ďalej ako je nevyhnutné na zabezpečenie osobnej nedotknuteľnosti zástupcu a jeho zástupu.“

³⁰⁷ Porov. KEBEDGY, M. In: HERSHEY, *op. cit.*, s. 86. Amos S. Hershey (1867 - 1933) bol profesorom politických vied a medzinárodného práva na *University of Indiana*.

³⁰⁸ Porov. HERSHEY, *op. cit.*, s. 174.

suverenity je tak dôležitá pre medzinárodné právo a leží tak blízko jeho koreňov, že žiadna doktrína, ktorá leží na úbohej fikcii, nemôže byť jednoducho pokladaná za akceptovateľnú ju ovládať.”³⁰⁹ V súčasnosti podľa neho táto už na vysvetlenie imunít nie je potrebná, dokonca sa stala pre medzinárodné právo nepohodlnou³¹⁰, čo odôvodňuje nasledovným príkladom: „[a]k by došlo k napadnutiu jedného pracovníka druhým v priestoroch veľvyslanectva, [pričom] obaja z uvedených by [tuná] vykonávali len sezónne práce a obaja z uvedených by boli subjektmi štátu, pri ktorom je [táto] misia akreditovaná, bolo by takmer absurdným, ak by sme čo i len teoreticky pripustili následkom fikcie zájsť až tak ďaleko, že páchatel, spolu so svedkom svedčiacim za alebo proti nemu, by musel byť z dôvodu triviálnych vecí poslaný pred súdy iného štátu, ktorého sa tieto ani vzdialene netýkajú”³¹¹.

Dienove závery, ktoré na základe nami preštudovanej odbornej literatúry patria vo vzťahu k exteritorialite podľa nášho názoru k jedným z najvýstižnejších, sme uviedli na inom mieste tejto práce³¹². Ako však uvádza sám Diena, tieto sformuloval na základe „množstva pripomienok a podnetov nesmiernej hodnoty“, ktoré mu „v rozsiahlom liste“ poskytol „Dr. Mastny“³¹³. Keďže uvedený list výstižne zachytáva atmosféru celého formovania doktríny k tomuto problému a nakoľko táto časť profesijného života tak významnej osoby česko-slovenského medzinárodného práva a diplomacie nie je doma takmer vôbec známou³¹⁴, vyberáme z neho najpodstatnejšiu časť: „Zatiaľ som proti zanechaniu tohto pojmu (ako tomu bolo učinené v článku 23 washingtonského návrhu) a prikláňam sa skôr k reštriktívnej definícii, ktorú uvádza Strisower: „Presunutie určitých osôb alebo určitých častí územia spod právomoci [angl. legal authority] štátu, pokiaľ ide o záležitosti, ktorých by podľa všeobecných princípov takéto osoby alebo takéto časti územia mali naopak byť subjektom.” Súhlasím s tými juristami, ktorí majú za to, že táto fikcia, „podľa ktorej určité osoby alebo veci sa nachádzajú mimo

³⁰⁹ Porov. HALL, *op. cit.*, s. 218. William E. Hall (1835 - 1894) bol členom *Institut de droit international*.

³¹⁰ Porov. *ibid.*, s. 251.

³¹¹ Porov. *ibid.*, s. 218. Takmer k identickej situácii došlo v prípade *Re Rodríguez et al.* (1958), pričom argentínsky súd sa jednoznačne priklonil k názoru, ktorý zastával Hall. (Porov. rozhodnutie *Re Rodríguez et al.* (1958), ILR, Vol. 26 (1958-II), s. 546.).

³¹² Pozri *supra*, podkapitola 3.2.

³¹³ Porov. DIENA, *op. cit.*, s. 152. K osobe Dienu a Mastného pozri *supra*, pozn. 291. K uvedenému listu pozri *supra*, pozn. 122.

³¹⁴ Zrejme jedinou domácou publikáciou zachytávajúcou život a dielo Vojtěcha Mastného sú jeho pamäte „Vzpomínky diplomata“, ktoré vyšli v nakladateľstve Karolinum v Prahe v r. 1997. Tieto však zachytávajú len neskoršie obdobie jeho života, súvisiace s nástupom Hitlera k moci a končiacie jeho pádom.

štátu[.]“ je klamlivým obrazným jazykovým zvratom [angl. fallacious figure of speech], prebývajúcom v ustavičnom rozpore so skutočnosťou, že „tieto osoby a tieto veci nemôžu uniknúť pred suverenitou tohto štátu“; takýto názor mi však nemôže zabrániť v uprednostnení, i keď iba ako metafory, výrazu „ex-teritorialita“, ktorý pretrval po stáročia, [resp.] „diplomatická ex-teritorialita“, ktorý [v sebe] nezahŕňa viac než určité exempcie diplomatickej rezidencie spod právomoci štátu [angl. authority and power]. Uznávam, že v zásade žiadna exempcia (výsada) nemôže byť iná než obmedzená a z tohto právneho hľadiska žiaden štát nemožno žiadať, aby sa zriekol svojej suverenity. Ex-teritorialita v obmedzenom význame slova sa [však] vzťahuje iba na také právne výnimky [angl. legal exception], ktoré sú uznávané v akomkoľvek partikulárnom štáte, pričom tieto musia byť vždy interpretované v reštriktívnom zmysle. Som toho názoru, že ex-teritorialita v tomto obmedzenom zmysle sa stáva čisto teoretickou záležitosťou a dokonca ani námietka tých, ktorí by chceli zúžiť základy pre poskytovanie diplomatických prerogatív na „slobodný výkon úradných funkcií“ voči nej neobstojí. Je jasné, že nie je potrebným operovať týmto pojmom v praxi a dokonca je [sa javí ako] vhodnejšie ho [ani] nepoužívať, aby sme sa [takto] vyhli nedorozumeniam alebo nesprávnym interpretáciám“.³¹⁵

Preuss si pri zavrnutí exteritoriality pomáha nemeckými a francúzskymi štúdiami, ktoré vyšli v minulom storočí, v druhej polovici dvadsiatych rokov. Na základe týchto uvádza, že „[a]ko juristická konštrukcia je fikcia exteritoriality neprípustnou nie pre jej samotnú fiktívnosť, ale preto, že pod túto nemožno subsumovať princípy pozitívneho práva, ktoré sa táto snaží vytvoriť.“³¹⁶ Ako ďalej pokračuje, fikcia padá na dvoch predpokladoch: „vziať do úvahy všetky normy týkajúce sa subjektov, na ktoré sa táto vzťahuje, a podriať pozitívnemu právu vysvetlenia, ku ktorým táto vedie.“³¹⁷

Hudsonov kodifikačný tím odmieta exteritoriálnu teóriu odvolaním sa na rozhodnutia najvyššieho nemeckého súdu zo začiatku dvadsiateho storočia³¹⁸.

³¹⁵ Porov. MASTNÝ, *op. cit.*, s. 168.

³¹⁶ Porov. HOTHORN, C. In: PREUSS, 1932 – 1933, *op. cit.*, s. 184. Lawrence Preuss (1905 – 1956) bol profesorom politických vied na *University of Michigan* a členom poradných výborov pre diplomatické výsady a imunity a právny status konzulov harvardskej skupiny pre kodifikáciu medzinárodného práva. K tejto skupine viac pozri *supra*, pozn. 16.

³¹⁷ Porov. MORTON, Ch. In: PREUSS, 1932 – 1933, *op. cit.*, s. 184.

³¹⁸ Porov. HUDSON, *op. cit.*, s. 51 – 52. Podľa nemeckého *Kammergericht* (1902) „[k]oncept „exteritoriality“ obsahuje fikciu, ktorá nemôže byť vzatá doslovne. Z titulu exteritoriality sa s pozemkami

K rovnakému záveru prichádza aj Hyde, uvádzajúc, že „[p]ozemok okupovaný veľvyslanectvom v skutočnosti nie je územím cudzieho štátu, ktorý tieto priestory drží alebo vlastní”³¹⁹, pričom Fenwick uvedený názor dopĺňa zdôvodnením, že exteritoriálna teória predstavovala mnoho nevýhod a vytvárala viac hypotéz ako bolo potrebné, preto sa na ňu už v posledných rokoch prestalo odvolávať³²⁰, resp. prevažne sa považuje za opustenú³²¹. Podobne Morgenstern: „V súčasnosti je táto fikcia všeobecne zamietnutou. I keď sa uznáva princíp nedotknuteľnosti zastupiteľských priestorov, tieto sa majú za podliehajúce suverénite prijímajúceho štátu.”³²²

Brierly považuje exteritorialitu z viacerých dôvodov za spornú: „Predstavuje fikciu, keďže osoba alebo vec sa v skutočnosti nachádza na území a nie mimo územia štátu; implikuje, že jurisdikcia a územie sa vždy prekrývajú, kdežto tomuto je tak len vo všeobecnosti; a [napokon] zavádza, pretože sme pokúšaní zabudnúť, že táto je len metaforou, [pričom] takto môžeme dospieť k nesprávnym právnym záverom akoby táto bola doslovnou pravdou”³²³. Taktiež, keďže nejde o „cudzie enklávy uprostred jeho územia”, „[n]edotknuteľnosť diplomatických priestorov neznamena, že tieto majú byť posudzované akoby sa nachádzali mimo aplikácie práva prijímajúceho štátu”³²⁴.

O’Connell uvádza, že „[...] [e]xteritorialita je fiktívnou a ako väčšina právnych fikcií aj táto má len obmedzenú mieru užitočnosti. Potom čo bola teritoriálna teória jurisdikcie značne obmedzená, nie je viac nevyhnutné uchýľovať sa k teritoriálnym koncepciám za účelom vysvetlenia výnimiek z jurisdikcie. V skutočnosti exteritoriálna

požívajúcimi tieto práva v mnohých ohľadoch zaobchádza, akoby tieto ležali v rámci štátu ich držiteľov; ich pripojenie k štátu, v ktorého hraniciach ležia však [týmto] nie je popreté.” Rovnaký záver vyplýva i z iného rozhodnutia (1902): „Príbytok zahraničného zástupcu akreditovaného pri miestnej vláde nemôže byť za žiadnych okolností charakterizovaný ako zahraničné územie. Fikcia exteritoriality podľa dnešného pohľadu predstavuje iba to, že určité práva zvrchovanej mocnosti, najmä akty polície a súdnej zložky, nemôžu byť vykonávané voči exteritoriálnym osobám.” Viac k Hudsonovmu dielu pozri *supra*, pozn. 16.

³¹⁹ Porov. HYDE, Vol. 2, *op. cit.*, s. 1285. Charles Ch. Hyde (1873 - 1925) bol profesorom medzinárodného práva a diplomacie na *Columbia University*, právnym poradcom Ministerstva zahraničných vecí Spojených štátov amerických a členom Stáleho arbitrážneho súdu v Haagu.

³²⁰ Porov. FENWICK, *op. cit.*, s. 468. Charles G. Fenwick (1880 - 1973) bol profesorom politických vied na Bryn Mawr College a členom Inter-amerického právneho výboru.

³²¹ Porov. *ibid.*, s. 472.

³²² Porov. MORGENSTERN, F. “Extra-Territorial” Asylum. *British Yearbook of International Law*, Vol. 25 (1948), s. 238. Felice Morgenstern (1924 - 2000) získala Whewellove štipendium *University of Cambridge*. Neskôr pracovala ako právna poradkyňa Medzinárodnej organizácie práce.

³²³ Porov. BRIERLY 1963, s. 222. James L. Brierly (1881 - 1955) bol profesorom medzinárodného práva a diplomacie na Oxfordskej univerzite.

³²⁴ Porov. *ibid.*, s. 260.

konceptia miestností misie nikdy nevedla a ani by nemohla viesť k logickým záverom a vo všeobecnosti je dneska opustená.”³²⁵

Sinha, podobne ako Mastný, používa v súvislosti s exteritorialitou pojem *figure of speech*, konkrétne, že táto sa „skôr než za princíp práva považuje za obyčajný jazykový zvrat”³²⁶. Ako ďalej uvádza, „[t]ento figure of speech sa použil, aby symbolizoval imunitu veľvyslanca pred miestnou jurisdikciou, poukázal na jeho právo ovládať svoje priestory a zdôraznil národnosť jeho detí narodených v zahraničí. Používať tento figure of speech ako vyjadrenie princípu by bolo mylným. Autori, ktorí tento figure of speech použili, nepovažovali vážne diplomatické priestory za skutočne exteritoriálne alebo za [sú]časť územia štátu reprezentovaného veľvyslancom. Takúto implikáciu títo výslovne alebo implicitne zamietli. Územie vyslanectva sa [totiž] už za územie štátu vyslanectva nepovažuje.”³²⁷ U Sinhu možno taktiež medzi riadkami vybadať, že nadľahčene tento za dôvod vzniku exteritoriálnej teórie považuje akúsi pohodlnosť. Podľa neho totiž „[p]rincíp exteritoriality a z neho vyplývajúce logické dedukcie poskytovali výhodný spôsob opodstatnenia a rozlíšenia rozsahu [...] privilégií, [a to] bez [toho, aby bolo] nevyhnutné zadefinovať presne každé [jedno] z nich”³²⁸.

Whiteman sa odvoláva na Rezolúciu Inštitútu pre medzinárodné právo z roku 1895. Podľa tejto „je pochybným, či medzinárodné obyčajové právo uznáva, že teritoriálne zákony prijímajúceho štátu sa neuplatňujú vo vzťahu k miestnostiam diplomatických misií. Otázka exteritoriality, napriek jej úctyhodnej histórii, v minulosti dlho mätla medzinárodné právo [...] a [dneska] nie je podporovaná publicistami ani významnými autormi moderného medzinárodného práva.”³²⁹ Whiteman tiež odkazuje na predsedu bývalého Stáleho súdu medzinárodnej spravodlivosti v Haagu Cecila Hursta, podľa ktorého „[a]ko populárne vysvetlenie táto teória môže byť na určité účely užitočnou, ale v skutočnosti je nepravdivou, vedie k absurdným záverom a v súčasnosti je odmietaná [...] i rozhodnutiami súdov”³³⁰.

³²⁵ Porov. O'CONNELL, D. P. *International Law*. Vol. 2. London : Stevens & Sons Limited; Dobbs Ferry, N. Y. : Oceana Publications, Inc., 1965, s. 963. Daniel P. O'Connell (1924 - 1979) bol profesorom medzinárodného práva na *University of Adelaide*.

³²⁶ Porov. SINHA, *op. cit.*, s. 208. S. Prakash Sinha (1937) prednášal právo na *University of Western Ontario*, *Columbia University* a *University of South Dakota*.

³²⁷ Porov. *ibid.*, s. 208.

³²⁸ Porov. *ibid.*, s. 23.

³²⁹ Porov. WHITEMAN, *op. cit.*, s. 353. Marjorie M. Whiteman (1898 - 1986) bola redaktorkou *Yale Law Journal* a právnu poradkyňou Ministerstva zahraničných vecí Spojených štátov amerických.

³³⁰ Porov. HURST, C. In: WHITEMAN, *op. cit.*, s. 353.

Satow uvádza, že podstata tohto pravidla je zavádzajúca a nebezpečná. Ako ďalej pokračuje, „[p]ojem „*exteritorialita*“ alebo „*extraterritorialita*“ sa niekedy používa na označenie úplnosti výsad a imunit [...] alebo na opísanie statusu priestorov veľvyslanectva. V súčasnosti sa však všade akceptuje, že tento neznamena, žeby diplomat nebol právne prítomný v prijímajúcom štáte alebo žeby sa veľvyslanectvo považovalo za cudzie územie. Uzatvorenie manželstiev alebo trestné činy, ku ktorým tu dôjde, sa podľa práva považujú za uskutočnené na území prijímajúceho štátu.“³³¹

Podľa Sena v neskorších rokoch je fikcia exteritoriality kritizovaná, nakoľko „neposkytuje adekvátny základ, pretože rozsah exempcie, ktorý by vyvieral z tejto doktríny, nebol v praxi nikdy akceptovaný“³³². Rovnako podľa McClanahana táto je v dvadsiatom storočí na ústupe a používa sa už viac-menej len ako „vodítko pre súdy alebo dokonca komentátorov prípadov, týkajúcich sa diplomatickej imunity“³³³. V prácach o medzinárodnom práve podľa neho exteritorialita už vystupuje len ako „nebezpečná fikcia“ (*dangerous fiction*), „evidentná fikcia“ (*palpable fiction*), „o niečo viac než fikcia“ (*little more than a fiction*), „opotrebovaná fikcia“ (*worn-out fiction*), či „pitoreskná metafora“ (*picturesque metaphore*)³³⁴.

Lord Oppenheim píše, že „[e]xteritorialita v tomto aj v každom inom prípade je len fikciou, keďže diplomatickí zástupcovia v skutočnosti nie sú mimo územia, ale na území prijímajúceho štátu“³³⁵. Pojem „exteritorialita“ je ale podľa neho cenný, lebo i keď samotná fikcia je dnes odmietaná, tento naznačuje, že so zástupcami sa musí vo väčšine prípadov zaobchádzať tak, akoby sa na území prijímajúceho štátu nenachádzali³³⁶. Zdôrazňuje však, že „[d]neska sú rezidencie vyslancov akoby mimo územia prijímajúceho štátu len v určitom zmysle a na určité účely“³³⁷. Bez zvláštnoho súhlasu príslušného zástupcu je z dôvodu imunity jeho rezidencia súdnym, daňovým,

³³¹ Porov. GORE-BOOTH, *op. cit.*, s. 107. Ernest M. Satow (1843 - 1929) bol významným britským diplomatom. Pôsobil v Japonsku, Siame, Uruguaji, Maroku a Číne. Neskôr prednášal na *University of Cambridge*.

³³² Porov. SEN, *op. cit.*, s. 96. Biswanath Sen bol právnym poradcom indického ministerstva zahraničných vecí.

³³³ Porov. McCLANAHAN, *op. cit.*, s. 30. Grant V. McClanahan pôsobil v rokoch 1945 – 1969 ako americký diplomat.

³³⁴ Porov. *ibid.*, s. 30.

³³⁵ Porov. OPPENHEIM, *op. cit.*, s. 629. Lassa F. L. Oppenheim (1858 - 1919) sa považuje za jedného z najvýznamnejších predstaviteľov moderného medzinárodného práva. Prednášal na *London School of Economics* a *University of Cambridge*.

³³⁶ Porov. *ibid.*, s. 629.

³³⁷ Porov. *ibid.*, s. 631.

policiajným a podobným orgánom prijímajúceho štátu nedostupná, „[a]le takáto imunita domicilu je udelená len potiaľ, pokiaľ je to nevyhnutné pre nezávislosť a nedotknuteľnosť zástupcov a nedotknuteľnosť ich úradných dokumentov a archívov“³³⁸.

Denza, odvolávajúc sa na judikatúru, konštatuje, že exteritorialita ako „umelá právna fiktia“ je „v skutočnosti staršou doktrínou medzinárodného práva, ktorá nenáchádza v modernom práve akceptáciu“³³⁹, čo vo svojej učebnici potvrdzujú aj Trimble a Carter: „Napriek populárnemu presvedčeniu nehnuteľnosti diplomatickej misie a konzulárneho úradu nie sú predĺžením štátneho územia vysielajúceho štátu. Tak *de facto i de iure*, diplomatické priestory sú súčasťou územia prijímajúceho štátu.“³⁴⁰

Fox sa vo svojej monografii venovanej štátnej imunite odvoláva vo vzťahu k exteritorialite na Salmona: „[t]eória extraterritoriality [sic] sa neukázala byť uspokojujúcou v tom, že táto nevysvetlila, prečo tak vysielajúcemu štátu ako aj diplomatovi zostáva povinnosť rešpektovať [...] zákony prijímajúceho štátu, prečo obaja požívajú trvajúcu imunitu aj mimo fyzických hraníc diplomatických priestorov a prečo má prijímajúci štát pozitívnu povinnosť chrániť priestory misie“³⁴¹. Jej explicitnejšie odmietnutie však ponúka Fawcett: „[...] existujú dva populárne mýty o diplomatoch a ich imunitách, ktoré musíme odstrániť: jedným z nich je, že veľvyslanectvo je zahraničným územím [...]. [Prvý z nich] predstavuje zmätok medzi územím alebo vlastníctvom nehnuteľností a jurisdikciou nad nimi [...]. Budova držaná cudzím veľvyslanectvom a pozemok, na ktorom táto stojí, sú súčasťou územia toho čo voláme prijímajúci štát: preto podlieha jurisdikcii tohto štátu. Avšak členovia misie a ich aktivity na veľvyslanectve sú primárne pod kontrolou a jurisdikciou vysielajúceho štátu. Medzinárodné právo sa vyhýba konfliktu medzi týmito jurisdikciami ustanovením pravidiel, ktoré pokrývajú celú oblasť diplomatických vzťahov. Tieto pravidlá sú zhrnuté vo Viedenskom dohovore z roku 1961 [...]. Miestnosti misie sú nedotknuteľné a miestne authority môžu do nich vstúpiť len so súhlasom šéfa misie. Toto však nerobí

³³⁸ Porov. *ibid.*, s. 631.

³³⁹ Porov. DENZA, 1998, *op. cit.*, s. 114. Eileen Denza bola právnou poradkyňou britského ministerstva zahraničných vecí. Je profesorkou práva zahraničných vzťahov na *University College* v Londýne.

³⁴⁰ Porov. CARTER, *op. cit.*, s. 651. Barry E. Carter a Phillip R. Trimble sú profesormi medzinárodného práva na *Georgetown University* a *University of California*, postupne.

³⁴¹ Porov. SALMON, J. In: FOX, H. *The Law of State Immunity*. New York : Oxford University Press, 2002, s. 449. Jean Salmon je emeritným profesorom medzinárodného práva na *Université libre de Bruxelles* a členom *Institut de droit international*.

*miestnosti zahraničným územím ani ich nevyníma z dosahu miestneho práva na mnohé účely: napríklad obchodné transakcie na veľvyslanectve sa môžu spravovať miestnym právom, osobitne daňovým právom; manželstvá tu môžu byť uzatvárané iba ak sú splnené podmienky uložené miestnym právom; a dieťa tu narodené, pokiaľ jeho otec nemá diplomatický status, nadobúda miestne občianstvo.*³⁴²

Rovnako jednoznačnými sú aj poslední dvaja autori, ktorých spomenieme. Podľa Boczeka „[t]reba zdôrazniť, že veľvyslanectvo štátu [...] v zahraničí nie je štátnym územím vysielajúceho štátu; toto nie je extrateritoriálne a, hoci je nedotknuteľným, tvorí súčasť územia prijímajúceho štátu“³⁴³. Seidl-Hohenveldern v českom preklade svojej učebnice zase konštatuje, že i keď sa s pojmom exteritorialita možno stretnúť ešte aj dnes, „[p]řesto budova mise patří nadále ke státnímu území přijímajícího státu, a ne snad státu vysílajícího“³⁴⁴.

Z vyššie uvedeného exemplifikačného prehľadu predstaviteľov medzinárodnej doktríny možno preto vyvodit', že táto dnes za exteritoriálnou teóriou, resp. na exteritoriálnej teórii nestojí.

3.4. Judikatúra Medzinárodného súdneho dvora

Rozhodnutia Medzinárodného súdneho dvora, napriek tomu, že sa im *de iure* nepriznáva precedentálny charakter³⁴⁵, možno považovať za dôležitý prameň medzinárodného práva, nakoľko tieto potvrdzujú existenciu jeho kogentných pravidiel a formujú ich obsah³⁴⁶. V medzinárodnoprávnej praxi sa zdajú byť široko akceptovanými minimálne z troch dôvodov – reflektujú medzinárodnú obvyčaj, obsahujú detailne rozpracovanú argumentáciu a vyznačujú sa svojou konštantnou líniou. Nakoľko na základe nášho výskumu možno skonštatovať, že neexistuje žiadne rozhodnutie, ktorým by Medzinárodný súdny dvor praktické dôsledky exteritoriálnej teórie výslovne potvrdil, v tejto podkapitole, pokúsiac sa o istý druh argumenácie *a contrario*,

³⁴² FAWCETT, J. E. S. In: DIXON, M., McCORQUODALE, R. Cases and Materials on International Law. 4th ed. Oxford : Oxford University Press; New York : Blackston Press, 2003, s. 344. James E. S. Fawcett (1913 - 1991) bol profesorom medzinárodného práva na *King's College* v Londýne a členom *Institut de droit interantional*.

³⁴³ Porov. BOCZEK, *op. cit.*, 2005, s. 50. Boleslaw A. Boczek je emeritným profesorom na *Kent State University* v štáte Ohio.

³⁴⁴ Porov. SEIDL-HOHENVELDERN, 2006, *op. cit.*, s. 182. Ignaz Seidl-Hohenveldern (1918 - 2001) bol profesorom medzinárodného práva v Kolíne a vo Viedni.

³⁴⁵ Porov. ust. čl. 59 Štatútu Medzinárodného súdneho dvora.

³⁴⁶ Porov. KLUČKA, 2004, *op. cit.*, s. 112.

poukážeme na dva konkrétne prípady, ktorými tento jej prítomnosť v modernom medzinárodnom práve viac či menej poprel.

Prvý z nich predstavuje prípad *Asylum*³⁴⁷. Po potlačení vojenskej vzbury v Peru v roku 1948 bolo vznesené obvinenie voči vodcovi Americkej ľudovo-revolucionárskej aliancie Víctorovi Raúlovi Haya de la Torre, ktorý po následnom štátnom prevrate a obmedzení ústavných práv vojenskou *juntou* z konca toho istého roku požiadal kolumbijské veľvyslanectvo v Lime o diplomatický azyl. Kolumbijský veľvyslanec tejto žiadosti vyhovel, pričom spornosť legality tohto úkonu sa dostala pred Medzinárodný súdny dvor.

Súd sa v rozhodnutí, *inter alia*, vysporiadaval s teoretickým konceptom a dôsledkami uvedeného inštitútu. Výslovná narážka na konflikt s princípom zvrchovanosti štátnej moci či akákoľvek absencia zmienky o fiktívnosti štátneho územia nevypovedajú vo vzťahu k exteritoriálnej teórii v jej prospech: „*V prípade extradície sa utečenec nachádza na území štátu, ktorý požiadal o azyl. Rozhodnutie o extradícii takto implikuje len bežný výkon suverenity. Utečenec sa nachádza mimo územia štátu, v ktorom došlo k spáchaniu trestného činu, a rozhodnutie udeliť mu azyl v žiadnom prípade nezasahuje do suverenity takéhoto štátu. V prípade diplomatického azylu sa utečenec nachádza na území [toho] štátu, v ktorom došlo k spáchaniu trestného činu. Rozhodnutie udeliť [mu] diplomatický azyl takto [v sebe] zahrňa zásah do suverenity takéhoto štátu. Vyníma páchatela spod jurisdikcie teritoriálneho štátu a zakladá intervenciu do záležitostí, ktoré výlučne spadajú do právomoci tohto štátu. Takáto derogácia teritoriálnej suverenity [preto] nemôže byť uznaná, ibaže by jej právny základ bol založený v každom osobitnom prípade.*“³⁴⁸

Explicitne vyjadrené odmietnutie exteritoriálnej teórie ponúka inak disentné stanovisko sudcu Philadelphu Azeveda: „*Už bolo zdôraznené, že účelom azylu tradične praktizovaného v Latinskej Amerike nie je iba chrániť osobu utečenca, ale vo vzťahu k politickým trestným činom, rovnako ako v prípade odmietnutia extradície, dostať ho tiež spod jurisdikcie miestnych súdov. [...] Napriek tomu môže vzniknúť otázka, či*

³⁴⁷ Porov. *Asylum case* (Colombia/Peru), ICJ Reports (1950), s. 266 – 289.

³⁴⁸ Porov. *ibid.*, s. 274 – 275. Sinha poukazuje na niektorých autorov, ktorí uvedené rozhodnutie pre diferenciaciu medzi teritoriálnym a diplomatickým azylom – pre ich totožný účel, spočívajúci v ochrane ľudských práv – kritizujú. (Porov. SINHA, *op. cit.*, s. 246.). Práve z hľadiska preukázania obsolétosti exteritoriálnej teórie sa však takáto kritika javí byť nielen neopodstatnenou, ale i kontraproduktívnou.

*takáto ochrana pred prostým právnym nebezpečenstvom, nebezpečenstvom nespravodlivého súdneho procesu a odsúdenia, by nemala byť ponechaná bokom v prípade azylu, ktorý sa odlišuje od extradície v tom zmysle, že páchatel zostáva na území štátu, ktorého je občanom, chránený nie obsoletnou fikciou exteritoriality, ale jednoducho imunitou udelenou diplomatovi. [...]*³⁴⁹

Druhým z uvedených prípadov je tzv. *Hostage Case*³⁵⁰, ktorý na rozdiel od predchádzajúceho prípadu posudzoval Medzinárodný súdny dvor až potom čo vstúpil do platnosti Viedenský dohovor. Priestory veľvyslanectva Spojených štátov amerických v Teheráne boli začiatkom novembra 1979 napadnuté asi trojtisícovým davom demonštrantov, ktorí nad ním prevzali kontrolu a následne po dobu viac než jedného roka v týchto priestoroch zadržovali vyše päťdesiatich členov americkej misie. Nakoľko iránska vláda *de facto* postup demonštrantov schvaľovala, akceptujúc exteritoriálnu teóriu, nemožno obísť otázku, či v tomto prípade nedošlo k útoku na zvrchované zahraničné územie³⁵¹. Analyzujúc vyše štyridsaťstranové rozhodnutie súdu však možno skonštatovať, že Medzinárodný súdny dvor týmto smerom neuvažoval. I keď odsúdiac následný pokus Spojených štátov riešiť konflikt leteckou operáciou, tento sa legalitou uvedeného aktu nezaoberal³⁵², odsudzujúci rozsudok voči Iránu postavil výlučne na báze porušenia konceptu nedotknuteľnosti³⁵³, a to v rozsahu neprekračujúcom význam, aký mu priznáva moderné medzinárodné právo a samotný Viedenský dohovor³⁵⁴.

Na základe vyššie uvedeného preto možno uzavrieť, že reflexia exteritoriálnej teórie v judikatúre Medzinárodného súdneho dvora ako prameni medzinárodného práva absentuje, resp. prinajmenšom ostáva nepotvrdenou.

³⁴⁹ Porov. *Asylum case* (Colombia/Peru), ICJ Reports (1950), s. 339.

³⁵⁰ Porov. *Case concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Teheran* (United States/Iran), ICJ Reports (1980), s. 3 – 46.

³⁵¹ Obdobnú otázku možno nájsť aj v súdobých periodikách. V jednom z nich sa možno dočítať nasledovné: „Avšak nie je veľvyslanectvo posvätnou americkou pôdou, a teda nebol útok na naše veľvyslanectvo vojnovým aktom?“ Ako však hneď ďalej autor dodáva: „Samozrejme, „suverenita“ enklávy jedného domu a jedného alebo dvoch akrov je iba úsmevnou fikciou a nie skutočnou realitou.“ (Porov. ANONYMUS. The Iran Threat. *The Libertarian Forum*, september – október 1979, s. 2.).

³⁵² Porov. *Case concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Teheran* (United States/Iran), ICJ Reports (1980), bod 93 – 94.

³⁵³ Porov. *ibid.*, napr. body 46, 61, 62, 67 – 69, 76 – 80, 84, 86, 90 – 92.

³⁵⁴ Pozri *supra*, podkapitola 3.2.

IV. MIESTNOSTI MISIE A JUDIKATÚRA VYBRANÝCH ŠTÁTOV

V predchádzajúcich častiach tejto práce sme sa z viacerých hľadísk pokúsili vymedziť charakter miestností misie, vo vzťahu k nim priblížiť východiská exteritoriálnej teórie a zároveň poukázať na to, že táto v medzinárodnom práve *de lege lata* nezastáva také miesto, aké mu v Rozsudku a Rozsudkom priznáva Najvyšší súd. V záverečnej kapitole tejto rigorózneho práce poukazujeme na to, že spôsob aplikácie medzinárodnoprávných noriem prevedený Najvyšším súdom v Rozsudku je z celosvetového hľadiska ojedinelým, keďže absolútna väčšina vnútroštátnych súdov, vrátane Najvyššieho súdu, postupovala v obdobných prípadoch navzájom zhodne, avšak diameterálne odlišne od spôsobu, ku ktorému sa v Rozsudku uchýlil Najvyšší súd. Zmieňujeme sa taktiež o dvoch rozhodnutiach, ktoré na prvý pohľad podporujú stanovisko uvedené v Rozsudku, zároveň však pripájame argumentáciu, na základe ktorej bude takýto názor potrebné označiť za predčasný. Celkovo v tejto kapitole približujeme judikatúru šestnástich štátov.

4.1. Austrália

Austrálsky zväz zastupuje trestnoprávne rozhodnutie, ktoré vydal *The Supreme Court of the Australian Capital Territory* vo veci *The Queen v. Turnbull and Others*; ex parte *Petroff* a *The Queen v. Turnbull and Others*; ex parte *Daskaloff* (1971)³⁵⁵.

V uvedenom prípade osoby, na ktoré bola na základe obvinení z bombových útokov na zastupiteľský úrad Zväzu sovietskych socialistických republík v Canberre, v *Australian Capital Territory*, uvalená väzba, podali voči príslušnému rozhodnutiu námietku nedostatku právomoci a žiadosť o prepustenie z väzby, tvrdiac, že k trestným činom, z ktorých boli obvinení, nedošlo na území *Australian Capital Territory*, ale na pôde zahraničného štátu, ktorú predstavovali priestory zastupiteľského úradu Zväzu sovietskych socialistických republík.

Námietke a žiadosti sa nevyhovelo. Podľa súdu totiž „[m]iestnosti zahraničného zastupiteľského úradu alebo veľvyslanectva sa nenachádzali mimo územia prijímajúceho štátu, v dôsledku čoho bola v tomto prípade rozhodnou trestnoprávna

³⁵⁵ Pozri rozhodnutie *The Queen v. Turnbull and Others*; ex parte *Petroff* a *The Queen v. Turnbull and Others*; ex parte *Daskaloff* (1971), ILR, Vol. 52, s. 303 – 309.

úprava [inak] platná v tomto štáte.“³⁵⁶ Ako sa ďalej uvádza v rozsudku, „[s]amotné ustanovenie Trestného zákona sa [takto] v plnej miere použije tak na činy, ku ktorým došlo v priestoroch veľvyslanectva alebo zastupiteľského úradu, ako aj na činy, ktoré sa stali niekde inde.“³⁵⁷ Vymožiteľnosť ustanovení Trestného zákona – vzhľadom na skutočnosť, že niektoré osoby sú prostredníctvom katalógu výsad a imunit spod jeho aplikácie exemptované – predstavuje odlišnú otázku, ktorou sa súd v tomto prípade nezaoberal.

Naopak, súd sa vo svojom odôvodnení výslovne vyjadruje k neaktuálnosti Grotiovej teórie: „Obhajca sa spolieha na úryvky pochádzajúce z čias Grotia, ktorý žil v rokoch 1583 – 1645, hoci zo všetkých moderných textov je zjavné, že princípy, ku ktorým sa Grotius hlásil, už dnes v tomto kontexte nemajú medzinárodnú akceptáciu. V skutočnosti práve akceptácia opačného názoru medzi publicistami dosahuje takú mieru, že by sa dalo vysloviť pravidlo, podľa ktorého vo všeobecnosti trestné právo [prijímajúceho] štátu sa vzťahuje aj na protiprávne správanie v diplomatických priestoroch. Samozrejme, akákoľvek existencia takéhoto pravidla nie je nevyhnutnou, pretože sa jednoducho akceptuje prima facie teritoriálna pozícia a v tomto zmysle sa aplikuje miestne právo.“³⁵⁸

Na rozdiel od praxe Najvyššieho súdu, *Supreme Court* výslovne cituje publicistov, ktorými svoje závery podopiera: „V Oppenheimovom Medzinárodnom práve [...] sa uvádza toto: „V súčasnosti sa úradné rezidencie zástupcov považujú za nachádzajúce sa mimo štátneho územia prijímajúceho štátu len v určitom zmysle. Diplomatičkému zástupcovi udelená imunita sídla v sebe zahŕňa nedostupnosť týchto rezidencií príslušníkom justície, polície, alebo daňových a iných podobných orgánov prijímajúceho štátu, ak tieto nemajú osobitný súhlas príslušných zástupcov. [...] Takáto imunita sídla je však udelená len do takej miery, pokiaľ je nevyhnutnou pre nezávislosť a nedotknuteľnosť zástupcov a nedotknuteľnosť ich dokumentov a archívov. Ak zástupca zneužije túto imunitu, vláda prijímajúceho štátu takéto zneužitie nemusí pasívne znášať. [...]““³⁵⁹ Podobne odkaz na A. B. Lyonsa: „Na s. 126 píše: „Imunitu diplomatických priestorov (miestností) možno vo všeobecnosti rozdeliť na nedotknuteľnosť, alebo právo

³⁵⁶ Porov. *ibid.*, s. 303.

³⁵⁷ Porov. *ibid.*, s. 306.

³⁵⁸ Porov. *ibid.*, s. 306 – 307.

³⁵⁹ Porov. *ibid.*, s. 307.

zástupcu nevypustiť [do týchto priestorov] príslušníkov prijímajúceho štátu, a exterritorialitu, čo je stručným pomenovaním pravidla, podľa ktorého sa na niektoré účely určité právne úkony a transakcie vykonané v diplomatických priestoroch nepovažujú za vykonané v rámci územia prijímajúceho štátu. Uvidíme, že toto pravidlo je krehkej povahy a má obmedzené uplatnenie. [...] [V]o vzťahu k takýmto imunitám je dosť reštriktívne a obmedzuje sa len na nevyhnutné veci zahraničného zástupcu v súvislosti s výkonom jeho veľvyslaneckých funkcií. “³⁶⁰

V závere odôvodnenia rozsudku súd skonštatoval, že predovšetkým vo vzťahu k ustanoveniu článku 22 Viedenského dohovoru „predložený názor právneho zástupcu obhajoby nebol názorom strán zmluvy[,]“ keďže súdu „sa zdá byť jasné, že zmluva vychádza z predpokladu, že súd má a v takýchto prípadoch bude vykonávať jurisdikciu.“³⁶¹

4.2. Belgicko

Judikatúru Belgického kráľovstva predstavujú predovšetkým rozhodnutia týkajúce sa práva sociálneho zabezpečenia (*Belgian State (Minister of Public Works and Reconstruction) v. Maréchal* (1954)³⁶²; *Smith v. Office national de l'emploi* (1971)³⁶³; *Van Herteryc v. Office national des Pensions pour travailleurs salariés* (1972)³⁶⁴), s výnimkou rozhodnutia *Baron Arnold de Cartier de Marchienne v. L. A. De Cartier* (1948)³⁶⁵, ktoré možno zaradiť do oblasti rodinného práva.

Podstatou posledného z uvedených sporov bola z hľadiska medzinárodného práva otázka veľvyslancovho domicilu. Barón Émile de Cartier de Marchienne, belgický veľvyslanec v Londýne, si adoptoval svojho vzdialenejšieho príbuzného, pričom adopciu schválil belgický súd v Charleroi, t. j. miestne príslušný súd podľa veľvyslancovho trvalého bydliska. Po barónovej smrti jeho príbuzní, a nebyť adopcie aj dedičia, platnosť tejto adopcie napadli. Jedným z hlavných argumentov údajnej

³⁶⁰ Porov. *ibid.*, s. 307 - 308. Ide o úryvok Lyonsovho článku, z ktorého inú časť, taktiež nachádzajúcu sa v rozsudku, citujeme *supra*, pozn. 251.

³⁶¹ Porov. *ibid.*, s. 309.

³⁶² Pozri rozhodnutie *Belgian State (Minister of Public Works and Reconstruction) v. Maréchal* (1954), ILR, Vol. 21 (1954), s. 249 - 250.

³⁶³ Pozri rozhodnutie *Smith v. Office national de l'emploi* (1971), ILR, Vol. 69, s. 276 - 279.

³⁶⁴ Pozri rozhodnutie *Van Herteryc v. Office national des Pensions pour travailleurs salariés* (1972), ILR, Vol. 71, s. 542 - 544.

³⁶⁵ Pozri rozhodnutie *Baron Arnold de Cartier de Marchienne v. L. A. De Cartier* (1948), ADRPILC (1948), No. 101.

neplatnosti bola nepríslušnosť súdu, ktorý o adopcii rozhodol. Nakoľko podľa belgického práva príslušným súdom pre belgických občanov domicilovaných v zahraničí bol súd v Bruseli a veľvyslanec žil dvadsať rokov na veľvyslanectve v Londýne, podľa navrhovateľov ho bolo potrebné považovať za takéhoto občana.

Prvostupňový súd návrh zamietol, pričom odvolací súd názor prvostupňového súdu potvrdil. V odôvodnení rozhodnutia *Cour d'appel de Bruxelles* uvádza, že názor navrhovateľov, podľa ktorých „na základe všeobecne akceptovaného pravidla *exteriority*“³⁶⁶ by mal mať vyššie uvedený veľvyslanec domicil v Londýne, avšak na štátnom území Belgicka - v sídle veľvyslanectva, akceptovať nemožno. Podľa citovaných publikácií „*diplomatické zástupcovia si zachovávajú ich domicil vo vysielajúcom štáte, a to bez ohľadu na dĺžku ich misie a blízkosť ich spojenia s miestom, na ktoré boli vyslaní.*“³⁶⁷ Ako sa ďalej uvádza v rozhodnutí: „*[z]mienená exteriorita nemá nič spoločné so štátnym územím, nad ktorým je vykonávaná zvrchovaná moc, ale je pojmom, ktorý vhodne opisuje celkový výpočet medzinárodnou obvyčajou uznaných, a niekedy aj zmluvami potvrdených imunit a výsad, ktoré z dôvodu svojho úradného postavenia požívajú určité osoby v štáte, v ktorom v tom čase sídlia, a ktoré ich aj naďalej ponechávajú podriadených právnemu poriadku ich vlastných štátov.*“³⁶⁸ Súd preto zakončuje svoju argumentáciu slovami, že „*[j]e veľmi nesprávne uvažovať tým spôsobom, že prostredníctvom exteriority sa budova [belgického] veľvyslanectva na Eaton Square [v Londýne] pretransformuje na štátne územie Belgicka.*“³⁶⁹

V rozhodnutí *Belgian State (Minister of Public Works and Reconstruction) v. Maréchal (1954)*³⁷⁰ išlo o aplikáciu belgického zákona, predstavujúceho pomoc štátu pri náhrade vojnou spôsobených škôd na belgickom území po dni 27. august 1939. Tzv. *Commission d'appel des dommages de guerre aux biens privés* v Brabant uplatnila toto ustanovenie na podanie pani Louise Maréchalovej v súvislosti s náhradou škody za majetok zničený v budovách belgického veľvyslanectva v Berlíne. Minister výstavby, argumentujúc, že budovy belgického veľvyslanectva v Berlíne nie sú „belgickým územím“, žiadal toto rozhodnutie zrušiť.

³⁶⁶ Porov. *ibid.*, s. 311.

³⁶⁷ Porov. *ibid.*, s. 310.

³⁶⁸ Porov. *ibid.*, s. 311.

³⁶⁹ Porov. *ibid.*, s. 311.

³⁷⁰ Pozri *supra*, pozn. 362.

Rozhodnutie bolo zrušené, pričom *Conseil d'État* sa stotožnil s právnym názorom ministra výstavby a judikoval, že „[b]udovy belgického veľvyslanectva v Berlíne neboli belgickým územím.“³⁷¹ V odôvodnení rozhodnutia súd konštatuje, že „[č]asti zahraničného územia, na ktoré bolo Belgicku medzinárodnou obvyčajou a zmluvami udelené právo exteritoriality, sa touto skutočnosťou nestávajú belgickým územím.“³⁷² Ako ďalej uvádza súd, „[p]ôsobnosť zákona, z ktorého vyplýva nárok na majetkový prospech výslovne len za splnenia podmienky, že ku škode došlo na belgickom území, možno rozšíriť na zahraničné územie, na ktorom Belgicko požíva výsadu exteritoriality, len použitím veľmi liberálneho výkladu. Takýto výklad by mal byť podložený nástrojmi alebo dôvodovou správou jednoznačne poukazujúcou na úmysel zákonodarcu[,]“³⁷³ pričom však „[ž]iaden kráľovský výnos pomoc štátu na škodu vzniknutú v častiach zahraničného územia, na ktorých Belgicko požíva právo exteritoriality, ku dnešnému dňu nerozšíril“³⁷⁴.

Vo veci *Smith v. Office national de l'emploi (1971)*³⁷⁵ si pán Smith, britský občan, chcel uplatniť v Belgicku nárok na dávky v nezamestnanosti. Riaditeľ regionálneho úradu práce jeho nárok zamietol s odôvodnením, že v rozhodujúcom období tento nepracoval v zamestnaní, ktoré Belgicko uznávalo na účely sociálneho zabezpečenia. Uvedený úrad najmä odmietol vziať do úvahy obdobie, počas ktorého pán Smith pracoval pre britské veľvyslanectvo v Belgicku, dôvodiac, že toto bolo v dôsledku extrateritoriality priestorov veľvyslanectva vykonávané v zahraničí. Pán Smith mal v Belgicku dlhodobý trvalý pobyt, od jeho vzniku bol zamestnaný na britskom veľvyslanectve a nemal status kariérneho diplomata.

Tribunal du travail de Bruxelles odvolaniu pána Smitha vyhovel. Podľa neho totiž „[r]iaditeľ regionálneho úradu pochybil, keď odmietol túto prácu podriaďiť pod [režim] sociálneho poistenia v Belgicku, keďže [podľa neho] išlo o výkon práce úradníka v zahraničí“³⁷⁶. Ako sa uvádza v rozhodnutí „[p]rincíp extrateritoriality nebol Viedenským dohovorom o diplomatických stykoch prijatý, tento prijal iba myšlienku reprezentatívneho charakteru diplomatických misií a ich jurisdikčných

³⁷¹ Porov. *ibid.*, s. 250.

³⁷² Porov. *ibid.*, s. 250.

³⁷³ Porov. *ibid.*, s. 250.

³⁷⁴ Porov. *ibid.*, s. 250.

³⁷⁵ Pozri *supra*, pozn. 363.

³⁷⁶ Porov. *ibid.*, s. 278.

imunit. Z uvedeného vyplýva, že pracovníci zamestnaní v službách diplomatických misií sa musia považovať za zamestnaných v Belgicku a podliehajúcich [belgickému] sociálnemu zabezpečeniu.³⁷⁷

Obdobnú situáciu predstavuje ostatné z belgických prípadov - rozhodnutie *Van Herteryc v. Office national des Pensions pour travailleurs salariés* (1972)³⁷⁸. Účastník konania podal proti rozhodnutiu *l'Office national des Pensions pour travailleurs salariés* odvolanie, namietajúc, že v tomto nebolo pri výpočte jeho dôchodku vzaté do úvahy jeho zamestnanie, v ktorom pracoval ako komorník na egyptskom veľvyslanectve v Bruseli. Úrad argumentoval tým, že v dôsledku princípu extrateritoriality zahraničných veľvyslanectiev bol účastník konania zamestnaný v Egypte a nie v Belgicku, a teda za obdobie, v ktorom pracoval na veľvyslanectve, nesplnil podmienku uloženú belgickým právom, t. j. zamestnanie v Belgicku.

Odvolaniu sa vyhovel. *Tribunal du travail de Nivelles* judikoval, že „[f]ikcia extrateritoriality miestností veľvyslanectva bola v medzinárodnom práve prekonaná[.]“³⁷⁹ a to „z dôvodu jej nedostatočnosti a nevhodnosti[.]“³⁸⁰ pričom „[t]akáto fikcia [by] bola taktiež v rozpore s ustanoveniami všetkých bilaterálnych dohôd o sociálnom zabezpečení, ktorých bolo Belgicko stranou“³⁸¹. Súd v odôvodnení ďalej uvádza, že „[v] súčasnosti sa pripúšťa, že pokiaľ diplomatický zástupca potrebuje za účelom výkonu jeho povinností výhodu v podobe balíku prerogatívov a výsad, poskytujúcich mu úplnu nezávislosť od miestnych orgánov, takáto nezávislosť je dostatočne zachovaná, ak sa miestnosti veľvyslanectva považujú za [...] požívajúce imunity, ktoré ako také svojím obsahom pôsobia ako obmedzenie suverenity územného [prijmajúceho] štátu. Napriek tomu nie je ani nevyhnutné, ani vhodné považovať ich za enklávy zahraničného územia [nachádzajúce sa] v rámci štátneho územia [prijmajúceho štátu].“³⁸². Súd sa taktiež odvoláva na prípad *Asylum*, v ktorom „Medzinárodný súdny dvor v skutku túto fikciu zamietol“³⁸³.

³⁷⁷ Porov. *ibid.*, s. 276 - 277.

³⁷⁸ Pozri *supra*, pozn. 364.

³⁷⁹ Porov. *ibid.*, s. 542.

³⁸⁰ Porov. *ibid.*, s. 543.

³⁸¹ Porov. *ibid.*, s. 542.

³⁸² Porov. *ibid.*, s. 543.

³⁸³ Porov. *ibid.*, s. 543.

4.3. Francúzsko

Judikatura Francúzskej republiky sa z historického hľadiska vo vzťahu k exteritoriálnej teórii javí patriť medzi najstaršie. Možno tu nájsť rozhodnutia týkajúce sa tak rodinného (*Basiliadis* (1922)³⁸⁴; *Consul Barat v. Ministère public* (1948)³⁸⁵), finančného (*In Re Société Anonyme Des Grands Garages Parisiens* (1930)³⁸⁶), občianskeho (*Petrococchino v. Swedish State* (1929)³⁸⁷; *Munir Pacha v. Aristarchi Bey* (1909)³⁸⁸;) či trestného, ev. správneho práva (*Trochanoff* (1909)³⁸⁹; *Public Prosecutor v. Pacory* (1934)³⁹⁰).

V prípade *Basiliadis* (1922)³⁹¹ bola predmetom sporu platnosť manželstva uzavretého medzi gréckymi štátnymi občanmi pred kňazom Gréckej pravoslávnej cirkvi v kaplnke gréckeho veľvyslanectva v Paríži.

Cour d'appel de Paris v danom prípade rozhodol, že manželstvo platne uzavreté nebolo. Podľa francúzskeho právneho poriadku zahraničný predstaviteľ cirkvi nemôže nahradiť diplomatického zástupcu alebo konzula, ktorým je vo Francúzsku priznané právo asistovať pri uzatváraní manželstiev ich štátnych príslušníkov. Súd konštatoval, že na manželstvo nemožno ani hľadiť tak, akoby bolo uzavreté v Grécku, resp. že fikcia exteritoriality „nemôže byť prípustnou“³⁹². Na jednej strane síce „budova veľvyslanectva alebo vyslanectva musí byť považovaná za nedotknuteľnú, predsa však so všetkým svojím príslušenstvom tvorí integrálnu [sú]časť francúzskeho územia“³⁹³. Ako sa výslovne uvádza v rozhodnutí, „manželstvo, ktoré sa tam uzatvára nie je uzavreté v zahraničí“³⁹⁴.

Prípád *Consul Barat v. Ministère public* (1948)³⁹⁵ sa týkal osvojenia. Vicekonzul Spojených štátov vo Francúzsku podal na pôde veľvyslanectva Spojených štátov v Paríži návrh na konanie o osvojení francúzskeho dieťaťa, a to prostredníctvom

³⁸⁴ Pozri rozhodnutie *Basiliadis* (1922), Clunet, Tome 49 (1922), s. 407 – 408.

³⁸⁵ Pozri rozhodnutie *Consul Barat v. Ministère public* (1948), ADRPILC (1948), No. 102.

³⁸⁶ Pozri rozhodnutie *In Re Société Anonyme Des Grands Garages Parisiens* (1930), ADPILC (1929 - 1930), No. 192.

³⁸⁷ Pozri rozhodnutie *Petrococchino v. Swedish State* (1929), ADPILC (1929 - 1930), No. 198.

³⁸⁸ Pozri rozhodnutie *Munir Pacha v. Aristarchi Bey* (1909), Clunet, Tome 37 (1909), s. 549 – 551.

³⁸⁹ Pozri rozhodnutie *Trochanoff* (1909), Clunet, Tome 37 (1909), s. 551 - 554.

³⁹⁰ Pozri rozhodnutie *Public Prosecutor v. Pacory* (1934), ADRPILC (1933 - 1934), No. 170.

³⁹¹ Pozri *supra*, pozn. 384.

³⁹² Porov. *ibid.*, s. 408.

³⁹³ Porov. *ibid.*, s. 408.

³⁹⁴ Porov. *ibid.*, s. 408.

³⁹⁵ Pozri *supra*, pozn. 385.

formulára, aký predpisuje kalifornské právo. Súd sa zaoberal otázkou, či je osvojenie francúzskeho dieťaťa prostredníctvom formulárov cudzieho práva platné a najmä či bolo platné za okolností, keď k úkonu osvojenia došlo v priestoroch zahraničného veľvyslanectva a tento bol vykonaný vicekonzulom zahraničného štátu.

Tribunal civil de la Seine rozhodol, že návrh musí byť zamietnutý: „Úkon osvojenia sa musí uskutočniť formulárom predpísaným francúzskym právom vzhľadom k tomu, že osobným právom dieťaťa bolo francúzske právo, dieťa malo francúzske občianstvo a osvojenie sa uskutočnilo vo Francúzsku. Miestnosti zahraničného veľvyslanectva v Paríži, hoci nedotknuteľné, jednako boli integrálnou [sú]časťou francúzskeho štátneho územia.“³⁹⁶ Súd ďalej konštatoval, že vicekonzula Spojených štátov na výkon úkonu osvojenia, vzťahujúceho sa na francúzske dieťa, tzv. konzulárny dohovor neoprávňoval.

Odvetvie finančného, resp. daňového práva je vo francúzskej judikatúre zastúpené rozhodnutím *In Re Société Anonyme Des Grands Garages Parisiens (1930)*³⁹⁷. V tomto prípade išlo o odvolanie istej obchodnej spoločnosti proti rozhodnutiu daňových orgánov vo veci nepriznania príjmu. V priebehu dvoch rokov predala spoločnosť rôznym diplomatickým zástupcom akreditovaným pri francúzskej vláde sedem automobilov. Spoločnosť tvrdila, že diplomatickí zástupcovia mali byť jednak recipročne, na základe imunity udelennej francúzskym zástupcom v príslušných krajinách, považovaní za oslobodených od dane a jednak sa na tieto automobily dodané na veľvyslanectvá alebo vyslanectvá malo hľadiť ako na vyvezené z Francúzska.

Conseil de préfecture de la Seine odvolanie zamietol. Okrem toho, že diplomatický status kupujúceho neoslobodzuje predávajúceho od daňovej povinnosti, súd ďalej uviedol: „Fikcia *exterritoriality* je výsadou, ktorú požívajú jednak samotné osoby patriace k diplomatickej službe, ako aj veci slúžiace potrebe týchto osôb, nachádzajúce sa v rezidencii alebo inom, nimi obývanom mieste. Prospech z tejto fikcie, výnimočný čo do povahy, nemôže byť rozšírený na tých účastníkov obchodnej transakcie, vykonanej vo Francúzsku, ktorí podliehajú dani z príjmu.“³⁹⁸ Podľa súdu „[p]redaj siedmich automobilov sa uskutočnil vo Francúzsku, a preto na účely takéhoto predaja veľvyslanectvá, atď., na ktoré boli autá dodané, nemôžu nemôžu byť

³⁹⁶ Porov. *ibid.*, s. 311.

³⁹⁷ Pozri *supra*, pozn. 386.

³⁹⁸ Porov. *ibid.*, s. 301.

považované za územia nachádzajúce sa mimo územia Francúzska[.]“³⁹⁹ v dôsledku čoho sa „[t]akýto predaj nepovažuje za vývoz“⁴⁰⁰.

Rozhodnutie *Petrocchino v. Swedish State (1929)*⁴⁰¹ možno poňať ako typický príklad nevyhnutnosti rozlišovania medzi už skôr spomenutým vlastníctvom v súkromnoprávnom a verejnoprávnom zmysle, resp. medzi pojmami *dominium* a *imperium*⁴⁰². Navrhovateľ bol v uvedenom prípade nájomcom určitých priestorov, ktoré tvorili súčasť budov Švédskeho vyslanectva v Paríži. Po uplynutí doby nájmu bol tento vyzvaný, aby sa z uvedených priestorov vystaľoval, nakoľko Švédsko tieto hodlalo využívať pre účely svojho vyslanectva. Napriek tomu navrhovateľ sa v súlade s francúzskou legislatívou domáhal práva na predĺženie nájmu. Švédsko sa v osobe svojho veľvyslanca vzdalo imunity, podriadilo sa jurisdikcii miestne príslušného súdu a v argumentácii uviedlo, že francúzsku legislatívu z dôvodu výsady exteritoriality na nehnuteľnosti nachádzajúce sa vo vlastníctve cudzích štátov a slúžiace ako ich veľvyslanectvá aplikovať nemožno, nakoľko by to bolo v rozpore so zásadou štátnej suverenity.

Tribunal civil de la Seine rozhodol, že navrhovateľ právo na predĺženie nájmu mal. Podľa súdu „[n]adobudnutím [vlastníckeho práva k] nehnuteľnosti cudzím štátom táto nehnuteľnosť nenadobúda ipso facto výsadu exteritoriality: je [totiž] nevyhnutné, aby bola takáto nehnuteľnosť [aj skutočne] úplne využívaná na plnenie úloh veľvyslanectva[.]“⁴⁰³ čomu tak v uvedenom prípade nebolo. Napriek tomu, že priestory tvorili súčasť budov, ktoré oficiálne prináležali švédskemu vyslanectvu, navrhovateľ tieto v celosti užíval, pričom žiadna z nich nebola nikdy používaná na účely vyslanectva. Ako uviedol súd „[t]akto na úkony švédskej vlády vo vzťahu k vlastníctvu nemožno hľadiť ako na úkony štátu (de puissance publique), ale ako na jednoduché transakcie porovnateľné s transakciami bežných jednotlivcov a podriadené tým istým zákonom“⁴⁰⁴.

³⁹⁹ Porov. *ibid.*, s. 301.

⁴⁰⁰ Porov. *ibid.*, s. 301.

⁴⁰¹ Pozri *supra*, pozn. 387.

⁴⁰² Pozri *supra*, pozn. 30.

⁴⁰³ Porov. rozhodnutie *Petrocchino v. Swedish State (1929)*, ADPILC (1929 - 1930), No. 198, s. 307. Pozri tiež *supra*, pozn. 43.

⁴⁰⁴ Porov. rozhodnutie *Petrocchino v. Swedish State (1929)*, ADPILC (1929 - 1930), No. 198., s. 307.

V prípade *Munir Pacha v. Aristarchi Bey (1909)*⁴⁰⁵ išlo o vymáhanie peňažnej sumy, ktorá bola poskytnutá na základe zmluvy o pôžičke uzavretej pred tureckým, resp. osmanským veľvyslancom v Paríži v priestoroch veľvyslanectva. Žalovaný v danom prípade spochybňoval právomoc francúzskych súdov, keďže účastníci konania neboli štátnymi občanmi Francúzskej republiky, podľa tohto ani jeden z nich nemal vo Francúzsku domicil a na uvedenú zmluvu bolo na základe princípu exteritoriality potrebné hľadiť ako na uzavretú v zahraničí.

Vo vzťahu k uvedenému princípu *Tribunal civil de la Seine* vo svojom rozhodnutí uviedol, že „[f]ikciu exteritoriality, ktorú požíva budova veľvyslanectva, nemožno rozšíriť na prípad, v ktorom došlo v tejto budove k uzatvoreniu zmluvy podľa súkromného práva“⁴⁰⁶ - t. j. na tzv. „actes de la vie civil intéressant obyvateľov, ktorých veľvyslanec je [tu] akreditovaný“⁴⁰⁷ - na základe čoho „ak cudzinci majúci pobyt vo Francúzsku uzavruť v dome veľvyslanca zmluvu, nemôžu sa dovolávať princípu exteritoriality, tvrdiac, že takáto zmluva bola uzavretá v zahraničí“⁴⁰⁸. Domicil žalovaného bol nakoniec v uvedenom prípade preukázaný.

Z toho istého roku pochádza rozhodnutie v trestnej veci *Trochanoff (1909)*⁴⁰⁹, v ktorej sa bulharský štátny občan dopustil trestného činu nebezpečného vyhrážania, vyhrážajúc sa smrťou bulharskému vyslancovi. Obhajca obžalovaného vo svojej argumentácii uviedol, že k uvedenému skutku došlo v priestoroch Bulharského vyslanectva v Paríži, t. j. na „cudzom území“, v dôsledku čoho tento skutok, ako spáchaný v zahraničí, nemožno považovať za trestný čin stíhateľný vo Francúzsku.

Súd sa s uvedeným názorom nestotožnil a obžalovaného odsúdil na trest odňatia slobody na šesť mesiacov. Podľa *Criminal correctionnel de la Seine* fikcia exteritoriality sa vzťahuje na veľvyslanca alebo vyslanca „za účelom ochrany jeho nezávislosti“, „je prekročením droit commun“ a „nemožno [ju] rozširovať“⁴¹⁰. Na základe uvedeného súd judikoval, že miesto, v ktorom došlo k spáchaniu trestného činu, len na základe

⁴⁰⁵ Pozri *supra*, pozn. 388.

⁴⁰⁶ Porov. *ibid.*, s. 549.

⁴⁰⁷ Porov. *ibid.*, s. 550.

⁴⁰⁸ Porov. *ibid.*, s. 550.

⁴⁰⁹ Pozri *supra*, pozn. 389.

⁴¹⁰ Porov. *ibid.*, s. 553.

skutočnosti, že toto sa dotýka veľvyslanca alebo vyslanca, považovať „za nachádzajúce sa mimo teritoriálnych limitov jurisdikcie“⁴¹¹ nemožno.

Ostatným francúzskym rozhodnutím je prípad *Public Prosecutor v. Pacory (1934)*⁴¹². Obvinená z priestupku v rozpore s francúzskou legislatívou obmedzujúcou nájom nehnuteľností prispôsobila určité priestory, ktorých bola vlastníkom, na zariadené apartmány a jeden z týchto prenajala členovi talianskeho konzulárneho personálu. Na svoju obranu uviedla, že na základe princípu exteritoriality je na porušenie zákona z jej strany potrebné hľadiť akoby toto bolo spáchané v zahraničí.

Cour de cassation sa s názorom obvinenej z priestupku nestotožnil a túto uznal vinnou. Zaujímavou na tomto rozhodnutí je však skutočnosť, že napriek konzulárnemu statusu nájomcu sa súd v uvedenom zmieňuje o diplomatickej imunite. Podľa súdu priestupok nemožno považovať za spáchaný v zahraničí, nakoľko „[p]rospech diplomatickej imunity nemožno rozšíriť na osoby iné než diplomatických zástupcov a ich zástup; a jediným objektom fikcie exteritoriality je zabezpečiť nedotknuteľnosť rezidencie týchto zástupcov“⁴¹³.

4.4. Holandsko

Z judikatúry Holandského kráľovstva vyberáme pracovnoprávny spor *MK v. Republic of Turkey (1985)*⁴¹⁴. Žalobca, ktorý bol holandským štátnym občanom, pracoval na pozícii sekretárky na tureckom veľvyslanectve v Holandsku, pričom žalobou sa domáhal určenia neplatnosti výpovede, ktorou s ním bol pracovný, resp. štátomezistnanecký pomer ukončený. Žalovaný vo svojom vyjadrení, *inter alia*, uviedol, že predvolanie nebolo platne doručené, nakoľko bolo doručené na adresu veľvyslanectva a nie do sídla žalovaného, ktorý má právnu subjektivitu, v Ankare, žalovaný nemá v zmysle procesnoprávných predpisov žiadnu kanceláriu ani pobočku v Haagu, t. j. v obvode súdu, ktorý vydal predvolanie, a žalobca v tomto obvode svoju prácu nevykonával, keďže pracoval na tureckom území, konkrétne na tureckom veľvyslanectve.

Kantongerecht den Haag žalobu prijal. Námitku doručenia označil za irelevantnú, nakoľko žalovaný sa na pojednávanie dostavil a vo vzťahu k namietaniu

⁴¹¹ Porov. *ibid.*, s. 553.

⁴¹² Pozri *supra*, pozn. 390.

⁴¹³ Porov. *ibid.*, s. 391.

⁴¹⁴ Pozri rozhodnutie *MK v. Republic of Turkey (1985)*, ILR, Vol. 94, s. 350 – 354.

platnosti predvolania nepreukázal žiaden primeraný dôvod. Súd ďalej uviedol, že práca žalobcu bola vykonávaná v rámci obvodu súdu, v dôsledku čoho „súd odmieta argumentáciu žalovaného, že dom diplomatického zástupcu alebo priestory, v ktorých sa nachádza veľvyslanectvo, konštituuju [sú]časť územia žalovaného akoby určitú enklávu v Holandsku v tom zmysle, že táto netvorí súčasť našej jurisdikcie“⁴¹⁵. Podľa súdu „pozemok, na ktorom stoja vyššie uvedené priestory, je [sú]časťou územia Holandska[,]“⁴¹⁶ pričom „[d]okonca ak by aj žalovaný bol vlastníkom príslušného pozemku, týmto by sa nezmenšovala právomoc Holandska [nad uvedeným pozemkom]“⁴¹⁷. Ako možno nie najšťastnejšie zakončuje súd, „[t]oto zjavne nemôže byť v žiadnom prípade zmenené skutočnosťou, že pozemok môže taktiež slúžiť ako turecké územie na diplomatické účely“⁴¹⁸.

4.5. Južná Kórea

Jedným z dvoch rozhodnutí, s ktorým sme sa popri Rozsudku stretli a pri ktorých sa zdá, že v nich súd vo vzťahu k exteritorialite zastáva odlišný názor, je prípad *Public Prosecutor v. Wang Min-yao and Another* (1970)⁴¹⁹. V danej veci Kórejská republika extradovala dvoch čínskych (taiwanských) štátnych občanov, ktorí sa dopustili ničenia majetku čínskeho veľvyslanectva v Soule, aby boli za uvedené právne reprobované konanie postavení pred súd v Taipei.

Súd v tomto prípade v odpovedi na čínsku žiadosť uviedol, že „[n]akoľko sa miesto spáchania deliktu obžalovaného nachádzalo vo vnútri priestorov čínskeho veľvyslanectva v Kórei [...] niet pochyb o tom, že tento by mal byť podriadený jurisdikcii čínskeho práva.“⁴²⁰ Ako sme sa zmienili vyššie, ide o ojedinelé rozhodnutie vnútroštátnych súdov. Z textu rozhodnutia nie je úplne zrejmé či ide o extradíciu alebo o prevzatie trestnej veci. Napriek tomu, i keď formulácia zdôvodnenia nie je najšťastnejšou, možno sa domnievať, že rozhodnutie bolo ovplyvnené skôr zásadou aktívnej personality než teritoriálnym princípom, nakoľko o tom, že súd by danú veci

⁴¹⁵ Porov. *ibid.*, s. 352.

⁴¹⁶ Porov. *ibid.*, s. 352.

⁴¹⁷ Porov. *ibid.*, s. 352.

⁴¹⁸ Porov. *ibid.*, s. 352.

⁴¹⁹ Pozri rozhodnutie *Public Prosecutor v. Wang Min-yao and Another* (1970), ILR, Vol. 40, s. 56. Rozhodnutie citované podľa MURTY, *op. cit.*, s. 341 – 342.

⁴²⁰ Porov. *ibid.*, s. 341 – 342.

posudzoval identicky aj v prípade, že by išlo o kórejských občanov, možno vzhľadom na obdobné prípady vysloviť dôvodné pochybnosti.

4.6. Kanada

Kanadské rozhodnutie *Khan (otherwise Worresck) v. Khan (1959)*⁴²¹, ktoré možno zaradiť do oblasti rodinného práva, podporuje naše závery o obsolétosti exteritoriálnej teórie predovšetkým nepriamo. V uvedenom prípade sa navrhovateľ, nemecký štátny občan s trvalým pobytom v Britskej Kolumbii, domáhal vydania rozsudku, ktorým by uzavretie jej manželstva s odporcom, členom diplomatického personálu pakistanského veľvyslanectva vo Washingtone a trvale bývajúceho v Pakistane, bolo vyhlásené za neplatné. Právnym základom pre vydanie rozsudku bola skutočnosť, že manželstvo bolo uzavreté v priestoroch pakistanského veľvyslanectva vo Washingtone, a to formou, ktorá síce postačovala na platnosť tohto podľa pakistanského práva, avšak nebolo možné preukázať, že toto bolo uzavreté aj v súlade s právom *District of Columbia*.

Supreme Court of British Columbia rozhodol, že manželstvo medzi uvedenými účastníkmi konania platne uzavreté nebolo. Súd sa totiž vyslovil, že má „*najzávažnejšie pochybnosti o platnosti manželstva, ktoré bolo uzavreté v priestoroch veľvyslanectva inak než v súlade so zákonmi District of Columbia*“⁴²². Možno sa domnievať, že ak by súd v danom prípade vychádzal z teórie exteritoriality, otázka súladu s právnym poriadkom prijímajúceho štátu by bola irelevantnou.

4.7. Maďarsko

Odhliadnuc od Rozsudku, rozhodnutie *In Re Zoltán Sz. (1928)*⁴²³ predstavuje popri vyššie uvedenom kórejskom rozhodnutí ostatné z nami nájdených judikátov, ktoré akceptujú teóriu exteritoriality, resp. z nej vychádzajú. V uvedenom prípade sa obvinený pokúsil získať na maďarskom vyslanectve vo Viedni na základe falošných údajov a fotografie cestovný pas. Jednou z otázok predmetného rozhodnutia bolo posúdiť *locus delicti commissi*.

Magyarország legfelsőbb bíróságának prekvapujúco postavil svoje odôvodnenie na princípe teritoriality: „*Trestný čin bol spáchaný nie v zahraničí, ale na území Maďarska. Priestory kráľovského maďarského vyslanectva, ktoré požívali výsadu*

⁴²¹ Pozri rozhodnutie *Khan (otherwise Worresck) v. Khan (1959)*, ILR, Vol. 27, s. 253 - 254.

⁴²² Porov. *ibid.*, s. 254.

⁴²³ Pozri rozhodnutie *In Re Zoltán Sz. (1928)*, ADPILC (1927 - 1928), No. 252.

*extraterritoriality [sic], musia byť považované za maďarské územie. Následne, všetky tu spáchané skutky musia byť posudzované podľa noriem maďarského trestného práva.*⁴²⁴ Či by, berúc do úvahy dnešné poznatky medzinárodného práva, nahradil maďarský súd pri jeho aplikácii teritoriálny princíp aktívnou personalitou, sa možno len domnievať, v každom prípade je však potrebné poukázať na skutočnosť, že uvedené rozhodnutie bolo vynesené pred prijatím Viedenského dohovoru, ktorý sa k exteritoriálnej teórii pozitívne nepostavil.

4.8. Nemecko

Nemeckú judikatúru predstavuje trestnoprávne rozhodnutie *Afghan Embassy Case* (1934)⁴²⁵ ako i rozhodnutia z oblasti finančného, resp. daňového práva (*Legation Building (Turnover Tax) Case* (1922)⁴²⁶), práva sociálneho zabezpečenia (*Status of Legation Building Case* (1930)⁴²⁷) a reštitúcií (*Tietz et al. v. People's Republic of Bulgaria* (1959)⁴²⁸).

V prvom z uvedených prípadov išlo o trestné stíhanie voči občanovi Afganistanu, ktorý na pôde afganského vyslanectva v Berlíne zavraždil afganského vyslanca a pokúsil sa o vraždu ďalšej osoby. Afganská vláda najprv požiadala o jeho extradíciu, ktorej sa vyhovel, následne však od výkonu tejto upustila. Za danej situácie obžalovaný tvrdil, že nemecký súd nemal v uvedenej veci jurisdikciu, nakoľko k trestnému činu nedošlo na nemeckom území.

Reichsgericht in Strafsachen rozhodol, že nemecké súdy jurisdikciu v tejto veci mali. V odôvodnení sa uvádza, že „[t]ento súd už vyjadril právny názor, že priestory zástupcu akreditovaného pri vláde prijímajúceho štátu nie sú zahraničným, ale vnútroštátnym územím; preto trestný čin spáchaný v takýchto priestoroch (miestnostiach) sa považuje za trestný spáchaný na vnútroštátnom území; a preto páchateľ – hoci aj cudzí štátny príslušník – spadá v takomto prípade pod nemeckú jurisdikciu [...] okrem prípadu, že by išlo o osobu, ktorá je [...] spod nemeckej jurisdikcie vyňatá.“⁴²⁹ V odôvodnení sa ďalej uvádza, že „[s]úd sa tohto názoru, ktorý je v súlade s uznávanými princípmi medzinárodného práva, pridržiava. Tieto [totiž]

⁴²⁴ Porov. *ibid.*, s. 373.

⁴²⁵ Pozri rozhodnutie *Afghan Embassy Case* (1934), ADRPILC (1933 - 1934), No. 166.

⁴²⁶ Pozri rozhodnutie *Legation Building (Turnover Tax) Case* (1922), ADPILC (1919 - 1922), No. 207.

⁴²⁷ Pozri rozhodnutie *Status of Legation Building Case* (1930), ADPILC (1929 - 1930), No. 197.

⁴²⁸ Pozri rozhodnutie *Tietz et al. v. People's Republic of Bulgaria* (1959), ILR, Vol. 28, s. 369 – 385.

⁴²⁹ Porov. rozhodnutie *Afghan Embassy Case* (1934), ADRPILC (1933 - 1934), No. 166., s. 385.

neustanovujú, že sídelné a úradné miestnosti zástupcu sú zahraničným územím, a teda že na osoby a veci, vo vzťahu ku ktorým môže byť uplatnená extrateritorialita [sic] a ktoré sa nachádzajú v takýchto miestnostiach, sa musí hľadiť, ako by sa nachádzali na území vysielajúceho štátu. V Nemecku neexistuje žiaden právny základ, na základe ktorého by sa tieto priestory mali považovať za štátne územie vysielajúceho štátu.“⁴³⁰. Uvedený rozsudok napokon vo svojom závere potvrdzuje východiská teórie funkčnej nevyhnutnosti: „Výsada extrateritoriality ide len tak ďaleko, ako je to nevyhnutné pre zabezpečenie nedotknuteľnosti [diplomatického] zástupcu a jeho sprievodu [...]. Vo vzťahu k iným osobám, cudzím štátnym alebo iným príslušníkom, nachádzajúcim sa v priestoroch vyslanectva, neexistuje žiadne obmedzenie jurisdikcie nemeckých súdov. Považovať trestný čin spáchaný voči diplomatickému zástupcovi v priestoroch vyslanectva za trestný čin spáchaný v zahraničí by bolo v rozpore s účelom zásady nedotknuteľnosti diplomatického zástupcu... Skutočnosť, že nemecké orgány nesmú uplatňovať časť úradnej moci v priestoroch vyslanectva, je iba následkom výsady nedotknuteľnosti diplomatického zástupcu a jeho sprievodu a je obmedzená len na tento účel.“⁴³¹

Vo veci *Legation Building (Turnover Tax) Case (1922)*⁴³² kúpil navrhovateľ na dražbe, ktorá sa uskutočnila v budove pôvodného ruského vyslanectva v Berlíne, niekoľko kobercov, ktoré patrili vyslanectvu. Následne mu bola daňovými orgánmi vyrubená tzv. *Umsatzsteuer*, t. j. daň z obratu, pričom sadzba tejto dane predstavovala sazbu zodpovedajúcu dovozu tovaru zo zahraničia. Daňový orgán argumentoval, že so zreteľom na extrateritorialitu [sic] budovy vyslanectva na tam kúpený tovar sa má hľadiť ako na tovar kúpený v zahraničí. Súd nižšej inštancie stanovisko daňového orgánu potvrdil, odvolací súd rozhodol opačne.

Reichfinanzhof vychádzal pri vynesení rozsudku z textu vtedajšej ústavy, podľa ktorej územie Ríše pozostávalo z území všetkých nemeckých štátov. Podľa súdu takto „[z] uvedeného vyplýva, že budova vyslanectva tvorí súčasť územia Ríše“⁴³³. Súd ďalej uvádza, že „[m]edzinárodné a ústavné právo zakazuje výkon nemeckej jurisdikcie v budove vyslanectva, na základe čoho sa s ňou v určitých prípadoch nakladá ako

⁴³⁰ Porov. *ibid.*, s. 385.

⁴³¹ Porov. *ibid.*, s. 386.

⁴³² Pozri *supra*, pozn. 426.

⁴³³ Porov. *ibid.*, s. 290.

so zahraničným územím[.]”⁴³⁴ pričom však „[t]áto fikcia extrateritoriality nemá žiaden význam v spojitosti s daňou z obratu, ktorej účelom je chrániť domáceho výrobcu pred následkami prílivu zahraničného tovaru“⁴³⁵. Súd v závere argumentuje, že „[a]k by sa prijal názor nižšie uvedeného súdu [súdu nižšej inštancie], malo by to za následok, že tovar kúpený osadenstvom vyslanectva by vôbec nepodliehal dani z obratu, nakoľko v súlade s právnou úpravou dane z obratu je tovar vyvezený do zahraničia od tejto dane oslobodený“⁴³⁶.

V prípade *Status of Legation Building Case (1930)*⁴³⁷ išlo o právny nárok na dávku v nezamestnanosti. Podľa nemeckých právnych predpisov nárok na uvedenú dávku mala osoba, ktorá bola v priebehu prechádzajúcich dvanástich mesiacoch aspoň po dobu dvadsiatich šiestich týždňov zamestnaná v zamestnaní, na ktoré sa vzťahovalo nemocenské poistenie, pričom toto sa vzťahovalo len na zamestnania vykonávané v Nemecku. Žalobca, ktorý bol zamestnaný ako správca na nemeckom veľvyslanectve v Londýne, sa po návrate do Nemecka prihlásil na príslušnom úrade ako uchádzač o zamestnanie a požiadal o dávku v nezamestnanosti. Žiadosť bola na základe toho, že žalobcovo zamestnanie nepodliehalo nemocenskému poisteniu, keďže toto sa nenachádzalo v Nemecku, zamietnutá, v dôsledku čoho sa tento obrátil na súd. Súd sa musel vysporiadať s otázkou, či zamestnania vykonávané na nemeckých veľvyslanectvách v zahraničí sú *de iure* vykonávané v Nemecku.

Odpoveď súdu na uvedenú otázku bola negatívna. Podľa tohto „[z]amestnanie nemeckého zamestnanca na úradnom nemeckom zastúpení v zahraničí nestráca v dôsledku princípu *exteriority* tohto úradného zastúpenia, ako sa tento uznáva v medzinárodnom práve, alebo v dôsledku *exteriority* požívanej zamestnancom samotným svoj charakter zamestnania v zahraničí“⁴³⁸. Podľa súdu „priestory, ktoré sú *prima facie* využívané úradnými zástupcami, sú [síce] nedotknuteľnými (tzv. *franchise de l'hôtel*)[.]“⁴³⁹ avšak „tento princíp nedotknuteľnosti priestorov úradného zastúpenia, i keď založený na princípe *exteriority*, nezahŕňa [v sebe] fikciu, na základe ktorej by

⁴³⁴ Porov. *ibid.*, s. 290.

⁴³⁵ Porov. *ibid.*, s. 290.

⁴³⁶ Porov. *ibid.*, s. 290.

⁴³⁷ Pozri *supra*, pozn. 427.

⁴³⁸ Porov. *ibid.*, s. 306.

⁴³⁹ Porov. *ibid.*, s. 306.

sa budova úradného zastúpenia považovala za územie vysielajúceho štátu”⁴⁴⁰. Ako súd zakončuje svoje odôvodnenie, „[t]akto zamestnanie nemeckého zamestnanca na úradom zastúpení Nemecka alebo Nemeckej ríše v cudzom štáte nemôže byť považované za zamestnanie v Nemecku”⁴⁴¹.

Rozhodnutie *Tietz et al. v. People's Republic of Bulgaria* (1959)⁴⁴² predstavuje pomerne rozsiahle rozhodnutie, od ktorého sa odvíjala celá séria ďalších nemeckých reštitučných rozhodnutí⁴⁴³, preto sa ním zaoberáme o niečo podrobnejšie. V danom prípade pani Tietz, ktorá bola na základe tzv. norimberských zákonov pokladaná za Židovku, predala v dôsledku uvedeného pred emigráciou do Spojených štátov amerických za približne polovičnú cenu svoj berlínsky dom. Bulharské kráľovstvo, ktoré bolo druhou zo zmluvných strán, v kúpnej zmluve výslovne uviedlo, že pre prípad akýchkoľvek nárokov vyplývajúcich z tejto zmluvy sa vzdáva všetkých „práv exteritoriality“, ktoré mu vzhľadom na medzinárodné právo prináležia. Budova slúžila potrebám Bulharského vyslanectva až do r. 1945, kedy sa táto v dôsledku vojnových škôd stala neobývateľnou.

Landgericht povojnú reštitučnú žiadosť dedičov pani Tietz pred nedostatok jurisdikcie zamietol. Zmluvne dojednané vzdanie sa exteritoriality sa podľa tohto totiž vzťahovalo iba na Bulharské kráľovstvo a nie na jeho nástupnícky štát, pričom zároveň bolo potrebné vziať do úvahy i skutočnosť, že reštitučný proces vychádzal z neplatnosti pôvodnej zmluvy. *Kammergericht* uvedené rozhodnutie zmenil. Vo vzťahu k exteritorialite sa v jeho rozhodnutí uvádza nasledovné: „[...] zvrchovaná moc miestneho štátu nad jeho vlastnou krajinou a územím prevládala nad akýmkoľvek nárokmi cudzích suverénov na imunitu. Napriek tomu, z tohto pravidla existovala vo vzťahu k veľvyslanectvám a vyslanectvám výnimka. Pôvodne [totiž] prevažoval koncept doslovne vzatej exteritoriality, ktorý [zároveň] konštituoval dôvod na opodstatnenie takejto výnimky. V modernej dobe sa však už takýto koncept zanechal a uznalo sa, že pravým dôvodom exempcie je zámer predchádzať zásahom do činnosti veľvyslanca. Takto imunita [v danom prípade] existovala len do tej miery, pokiaľ sa exteritorialita odvádza od osoby veľvyslanca. Prosté nadobudnutie vlastníctva

⁴⁴⁰ Porov. *ibid.*, s. 306.

⁴⁴¹ Porov. *ibid.*, s. 306.

⁴⁴² Pozri *supra*, pozn. 428.

⁴⁴³ Pozri *supra*, pozn. 30.

*k nehnuteľnosti na účely veľvyslanectva nespôsobovalo vznik imunity; status exteritoriality tieto priestory nenadobudli, až pokiaľ neboli skutočne [de facto] používané na zamýšľané diplomatické účely. [...] [K]eď veľvyslanec prestal tento majetok využívať, zvláštny exteritoriálny status tohto sa taktiež pozastavil a tento sa stal subjektom nemeckej jurisdikcie.*⁴⁴⁴

Uvedené rozhodnutie bolo napadnuté žalovaným, ktorý poukazoval na skutočnosť, že exteritoriálne práva budovy veľvyslanectva sa neodvodzujú od osoby veľvyslanca, nakoľko tieto nestrácajú diplomatickú imunitu ani potom, čo ich veľvyslanec z dôvodu dočasného prerušenia diplomatických stykov opustí. Podľa žalovaného je namieste rozlišovať medzi exteritoriálnymi právami osôb a priamymi i nepriamymi exteritoriálnymi právami vecí. Tento má za to, že hoci *Kammergericht* správne uviedol, že prosté nadobudnutie vlastníctva k nehnuteľnosti na účely veľvyslanectva nespôsobovalo vznik exteritoriality, táto priama exteritorialita však vzniká len čo sú uvedené priestory *de facto* používané na diplomatické účely a zároveň nezaniká až pokiaľ v budúcnosti iná nehnuteľnosť nezačne plniť úlohy veľvyslanectva alebo pokiaľ využívanie nehnuteľnosti na účely veľvyslanectva nebude, a to úmyselne, prerušené. Podľa žalovaného v danom prípade ani k jednej z uvedených dvoch možností nedošlo.

Oberstes Rückerstattungsgericht für Berlin rozhodnutie *Kammergericht-u* potvrdil. Vo vzťahu k priestorom veľvyslanectva tento súd uvádza, že „imunita, ktorú tieto požívali, bola odrazom osobnej imunity veľvyslanca a jeho zástupu a bola založená na teórii „funkčnej nevyhnutnosti““⁴⁴⁵. Podľa súdu táto imunita sa nerozširovala na budovy, ktoré sa nepoužívali na diplomatické účely, či už preto, že tieto boli príliš ďaleko od hlavného mesta, poprípade z iného dôvodu. Ako sa uvádza v rozhodnutí, „[v] danom prípade sa nehnuteľnosť nachádzala v Západnom Berlíne, kde neprebíhali žiadne diplomatické aktivity, a navyše táto nehnuteľnosť bola zničená, takže neprichádzala do úvahy žiadna otázka zásahu do akéhokoľvek použitia týchto priestorov na akýkoľvek verejný účel. Ukončenie používania týchto na diplomatické účely [takto] nebolo iba dočasným, akoby tomu bolo v prípade prerušenia ich užívania

⁴⁴⁴ Porov. rozhodnutie *Tietz et al. v. People's Republic of Bulgaria* (1959), ILR, Vol. 28, s. 372.

⁴⁴⁵ Porov. *ibid.*, s. 374.

počas vojny medzi dvoma štátmi alebo počas prerušenia diplomatických stykov medzi nimi.”⁴⁴⁶.

Súd sa v rozhodnutí taktiež zaoberal významom diferenciácie medzi vlastníctvom chápaným ako *imperium* a *dominium*. K uvedenému sa v rozhodnutí uvádza nasledovné: „Miestny (alebo prijímajúci) suverén v zásade má, a nevyhnutne musí mať, zvrchovanosť nad celým územím, ktoré leží vo vnútri jeho hraníc. Táto zvrchovanosť sa niekedy pre vhodnosť [takéhoto pomenovania] označuje ako *imperium* a my sa tejto obvyčaje budeme pridŕžiavať. Takéto *imperium*, ktoré miestny suverén vlastní [vykonáva] nad každým štvorcovým palcom [centimetrom] vlastného územia, nemôže byť obmedzené - alebo zaniknúť - bez jeho výslovného a formálneho súhlasu (ibaže by bolo úplne dobyté vo vojne). Keď zahraničný (alebo vysielajúci) suverén kúpi nehnuteľnosť nachádzajúcu sa v rámci hraníc miestneho (alebo prijímajúceho) suveréna, zahraničný suverén nesporne nadobudne vlastníctvo – *dominium* – k takejto nehnuteľnosti (za predpokladu, že legislatíva miestneho suveréna takéto nadobudnutie povoľuje) presne takým istým spôsobom a presne v takom istom rozsahu, ako by takéto *dominium* nadobudla akákoľvek bežná súkromná osoba. Napriek tomu, tak ako ani súkromná osoba nenadobudne *imperium* nad pozemkom prostou kúpou [nadobudnutím] *dominia*, rovnako nenadobudne *imperium* uskutočnením prostej kúpy [nadobudnutia] takéhoto *dominia* ani zahraničný suverén.”⁴⁴⁷

V rozhodnutí možno nájsť aj explicitne vyjadrený názor súdu na právnu fikciu *exteriority*: „Niekedy sa tvrdilo, že keď zahraničný suverén kúpi parcelu miestneho pozemku a začne ju užívať ako veľvyslanectvo alebo vyslanectvo, tieto priestory sa stanú *exterioritálnymi*, to jest, tieto sa stanú *exterioritálnou* extenziou územia zahraničného štátu. Tí, ktorí sa zastávali existencie doktríny *exteriority*, doposiaľ nepredložili [žiadne] logické zdôvodnenie, ktorým by nejakým spôsobom podporili alebo vysvetlili, ako môže takáto legálna *partenogéza* prebiehať, takže túto [doktrínu] možno prijať alebo jej uveriť len prostredníctvom [akéhosi] úplného aktu dôvery [angl. *pure act of faith*]. V skutočnosti ide o staršiu doktrínu medzinárodného práva, ktorá nenachádza žiadnu modernú právnu akceptáciu, a potom všetci autori medzinárodného práva sa počas niekoľkých uplynulých desaťročí snažili existenciu domnelej doktríny *exteriority* nielenže poprieť, ale i vysvetliť dôvody, prečo takáto doktrína neexistuje

⁴⁴⁶ Porov. *ibid.*, s. 374.

⁴⁴⁷ Porov. *ibid.*, s. 376.

a existovať nemôže. Za týchto okolností sa opakovanie kritického zdôvodnenia, ktorým títo odmietli existenciu domnelého pravidla exteritoriality, zdá byť tomuto súdu nadbytočným. Máme za to, že je dostatočným povedať, že toto domnelé pravidlo bolo nanajvýš umelou právnou fikciou, ktorá sa dnes ako spoľahlivé právo nezdá byť akceptovanou nikde vo svete. Následne, nie je možné povedať, že [táto] je platným právom, a preto ju [ani] nemôžeme aplikovať na tento prípad.”⁴⁴⁸

Súd v rozhodnutí ďalej poukazuje na skutočnosť, že exteritoriálnu teóriu zamietla aj *International Law Commission*, pričom pôvodne zdanlivú akceptáciu tejto si vysvetľuje nasledovne: „Je bezpochyby princípom práva [angl. rule of law] vo všetkých civilizovaných krajinách, že individuálne osoby, ktoré sa nazývajú diplomati, musia nevyhnutne požívať množstvo zvláštnych výsad a rozsiahlych imunit ako aj že tieto majú voči miestnemu suverénovi právo na veľmi vysoký stupeň osobnej ochrany ich nedotknuteľnosti [angl. of their peace]. Keďže však tieto výsady a imunity ako aj táto zvláštna ochrana ich nedotknuteľnosti boli všeobecne vžitou obyčajou [angl. general civilized usage] ďalej rozširované tak, že pod túto ochrannú sféru nedotknuteľnosti boli zahrnuté i budovy veľvyslanectva a okolie veľvyslanectva, zdá sa byť všeobecne prijatým, že k takémuto ďalšiemu rozširovaniu pôvodne prišlo nie na základe akéhosi novovytvoreného právneho princípu, či už domáceho alebo medzinárodného, ale na základe dlhodobého a obyčajovo recipročného zmyslu pre zdvorilosť či všeobecnú užitočnosť, ktorá sa často skrátene označuje [aj] ako uznanie [angl. comity] a ktorú domáce administratívne subjekty, úradníci domáceho ministerstva zahraničných vecí, v súlade s recipročným rozšírením takýchto zdvorilostí na svoje vlastné diplomatické priestory vládami iných štátov, udeľujú budovám veľvyslanectva používaným cudzími štátmi na ubytovanie vlastných diplomatických zástupcov.”⁴⁴⁹

Napokon súd odmieta v rozhodnutí vysloviť určité univerzálne pravidlo, podľa ktorého by sa dalo jednoznačne určiť, v ktorom momente určitá budova stráca status miestností misie, a teda prichádza o tejto prináležiace výsady a imunity. Z rozhodnutia súdu však možno vyvodiť, že podobne ako pri vzniku, tak aj pri zániku týchto ide o *questio facti*, pričom Bulharskom spomenutý úmysel ako ich *conditio sine qua non* súd jednoznačne zamietol.

⁴⁴⁸ Porov. *ibid.*, s. 379.

⁴⁴⁹ Porov. *ibid.*, s. 380.

4.9. Peru

Judikaturu Peruánskej republiky predstavuje finančnoprávne rozhodnutie *In Re Succession of Doña Carmen de Goyeneche (1921)*⁴⁵⁰, dotýkajúce sa aplikácie domácich daňových predpisov. Miestna legislatíva v prípade, že išlo o občanov, ktorí nemali domicil v Peru, zaťažovala ich majetok nadobudnutý dedičstvom vyššou daňovou sadzbou ako dedičstvo tých občanov, ktorí domicil v Peru mali. Dedičstvo v uvedenom prípade pripadlo dvom dedičom, a to dlhoročnému peruánskemu vyslancovi pri Svätej stolici a jeho sestre, ktorá s ním žila v Ríme. Dedičia v súvislosti s vyrubením vyššie uvedenej dane uviedli, že nakoľko na základe exteritoriality diplomatického zástupcu a jeho domácnosti majú domicil v Peru, ich dedičstvo bude zdanené nižšou z uvedených sadzieb. Prvostupňový súd rozhodol, že kým dedičský podiel vyslanca mal podliehať nižšej sadzbe, vo vzťahu k jeho sestre sa mala aplikovať vyššia daňová sadzba. Následne druhostupňový súd uvedené rozhodnutie zmenil a určil, že dedičské podiely oboch účastníkov konania majú podliehať nižšej daňovej sadzbe.

Miestny najvyšší súd sa s právnymi názormi súdov nižších inštancií nestotožnil a judikoval, že obaja účastníci konania musia byť zaviazaní uhradiť daň, ktorá sa vzťahuje na osoby domicilované v zahraničí. Uvedené rozhodnutie bolo odôvodnené nasledovne: „*Fikcia exteritoriality nemôže založiť čisto civilnoprávnu skutočnosť domicilu, keďže imunity, ktoré medzinárodné právo priznáva diplomatickému zástupcovi, aby mu zaručilo jeho nezávislosť, nemodifikujú normy súkromného práva, ktorého subjektom je tento vo svojej vlastnej krajine. Ak sa mocou týchto imunít priznáva, že jeho rezidencia tvorí [sú]časť národného územia, toto nevyúsťuje v nadobudnutie jeho domicilu, ktorého sa tento, ako [tomu bolo i] v tomto prípade, vzdal.*“⁴⁵¹

4.10. Rakúsko

V súvislosti s exteritorialitou vyniesli sudy Rakúskej republiky rozhodnutia v občianskoprávnej veci *Immunities (Foreign State in Private Contracts) Case (1920)*⁴⁵², ako aj vo veciach rodinného práva (*Marriage in Bulgarian Legation Case*

⁴⁵⁰ Pozri rozhodnutie *In Re Succession of Doña Carmen de Goyeneche (1921)*, ADPILC (1919 - 1922), No. 209.

⁴⁵¹ Porov. *ibid.*, s. 291 - 292.

⁴⁵² Pozri rozhodnutie *Immunities (Foreign State in Private Contracts) Case (1920)*, ADPILC (1919 - 1922), No. 79.

(1952)⁴⁵³) a práva sociálneho zabezpečenia (*Regele v. Federal Ministry of Social Administration* (1958)⁴⁵⁴).

V prípade *Immunities (Foreign State in Private Contracts) Case* (1920)⁴⁵⁵ uzavrel zahraničný veľvyslanec v Rakúsku zmluvu o dielo, na základe ktorej mali byť v budove veľvyslanectva vykonané rozličné práce. Nakoľko však zo strany objednávateľa neboli uhradené žiadne platby, žalobca podal na miestnom súde vo Viedni proti príslušnému štátu zastúpenému veľvyslancom žalobu. Prvostupňový súd žalobu z dôvodu nedostatku jurisdikcie zamietol, odvolací súd sa však s týmto názorom nestotožnil a rozhodol, že rakúske súdy v danej veci jurisdikciu mali. Poukázal pritom na to, že štát, ktorý na území iného štátu uzavrie zmluvu súkromnoprávnej povahy, nemôže následne namietat porušenie svojej zvrchovanosti na základe toho, že sa od neho vyžaduje, aby v tomto štáte dodržiaval svoje záväzky. Podľa súdu ktokoľvek sa rozhodne zúčastníť na obchodnom styku v rámci určitého štátu, musí sa taktiež podrobiť jurisdikcii súdov tohto štátu, nakoľko bez takejto jurisdikcie by obchodný styk ostal bez právnej ochrany. Súd ďalej poukázal na to, že uvedená exteritorialita budovy veľvyslanectva bola len fikciou, na základe čoho sa takáto budova musí považovať za nehnuteľnosť nachádzajúcu sa v Rakúsku.

Oberste Gerichtshof in Zivilrechtsachen rozhodnutie odvolacieho súdu potvrdil. Podľa tohto „[n]ázor, že zvrchovanosť štátu absolútne zbavuje tento štát zodpovednosti pred súdmi cudzieho štátu, nie je správny“⁴⁵⁶. Ako sa uvádza v odôvodnení, „[ú]čelom exteritoriality je iba predchádzať tomu, aby takáto jurisdikcia bránila veľvyslancovi v plnení jeho misie[,]“⁴⁵⁷ čo podľa súdu nebolo prípadom tohto sporu.

V prípade *Marriage in Bulgarian Legation Case* (1952)⁴⁵⁸ išlo o legitímnosť dieťaťa narodeného zo zmiešaného manželstva. Podľa rakúskeho práva, aby bolo manželstvo platné, toto muselo byť uzavreté pred rakúskym matrikárom. Podľa bulharského práva bulharský štátny občan mohol platne uzavrieť manželstvo aj pred konzulárnym alebo diplomatickým zástupcom Bulharska v zahraničí. V danom prípade došlo k uzavretiu manželstva medzi bulharským štátnym občanom a rakúskou

⁴⁵³ Pozri rozhodnutie *Marriage in Bulgarian Legation Case* (1952), ILR, Vol. 19 (1952), No. 91.

⁴⁵⁴ Pozri rozhodnutie *Regele v. Federal Ministry of Social Administration* (1958), ILR, Vol. 26 (1958-II), s. 544 – 546.

⁴⁵⁵ Pozri *supra*, pozn. 452.

⁴⁵⁶ Porov. *ibid.*, s. 119.

⁴⁵⁷ Porov. *ibid.*, s. 119.

⁴⁵⁸ Pozri *supra*, pozn. 453.

štátnou občiankou v priestoroch bulharského vyslanectva vo Viedni, pričom následne po narodení dieťaťa uvedení manželia žiadali, aby toto dieťa bolo v rakúskej matrike zapísané ako dieťa narodené z tohto manželstva. Žiadosť bola matrikou zamietnutá, pričom ako dôvod bola uvedená skutočnosť, že manželstvo nebolo uzavreté podľa rakúskeho práva, a teda dieťa bolo nemanželské. Súd prvej inštancie nariadil, že dieťa má byť zapísané ako legitímne, súd druhej inštancie sa však s týmto názorom nestotožnil.

Oberster Gerichtshof rozhodol, že nakoľko v danej veci je rozhodným právom právo štátu, ktorého občanom bol manžel, a nakoľko podľa bulharského právneho poriadku bolo manželstvo uzavreté platne, dieťa malo byť do matriky zapísané ako dieťa narodené z tohto manželstva. Vo vzťahu k problému exterritoriality sa v rozhodnutí uvádza nasledovné: „*Odvolací súd uvažoval správne, keď uviedol, že koncept exterritoriality je – vo všeobecnosti – limitovaný osobnou imunitou veľvyslanca a personálu veľvyslanectva a že manželstvo uzavreté v budove zastupiteľského úradu zahraničného štátu je manželstvom, ktoré je v skutočnosti uzavreté v Rakúsku a nie v zahraničí.*“⁴⁵⁹ Ako však vyplýva z vyššie uvedeného, otázka legitímnosti dieťaťa podľa súdu nezávisela od toho, kde bolo manželstvo uzavreté, ale od skutočnosti, aké právo sa malo na tento úkon aplikovať, pričom podľa zásad medzinárodného práva súkromného sa na daný prípad rakúske právo nevzťahovalo.

Ostatné z uvedených rakúskych rozhodnutí, rozhodnutie *Regele v. Federal Ministry of Social Administration (1958)*⁴⁶⁰, sa dotýkalo rakúskej štátnej občianky, zamestnanej na veľvyslanectve Spojených štátov amerických vo Viedni. Ako „stály zamestnanec“ vlády Spojených štátov táto bola na základe americkej právnej úpravy povinná odvádzať na americký starobnodôchodkový fond odvody, pričom následne by jej dovŕšením dôchodkového veku vznikol nárok na starobný dôchodok vyplácaný vládou Spojených štátov. Príslušná rakúska sociálna poisťovňa jej vymerala výšku povinných odvodov, ktoré boli v súvislosti s nemocenským, nezamestnaneckým, úrazovým a dôchodkovým poistením povinní podľa rakúskej právnej úpravy odvádzať všetci zamestnanci v Rakúsku. Uvedená zamestnankyňa vo vzťahu k tomuto administratívno-právnemu rozhodnutiu namietala, že nakoľko bola zamestnankyňou veľvyslanectva Spojených štátov – a priestory tohoto sú exterritoriálne - nebola

⁴⁵⁹ Porov. *ibid.*, s. 392.

⁴⁶⁰ Pozri *supra*, pozn. 454.

zamestnaná v Rakúsku, a preto nebola povinná rakúskej sociálnej povinnosti platiť odvody. V súvislosti s odvodmi, najmä ohľadom nároku na dôchodok, ďalej uviedla, že nakoľko podľa americkej právnej úpravy bola oprávnená na vyšší dôchodok než podľa rakúskeho práva, a nakoľko jej odvody v súvislosti s americkým dôchodkom boli povinné, rozhodne nebolo jej povinnosťou platiť odvody na rakúsky štátny dôchodkový fond podľa rakúskeho práva. Rakúsky minister sociálnych vecí ako funkčne príslušný odvolací orgán však oponoval, že zamestnanie uvedenej zamestnankyne v súlade s príslušnou rakúskou legislatívou z oblasti sociálneho zabezpečenia bolo zamestnaním v Rakúsku, a preto spod povinnosti platiť odvody na rakúsky štátny fond táto vyňatá nebola.

Verwaltungsgerichtshof právnu argumentáciu navrhovateľky odmietol. V odôvodnení súdu sa tento opiera o nasledovnú argumentáciu: „*[Navrhovateľka] [t]vrdí, že miestom jej práce je veľvyslanectvo Spojených štátov, ktoré, ako úradná budova diplomatického zástupcu Spojených štátov, je vlastníctvom tohto štátu a ako také v súlade s predpismi medzinárodného práva [je] vis-à-vis rakúskemu právu privilegované. Takéto privilegované postavenie však neznamena, že všetky osoby a celý majetok spadajúci pod ochranu exteritoriality sú úplne vyňaté z aplikácie právneho poriadku prijímajúceho štátu. Sú len vyňaté z jeho jurisdikcie a všetkých jeho donucujúcich opatrení. Platí všeobecné pravidlo, podľa ktorého [tieto] nepodliehajú trestnej a civilnej jurisdikcii ani výkonnej moci. S exteritoriálnymi budovami sa [však] nenakladá akoby sa nachádzali mimo územia prijímajúceho štátu. Nenachádzajú sa na území zahraničného štátu, ale v Rakúsku [...]. V súlade s pravidlami medzinárodného práva preto nemožno zo skutočnosti, že navrhovateľka je zamestnaná v budove veľvyslanectva Spojených štátov, vyvodiť záver, že z tohto dôvodu nie je zamestnaná v Rakúsku.*“⁴⁶¹ Na základe uvedeného preto navrhovateľka podľa rakúskeho práva povinná platiť odvody bola.

4.11. Slovensko

V prípade judikatúry Slovenskej republiky, zastúpenej rozhodnutiami, ktoré by sa dali označiť ako *X. Y. v. Daňové riaditeľstvo Slovenskej republiky (2002)*⁴⁶² a *X. Y. v.*

⁴⁶¹ Porov. *ibid.*, s. 545.

⁴⁶² Pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu R 92/2002, sp. zn. 4SŽ/43-45/2001.

*Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky (2006)*⁴⁶³, nemožno prehliadnuť minimálne dva zaujímavé fenomény – jednak to, že v prvom z uvedených prípadov vychádzali z teórie exteritoriality tak žalobca ako aj žalovaný, pričom na tento nesprávny východzí bod upozornil v odôvodnení až Najvyšší súd, ako aj skutočnosť, že tento o štyri roky neskôr v odôvodnení Rozsudku používa takmer identickú argumentáciu ako v rozhodnutí z r. 2002, avšak neočakávane túto vo vzťahu k nemu zakončuje *prima facie* antagonickým záverom.

Predmetom staršieho z uvedených sporov⁴⁶⁴ bolo vyskladnenie liehu v priestoroch obchodného zastupiteľstva cudzieho štátu. Vo veci bolo sporným, či v súlade so zákonom o spotrebnej dani z liehu išlo o vývoz liehu do zahraničia, ako tvrdil žalovaný, alebo o spätný vývoz, čím argumentoval žalobca.

Najvyšší súd sa nestotožnil ani s jedným z týchto záverov. Ako tento sám komentuje, najskôr musel skúmať, či vyskladnenie tovaru, t. j. liehu, na diplomatickom či obchodnom zastupiteľstve cudzieho štátu bolo vývozom do zahraničia, a či územia týchto zastupiteľstiev možno považovať za územie cudzieho štátu, t. j. za zahraničie. V odôvodnení rozhodnutia sa uvádza: „*Viedenský dohovor o diplomatických stykoch z roku 1961 [...] medzi zahraničné orgány pre medzinárodné styky zaraďuje diplomatické zastupiteľstvá (misie). Medzi diplomatické výsady a imunity diplomatického zastupiteľstva podľa čl. 22 ods. 1 Viedenského dohovoru patrí aj nedotknuteľnosť miestnosti [sic] misie. Za miestnosti misie treba považovať budovy a k nim patriace pozemky, slúžiace na účely misie, vrátane rezidencie vedúceho misie. Budovy a pozemky misie požívajúce diplomatické imunity sa takto považujú len za tzv. fiktívne územie cudzieho štátu. Na tomto území vyskladnený lieh nemožno preto na účely zákona [...] považovať za vývoz do zahraničia [...] (dodávaný tovar neprešiel cez štátne hranice).*”⁴⁶⁵ Najvyšší súd sa v tejto súvislosti zaoberal aj pojmom „obchodné zastupiteľstvo“ vo význame Viedenského dohovoru: „*Pojem “obchodné zastupiteľstvo” Viedenský dohovor nepozná. Možno ho [však] považovať z hľadiska medzinárodného práva za reprezentatívny orgán štátu v zahraničí, plniaci funkcie svojho štátu v medzinárodnom obchode. [...] Zriaďovalo sa dohodou uzatvorenou so štátom, v ktorom malo pôsobiť. V dohode sa mu mohli priznať aj výsady a imunity (vrátane*

⁴⁶³ Ide už o opakovane spomínaný Rozsudok.

⁴⁶⁴ Pozri *supra*, pozn. 462.

⁴⁶⁵ Porov. *ibid.*, s. 75.

*nedotknuteľnosti miestnosti [sic]) podľa uvedeného dohovoru.*⁴⁶⁶ Súd napokon konštatoval, že „[a]k vyskladnenie liehu na diplomatickej misii nie je vývozom liehu do zahraničia, nie je ním ani vyskladnenie liehu na obchodnom zastupiteľstve cudzieho štátu, aj keď mu boli dohodou priznané diplomatické výsady a imunity[.]“⁴⁶⁷ pričom „[n]ejde tu [takto] ani o spätný vývoz, ktorým je [...] vývoz zahraničného tovaru (dovezeného do tuzemska) späť do zahraničia. [...]“⁴⁶⁸

V druhom z vyššie uvedených prípadov, ktorý bol ukončený vynesení Rozsudku, uzavrel žalovaný so žalobcom, obchodnou spoločnosťou založenou podľa práva Slovenskej republiky, zmluvu o dielo, ktorej predmetom bola rekonštrukcia budovy zastupiteľského úradu Slovenskej republiky v Bukurešti. Predmetom sporu bola právna otázka, či mal žalobca právo faktúrovať cenu za vykonanie diela spolu s daňou z pridanej hodnoty, a teda či možno budovu zastupiteľského úradu Slovenskej republiky v zahraničí považovať na účely Zákona o dani z pridanej hodnoty za tuzemsko. Prvostupňový súd odpovedal na uvedenú otázku záporne, druhostupňový súd však rozhodnutie prvostupňového súdu zmenil a vec bola následne predložená Najvyššiemu súdu.

Najvyšší súd prekvapivo dovolanie voči rozsudku druhostupňového súdu zamietol. Rozhodnutie tohto opísal v Rozsudku takto: „*Odvolací súd sa [...] nestotožnil s názorom prvostupňového súdu, pretože predmetom diela bol zastupiteľský úrad. Konštatoval, že v danom prípade treba vychádzať i z medzinárodného práva verejného a riešiť otázku, aké postavenie má zastupiteľský úrad jedného štátu v druhom štáte. Podľa Viedenského dohovoru o diplomatických stykoch, ktorý je súčasťou nášho právneho poriadku [sic] možno vyvodiť, že zastupiteľský úrad je zahraničným orgánom štátu zriadený na území druhého štátu za účelom ochrany záujmov, ktorý požíva všetky výsady a imunity, ktoré môže prijímajúci štát poskytnúť. Možno preto konštatovať, že za tejto právnej situácie zastupiteľský úrad v Bukurešti je výsostným územím Slovenskej republiky a treba naň hľadiť, ako by sa nachádzalo [sic] v Slovenskej republike. [...]*“⁴⁶⁹ Prvá časť zdôvodnenia enunciátu Rozsudku je absolútne totožná s vyššie uvedeným judikátom z r. 2002: „*Viedenský dohovor o diplomatických stykoch z roku*

⁴⁶⁶ Porov. *ibid.*, s. 75.

⁴⁶⁷ Porov. *ibid.*, s. 75.

⁴⁶⁸ Porov. *ibid.*, s. 76.

⁴⁶⁹ Porov. Rozsudok, s. 3.

1961 [...] medzi zahraničné orgány pre medzinárodné styky zaraďuje diplomatické zastupiteľstvá (misie). Medzi diplomatické výsady a imunity diplomatického zastupiteľstva podľa čl. 22 ods. 1 Viedenského dohovoru patrí aj nedotknuteľnosť miestnosti [sic] misie. Za miestnosti misie treba považovať budovy a k nim patriace pozemky, slúžiace na účely misie, vrátane rezidencie vedúceho misie. Budovy a pozemky misie požívajúce diplomatické imunity sa takto považujú len za tzv. fiktívne územie cudzieho štátu. [...]“⁴⁷⁰ Následne súd konštatuje, že predmetom dane z pridanej hodnoty sú všetky zdaniteľné plnenia za odplatu aj bez odplaty včítane naturálneho plnenia v tuzemsku, pričom miestom zdaniteľného plnenia pri dodaní stavby je miesto, kde sa nehnuteľnosť nachádza, aby svoje odôvodnenie zakončil strhujúcim záverom: „Je nesporné, že predmetom diela bol zastupiteľský úrad SR v Bukurešti. Vychádzajúc z Viedenského dohovoru krajský súd správne dospel k záveru, že zastupiteľský úrad je zahraničným orgánom štátu, zriadeným na území druhého štátu za účelom ochrany záujmov štátu, ktorý požíva všetky výsady a imunity. Preto zastupiteľský úrad, ktorý bol predmetom zmluvy o dielo je výsostným územím SR a treba naňho hľadiť, ako by sa nachádzalo v Slovenskej republike. Vzhľadom na vyššie uvedené žalobca žalovanému vyúčtoval daň z pridanej hodnoty za vykonané dielo v súlade so zák.č. [sic] 222/1992 Zb.“⁴⁷¹ Nakoľko na kritike tohto rozhodnutia je postavená celá táto práca, ďalšieho komentára uvedeného sa na tomto mieste zdržíme.

4.12. Spojené kráľovstvo

V súvislosti s judikatúrou Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska sme sa stretli s tromi prípadmi – dvomi trestnoprávneho charakteru (*Chung Chi Cheung v. The King* (1939)⁴⁷²; *R v. Kent* (1941)⁴⁷³) a jedným z oblasti rodinného práva (*Radwan v. Radwan* (1972)⁴⁷⁴).

V prvej z uvedených trestoprávných vecí – v prípade *Chung Chi Cheung v. The King* (1939)⁴⁷⁵ - britský štátny občan, pracujúci ako pomocná sila na palube čínskej

⁴⁷⁰ Porov. *ibid.*, s. 4 – 5. Pozri tiež *supra*, pozn. 465.

⁴⁷¹ Porov. Rozsudok, s. 5.

⁴⁷² Pozri rozhodnutie *Chung Chi Cheung v. The King* (1939), AC (1939), s. 160 – 177.

⁴⁷³ Pozri rozhodnutie *R v. Kent* (1941), KB, vol. 1 (1941), s. 454 – 461.

⁴⁷⁴ Pozri rozhodnutie *Radwan v. Radwan* (1972), WLR, vol. 3 (1972), s. 735. Rozhodnutie citované podľa DIXON, *op. cit.*, s. 343 – 344. Pozri tiež WADE, J. A. Capacity to Marry. Choice of Law Rules and Polygamous Marriages (Based on *Radwan v. Radwan* (No. 2)). *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 22 (1973), s. 571 – 575.

⁴⁷⁵ Pozri *supra*, pozn. 472.

ozbrojenej lode, zastrelil kapitána lode, taktiež britského občana, v čase, keď sa táto loď nachádzala v teritoriálnych vodách Hongkongu. Miestny britský súd uvedeného občana odsúdil na smrť, proti čomu sa tento odvolal, argumentujúc, že zmienený súd nemal v danej veci jurisdikciu.

Odvolanie bolo zamietnuté. Odvolací súd rozhodol, že „*ozbrojená štátna loď v zahraničných teritoriálnych vodách nie je, a ani sa tak s ňou nenakladá, plávajúcou časťou územia jej vlastného štátu [t. j. štátu, pod ktorého vlajkou pláva]*“⁴⁷⁶. Súd taktiež odmietol doktrínu exteritoriality i výslovne, pričom v odôvodnení rozhodnutia ďalej, *inter alia*, uviedol, že „*[a]kokoľvek je doktrína exteritoriality vyjadrená, [vždy] ide o fikciu, [...] [pričom] právne fikcie majú tendenciu prekročiť hranice, ktoré sú im vopred vymedzené, a byť zamenené za nebezpečné fakty*“⁴⁷⁷. Vo vzťahu k miestnostiam misie sa v tomto uvádza nasledovné: „*Podobne aj v analogickom prípade veľvyslanectiev. Je možné ponímať doktrínu medzinárodného práva tak rigidne, že miestny zloděj, ktorý sa vlámal do [budovy] zahraničného veľvyslanectva a, dokončiac tento zločin, je zatknutý vo svojom vlastnom štáte, by nemohol byť postavený pred súdy tohto [jeho vlastného] štátu? [...] Presne tak by v takomto prípade z vyššie uvedených dôvodov objektívna exteritorialita pozbavila naše súdy akejkolvek jurisdikcie. Následkom každej takejto doktríny by nebola podpora právomoci a dôstojnosti zahraničného suveréna, ale ich oslabenie, [a to] umožnením ponechať bezprávie, ku ktorému došlo na jeho štátnych lodiach alebo veľvyslanectvách, nepotrestané.*“⁴⁷⁸ Vo vzťahu k odôvodneniu rozhodnutia nemožno opomenúť ani v texte tohto sa nachádzajúcu referenciu, resp. citáciu profesora Brierlyho, ktorú sme uviedli na inom mieste tejto práce⁴⁷⁹.

V prípade *R v. Kent (1941)*⁴⁸⁰ sa bývalý zamestnanec veľvyslanectva dopustil v priestoroch tohto krádeže určitých dokumentov, za čo bol veľvyslancom okamžite prepustený a súdmi prijímajúceho štátu, t. j. Spojeného kráľovstva odsúdený. Z textu rozhodnutia možno vyvodiť len toľko, že uvedený zamestnanec sa domáhal, aby bol počas rozumného času, v ktorom by mohol zariadiť potrebné veci na svoj odchod, chránený diplomatickou imunitou, čo však britský súd zamietol. Napriek tomu,

⁴⁷⁶ Porov. *ibid.*, s. 160.

⁴⁷⁷ Porov. *ibid.*, s. 174.

⁴⁷⁸ Porov. *ibid.*, s. 174 – 175.

⁴⁷⁹ Pozri *supra*, pozn. 323.

⁴⁸⁰ Pozri *supra*, pozn. 473.

v odôvodnení iného rozhodnutia⁴⁸¹ sa vo vzťahu k tomuto prípadu uvádza nasledovné: „[...] zo zápisnice vyplýva, že jedno z jeho podaní odvolaciemu trestnému súdu spočívalo v tom, že nemôže byť súdený v Anglicku, lebo k trestnému činu došlo na zahraničnom veľvyslanectve“⁴⁸². Ako ďalej nasleduje v uvedenom odôvodnení, „[p]odanie sa [síce] v [spomenutom] rozhodnutí súdu výslovne neuvádza, [je však zrejmé, že] toto bolo nevyhnutne zamietnuté“⁴⁸³. V podobnom duchu sa na tzv. Kent's case odvoláva aj judikatúra Spojených štátov⁴⁸⁴.

Posledným z vyššie zmienených judikátov je rozhodnutie *Radwan v. Radwan* (1972)⁴⁸⁵, v ktorom išlo o to, či priestory generálneho konzulátu bývalej Spojenej arabskej republiky (Egypt - Sýria) v Londýne možno na účely rozvodu uskutočneného v týchto podľa islamského práva (tzv. *talaq*) považovať za nachádzajúce sa mimo Britských ostrovov, a teda takýto rozvod v Spojenom kráľovstve za platný.

Odpoveď britskej justície na uvedenú otázku bola negatívna. V odôvodnení sa súd vo všeobecnosti zaoberal exteritorialitou tak konzulárnych ako i diplomatických priestorov, pričom uviedol, že takáto teória by mala byť „zavrhnutá“, a to jednak preto, že ju ako „*obsoletnu*“ medzinárodné právo „*už dlhšie obdobie nepovažuje za správnu*“, ako aj pre jej „*nekonzistentnosť s modernými zahraničnými rozhodnutiami a medzinárodným dohovorom*“⁴⁸⁶. Tak v uvedenom rozhodnutí ako i nami vyššie citovaná Fawcettova argumentácia⁴⁸⁷ bola pre súd tak presvedčivou, že – ako uzatvára sudca – „[t]oto tak presne vyjadruje názor, ku ktorému som po štúdiu [v rozhodnutí] mnou použitých textov prišiel, že citovanie ďalších úryvkov významných autorít považujem v tomto rozhodnutí za [úplne] zbytočné“⁴⁸⁸.

4.13. Spojené štáty americké

V prípade judikatúry Spojených štátov amerických možno v súvislosti s našou prácou hovoriť o jednom trestnoprávnom rozhodnutí (*Fatemi et al. v. United States* (1963)⁴⁸⁹) a troch veciach týkajúcich sa náhrady škody (*Meredith v. United States*

⁴⁸¹ Pozri *supra*, pozn. 355.

⁴⁸² Porov. *ibid.*, s. 308.

⁴⁸³ Porov. *ibid.*, s. 308.

⁴⁸⁴ Pozri *infra*, pozn. 489.

⁴⁸⁵ Pozri *supra*, pozn. 474.

⁴⁸⁶ Porov. DIXON, *op. cit.*, s. 344.

⁴⁸⁷ Pozri *supra*, pozn. 342.

⁴⁸⁸ Porov. DIXON, *op. cit.*, s. 344.

⁴⁸⁹ Pozri rozhodnutie *Fatemi et al. v. United States* (1963), ILR, Vol. 34, s. 148 – 150.

(1964)⁴⁹⁰; *McKeel v. Islamic Republic of Iran* (1983)⁴⁹¹; a *Persinger v. Islamic Republic of Iran* (1984)⁴⁹²).

V prvom z uvedených sporov⁴⁹³ strávila skupina protestujúcich iránskych študentov noc v priestoroch iránskeho veľvyslanectva vo Washingtone, pričom nasledujúci deň podal vyslanec uvedeného veľvyslanectva miestnej polícii spolu s trestným oznámením písomnú žiadosť na ich vykázanie. Polícia k uvedenému kroku pristúpila, uvedené osoby boli neskôr odsúdené, následne však v odvolaní tieto namietali, že polícia oprávnenie vstúpiť na veľvyslanectvo nemala, a pokiaľ by aj bolo možné vzdať sa nedotknuteľnosti veľvyslanectva, na takýto úkon nebol oprávnený vyslanec.

District of Columbia Court of Appeals odsudzujúce rozsudky potvrdil. Podľa tohto „[z]ahraničné veľvyslanectvo nebolo súčasťou štátneho územia vysielajúceho štátu a osoby, ktoré sa v nich dopustili trestných činov, mohli byť trestne stíhané za predpokladu, že neboli chránené nedotknuteľnosťou diplomatických priestorov alebo diplomatickou imunitou“⁴⁹⁴. Z textu rozhodnutia vyplýva, že senát k uvedenému záveru pristúpil po dôkladnej príprave: „Keďže naše rozhodnutie sa sčasti odvíja od zásad medzinárodného práva, ktoré tvoria súčasť právneho poriadku štátu, za účelom lepšieho posúdenia povahy nastolených otázok sme sa [taktiež] rozhodli preskúmať obyčaj, rozhodnutia súdov ako aj [príslušné] odborné a vedecké práce. Aj keď riešenie sporných záležitostí medzinárodného práva precedentálne právo priamo neovplyvňuje, zozbierané rozhodnutia uľahčujú analyzovanie právnej obvyčaje a ďalšieho smerovania práva v danej oblasti. Máme za to, že význam medzinárodnoprávných judikátov, ktorých pozícia je ešte posilnená názormi právnych odborníkov a vedcov, zakladá moderné pravidlo medzinárodného práva a to, že (1) zahraničné veľvyslanectvo nemožno považovať za štátne územie vysielajúceho štátu; a (2) miestna polícia je oprávnená a povinná vstúpiť na zahraničné veľvyslanectvo, keď v jeho priestoroch dôjde porušením miestneho právneho poriadku k trestnému činu a toto si neuplatní výsadu diplomatickej nedotknuteľnosti.“⁴⁹⁵ V odôvodnení rozhodnutia

⁴⁹⁰ Pozri rozhodnutie *Meredith v. United States* (1964), AJIL, Vol. 58 (1964), s. 1012 - 1013.

⁴⁹¹ Pozri rozhodnutie *McKeel v. Islamic Republic of Iran* (1983), AJIL, Vol. 78 (1984), s. 671 - 672.

⁴⁹² Pozri rozhodnutie *Persinger v. Islamic Republic of Iran* (1984), ILM, Vol. 23 (1984), s. 384 - 392.

⁴⁹³ Pozri *supra*, pozn. 489.

⁴⁹⁴ Porov. *ibid.*, s. 148.

⁴⁹⁵ Porov. *ibid.*, s. 148 - 149.

možno taktiež opakovane nájsť úryvky, podľa ktorých nedotknuteľnosťou sa rozhodne nemyslí, „žeby boli diplomatické priestory súčasťou štátneho územia vysielajúceho štátu, a preto vždy vyňaté spod pôsobnosti miestneho právneho poriadku“⁴⁹⁶. Súd totiž uvádza, že „[d]oktrína exteritoriality bola európskymi národmi odmietnutá už v roku 1867“⁴⁹⁷ a rovnako i „[m]oderné tendencie autorov smerujú k [jej] odmietaniu“⁴⁹⁸. Okrem početných rozhodnutí súdov odvolací súd poukazuje napr. i na Brierlyho, ktorý jednoznačne odmieta *non* aplikáciu miestneho právneho poriadku na priestory akýchsi domnelých „zahraničných enkláv [sic] na štátnom území“⁴⁹⁹.

V prípade *Meredith v. United States* (1964)⁵⁰⁰ išlo o aplikáciu tzv. *Federal Tort Claim Act* (1946) na súdne vymáhanú relatívnu náhradu za spôsobenú ujmu na zdraví, ku ktorej došlo v priestoroch veľvyslanectva Spojených štátov v Bangkoku. Z dikcie ako i historickej interpretácie uvedeného zákona vyplývalo, že tento sa nevzťahuje na škodové udalosti spôsobené „v zahraničí“, nakoľko Spojené štáty sa chceli vyhnúť závislosti od cudzej legislatívy. Americký súd v danom prípade preto rozhodol, že „[v] tomto význame, keďže rozhodné právo vzťahujúce sa na škodu spôsobenú v priestoroch veľvyslanectva Spojených štátov by bolo právo Thajska, tieto priestory musia byť považované [za nachádzajúce sa] „v zahraničí““⁵⁰¹.

Ostatné dve rozhodnutia súvisia s rukojemníckou drámou v Teheráne, ktorou sme sa zaoberali v súvislosti s tzv. *Hostage Case*⁵⁰². Vo veci *McKeel v. Islamic Republic of Iran* (1983)⁵⁰³ žiadali účastníci konania, bývalí rukojemníci a ich rodiny, v dôsledku uvedeného od Iránskej islamskej republiky odškodné. Prvostupňový súd pre nedostatok jurisdikcie ich návrh odmietol.

United States Court of Appeals sa s názorom prvostupňového súdu stotožnil, pričom vo svojej argumentácii poukázal na tzv. *Foreign Sovereign Immunities Act* (1976), miestny právny základ pre akýkoľvek proces, ktorého jedným z účastníkov je zahraničný suverén. Odvolací súd konštatoval, že uvedený zákon odopiera tomuto imunitu len vtedy, ak by išlo o peňažnú náhradu škody, ku ktorej popri splnení ďalších

⁴⁹⁶ Porov. *ibid.*, s. 149.

⁴⁹⁷ Porov. *ibid.*, s. 149.

⁴⁹⁸ Porov. *ibid.*, s. 149.

⁴⁹⁹ Porov. *ibid.*, s. 149.

⁵⁰⁰ Pozri *supra*, pozn. 490.

⁵⁰¹ Porov. *ibid.*, s. 1013.

⁵⁰² Pozri *supra*, pozn. 350.

⁵⁰³ Pozri *supra*, pozn. 491.

podmienok došlo na území Spojených štátov. Tento odmietol argument žalobcov, podľa ktorých definícia „Spojených štátov“ v uvedenom zákone, t. j. „všetky územia a vody [...] podliehajúce jurisdikcii Spojených štátov“ v sebe zahŕňa aj miestnosti misie, *in concreto*, veľvyslanectvo Spojených štátov v Teheráne. Podľa súdu „*keď Kongres uzákonil FSIA [t. j. tento zákon], zamýšľal [tým] kodifikovať [len] existujúce princípy imunity suveréna podľa medzinárodného práva*“⁵⁰⁴. Argumentácia žalobcov podľa súdu tieto princípy prekračuje, nakoľko veľvyslanectvo Spojených štátov „*zostáva územím prijímajúceho štátu*“, „*územie Spojených štátov nekonštituuje*“ a „*pod teritoriálnu jurisdikciu Spojených štátov*“⁵⁰⁵ nespadá.

Obdobne ako vo vyššie uvedenej veci, v prípade *Persinger v. Islamic Republic of Iran (1984)*⁵⁰⁶ sa bývalí rukojemníci z Teheránu a ich rodičia domáhali od iránskej vlády primeraného finančného odškodnenia, pričom súd ich návrh, podobne ako i návrh v predchádzajúcom spore, odmietol.

Argumentácia súdu je veľmi podobná odôvodneniu predchádzajúceho rozhodnutia. *United States Court of Appeals* poukazuje, že „*nedotknuteľnosť [...] sa nerovná exteritorialite*“⁵⁰⁷, pričom podotýka, že v danom prípade „*abrogovanie imunity suveréna v prípadoch škody spôsobenej v priestoroch veľvyslanectva by [...] bolo „funkčným ekvivalentom“ prerobenia veľvyslanectiev Spojených štátov na súčasť územia Spojených štátov pre „jurisdikčné účely*““⁵⁰⁸. Zvláštnosťou tohto rozhodnutia, minimálne z pohľadu kontinentálneho právneho myslenia, je význam kladený výpovedi jedného zo zákonodarcov zmieneného zákona pri objasňovaní v ňom použitého pojmu „Spojené štáty“, čo bolo čiastočne kritizované aj v disentanom stanovisku jedného zo sudcov.

4.14. Švajčiarsko

Rozhodnutie *Swiss Federal Prosecutor v. Kruszyk and Others (1983 - 1984)*⁵⁰⁹, vydané súdmi Švajčiarskej konfederácie, predstavuje z hľadiska našej práce už viacerých štandardných trestnoprávnych rozhodnutí.

⁵⁰⁴ Porov. *ibid.*, s. 672.

⁵⁰⁵ Porov. *ibid.*, s. 672.

⁵⁰⁶ Pozri *supra*, pozn. 492.

⁵⁰⁷ Porov. *ibid.*, s. 389.

⁵⁰⁸ Porov. *ibid.*, s. 389.

⁵⁰⁹ Pozri rozhodnutie *Swiss Federal Prosecutor v. Kruszyk and Others (1983 - 1984)*, ILR, Vol. 102, s. 176 – 180.

V uvedenom prípade poľský štátny občan spoločne s tromi krajanmi obsadili poľské veľvyslanectvo v Berne, pričom vezmúc personál a návštevníkov tohto ako rukojemníkov, predniesli vo vzťahu k domácejmu politickému vývoju zo začiatku osemdesiatych rokov poľskej vláde určité požiadavky. Švajčiarska polícia celý incident bez krviprelievania ukončila. Po skončení trestného stíhania boli príslušní páchatelia za trestné činy, ktorých sa dopustili v priestoroch veľvyslanectva, miestnym súdom odsúdení, v odvolaní však títo následne namietali, že uvedenému súdu chýbala jurisdikcia, nakoľko na základe exterritoriality diplomatických priestorov malo v celom prípade ísť o čisto poľskú záležitosť.

Švajčiarsky *Bundesgericht* právny názor odsúdených nepotvrdil. Podľa tohto „[h]oci diplomatické misie požívali imunitu vo vzťahu k ich personálu a miestnostiam, tieto miestnosti stále formovali súčasť prijímajúceho štátu a v žiadnom prípade neboli extrateritoriálne [sic]“⁵¹⁰. Ako sa ďalej uvádza, „[p]ravidlá medzinárodného práva týkajúce sa imunity diplomatických misií, kodifikované vo Viedenskom dohovore [...], nemali v žiadnom prípade účinok oddelenia miestností diplomatickej misie od územia prijímajúceho štátu. Jediným účelom týchto pravidiel bola ochrana takýchto misií.“⁵¹¹. V dôsledku tohto súd ďalej konštatoval, že „[i]munita preto bola vo svojom rozmedzí limitovaná a určite sa nerozširovala na osoby, ktoré nepožívali osobnú imunitu a ilegálne okupovali miestnosti misie[,]“⁵¹² pričom následne „[p]ovinnosť autorít prijímajúceho štátu chrániť miestnosti a personál diplomatickej misie vyžadovala, aby za týchto okolností bolo aplikované bežné [miestne] trestné právo[,]“⁵¹³ nakoľko inak by takéto osoby mohli zostať nepotrestné.

4.15. Taliansko

Judikatúra Talianskej republiky je vo vzťahu k exterritorialite relatívne bohatá. Možno tu nájsť občianskoprávne rozhodnutia (*Angelini v. The French Government* (1921)⁵¹⁴), resp. ešte konkrétnejšie rozhodnutia týkajúce sa náhrady občianskoprávnej škody (*Gnome and Rhone Motors v. Cattaneo* (1930)⁵¹⁵), ako i rozhodnutia z oblasti

⁵¹⁰ Porov. *ibid.*, s. 177.

⁵¹¹ Porov. *ibid.*, s. 177.

⁵¹² Porov. *ibid.*, s. 177.

⁵¹³ Porov. *ibid.*, s. 177.

⁵¹⁴ Pozri rozhodnutie *Angelini v. The French Government* (1921), ADPILC (1919 - 1922), No. 206.

⁵¹⁵ Pozri rozhodnutie *Gnome and Rhone Motors v. Cattaneo* (1930), ADPILC (1929 - 1930), No. 199.

obchodného (*Pallanca v. Società Ossidrica Orientale* (1921)⁵¹⁶; *La Mercantile v. Kingdom of Greece* (1955)⁵¹⁷) či trestného práva (*In Re Couhi* (1921)⁵¹⁸). Osobitnou kapitolou možno nazvať rozhodnutia, ktoré určitým spôsobom súvisia so Svätou stolicou, nakoľko v týchto sú právne normy kodifikované vo Viedenskom dohovore, a to prostredníctvom tzv. Lateránskej dohody, aplikované len nepriamo.

V prípade *Angelini v. The French Government* (1921)⁵¹⁹ sa žalobca voči žalovanému, vláde Francúzskej republiky, dožadoval predĺženia nájomnej zmluvy týkajúcej sa priestorov tejto v Ríme, ktoré využíval pre potreby vlastných stajní a kočiarní. Francúzska vláda vo svojej reakcii uviedla, že nakoľko je nutné tieto priestory považovať za francúzske územie, uvedené nepodliehajú bežnej právnej úprave, pričom vo veci samej argumentovala najmä tým, že žalobcovi prenajaté priestory potrebuje francúzske veľvyslanectvo na umiestnenie francúzskeho konzulátu.

Príslušná komisia, ktorá vo veci rozhodovala, túto z dôvodu doplnenia dokazovania vrátila na ďalšie konanie. Podľa tejto „[t]zv. *extraterritorialitu [sic] paláca, sídla francúzskeho veľvyslanectva, nemožno ponímať tak extenzívne, aby sa význam pojmu diplomatická výsada rozšíril spôsobom, že sa zo sídla diplomatického zástupcu stane zahraničné územie*“⁵²⁰. Komisia ďalej uviedla, že „[i]munita z jurisdikcie sa v súlade s diplomatickou obyczajou obmedzuje na budovu, v ktorej má diplomatický zástupca svoje sídlo, a nerozširuje sa na žiadnu inú nehnuteľnú vec, ktorú diplomatický zástupca zahraničného štátu vlastní“⁵²¹. Diplomatické výsady a imunity sú podľa komisie založené na zásade funkčnej nevyhnutnosti, preto má žalovaný v danej veci šancu uspieť „len v prípade, ak by námietka predĺženia nájomnej zmluvy vznesená veľvyslancom mala základ v jeho práve na slobodný výkon diplomatickej funkcie[,]“⁵²² čo predstavuje *questio facti*. V praxi preto, ak by sa preukázalo, že sporné priestory tvoria súčasť sídla francúzskeho veľvyslanectva, „pôjde o nevyvrátiteľnú domnienku opodstatnenosti jurisdikčnej imunity[,]“⁵²³ ktorú však, ako vyplýva z rozhodnutia, v žiadnom prípade nemožno stotožňovať s *extraterritorialitou*.

⁵¹⁶ Pozri rozhodnutie *Pallanca v. Società Ossidrica Orientale* (1921), ADPILC (1919 - 1922), No. 217.

⁵¹⁷ Pozri rozhodnutie *La Mercantile v. Kingdom of Greece* (1955), ILR, Vol. 22 (1955), s. 240 - 242.

⁵¹⁸ Pozri rozhodnutie *In Re Couhi* (1921), ADPILC (1919 - 1922), No. 218.

⁵¹⁹ Pozri *supra*, pozn. 514.

⁵²⁰ Porov. *ibid.*, s. 289.

⁵²¹ Porov. *ibid.*, s. 289.

⁵²² Porov. *ibid.*, s. 289.

⁵²³ Porov. *ibid.*, s. 290.

Vo veci *Gnome and Rhone Motors v. Cattaneo (1930)*⁵²⁴ sa žalobca domáhal náhrady škody za údajné porušenie jeho patentového práva zaregistrovaného v Taliansku, keďže k tomuto malo dôjsť na pôde talianskeho veľvyslanectva v Paríži. Súd vyjadril názor, že nakoľko ochrana priemyselného vlastníctva je postavená striktne na územnej báze, tento by mal v danej veci jurisdikciu len za predpokladu, ak by sa uvedená kúpa uskutočnila na území Talianska, pričom žalobca tvrdil, že talianske veľvyslanectvo v Paríži musí byť považované za talianske štátne územie.

Corte di cassazione právny názor žalobcu jednoznačne zamietol, nakoľko „[d]odanie tovaru vláde Talianska, ktoré sa uskutočnilo na pôde talianskeho veľvyslanectva v Paríži, sa považuje za dodanie tovaru na území Francúzska“⁵²⁵.

Prípacom *par excellence* pre didaktické účely medzinárodného práva súkromného sa zdá byť súdny spor *Pallanca v. Società Ossidrica Orientale (1921)*⁵²⁶. V uvedenom prípade došlo k uzatvoreniu spoločenskej zmluvy istej spoločnosti s ručením obmedzeným, predmetom podnikania ktorej bol nákup a predaj kyslíka a vodíka v Egypte, a to pred britským konzulom v priestoroch britského konzulátu v Miláne. Spoločníkmi uvedenej spoločnosti mali byť traja občania Talianskej republiky a jeden občan Švajčiarskej konfederácie, pričom sídlo tejto malo byť v Káhire, avšak administratívne záležitosti mali byť riadené z Milána. Riešenie sporu, ku ktorému prišlo, záviselo od rozhodného práva, ktoré sa vzťahovalo na vyššie uvedenú spoločenskú zmluvu, resp. od tzv. *lex loci contracti*.

Súd rozhodol, že spoločenská zmluva bola uzavretá v Taliansku. Podľa tohto „[n]emožno uznať, že dokument bol podpísaný mimo [územia] štátu, pretože zvrchovanosť štátu neumožňuje derogáciu žiadnej časti jeho teritória“⁵²⁷. Ako sa ďalej uvádza v rozhodnutí, „[v]ýsada exteritoriality v rámci hraníc územia štátu je vskutku absurdnou, a to [tak] po logickej ako aj po právnej stránke[,]“⁵²⁸ nakoľko „[d]iplomatické a konzulárne authority nemodifikujú štátnu príslušnosť miest, v ktorých títo sídlia“⁵²⁹.

⁵²⁴ Pozri *supra*, pozn. 515.

⁵²⁵ Porov. *ibid.*, s. 308.

⁵²⁶ Pozri *supra*, pozn. 516.

⁵²⁷ Porov. *ibid.*, s. 304 – 305.

⁵²⁸ Porov. *ibid.*, s. 305.

⁵²⁹ Porov. *ibid.*, s. 305.

Obdobný problém bol podstatou súdneho sporu *La Mercantile v. Kingdom of Greece* (1955)⁵³⁰. Grécke kráľovstvo uzavrelo so žalujúcou obchodnou spoločnosťou zmluvu na kúpu medi a iného kovového odpadu. V prebiehajúcom súdnom konaní podalo Grécko ako žalovaný voči žalobe námietku, ktorou poukázalo na absolútnu imunitu voči jurisdikcii talianskych súdov, ako aj na skutočnosť, že k uzavretiu zmluvy došlo na gréckom veľvyslanectve v Ríme, t. j. nie na talianskom území, v dôsledku čoho talianske súdy nemali na prerokovanie sporu jurisdikciu.

Tribunale di Roma obidve námietky zamietol. Podľa tohto „Grécko bolo v týchto konaniach, ku ktorým došlo následkom jeho obchodných transakcií, podrobené jurisdikcii talianskych súdov [...] pričom skutočnosť, že zmluva bola uzavretá na zahraničnom veľvyslanectve [tento] súd jurisdikcie nezabavuje“⁵³¹. Podľa súdu „[o]kolnosť, že k uzavretiu zmluvy došlo v budove gréckeho veľvyslanectva nemôže mať vplyv na skutočnosť, že táto bola uzavretá v Taliansku[,]“⁵³² nakoľko opačné tvrdenie „je neopodstatnené [...] [a] zakladá sa na teórii, že sídlo diplomatickej misie požíva tzv. *exteritorialitu*“⁵³³. Súd pripomína, že diplomat požíva celý rad imunít a limitov, ktoré obmedzujú bežnú moc prijímajúceho štátu. Podľa tohto „[n]emožno sa však stotožniť s názorom, že tieto imunity sa rozširujú na miesta, v ktorých diplomatický úradník vykonáva svoju misiu, a teda že tieto sa považujú ako za nachádzajúce sa mimo územia [prijímajúceho] štátu, v dôsledku čoho [by] sa na ním vykonané právne úkony [v priestoroch veľvyslanectva v Ríme] musí [muselo] hľadiť ako na úkony vykonané mimo štátneho územia republiky [Talianska]“⁵³⁴. V závere rozhodnutia súd uvádza, že v záujme vylúčiť akékoľvek pochybnosti tento opiera ním uvedené závery „o najmodernejšie poznatky, ktoré fikciu *exteritoriality*, používanú skoršími autormi na vysvetlenie princípu imunít, odmietajú“⁵³⁵.

Už spomenuté trestnoprávne rozhodnutie predstavuje prípad *In Re Couhi* (1921)⁵³⁶. V uvedenej veci bol taliansky štátny občan uznaný vinným z výroby a šírenia falzifikátov, *in concreto*, podpisovania dokumentov pod falošným menom za pomoci pasu vystaveného talianskym konzulátom na takéto meno a následne ich predkladania

⁵³⁰ Pozri *supra*, pozn. 517.

⁵³¹ Porov. *ibid.*, s. 240.

⁵³² Porov. *ibid.*, s. 242.

⁵³³ Porov. *ibid.*, s. 242.

⁵³⁴ Porov. *ibid.*, s. 242.

⁵³⁵ Porov. *ibid.*, s. 242.

⁵³⁶ Pozri *supra*, pozn. 518.

rozličným orgánom v Taliansku a zahraničí. V súvislosti s trestným stíhaním bolo sporné, či sa má trestný čin na účely výroku o treste považovať za spáchaný na území Talianska.

Odpoveď *Corte di cassazione penale* na uvedenú otázku bola negatívna, nakoľko podľa tohto „[n]a trestný čin spáchaný v zahraničí na talianskom veľvyslanectve, vyslanectve alebo konzuláte Talianom, ktorý nepatrí k diplomatickej alebo konzulárnej službe, sa musí hľadiť ako na trestný čin spáchaný v zahraničí“⁵³⁷.

Ako sme uviedli vyššie, osobitnú kategóriu talianskych rozhodnutí tvoria tie, ktoré určitým spôsobom súvisia so Svätou stolicou (napr. *Trenta v. Ragonesi I* (1935)⁵³⁸; *Trenta v. Ragonesi II* (1938)⁵³⁹; *Fralleone v. Canons (Works Department) of Archbasilica of the Lateran* (1938)⁵⁴⁰; alebo *In Re Moriggi* (1939)⁵⁴¹). Nakoľko tieto boli talianskymi súdmi posudzované predovšetkých z hľadiska tzv. Lateránskej dohody a len nepriamo⁵⁴² sa na ne aplikoval Viedenský dohovor, vyberáme z týchto len tie úryvky, ktoré – dotýkajúc sa exteritoriálnej teórie - koncepčne súvisia s našou prácou.

V rozhodnutí *Trenta v. Ragonesi I* (1935)⁵⁴³ uvádza *Corte di Roma* nasledovné: „*Odporcovia predpokladajú, že prostredníctvom právnej fikcie exteritoriality sa nehnuteľné veci zomrelého musia považovať ako za nachádzajúce sa v rámci Vatikánskeho štátu. [Avšak] [n]ie je tomu tak, keďže výraz „exteritorialita“, ako ho používa medzinárodné právo, odkazuje výlučne na imunity a výsady súvisiace s imunitami diplomatických zástupcov zahraničných štátov.*“⁵⁴⁴ Podobne na inom mieste: „*Exteritorialita je samozrejme právnou fikciou. Je založená na nevyhnutnosti zabezpečiť zástupcom zahraničných štátov slobodný výkon ich funkcií a nemôže byť rozšírená poza limity tejto nevyhnutnosti. Nemôže byť hnaná do [takých] extrémov, aby*

⁵³⁷ Porov. *ibid.*, s. 305.

⁵³⁸ Pozri rozhodnutie *Trenta v. Ragonesi I* (1935), ADRPILC (1935 - 1937), No. 93.

⁵³⁹ Pozri rozhodnutie *Trenta v. Ragonesi II* (1938), ADRPILC (1938 - 1940), No. 173.

⁵⁴⁰ Pozri rozhodnutie *Fralleone v. Canons (Works Department) of Archbasilica of the Lateran* (1938), ADRPILC (1938 - 1940), No. 41.

⁵⁴¹ Pozri rozhodnutie *In Re Moriggi* (1939), ADRPILC (1938 - 1940), No. 172.

⁵⁴² Podľa ustanovenia článku 15 Zmluvy o zmierení z r. 1929, uzavretej medzi Svätou stolicou a Talianskom (tzv. Lateránska dohoda), určité objekty vo vzťahu ku Svätej stolici, „hoci [...] tvoria [sú]časť [štátneho] územia Talianska, požívajú imunitu, ktorá prináleží podľa medzinárodného práva miestnostiam diplomatických zástupcov zahraničných štátov.“

⁵⁴³ Pozri *supra*, pozn. 538.

⁵⁴⁴ Porov. *ibid.*, s. 236.

tí, ktorí obvykle žijú v takýchto palácoch a požívajú tieto výsady, boli považovaní za zahraničných rezidentov“⁵⁴⁵.

Proti vyššie uvedenému rozhodnutiu podali účastníci konania odvolanie, ktoré *Corte di appello di Roma* zamietol, pričom v odôvodnení rozhodnutia, označeného ako *Trenta v. Ragonesi II* (1938)⁵⁴⁶, sa okrem iného uvádza: „Musí sa uznať, že podľa tradičnej doktríny *exemptionis* z civilnej a trestnej jurisdikcie je jednou z viacerých výsad, ktoré sú spojené s konceptom *extritoriality*. [...] [Avšak] [k]oncept *extritoriality*, chápaný ako fikcia, podľa ktorej osoba alebo vec sa považujú za nachádzajúce sa nie na území, kde sú tieto situované, ale na území štátu, ktorému [tieto] patria, bola objektom rozsiahlej kritiky renomovaných autorov. Títo poukázali [na to], že odvolaním sa na funkciu [dôvody], ktorá vysvetľuje a opodstatňuje výsady spojené s *extritorialitou*, možno dať týmto lepší právny základ než prostredníctvom fikcie. Po ďalšie, títo uviedli, že [uvedená] tradičná doktrína vedie k záveru, že rezidencie diplomatických zástupcov sú [sa považujú za nachádzajúce sa] mimo územia, v ktorom sú tieto situované, [...] čo je záver nepochybne excesívny a zavrhnutý medzinárodnou praxou ako i súdmi všetkých štátov.“⁵⁴⁷

Podobne v rozhodnutí *Fralleone v. Canons (Works Department) of Archbasilica of the Lateran* (1938)⁵⁴⁸: „Je zrejmé, že za účelom objasnenia základov prerogatív – výsad a imunit udelených diplomatickým zástupcom - nemožno poprieť, že tradičná doktrína uchylujúc sa zvyčajne k tzv. princípu *extraterritoriality* pokladá sídla veľvyslanectiev a vyslanectiev za súčasť cudzieho štátneho územia. Táto teória je však už istý čas obsolétou. Dnešná doktrína a prax sa zhodujú na tom, že takáto právna fikcia musí byť odmietnutá. Namiesto nej majú za to, že *extraterritorialita* sídiel diplomatických zástupcov znamená len toľko, že v uvedených sídlach orgány prijímajúceho štátu bez ich súhlasu nesmú uskutočniť výkon moci. Vyslanectvo je z pohľadu medzinárodného práva súčasťou štátneho územia prijímajúceho štátu; osoby a veci v ňom sa nachádzajúce nachádzajú sa vnútri takéhoto prijímajúceho štátu; zmluva v nich uzavretá je uzavretá v takomto prijímajúcom štáte.“⁵⁴⁹

⁵⁴⁵ Porov. *ibid.*, s. 236.

⁵⁴⁶ Pozri *supra*, pozn. 539.

⁵⁴⁷ Porov. *ibid.*, s. 439.

⁵⁴⁸ Pozri *supra*, pozn. 540.

⁵⁴⁹ Porov. *ibid.*, s. 107.

Napokon v rozhodnutí *In Re Moriggi (1939)*⁵⁵⁰ sa uvádza, že „[n]ehnutelnosti používané ako rezidencie takýchto [diplomatických] zástupcov sú územím štátu, v ktorom sú tieto situované, a trestné činy v nich spáchané sa musia považovať za trestné činy spáchané na území tohto štátu”⁵⁵¹.

4.16. Zimbabwe

Ostatným nami analyzovaným rozhodnutím je trestnoprávne rozhodnutie Zimbabweanskej republiky vo veci *S v. Mharapara (1985)*⁵⁵². V danom prípade sa dlhoročný diplomat zimbabweanskeho zastupiteľského úradu v Bruseli dopustil počas trvania svojho úradu krádeže finančných prostriedkov prináležiacich jeho vláde. Počas súdneho procesu tento spochybňoval jurisdikciu zimbabweanskych súdov, nakoľko v trestných veciach s výnimkou vlastizrady bola jurisdikcia týchto súdov určená výlučne teritoriálne, pričom obžalovaný tvrdil, že priestory diplomatickej misie nekonštituujú súčasť územia vysielajúceho štátu.

Tak miestny *High Court* ako i *Supreme Court* dali obžalovanému v druhej časti jeho právneho názoru za pravdu, judikovali však, že domáce súdy jurisdikciu v danej veci mali, a to na základe zásady aktívnej personality. Podľa súdov „[t]eritoriálny princíp nemožno rozšíriť tak, aby ho bolo možné aplikovať na trestný čin spáchaný v zahraničí vo vzťahu k vlastníctvu, ktoré síce patrilo vláde Zimbabwe, [avšak] bolo situované v zahraničí”⁵⁵³. Súd sa ďalej výslovne stotožnil s tvrdením, že „zimbabweanske veľvyslanectvo v Bruseli nie je geografickým predĺžením fyzického terénu Zimbabwe, ale formuje [sú]časť [štátneho] územia Belgicka[,]”⁵⁵⁴ pričom toto tvrdenie explicitne opreli tak o vyššie uvedené názory Satowa⁵⁵⁵ ako i o nami už skôr načrtnuté britské rozhodnutie *Radwan v. Radwan (1972)*⁵⁵⁶.

⁵⁵⁰ Pozri *supra*, pozn. 541.

⁵⁵¹ Porov. *ibid.*, s. 437.

⁵⁵² Pozri rozhodnutie *S v. Mharapara (1985)*, ILR, Vol. 84, s. 1 – 17.

⁵⁵³ Porov. *ibid.*, s. 1.

⁵⁵⁴ Porov. *ibid.*, s. 9.

⁵⁵⁵ Pozri *supra*, pozn. 331.

⁵⁵⁶ Pozri *supra*, pozn. 485.

ZÁVER

Cieľom tejto rigoróznejšej práce bolo v rozpore s argumentáciou Najvyššieho súdu v Rozsudku preukázať, že status miestností misie *de lege lata* na exteritoriálnej teórii nestojí a táto z pohľadu moderného medzinárodného práva nie je relevantnou. Závery nášho výskumu, ktorý tejto práci predchádzal, možno zhrnúť ako je uvedené nižšie.

Miestnosti misie, Rozsudkom ponímané ako „zastupiteľský úrad“, tvoria len súčasť vecného substrátu diplomatickej misie, preto tieto *per se* nemožno stotožňovať s diplomatickou misiou ako štátnym orgánom vysielajúceho štátu. Akýkoľvek právny vzťah vysielajúceho štátu k miestnostiam misie (napr. vlastnícke právo, nájom) je *de iure* len súkromnoprávnym vzťahom, v dôsledku čoho tento smerom k nim nezakladá prevod územnej suverenity, resp. nepredstavuje právny základ na výkon územnej výsosti. Historickým vývojom inštitucionalizácie miestností misie tieto prešli od obchodných k exemplifikatívne vymedzeným politickým účelom, ktorých výlučné napĺňanie predstavuje ich pojmový znak *sine qua non*⁵⁵⁷.

Slobodný výkon diplomatických funkcií bol od ich vzniku podmienený katalógom príslušných diplomatických výsad a imunit. V dôsledku nevyhnutného udržania konzistencie s konceptom teritoriálnej delimitácie moci, zdôvodnenie týchto bolo postavené na fikcii, podľa ktorej diplomat akoby neopúšťal svoju rodnú vlasť a následne zostával i naďalej podriadený moci svojho územného suveréna. Základy tejto konštrukcie však mali výlučne personálny charakter, a preto snahy diplomatickej praxe rozšíriť túto o teritoriálny rozmer vyvolávali od svojich počiatkov právny konflikt. Subsumpcia tu spáchaných zločinov pod miestny právny poriadok, odmietnutie tzv. diplomatického azylu, či v neposlednom rade rozvoj právnej vedy a justifikácia diplomatických výsad a imunit tzv. funkčnou nevyhnutnosťou viedli k tomu, že právna fikcia exteritoriality ako nepotrebná, zavádzajúca či dokonca nebezpečená bola internacionalistickou doktrínou odsunutá⁵⁵⁸.

Pramene moderného medzinárodného práva, *in concerto*, medzinárodná obyčaj, medzinárodné zmluvy, medzinárodnoprávna doktrína a judikatúra Medzinárodného súdneho dvora exteritoriálnu teóriu nereflektujú a spoločne s vnútroštátnym súdnictvom - *post hoc* vo vzťahu k Rozsudku vynímajúc Slovenskú republiku - preferujú koncept

⁵⁵⁷ Pozri *supra*, kapitola I.

⁵⁵⁸ Pozri *supra*, kapitola II.

tzv. nedotknuteľnosti. V súlade s týmto preto možno skonštatovať, že miestnosti misie *de lege lata* tvoria štátne územie prijímajúceho štátu, sú podriadené legislatíve tohto štátu, avšak - pokiaľ vysielajúci štát nesúhlasí inak - *ex conventione*, v rozsahu nevyhnutnom pre legitímny výkon diplomatických funkcií, sú exemptované spod realizácie jeho výkonnej a súdnej moci⁵⁵⁹.

Vo vzťahu k samotnej exteritoriálnej fikcii zastávame názor, že - odhliadnuc od materiálnych prameňov (tlač, televízia) – tento mýtus sa v slovenskej právnickej obci šíri prostredníctvom niečoho, čo nazývame syndróm *unius libri*. Poukázali sme minimálne na dve domáce učebnice medzinárodného práva, ktoré či už výslovne alebo simplifikáciou uvedeného problému majú tendenciu vyvolávať nesprávne právne úsudky⁵⁶⁰. Pritom podľa Adaira, rozhodnutia súdov sú len odrazom názorov prítomných vo chvíli, keď sa tieto vynášajú⁵⁶¹.

Veríme, že táto práca bude vyššie uvedenému populárnemu presvedčeniu dôstojným oponentom a pri najbližšom spore *à la* Rozsudok napomôže sprítomniť názor, že exteritorialita „zastupiteľských úradov“ je (nielen) na Slovensku (už) minulosťou.

⁵⁵⁹ Pozri *supra*, kapitola III. a kapitola IV.

⁵⁶⁰ Pozri *supra*, kapitola II., podkapitola 2.4.

⁵⁶¹ Porov. ADAIR, *op. cit.*, s. 2.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Neperiodická literatúra

- ADAIR, E. R. The Exterritoriality of Ambassadors in the Sixteenth and Seventeenth Centuries. London, New York, Toronto : Longmans, Green and Co, 1929.
- AZUD, J. Medzinárodné právo. Bratislava : VEDA, 2003.
- BOCZEK, B. A. International Law. A Dictionary. Dictionaries of International Law. No. 2. Lanham, Md., Toronto, Oxford : The Scarecrow Press, Inc., 2005.
- BRIERLY, J. L. The Law of Nations. An Introduction to the International Law of Peace. 6th ed. New York, Oxford : Oxford University Press, 1963.
- BROWNIE, I. Principles of Public International Law. 4th ed. Oxford : Clarendon Press, 1990.
- CARTER, B. E., TRIMBLE, P. R. International Law. 3rd ed. Gaithersburg, New York : Aspen Law & Business, 1999.
- COBBETT, P. Cases and Opinions on International Law. Part I. Peace. 3rd ed. London : Stevens and Haynes, 1909.
- ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. Mezinárodní právo veřejné. Praha : Eurolex Bohemia, 2003.
- ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. Mezinárodní právo veřejné. Praha : C. H. Beck, 2008.
- DAVID, V., SLADKÝ, P., ZBOŘIC, F. Mezinárodní právo veřejné. Praha : LINDE Praha, a. s., 2004.
- DAVIS, G. B. The Elements of International Law with an account of its origin, sources and historical development. A new and revised ed. New York, London : Harper & Brothers Publishers, 1901.
- DEMBINSKI, L. The Modern Law of Diplomacy: External Missions of States and International Organizations. Dordrecht, Boston, Lancaster : Martinus Nijhoff Publishers, 1988.
- DENZA, E. Diplomatic Law. Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations. Dobbs Ferry, N.Y. : Oceana Publications, Inc; London : The British Institute of International and Comparative Law, 1976.
- DENZA, E. Diplomatic Law. Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations. 2nd ed. Oxford : Clarendon Press, 1998.

- DETTTER, I. The International Legal Order. Aldershot, Brookfield, Singapore, Sydney :
Darmouth, 1994.
- DIXON, M., McCORQUODALE, R. Cases and Materials on International Law. 4th ed.
Oxford : Oxford University Press; New York : Blackston Press, 2003.
- FELTHMAN, R. G. Diplomatic Handbook. 7th ed. London, New York : Longman,
1998.
- FENWICK, Ch. G. International Law. 3rd revised and enlarged ed. New York :
Appleton-Century-Crofts, Inc, 1948.
- FOX, H. The Law of State Immunity. New York : Oxford University Press, 2002.
- GORE-BOOTH, P. Satow's Guide to Diplomatic Practice. 5th ed. London, New York :
Longman, 1979.
- GROTIUS, H. De jure belli ac pacis libri tres. New York : Oceana Publitions, Inc;
London : Wildy & Son Ltd, 1964.
- HACKWORTH, G. H. Digest of International Law. Vol. 2. Washington, D. C. : US
Government Printing Office, 1941.
- HALL, W. E. A Treatise on International Law. 8th ed. Oxford : Clarendon Press, 1924.
- HERSHEY, A. S. Diplomatic Agents and Immunities. Washington : Government
Printing Office, 1919.
- HUDSON, M. O. et al. Research in International Law. Cambridge, Mass. : Harvard
Law School, 1932.
- HYDE, Ch. Ch. International Law Chiefly as Interpreted and Applied by the United
States. 2nd revised ed. Vol 1. and 2. Boston : Little, Brown and Company, 1945.
- IVOR, J. et al. Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. Bratislava : Iura Edition, 2006.
- IVOR, J. et al. Trestné právo procesné. Bratislava : Iura Edition, 2006.
- JENNINGS, R., WATTS, A. Oppenheim's International Law. 9th ed. Vol. 1. Peace.
London, New York : Longman, 1996.
- KAMENICKÝ, M. et al. Lexikón svetových dejín. Druhé, doplnené vydanie.
Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2001.
- KLUČKA, J. Medzinárodné právo verejné (všeobecná časť). Bratislava : Iura Edition,
2004.
- KLUČKA, J. Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť). Bratislava : Iura
Edition, 2008.

- KRSKOVÁ, A. Štát a právo v európskom myslení. Bratislava : Iura Edition, 2002.
- LAZAR, J. et al. Občianske právo hmotné. I. zväzok. Tretie doplnené a prepracované vydanie. Bratislava : Iura Edition, 2006.
- LEE, L. T. Consular Law and Practice. New York : Frederick A. Praeger, Publisher, 1961.
- MAGALHÃES, J. C. de. The Pure Concept of Diplomacy. New York, Westport, Conn., London : Greenwood Press, Inc., 1988.
- MALENOVSKÝ, J. Mezinárodní právo veřejné. Obecní část. Třetí opravené a doplněné vydání. Brno : Doplněk, 1993.
- MARTENS, Ch. de. Causes célèbres du droit des gens. 2ème édition. Tome premier. Leipzig : F. A. Brockhaus, 1858.
- McCLANAHAN, G. V. Diplomatic Immunity. Principles, Practices, Problems. New York : St. Martin's Press, 1989.
- MICHAELIS, D. B. International Privileges and Immunities. The Hague : Martinus Nijhoff, 1971.
- MOORE, J. B. A Digest of International Law. Vol. 2. and Vol 4. Washington, D. C. : Government Printing Office, 1906.
- MRÁZ, S., POREDOŠ, F., VRŠANSKÝ, P. Medzinárodné verejné právo. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 2003.
- MURTY, B. S. The International Law of Diplomacy. The Diplomatic Instrument and World Public Order. New Haven : New Haven Press; Dodrecht, Boston, London : Martinus Nijhoff Publishers, 1989.
- NEMEC, M. Základy kánonického práva. Bratislava : Iura Edition, 2001.
- NOVOTNÝ, A. Biblický slovník. Praha : Kalich, 1956.
- O'CONNELL, D. P. International Law. Vol. 2. London : Stevens&Sons Limited; Dobbs Ferry, N. Y. : Oceana Publications, Inc., 1965.
- ONDŘEJ, J. Mezinárodní právo veřejné, soukromné, obchodní. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004.
- ONDŘEJ, J. Základy mezinárodního práva. Praha : Karolinum – nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998.
- OPPENHEIM, L. F. L. International Law. A Treatise. 4th ed. Vol. 1. Peace. London, New York, Toronto : Longmans, Green and Co., 1928.

- PIGGOT, F. T. Exterritoriality. The Law relating to Consular Jurisdiction and to Residence in Oriental Countries. London : William Clowes and Sons, 1892.
- POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. Mezinárodní právo veřejné. 2. doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 1999.
- POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. Mezinárodní právo veřejné. 3. doplněné a rozšířené vydání. Praha : C. H. Beck, 2002.
- PRUSÁK, J. Teória práva. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 2001.
- REBRO, K., BLAHO, P. Rímske právo. Bratislava : MANZ, 1997.
- SATOW, E. A Guide to Diplomatic Practice. Vol. 1. New York, Bombay, Calcutta : Longmans, Green and Co., 1917.
- SATOW, E. A Guide to Diplomatic Practice. 4th ed. New York : David McKay Company, Inc., 1957.
- SEIDL-HOHENVELDERN, I. Mezinárodní právo veřejné. Praha : CODEX Bohemia, 1999.
- SEIDL-HOHENVELDERN, I. Mezinárodní právo veřejné. 3. vyd. Praha : ASPI, a. s., 2006.
- SEN, B. A Diplomat's Handbook of International Law and Practice. 3rd ed. Dordrecht, Boston, London : Martinus Nijhoff Publishers, 1988.
- SINHA, S. P. Asylum and International Law. The Hague : Martinus Nijhoff, 1971.
- STUART, G. H. American Diplomatic and Consular Practice. New York, London : D. Appleton – Century Company, Inc, 1936.
- VATTEL, E. de. The Law of Nations or Principles of the Law of Nature Applied to the Conduct and Affairs of Nations and Sovereigns. Philadelphia : T. & J. W. Johnson, Law Booksellers, 1852.
- WHITEMAN, M. M. Digest of International Law. Vol 7. Washington, D.C. : US Government Printing Office, 1973.

Periodická literatúra

- DAVIDSON, S. et al. Treaties, Extradition and Diplomatic Immunity. Some Recent Developments. *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 35 (1986).
- DEÁK, F. Immunity of a Foreign Mission's Premises from Local Jurisdiction. *American Journal of International Law*, Vol. 23 (1929).

- DIENA, G., MASTNÝ, V. Report of the Sub-Committee on Diplomatic Privileges and Immunities, League of Nations. *American Journal of International Law*, Vol. 20 (1926), Special Supplement.
- LYONS, A. B. Immunities Other than Jurisdictional of the Property of Diplomatic Envoys. *British Yearbook of International Law*, Vol. 30 (1953).
- LYONS, A. B. Diplomatic Immunities – Some Minor Points. *British Yearbook of International Law*, Vol. 34 (1958).
- MASTNÝ, V. Letter from M. Mastny to M. Diena. *American Journal of International Law*, Vol. 20 (1926), Special Supplement.
- MORGENSTERN, F. “Extra-Territorial“ Asylum. *British Yearbook of International Law*, Vol. 25 (1948).
- PREUSS, L. Capacity for Legation and the Theoretical Basis of Diplomatic Immunities. *New York University Law Quarterly Review*, Vol. 10 (1932 - 1933).
- PREUSS, L. Juridical Bases of Diplomatic Immunity. A Study in the Origin, Growth and Purpose of the Law. *American Journal of International Law*, Vol. 31 (1937).
- PRZETACZNIK, F. The History of the Jurisdictional Immunity of the Diplomatic Agents in English Law. *Anglo-American Law Review*, Vol. 7 (1978).
- WADE, J. A. Capacity to Marry. Choice of Law Rules and Polygamous Marriages (Based on *Radwan v. Radwan* (No. 2)). *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 22 (1973).

Iné pramene

- ANONYMUS. The Iran Threat. *The Libertarian Forum*, september – október 1979.
- ANONYMUS. USA. Mandela už nie je terorista. *Denník Pravda*, 3. júl 2008.
- ČUPKA, M. Veľvyslanci oddávajú len zriedkavo. *Denník Pravda*, 14. február 2007.
- HVORECKÝ, M. Štvrt' milióna Slovákov nesmie voliť. *Denník SME*, 21. november 2008.
- The Bourne Identity*. Film. Réžia : Doug LIMAN. USA : Universal Studios, 2002.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRÁVNÝCH PREDPISOV

Medzinárodné zmluvy

Vyhláška ministra zahraničných vecí Československej republiky č. 30/1947 Zb. o charte Spojených národov a štatúte Mezinárodného súdneho dvora, dojednaných dňa 26. júna 1945 na konferencii Spojených národov o mezinárodnej organizácii, konanej v San Franciscu.

Vyhláška ministra zahraničných vecí Československej socialistickej republiky č. 157/1964 Zb. o Viedenskom dohovore o diplomatických stykoch.

Vyhláška ministra zahraničných vecí Československej socialistickej republiky č. 15/1988 Zb. o Viedenskom dohovore o zmluvnom práve.

Zmluva o zmierení zo dňa 11. februára 1929, uzavretá medzi Svätou stolicou a Talianskom.

Všeobecne záväzné právne predpisy

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Zákona č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 298/1999 Z. z. o správe štátnych hraníc v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 466/2007 Z. z. o ochrane pred uplatňovaním exteritoriálnych účinkov právnych predpisov tretích krajín

Iné pramene

Doporučená úprava rigorózní práce v souladu s čl. III odst. 5 Rigorózního řádu Právnické fakulty. http://www.prf.cuni.cz/predpisy/rigorozni_zk/index.php

Návrh poslankýň Národnej rady Slovenskej republiky Kataríny Tóthovej, Zdenky Kramplovej a Ľudmily Muškovej zo dňa 16. apríla 2007 na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 16/2004 Z. z. o Slovenskej televízii v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Rigorózní řád Právnické fakulty v znení neskorších predpisov

Šablony pro tvorbu kvalifikačních prací - pomůcka pro autory.
<http://knihovna.prf.cuni.cz/>

ZOZNAM POUŽITEJ JUDIKATÚRY A PRÍPADOV

Judikatura Medzinárodného súdneho dvora

Rozhodnutie <i>Asylum</i> (1950).....	33, 62, 63, 69
Rozhodnutie <i>Hostage Case</i> (1980).....	63, 94

Judikatura všeobecných súdov

Rozhodnutie <i>767 Third Avenue Associates and Another v. Permanent Mission of the Republic of Zaire to the United Nations</i> (1993)	9
Rozhodnutie <i>Afghan Embassy Case</i> (1934).....	41, 77
Rozhodnutie <i>Angelini v. The French Government</i> (1921)	9, 96, 97
Rozhodnutie <i>Baron Arnold de Cartier de Marchienne v. L. A. De Cartier</i> (1948)..	41, 66
Rozhodnutie <i>Belgian State (Minister of Public Works and Reconstruction) v. Maréchal</i> (1954).....	41, 66, 67
Rozhodnutie <i>Bennett and Ball v. People's Republic of Hungary</i> (1959).....	8
Rozhodnutie <i>Cassirer and Gaheeb v. Japan</i> (1959)	8
Rozhodnutie <i>Chung Chi Cheung v. The King</i> (1939).....	90
Rozhodnutie <i>Claim against Foreign Embassy case</i> (1956).....	5
Rozhodnutie <i>Consul Barat v. Ministère public</i> (1948).....	70
Rozhodnutie <i>Embassy Interpreter Dismissal case</i> (1985).....	5
Rozhodnutie <i>Fatemi et al. v. United States</i> (1963).....	47, 92, 93
Rozhodnutie <i>Fralleone v. Canons (Works Department) of Archbasilica of the Lateran</i> (1938).....	100, 101
Rozhodnutie <i>Gnome and Rhone Motors v. Cattaneo</i> (1930)	42, 96, 98
Rozhodnutie <i>Heirs of Shababo v. Heilen</i> (1953).....	19
Rozhodnutie <i>Immunities (Foreign State in Private Contracts) Case</i> (1920)	84, 85
Rozhodnutie <i>In Re Couhi</i> (1921)	41, 97, 99
Rozhodnutie <i>In Re Moriggi</i> (1939).....	100, 102
Rozhodnutie <i>In Re Société Anonyme Des Grands Garages Parisiens</i> (1930) ...	42, 70, 71
Rozhodnutie <i>In Re Succession of Doña Carmen de Goyeneche</i> (1921).....	41, 84
Rozhodnutie <i>In Re Zoltán Sz.</i> (1928).....	76
Rozhodnutie <i>Jurisdiction over Yugoslav Military Mission (Germany) Case</i> (1962) .	9, 11
Rozhodnutie <i>Khan (otherwise Worresck) v. Khan</i> (1959)	76

Rozhodnutie <i>La Mercantile v. Kingdom of Greece</i> (1955)	41, 97, 99
Rozhodnutie <i>Legation Building (Turnover Tax) Case</i> (1922).....	42, 77, 78
Rozhodnutie <i>Marriage in Bulgarian Legation Case</i> (1952)	41, 85
Rozhodnutie <i>McKeel v. Islamic Republic of Iran</i> (1983).....	93, 94
Rozhodnutie <i>Meredith v. United States</i> (1964)	92, 93, 94
Rozhodnutie <i>MK v. Republic of Turkey</i> (1985).....	41, 74
Rozhodnutie <i>Pallanca v. Società Ossidrica Orientale</i> (1921)	41, 97, 98
Rozhodnutie <i>Perrucchetti v. Puig y Cassauro</i> (1928).....	9
Rozhodnutie <i>Persinger v. Islamic Republic of Iran</i> (1984).....	93, 95
Rozhodnutie <i>Petrococcino v. Swedish State</i> (1929).....	8, 9, 11, 70, 72
Rozhodnutie <i>Public Prosecutor v. Pacory</i> (1934).....	70, 74
Rozhodnutie <i>R v. Kent</i> (1941)	90, 91, 92
Rozhodnutie <i>Re Rodríguez et al.</i> (1958).....	55
Rozhodnutie <i>Regele v. Federal Ministry of Social Administration</i> (1958)	41, 85, 86
Rozhodnutie <i>S v. Mharapara</i> (1985).....	41, 102
Rozhodnutie <i>Smith v. Office national de l'emploi</i> (1971)	41, 66, 68
Rozhodnutie <i>Status of Legation Building Case</i> (1930)	41, 77, 79
Rozhodnutie <i>Swiss Federal Prosecutor v. Kruszyk and Others</i> (1983 - 1984).....	95
Rozhodnutie <i>The Queen v. Turnbull and Others; ex parte Petroff a The Queen v. Turnbull and Others; ex parte Daskaloff</i> (1971)	41, 64
Rozhodnutie <i>Tietz et al. v. People's Republic of Bulgaria</i> (1959).....	8, 11, 30, 31, 77, 80, 81
Rozhodnutie <i>Trenta v. Ragonesi I</i> (1935)	100
Rozhodnutie <i>Trenta v. Ragonesi II</i> (1938)	100, 101
Rozhodnutie <i>Van Herterych v. Office national des Pensions pour travailleurs salariés</i> (1972).....	66, 69
Rozhodnutie <i>Wienmann v. Republic of Latvia</i> (1959).....	8
Rozhodnutie <i>X. Y. v. Daňové riaditeľstvo Slovenskej republiky</i> (2002) [rozhodnutie R 92/2002]	36, 42, 43, 87, 89
Rozhodnutie <i>X. Y. v. Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky</i> (2006) [Rozsudok].....	iii, ix, 1, 2, 5, 20, 23, 36, 38, 40, 42, 43, 48, 51, 53, 64, 75, 76, 88, 89, 90, 103, 104, 115

Iné pramene

Prípad <i>Babington</i> (1586).....	28
Prípad <i>Boxerské povstanie</i> (1899 - 1900).....	25
Prípad <i>Corpus Christi</i> (1601 - 1606).....	28
Prípad <i>de Commynes</i> (1490 – 1498).....	7
Prípad <i>Diplomatická batožina</i> (1984).....	19
Prípad <i>Fontenay-Mareuil</i> (1647 - 1650).....	6
Prípad <i>Gallatin</i> (1827).....	6
Prípad <i>Kardinál Mindszenty</i> (1956 - 1971)	38
Prípad <i>Katolícky kňaz</i> (1550).....	27
Prípad <i>Líbyjské zastupiteľstvo</i> (1984).....	12, 32
Prípad <i>Londýnsky súdny úradník</i> (1563)	28
Prípad <i>Manuel Noriega</i> (1989).....	19
Prípad <i>Nicodemo</i> (1446 – 1467 ?).....	15
Prípad <i>Nikitchenkow</i> (1867).....	45
Prípad <i>Privilégium franchise des quartiers</i> (1867 - 1693)	29
Prípad <i>Rio de Janeiro</i> (1960).....	10
Prípad <i>Ripperdá</i> (1726)	45
Prípad <i>Springer</i> (1747)	45
Prípad <i>Sun Yat Sen</i> (1896)	46
Prípad <i>Traja Benátčania</i> (1540)	27
Rozhodnutie <i>Basiliadis</i> (1922)	41, 70
Rozhodnutie <i>Kaisergericht, Leipzig</i> (1881).....	54
Rozhodnutie <i>Kammergericht I</i> (1902).....	56
Rozhodnutie <i>Kammergericht II</i> (1902).....	57
Rozhodnutie <i>Munir Pacha v. Aristarchi Bey</i> (1909).....	41, 70, 73
Rozhodnutie <i>Public Prosecutor v. Wang Min-yao and Another</i> (1970)	75
Rozhodnutie <i>Radwan v. Radwan</i> (1972)	90, 92, 102
Rozhodnutie <i>Trochanoff</i> (1909).....	41, 70, 73
Rozhodnutie <i>X. Y. v. Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky</i> (2006) [rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13. mája 2004, č. k. 12Cob/292/2003- 270].....	iv, 43, 89

RESUMÉ

SURGOŠ, T. The Legal Fiction of Extritoriality of the Premises of the Mission as an Obsolete Theory of the International Law. State Doctoral Examination Thesis. Charles University in Prague, Faculty of Law, Department of International Law, 2009, 125 p.

This State Doctoral Examination Thesis confronts the Supreme Court of the Slovak Republic decision of December 12, 2006, case No. 5Obdo/41/2004, which adopted the legal fiction of extritoriality of embassy premises through the sources of International Law. By means of critical examination of the international custom, the international treaties, the international legal doctrine and the decisions of the International Court of Justice, the author finds that, contrary to popular opinion, the premises of the mission *de lege lata* form part of the territory of the receiving state and, accordingly, are subject to the legislation of the very same state. However, that same premises are *ex conventione* exempt from the execution of the local executive or judicial power therein as far as any legitimate performace of the diplomatic functions is concerned, unless agreed otherwise by the sending state. Also, the thesis deals with the characteristics of the premises of the mission, as well as of the extritorial fiction *per se*, including the possible cause of popularity and the consequences of strict application of the latter. Based on analysis of the case law of the sixteen states, the author concludes that having considered the fiction of extritoriality to be obsolete the absolute majority of courts world-wide decided parallel cases indentically, however, diametrically opposed to the decision rendered by the Slovak Supreme Court.

Keywords: Extritoriality; Inviolability; Premises of the Mission